Wójt Gminy Gnojno

stosownie do art. 43 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.).

zawiadamia

o podjęciu przez Radę Gminy Gnojno Uchwały Nr XXI/147/17 z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie przyjęcia *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023*

Jednocześnie informuję o możliwości zapoznania się z treścią ww. dokumentu wraz z uzasadnieniem i podsumowaniem, o których mowa w art. 42 i 43 ww. ustawy:

1. w wersji papierowej w Urzędu Gminy w Gnojnie, Gnojno 145, 28-114 Gnojno, w pokoju nr 5 w godzinach pracy urzędu,
2. w wersji elektronicznej na oficjalnej stronie internetowej Gminy Gnojno www.gnojno.gminy.com.pl (załączniki poniżej).

Pliki do pobrania:

1. *Uchwała Nr XXI/147/17 Rady Gminy Gnojno z dnia 28 marca 2017 roku w sprawie przyjęcia Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023.*
2. *Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023.*
3. *Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno (Załącznik 1).*
4. *Uzasadnienie zawierające informację o udziale społeczeństwa w postępowaniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.*
5. *Podsumowanie Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023.*

Wójt
Gminy Gnojno

Zbigniew Janik

UCHWAŁA Nr XXI/147/17
RADY GMINY GNOJNO

z dnia 28 marca 2017 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016-2023”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.) w związku z art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. z 2015 r., poz. 1777 ze zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016-2023” w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Gnojno.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Stanisław Wcisło

Załącznik do uchwały nr XXI/147/17
Rady Gminy Gnojno
z dnia 28 marca 2017 r.

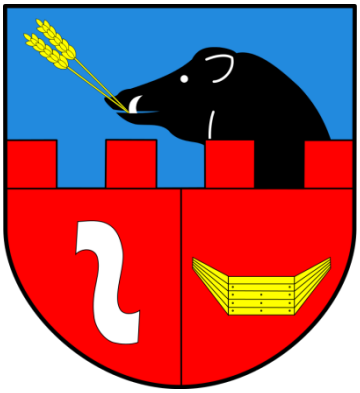

Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023

Marzec 2017

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna

Unia Europejska Fundusz Spójności

Projekt „Opracowanie Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020 oraz ze środków budżetu państwa przyznanych w ramach konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie Województwa Świętokrzyskiego.

INICJATYWALOKALNA.PL

InicjatywaLokalna.pl
ul. Targowa 18/609, 25-520 Kielce
tel./fax 41 343 01 24
e-mail: biuro@inicjatywalokalna.pl
www.inicjatywalokalna.pl

Spis treści

Wstęp 4
I. Część wprowadzająca 7
1. Metodologia prac nad dokumentem 7
2. Powiązanie Programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi 9
II. Część diagnostyczno-analityczna 24
1. Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji 24
2. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji 27
3. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych 34
III. Część programowa 70
1. Założenia Programu Rewitalizacji 70
1.1. Misja i wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji 70
1.2. Cele rewitalizacji wraz z odpowiadającymi im kierunkami działań 72
2. Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne 76
2.1. Lista planowanych podstawowych projektów/przedsięwzięć 76
2.2. Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć 97
2.3. Mechanizmy zapewnienia komplementarności oraz integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych 100
3. Szacunkowe ramy finansowania dokumentu wraz ze wskazaniem źródeł finansowania 111
IV. Część wdrożeniowa 113
1. System realizacji Programu Rewitalizacji 113
1.1. Struktura zarządzania dokumentem wraz z jego kosztami 113
1.2. Harmonogram realizacji Programu 116
1.3. *Public relations* dokumentu 119
2. System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do Programu 120
2.1. Sposoby monitorowania i sprawozdawczości 120
2.2. Sposób ewaluacji i wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu 125
3. Mechanizmy włączenia różnych grup interesariuszy w proces rewitalizacji 127
4. Procedura strategicznej oceny oddziaływania dokumentu na środowisko 132
Spis fotografii 134
Spis map 134
Spis tabel 135
Spis wykresów 136
Spis schematów 137
Załącznik 1. *Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno* 138

Wstęp

Rewitalizacja stanowi odpowiedź na szereg zjawisk kryzysowych występujących na obszarach gmin, takich jak degradacja techniczna oraz narastające problemy w sferach społecznej i gospodarczej. W związku z tym niezbędne jest planowanie i realizacja kompleksowych projektów rewitalizacyjnych odpowiadających na zidentyfikowane problemy oraz potencjały danego obszaru zdegradowanego, a także wynikającą z nich skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

Na potrzeby prowadzenia procesu rewitalizacji współfinansowanego środkami Unii Europejskiej, *rewitalizację* należy rozumieć jako: „kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno--funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany (…). Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością”[1].

Podstawowym narzędziem tworzącym ramy operacyjne i płaszczyznę koordynacji działań rewitalizacyjnych jest *Program Rewitalizacji*, który jest inicjowany, sporządzany oraz uchwalany przez Radę Gminy na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 z późn. zm.). Jest to „wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji”[2]. Dokument obejmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem

[1] *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020,* Minister Rozwoju, Warszawa, 02.08.2016, s. 5–6.
[2] jw., s. 7–8.

projektów współfinansowanych ze środków UE oraz innych publicznych lub prywatnych), ponieważ tylko taka różnorodna konstrukcja warunkuje osiągnięcie efektów.

Objęcie danego obszaru zdegradowanego Programem Rewitalizacji będzie stanowiło podstawę wspierania go poprzez instrumenty i narzędzia dedykowane rewitalizacji (programy unijne oraz krajowe) lub korzystania z preferencji w innych instrumentach, programach i działaniach sektorowych.

Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023 (PR) stanowi spójny dokument strategiczny, który ma na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego, mającego istotne znaczenie dla rozwoju gminy, poprzez przedsięwzięcia kompleksowe (uwzględniające aspekt społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny i środowiskowy), skoncentrowane terytorialnie oraz prowadzone w sposób zaplanowany i zintegrowany.

Niniejszy dokument opracowany został zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020,* wydanymi na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 11 *Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020* (Dz. U. z 2016 r. poz. 217 z późn. zm.).

Dokument składa się z czterech zasadniczych części, a mianowicie: części wprowadzającej, diagnostyczno-analitycznej, programowej oraz wdrożeniowej.

Część wprowadzająca zawiera ogólne informacje dotyczące metodologii opracowania dokumentu oraz jego uwarunkowania zewnętrzne, tj. strategiczno-programowe, które wskazują na powiązanie rewitalizacji z całościową wizją rozwoju gminy.

Część diagnostyczno-analityczna obejmuje metodologię delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz określenie ich zasięgów przestrzennych poprzez wskazanie przebiegu granic na terenie gminy. Ponadto zawiera szczegółową diagnozę wyznaczonego obszaru rewitalizacji w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej wraz ze skwantyfikowanymi danymi i ich analizą w celu przedstawienia skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych.

Część programowa przedstawia najważniejsze założenia procesu rewitalizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji Gminy Gnojno w latach 2016–2023, tj. wizję wyprowadzenia go ze stanu kryzysowego, misję, cele rewitalizacji wraz z kierunkami działań mającymi na celu eliminację lub ograniczenie zidentyfikowanych negatywnych zjawisk i wykorzystanie potencjałów lokalnych. Ponadto zostały tutaj zawarte podstawowe (główne)

oraz uzupełniające (komplementarne) projekty rewitalizacyjne powiązane ze sobą i wspólnie oddziałujące na podobszary rewitalizacji. Ważnym elementem są również szacunkowe ramy finansowe dokumentu wraz ze wskazaniem różnych źródeł finansowania (w tym źródeł prywatnych).

Część wdrożeniowa składa się z systemu realizacji (wdrażania) dokumentu, a także systemu monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do Programu w reakcji na zmiany w otoczeniu. Ponadto w niniejszej części zawarte zostały mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, instytucji publicznych i innych podmiotów oraz grup nieformalnych aktywnych na terenie gminy na każdym etapie procesu rewitalizacji, tj. diagnozowania, programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji. Przedstawiony został tutaj również przebieg procesu opiniowania dokumentu przez instytucje zewnętrzne oraz procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

I. Część wprowadzająca

1. Metodologia prac nad dokumentem

Metodologię sporządzenia Programu Rewitalizacji warunkowały przede wszystkim *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 z późn. zm.), a także obowiązujące *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020*, wydane przez Ministra Rozwoju w dniu 2 sierpnia 2016 roku.

Dokument opracowany został z wykorzystaniem modelu ekspercko-partycypacyjnego, polegającego na możliwie szerokim udziale wszystkich interesariuszy we wszystkich etapach prac, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu. Na wybór takiego podejścia decydujący wpływ miała idea rewitalizacji, w której kluczową rolę odgrywa realizacja zasady partnerstwa i partycypacji społecznej.

Metodologia prac obejmowała dwie zasadnicze części (podzielone na poszczególne etapy), składające się na efekt końcowy w postaci dokumentu *Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023,* a mianowicie:

I. *Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy* – obejmowało następujące etapy:
   1) podjęcie na sesji przez Radę Gminy Gnojno *Uchwały nr XVI/119/16 z dnia 6 września 2016 roku w sprawie przystąpienia do opracowania Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023*;
   2) ogłoszenie o podjęciu ww. uchwały na stronie podmiotowej gminy (gnojno.gminy.com.pl, w sekcji „Gminny Program Rewitalizacji"), w Biuletynie Informacji Publicznej (bip.gminy.com.pl/gnojno, w zakładce „Obwieszczenia Wójta Gminy Gnojno") w dniu 19 września 2016 roku, w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości (na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy w Gnojnie w dniu 19 września 2016 roku), w prasie lokalnej oraz przez obwieszczenie;
   3) zgromadzenie danych statystycznych do diagnozy w podziale na ustalone jednostki referencyjne gminy (sołectwa) we wszystkich sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej zarówno z Urzędu Gminy w Gnojnie, jak i instytucji zewnętrznych;

4) wykonanie wielokryterialnej analizy przestrzennej ustalonych wskaźników oraz opracowanie diagnozy gminy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wraz z mapami poglądowymi koncentracji problemów we wszystkich ww. sferach;
5) przeprowadzenie w dniach od 09.11.2016 roku do 22.11.2016 roku konsultacji społecznych dokumentu *Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno* wraz z mapami poglądowymi przedstawiającymi granice ww. obszarów.

II. *Opracowanie Programu Rewitalizacji wraz z przeprowadzeniem procesu Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko* – obejmowało następujące etapy:
1) powołanie *Zarządzeniem Nr 63/16 Wójta Gminy Gnojno z dnia 1 grudnia 2016 roku Zespołu ds. Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno na lata 2016–2023*;
2) przeprowadzenie różnorodnych form partycypacji społecznej służących wspólnemu wypracowaniu przez wszystkich interesariuszy rewitalizacji głównych założeń dokumentu (wizji, celów, kierunków działań), a także „zbudowania" bazy planowanych do realizacji projektów (w tym partnerskich), mających na celu wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego;
3) opracowanie i przeprowadzenie konsultacji projektu 1.0 dokumentu z Zespołem ds. *Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno na lata 2016–2023*;
4) opracowanie i przeprowadzenie zewnętrznych konsultacji społecznych projektu 1.0 dokumentu;
5) wystąpienie z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach (RDOŚ) o uzgodnienie braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wraz z uzyskaniem stanowiska ww. instytucji;
6) przekazanie i uchwalenie projektu dokumentu na sesji przez Radę Gminy Gnojno.

Szczegółowy opis działań partycypacyjnych przeprowadzonych na poszczególnych etapach prac przedstawiono w rozdziale 3 części IV niniejszego dokumentu pn. *Mechanizmy włączenia różnych grup interesariuszy w proces rewitalizacji*.

Dokument powstał w wyniku prac przedstawicieli samorządu, instytucji publicznych oraz kluczowych dla rozwoju gminy partnerów z sektorów społecznego i gospodarczego przy współudziale (w postaci wsparcia merytorycznego) ekspertów i specjalistów zewnętrznych, a także mieszkańców wyznaczonego obszaru, jako głównych interesariuszy procesu rewitalizacji.

2. Powiązanie Programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do określonych problemów społecznych mieszkańców na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, realizuje założenia innych dokumentów strategicznych i planistycznych na szczeblu lokalnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju gminy), a także założenia dokumentów regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu subregionalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym komplementarność z celami, działaniami czy priorytetami innych dokumentów wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji.

Zestawienie dokumentów wraz z nawiązaniem do ich założeń przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1 Nawiązanie Programu Rewitalizacji do dokumentów strategicznych i planistycznych

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie PR do zapisów dokumentu strategicznego i/lub planistycznego[3]
POZIOM EUROPEJSKI		
1.	***Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu***	*Priorytet III.* Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Ponadto wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych: *CEL 1* Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lata. *CEL 4* Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne. *CEL 5* Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydźwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

[3] Zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie.

POZIOM KRAJOWY		
2.	***Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju***	*Obszar* Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki: Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna: *Cel 3* Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki; Kapitał Ludzki: *Cel 6* Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state"; *Obszar* Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski*:* Rozwój regionalny: *Cel 8* Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych; *Obszar* Efektywności i sprawności państwa: Kapitał społeczny: *Cel 11* Wzrost społecznego kapitału rozwoju.
3.	***Strategia Rozwoju Kraju 2020***	*Obszar strategiczny*: Sprawne i efektywne państwo, *Cel 3* Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli, *kierunek interwencji:* rozwój kapitału społecznego. *Obszar strategiczny*: Konkurencyjna gospodarka, *Cel 4* Rozwój kapitału ludzkiego, *kierunki interwencji:* zwiększenie aktywności zawodowej oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego. *Obszar strategiczny:* Spójność społeczna i terytorialna, *Cel 1* Integracja społeczna, *kierunki interwencji*: zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.
4.	***Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030***	*Cel strategiczny:* Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie. *Cel 2.* Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. *Kierunek działań polityki przestrzennej*: Wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych. *Działanie:* Restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast.
5.	***Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie***	*Cel główny:* Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. *Cel 2* Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność").
6.	***Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020***	*Wizja*: Polska Wschodnia makroregionem dynamicznie rozwijającym się z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, stopniowo i systematycznie poprawiającym swoją pozycję rozwojową i konkurencyjną w kraju oraz w Unii Europejskiej. *Cel główny*: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. *Obszar strategiczny 2*: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego. *Kierunek działań*: Przeciwdziałanie wykluczeniu na makroregionalnym

		rynku pracy i Wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.
POZIOM REGIONALNY		
7.	***Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020***	*Wizja Strategii:* Świętokrzyskie – region zasobny w kapitał i gotowy na wyzwania. *Misja Strategii*: pragmatyczne dążenie do najpełniejszego i innowacyjnego wykorzystania przewag i szans, odwrócenia niekorzystnych tendencji demograficznych oraz podniesienia jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o stan środowiska. *Cel strategiczny 1.* Koncentracja na poprawie Infrastruktury regionalnej. Cele operacyjne: *1.2* Poprawa infrastruktury społecznej i usług publicznych, czyli wzrost kapitału społecznego, wsparcie zatrudnienia i wyższa jakość życia w Regionie. *1.3* Rozwój harmonijny i ład przestrzenny czyli nie zapominajmy o tym co już jest. *Cel strategiczny 3.* Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki. Cele operacyjne: *3.1* Sprzyjanie kumulowaniu kapitału ludzkiego czyli zdrowi, kreatywni i wykształceni ludzie jako podstawa myślenia o pomyślnej przyszłości. *Cel strategiczny 5.* Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich. 5.1 Rozwój usług publicznych. 5.3 Rozwój funkcji pozarolniczych. *Cel strategiczny 6.* Koncentracja na ekologicznych aspektach rozwoju regionu. Cele operacyjne: *6.1* Energia versus emisja, czyli próba rozwiązania dylematu, jak nie szkodzić jednocześnie środowisku i gospodarce. *6.4* Ochrona cennych zasobów przyrodniczych.
8.	***Strategia Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012–2020***	Misją strategii polityki społecznej województwa świętokrzyskiego jest włączenie wszystkich mieszkańców, rodzin i podmiotów województwa do działań na rzecz trwałego rozwoju, poprawy jakości życia, zmniejszenia skali problemów społecznych, a także ich łagodzenia. Cele rewitalizacji są spójne w szczególności z następującymi elementami struktury celów Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012–2020: *1. Cel strategiczny*: Minimalizacja obszarów wykluczenia społecznego; *2. Cel strategiczny:* Kompleksowe działania na rzecz integracji społecznej oraz aktywizacji osób niepełnosprawnych. *3. Cel strategiczny:* Efektywny system polityki społecznej. *5. Cel strategiczny*: Wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców województwa świętokrzyskiego.
9.	***Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego***	*Misja:* Wzmocnienie spójności terytorialnej regionu oraz konkurencyjności jego struktur funkcjonalnych drogą poprawy dostępności komunikacyjnej, zwiększenia wpływu miast na sąsiadujące obszary wiejskie, a także ułatwienia dostępu społeczeństwa do rynków pracy i wyżej zorganizowanych usług. *Cel generalny zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego:* Kształtowanie zrównoważonej, harmonijnej struktury

		funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego, sprzyjającej poprawie atrakcyjności i spójności terytorialnej regionu oraz efektywnemu wykorzystaniu jego potencjałów rozwoju, przy jednoczesnym wsparciu dla rozwiązań innowacyjnych i przyjaznych środowisku przyrodniczemu. *Cel warunkujący 1.* Wzrost konkurencyjności i innowacyjności przestrzeni gospodarczej województwa w tym szczególnie miast z myślą o wykorzystaniu lokalnych potencjałów rozwoju i dostosowaniu tej przestrzeni do rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. *Priorytety polityki przestrzennej:* Kształtowanie warunków przestrzennych do dywersyfikacji przedsiębiorczości, rozwoju sektora MSP oraz utrwalania specjalizacji gospodarczej; *Cel warunkujący 3.* Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi zasobów ludzkich oraz integracji rynków pracy. *Priorytety polityki przestrzennej:* Poprawa jakości życia mieszkańców drogą zwiększania dostępności do rynków pracy i wyżej zorganizowanych usług, zwłaszcza na obszarach niedosłużonych; Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz małych miast z jednoczesnym tworzeniem warunków do intensyfikacji rolnictwa, zwłaszcza na obszarach najlepszych gleb; Poprawa dostępności do rynków pracy oraz systemu szkolnictwa zawodowego wraz z dostosowaniem tych funkcji do charakteru i specyfiki struktur osadniczych; Sprzyjanie rozbudowie istniejących oraz powstawaniu nowych segmentów rynku pracy, zwłaszcza w małych miastach i na obszarach wiejskich; Kształtowanie optymalnych relacji: mieszkanie – usługi – praca – rekreacja i wypoczynek, w różnych skalach obszarowych. *Cel warunkujący* 4. Ochrona i racjonalne zagospodarowanie zasobów przyrodniczych i dóbr kultury, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. *Priorytety polityki przestrzennej:* Przywracanie równowagi przyrodniczej na obszarach zdegradowanych; Rozwój komunalnej infrastruktury ochrony środowiska; Minimalizacja zagrożenia hałasem w miastach i w sąsiedztwie dróg o dużym natężeniu ruchu pojazdów; Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz racjonalne wkomponowanie zabytków w przestrzeń turystyczną. *Cel warunkujący 5*. Kształtowanie systemów infrastruktury technicznej i społecznej w aspekcie poprawy dostępności i spójności przestrzennej oraz osiągnięcia wysokiego standardu świadczenia usług. *Priorytet polityki przestrzennej:* Zapewnienie wysokiego standardu dostępności do usług publicznych we wszystkich skalach obszarowych. *Cel warunkujący 7.* Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego. *Priorytet polityki przestrzennej:* Preferencje dla regeneracji zabudowy, powtórnego zagospodarowania terenów.
POZIOM SUBREGIONALNY		
10.	***Strategia Rozwoju Powiatu Buskiego na lata 2014–2020***	*Wizja:* Powiat Buski bogaty w smaki: natury, kultury, tradycji i nowoczesności. *Misja:* Uzdrowiskowy, ekologiczny powiat buski bogaty w dziedzictwo kulturowe, dający zdrowie, sielski odpoczynek, zdrową żywność, otwarty

		na innowacyjność. *Cel strategiczny 1.* Optymalne wykorzystanie walorów uzdrowiskowych i przyrodniczo-krajobrazowych oraz dóbr kultury. *Cel operacyjny 1.1.* Koncentracja na tworzeniu warunków rozwoju turystyki, sportu i rekreacji. *Cel operacyjny 1.2.* Koncentracja na ochronie i udostępnianiu dziedzictwa kulturowego. *Cel operacyjny 1.3.* Zwiększenie dostępności oferty kulturalnej. *Cel strategiczny 2.* Wzrost innowacyjności powiatu. *Cel operacyjny 3.1.* Wspieranie działalności gospodarczej opartej o lokalne zasoby naturalne. *Cel operacyjny 3.2.* Poprawa infrastruktury regionalnej. *Cel operacyjny 3.3.* Zrównoważony rozwój. *Cel operacyjny 3.4.* Gospodarka regionalna. *Cel strategiczny 4.* Właściwe wykorzystanie kapitału ludzkiego. *Cel operacyjny 4.2.* Wspieranie promocji zatrudnienia. *Cel operacyjny 4.3.* Wspieranie działań na rzecz polityki społecznej. *Cel operacyjny 4.4.* Wspieranie działań na rzecz zwiększenia ochrony i promocji zdrowia. *Cel strategiczny 5.* Wzrost efektywności zarządzania powiatem. *Cel operacyjny 5.2.* Wdrażanie przez samorząd lokalny dodatkowych narzędzi budowania lokalnego partnerstwa oraz zagadnień związanych z ożywieniem gospodarczym, pomocą zwalnianym i bezrobotnym oraz podnoszeniem konkurencyjności przedsiębiorstw.
POZIOM LOKALNY		
11.	***Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Gnojno***	Program rewitalizacji wykazuje spójność ze wszystkimi celami strategicznymi Gminy Gnojno a więc: *Cel strategiczny 1.* Wielofunkcyjny rozwój wsi. *Cel strategiczny 2.* Wielokierunkowa odnowa środowiska naturalnego. *Cel strategiczny 3.* Szkolnictwo dostosowane do potrzeb gminy i regionu, w zakresie działań ciągłych na rzecz dostosowania sieci szkół i przedszkoli do aktualnych prognoz demograficznych. *Cel strategiczny 4.* Promocja walorów gminy jako warunek rozwoju turystyki, rekreacji oraz Kultury.
12.	***Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gnojno***	Program rewitalizacji wykazuje spójność ze wszystkimi kierunkami zagospodarowania przestrzennego Gminy Gnojno, a więc: 1. rozwojem struktury funkcjonalno-przestrzennej, 2. zasadami ochrony środowiska przyrodniczego, 3. zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, 4. rozwojem komunikacji, 5. rozwojem infrastruktury technicznej.
13.	***Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gnojno na lata 2014–2023***	Przedsięwzięcia przewidziane w Programie Rewitalizacji odpowiadają na sformułowane cele strategiczne, a także zadania przewidziane do realizacji, w odniesieniu do każdego z czterech celów strategicznych: 1. *Cel strategiczny:* Bezrobocie i aktywizacja zawodowa. 2. *Cel strategiczny:* Przeciwdziałanie rozwojowi uzależnień i przemocy domowej. 3. *Cel strategiczny:* Poprawa warunków życia najuboższych osób. 4. *Cel strategiczny:* Podwyższenie standardu życia osób starszych i niepełnosprawnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ww. dokumentów strategicznych i planistycznych

Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do określonych problemów społecznych mieszkańców na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji, realizuje założenia innych dokumentów strategicznych i planistycznych na szczeblu lokalnym m.in. *Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Gnojno*, *Planu Odnowy Miejscowości Gnojno na lata 2016–2022*, *Planu Odnowy Miejscowości Raczyce na lata 2011–2018*, *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojno* oraz *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gnojno na lata 2014–2020*, stanowiąc istotny element wdrażania całościowej wizji rozwoju gminy. W związku z tym komplementarność z celami, działaniami czy priorytetami innych dokumentów wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Gnojno[4] stanowi strategię rozwoju całego obszaru administracyjnego gminy (w tym podobszarów rewitalizacji). W dokumencie, na podstawie analizy zdiagnozowanych problemów przede wszystkim w sferze społecznej odnoszących się do ubóstwa i długotrwałego bezrobocia coraz większej liczby mieszkańców, określonych potencjałów (m.in. warunków przyrodniczych), zidentyfikowanych zagrożeń (m.in. zagrożenie wykluczeniem społecznym osób bezrobotnych, starszych i ich rodzin, w tym dzieci i młodzieży) oraz opisanych szans charakteryzujących gminę (możliwość zdobycia funduszy na działania mające przeciwdziałać negatywnej sytuacji, w tym przede wszystkim, w sferze społecznej), sformułowano cztery priorytety jako dziedziny wspomagania jej rozwoju[5]. Stały się one podstawą do wyznaczenia strategicznych celów rozwoju oraz kierunków[6] poprawy sytuacji w Gminie Gnojno, które przedstawia tabela 2.

Tabela 2 Cele strategiczne i kierunki działań ujęte w Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Gnojno(zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie)

Lp.	Cel strategiczny	Kierunki działań
I.	*Wielofunkcyjny rozwój wsi*	Rozwój średnich i drobnych przedsiębiorstw na terenie gminy, w tym w szczególności usług.
II.	*Wielokierunkowa odnowa środowiska naturalnego*	1. Dokończenie budowy sieci kanalizacyjnej wraz z budową oczyszczalni cieków – wprowadzenie do realizacji kanalizacji Balic, Zawady, Bugaja i Kostery. 2. Modernizacja dróg. 3. Skuteczne prowadzenie systematycznej gospodarki odpadami na terenie

[4] *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Gnojno* przyjęty Uchwałą Nr XVIII/89/2004 Rady Gminy Gnojno z dnia 15 listopada 2004 roku.
[5] jw., s. 37.
[6] jw., s. 38–43.

		Gminy.
III.	*Szkolnictwo dostosowane do potrzeb gminy i regionu*	Działania ciągłe na rzecz dostosowania sieci szkół i przedszkoli do aktualnych prognoz demograficznych, w tym m.in.: 1. Stałe podnoszenie poziomu nauczania języków obcych; 2. Doposażenie placówek oświatowych w sprzęt i pomoce dydaktyczne; 3. Podnoszenie świadomości i poziomu edukacji mieszkańców gminy.
IV.	*Promocja walorów gminy jako warunek rozwoju turystyki, rekreacji oraz kultury*	1. Organizowanie imprez kulturalnych i wystaw promocyjnych. 2. Stworzenie oferty inwestycyjnej gminy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Gnojno

Działania przewidziane do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji odnoszą się do celów strategicznych ujętych w Planie. Przede wszystkim są to działania zmierzające do:

- aktywizacji społecznej mieszkańców, w tym zwiększenia ich przedsiębiorczości (m.in. szkolenia, warsztaty),
- wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży (m.in. poprzez tworzenie i modernizację świetlic wiejskich),
- promocji i zwiększenia atrakcyjności turystycznej gminy poprzez rozbudowę i zagospodarowanie istniejących terenów sportowo-rekreacyjnych.

Gnojno jako główny ośrodek administracyjny i usługowy na terenie gminy posiada *Plan Odnowy Miejscowości na lata 2016–2022*[7], w którym wskazuje się, iż miejscowość jest obszarem o szczególnym znaczeniu dla mieszkańców gminy. Centrum miejscowości skupia większość instytucji niezbędnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb społeczności lokalnej w zakresie administracji, oświaty, ochrony zdrowia, kultury, sportu i rekreacji oraz usług. Głównym celem Planu zbieżnym z efektem planowanego procesu rewitalizacji jest „podtrzymanie lub odtworzenie atrakcyjności wsi jako miejsca zamieszkania, stanowiącego konkurencyjną alternatywę dla obszarów miejskich oraz różnicowanie działalności gospodarczych pod kątem pozarolniczym”[8]. Pozwoli to na zahamowanie migracji młodych ludzi (w szczególności lepiej wykształconych) do większych ośrodków miejskich.

Wyżej wymieniony dokument wskazuje mocne strony miejscowości, które należy wykorzystać w planowanych działaniach rewitalizacyjnych, m.in.: walory krajobrazowe, czyste środowisko naturalne, skupienie najważniejszych instytucji administracji, oświaty,

[7] *Plan Odnowy Miejscowości Gnojno na lata 2016–2022* przyjęty Uchwałą Nr XII/74/16 Rady Gminy Gnojno z dnia 14 stycznia 2016 roku.
[8] jw., s. 4.

ochrony zdrowia, kultury, sportu i rekreacji oraz usług w gminie, a także dobre położenie komunikacyjne. Jako słabe strony Gnojna wskazano:

- brak miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych i słabo rozwiniętą bazę sportową;
- brak kanalizacji i niezadowalający stan dróg;
- niską aktywność społeczną, słabo działające organizacje pozarządowe;
- niski poziom zamożności mieszkańców;
- zły stan niektórych budynków mieszkalnych;
- niewystarczającą ofertę kulturalną.

W związku z powyższym należy dążyć do poprawy warunków życia w miejscowości Gnojno, a szansą mogą być dodatkowe źródła finansowania, moda na mieszkanie „za miastem", rozwój OZE oraz utworzenie w miejscowości bazy agroturystycznej[9].

Ponadto w Planie Odnowy Miejscowości wskazuje się na występowanie problemów w następujących sferach[10]:

1) *społecznej* – niska aktywność społeczna, nieliczne i słabo działające NGO, postępujące starzenie się społeczeństwa;
2) *gospodarczej* – niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców, niski poziom zamożności mieszkańców;
   środowiskowej – zagrożenie zanieczyszczeniami wód podziemnych i powierzchniowych, spowodowane małym odsetkiem skanalizowania gminy;
3) *przestrzenno-funkcjonalnej* – niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę społeczną, brak estetycznego i funkcjonalnego zagospodarowania przestrzeni publicznych, brak miejsc do czynnego uprawiania sportu;
4) *technicznej* – zaniedbane budynki użyteczności publicznej, mieszkalne.

Podobszar rewitalizacji wyznaczony m.in. w granicach miejscowości Gnojno (I podobszar) został wybrany ze względu na oddziaływanie na całą jednostkę terytorialną i pełnienie funkcji centrum gminy. Ponadto obszar ten odznacza się potencjałami w postaci czystego środowiska naturalnego i walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Elementy te mogą być wykorzystane do niwelowania i przeciwdziałania zidentyfikowanym problemom na obszarze rewitalizacji. Tym samym działania rewitalizacyjne skupiać się będą na m.in. kształtowaniu przestrzeni publicznej w centrum miejscowości Gnojno poprzez poprawę estetyki i funkcjonalności, dostosowując ją do pełnienia funkcji społecznych i gospodarczych.

[9] jw., s. 13–14.
[10] jw., s. 12–13.

Działania rewitalizacyjne mające na celu poprawę jakości życia mieszkańców dotyczyć będą zarówno:

- poprawy bezpieczeństwa wzdłuż ciągów komunikacyjnych (m.in. budowa chodników oraz wymiana oświetlenia na energooszczędne);
- ochrony środowiska (m.in. modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnej, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii);
- stworzenia przestrzeni publicznej służącej integracji i podniesienia aktywności mieszkańców (m.in. stworzenia miejsca dla działań kulturalnych);
- zwiększenia jakości świadczonych usług publicznych (m.in. poprzez termomodernizację budynków użyteczności publicznej, modernizację i doposażenie świetlic wiejskich).

Dzięki działaniom ujętym w niniejszym dokumencie możliwe stanie się zrealizowanie zamierzeń ujętych w *Planie Odnowy Miejscowości Gnojno na lata 2016–2022*, do których należy poprawa estetyki oraz stanu bezpieczeństwa na terenie miejscowości[11]. Działania rewitalizacyjne odpowiadające na problemy i potrzeby, a także wykorzystujące lokalne potencjały występujące na obszarze Gnojna, przyczynią się do podniesienia poziomu życia lokalnej społeczności, rozwoju społeczno-kulturalnego oraz pobudzenia aktywności sportowo-rekreacyjnej. Będą one służyć integracji społeczności lokalnej i wzrostowi lokalnego patriotyzmu, rozwojowi organizacji społecznych, jak i zmniejszaniu problemów w sferze patologii społecznych[12].

Kolejnym sołectwem, które wchodzi w skład obszaru rewitalizacji są Raczyce (III podobszar). Jego największym potencjałem wskazanym w *Planie Odnowy Miejscowości Raczyce na lata 2011–2018*[13] są zasoby przyrodniczo-krajobrazowe. Tym samym działania ujęte w Planie ukierunkowane zostały zarówno na poprawę stanu infrastruktury, która mogłaby służyć rozbudowie bazy agroturystycznej, a także na poprawę estetyki przestrzeni publicznej i pobudzenie aktywności mieszkańców. Ponadto w dokumencie wskazuje się na kolejny potencjał miejscowości, który związany jest z posiadaniem nieskażonego środowiska, które może być podstawą rozwoju na tym obszarze produkcji żywności ekologicznej.

W Planie Odnowy Miejscowości Raczyce wyznaczono 7 zadań inwestycyjnych i przedsięwzięć aktywizujących społeczność lokalną, które skupiają się na działaniach

[11] jw., s. 14.
[12] jw., s. 15.
[13] *Plan Odnowy Miejscowości Raczyce na lata 2011–2018* przyjęty Uchwałą Nr III/17/10 Rady Gminy Gnojno z dnia 30 grudnia 2010 roku.

inwestycyjnych wokół obszaru o najważniejszym znaczeniu dla mieszkańców, a więc terenie, na którym znajduje się szkoła i świetlica wiejska[14]. Działania te prowadzić mają do zachowania oraz zwiększenia atrakcyjności Raczyc jako miejsca zamieszkania i wypoczynku. W efekcie poprawi się jakość życia mieszkańców, co prowadzić będzie do postrzegania sołectwa i jego okolic jako obszaru atrakcyjnego do inwestowania oraz uprawiania turystyki[15]. Rozwój przedsiębiorczości i podnoszenie atrakcyjności turystycznej stanowią szansę rozwoju społeczno-gospodarczego miejscowości.

Działania rewitalizacyjne przewidziane do realizacji na wyznaczonym obszarze w miejscowości Raczyce skupiają się przede wszystkim na poprawie funkcjonalności oraz estetyki terenu oraz stworzeniu miejsca spotkań i integracji, co wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców. Działania rewitalizacyjne przyczynią się przede wszystkim do podniesienia poziomu świadczonych usług publicznych (m.in. termomodernizacja ośrodka zdrowia), stworzenia wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej w centrum miejscowości oraz poprawy jakości życia mieszkańców (m.in. poprzez budowę kanalizacji oraz poprawę bezpieczeństwa pieszych).

Z diagnozy zawartej w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gnojno na lata 2014–2023*[16] wynika, że największymi problemami na terenie gminy są: wysoki poziom bezrobocia, brak mieszkań socjalnych, likwidacja zakładów pracy, duża liczba klientów pomocy społecznej, brak ośrodków kultury, świetlic, brak miejsc pracy[17].

Wszystkie te problemy społeczne stanowią zagrożenie dla dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy (w tym podobszarów rewitalizacji). Do poprawy sytuacji przyczynią się kompleksowe działania realizujące następujące cele strategiczne postawione w Strategii: „bezrobocie i aktywizacja zawodowa", „przeciwdziałanie rozwojowi uzależnień i przemocy domowej", „poprawa życia najuboższych osób", „podwyższenie standardu życia osobom starszym i niepełnosprawnym"[18]. Każdemu z czterech celów strategicznych przypisano zadania do realizacji. W odniesieniu do sytuacji na rynku pracy sformułowano następujące zadania[19]:

1) wsparcie osób bezrobotnych w procesie uzyskania dodatkowych kwalifikacji poprzez organizowanie szkoleń,

[14] jw., s. 22.
[15] jw., s. 24.
[16] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gnojno na lata 2014–2020* przyjęta została Uchwałą Nr XXXV/235/14 Rady Gminy Gnojno z dnia 31 stycznia 2014 roku.
[17] jw., s. 23.
[18] jw., s. 24.
[19] jw., s. 24–25.

2) wdrożenie narzędzi i instrumentów aktywnej integracji w tym kontaktów socjalnych,
3) organizowanie prac społecznie użytecznych i prac interwencyjnych,
4) organizowanie akcji promocyjnych aktywizacji zawodowej,
5) współpraca z PUP w zakresie szkoleń.

W zakresie przeciwdziałania rozwojowi uzależnień i przemocy domowej sformułowano 7 zadań do realizacji[20]:

1) prowadzenie profilaktyki uzależnień dla dzieci i dorosłych,
2) organizowanie akcji informacyjnych na temat dostępnych form pomocy dla ofiar i sprawców przemocy,
3) rozszerzenie działalności Zespołu Interdyscyplinarnego wspierającego w rozwiązywaniu problemów na rzecz dziecka i rodziny,
4) przyznawanie świadczeń finansowych,
5) organizowanie wsparcia specjalistycznego (prawnego i psychologicznego) dla ofiar i sprawców przemocy,
6) finansowanie wypoczynku letniego dla dzieci z rodzin dotkniętych problemem uzależnień i przemocy domowej,
7) pomoc dzieciom z rodzin zagrożonych pozbawieniem lub ograniczeniem władzy rodzicielskiej poprzez wprowadzenie asystenta rodziny.

Poprawie warunków życia najuboższych osób mają służyć działania polegające na[21]:

1) udzielaniu pomocy materialnej i rzeczowej,
2) tworzeniu programów służących zaspokajaniu podstawowych potrzeb rodzin ubogich, a w szczególności dzieci z tych rodzin,
3) diagnozowaniu potrzeb i możliwości wsparcia grup zagrożonych wykluczeniem,
4) pracy socjalnej,
5) zbudowaniu silnej współpracy pomiędzy organizacjami, instytucjami, szkołami, które spotykają się z problemem ubóstwa.

Natomiast działania mające prowadzić do podwyższenia standardu życia osób starszych i niepełnosprawnych to[22]:

1) świadczenie usług opiekuńczych i pomocy sąsiedzkiej,
2) wsparcie finansowe,

[20] jw., s. 25–26.
[21] jw., s. 26.
[22] jw., s. 27.

3) utrzymywanie osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku lokalnym i aktywizacja rodzin na rzecz zapewnienia opieki osobom starszym, niepełnosprawnym,
4) likwidacja barier architektonicznych i pomoc w zorganizowaniu sprzętu ortopedycznego,
5) turnusy rehabilitacyjne,
6) praca socjalna,
7) współpraca z Warsztatami Terapii Zajęciowej na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym organizowanie imprez.

Zaplanowane przedsięwzięcia realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gnojnie wraz z Powiatowym Urzędem Pracy w Busku-Zdroju, zawarte w Programie Rewitalizacji, przeciwdziałać będą wykluczeniu społecznemu (w tym przede wszystkim osób bezrobotnych).

Wdrożenie wszystkich działań ujętych w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gnojno na lata 2014–2023*, a także przedsięwzięć rewitalizacyjnych przyczyni się do osiągnięcia misji rozwoju społecznego gminy, którą jest: „zapewnienie mieszkańcom Gminy Gnojno warunków sprzyjających osobistemu rozwojowi oraz przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu poprzez stworzenie sprawnego systemu umożliwiającego osobom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych”[23]. Poszczególne działania rewitalizacyjne poprzez swoją komplementarność z dokumentami strategicznymi Gminy Gnojno zmierzają do realizacji wizji gminy, którą jest „gmina dobrze zarządzana, ze świetnie rozwiniętą infrastrukturą społeczną; jej mieszkańcy mają pracę i żyją w dobrobycie, korzystając z bogatej oferty kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej, a dzięki swoim produktom lokalnym promuje się w regionie i w Polsce”[24].

W związku z powyższym Program Rewitalizacji stanowi podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorców zaprojektowanych interwencji społecznych, które przyczynią się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są wykluczeni społecznie oraz zagrożeni marginalizacją, a w konsekwencji doprowadzi do integracji społecznej na obszarze rewitalizacji.

Podstawowym dokumentem ustalającym i określającym politykę zagospodarowania przestrzennego jest *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*

[23] jw., s. 22.
[24] jw., s. 22.

Gminy Gnojno[25], które określa, że zagospodarowanie przestrzenne na terenie gminy (w tym wyznaczonych podobszarów rewitalizacji) powinno prowadzić do dalszego rozwoju funkcjonalno-przestrzennego określonego na podstawie analizy stanu istniejącego, posiadanego potencjału oraz uwarunkowań występujących na terenie Gminy Gnojno. Zaplanowane projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizują kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy dotyczące:

1) rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej,
2) zasad ochrony środowiska przyrodniczego,
3) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
4) rozwoju komunikacji,
5) rozwoju infrastruktury technicznej.

Rozwój struktury funkcjonalno-przestrzennej całej gminy (w tym podobszarów rewitalizacji) powinien zostać oparty na[26]:

1) dalszym funkcjonowaniu miejscowości Gnojno jako ośrodka administracyjnego, usługowego i mieszkaniowego o znaczeniu lokalnym, przy czym miejscowość Raczyce stanie się ośrodkiem pomocniczym – satelitarnym w stosunku do Gnojna;
2) rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej, a także rolnictwa ekologicznego;
3) ingerencji planistycznej w postaci opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów zabudowanych, z częściowo ukształtowaną strukturą przestrzenną.

W odniesieniu do zasad ochrony środowiska przyrodniczego na obszarze Gminy Gnojno skupiono się na działaniach mających na celu realizację celów ekologicznych poprzez ochronę najcenniejszych zasobów przyrodniczych oraz elementów kulturowych: stanowisk archeologicznych, zabytków kultury, historycznie ukształtowanej zabudowy i tradycyjnych metod gospodarowania.

Rozwój komunikacji w Gminie Gnojno skoncentrowany powinien zostać na budowie, przebudowie i modernizacji istniejących sieci dróg zapewniających właściwą dostępność komunikacyjną terenów przeznaczonych pod funkcje turystyki, rekreacji, usług, wypoczynku i sportu.

[25] *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gnojno* przyjęte zostało Uchwałą Nr XXI/110/05 Rady Gminy Gnojno z dnia 30 marca 2005 roku z późniejszymi zmianami.
[26] jw., s.79.

Rozwój infrastruktury technicznej skupiony powinien zostać na takich aspektach jak: odprowadzanie ścieków i wód opadowych, gospodarka odpadami, zaopatrzenie gminy w gaz, a także w zakresie elektroenergetyki.

Zgodnie z powyższym, podczas wdrażania działań rewitalizacyjnych na wyznaczonym obszarze, zlokalizowanym na terenie miejscowości Gnojno, Balice, Raczyce, realizowane będą przede wszystkim następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego[27]:

1) ochrona historycznej struktury przestrzennej wsi wraz z istniejącymi obiektami stanowiącymi dobra kultury oraz zespołami zieleni;
2) zapewnienie właściwych standardów wyposażenia w infrastrukturę techniczną, z uwzględnieniem odprowadzania i oczyszczania ścieków;
3) kształtowanie nowych, zorganizowanych zespołów zabudowy wyposażonych w niezbędne urządzenia towarzyszące (komunikacja, infrastruktura techniczna, zieleń);
4) utworzenie terenów rekreacyjno-wypoczynkowych;
5) wprowadzenie nowej zabudowy usługowej i działalności gospodarczej z zastosowaniem technologii niepowodujących uciążliwości dla otoczenia;
6) działania umożliwiające realizację celów ekologicznych poprzez ochronę najcenniejszych zasobów przyrodniczych.

Główną misją rozwoju przestrzennego Gminy Gnojno jest: „wykorzystanie nieprzeciętnych walorów przyrodniczych, w myśl zasady zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego na rzecz rozwoju agroturystyki jako wiodącej dziedziny życia gospodarczego, dla podniesienia standardów cywilizacyjnych i ekonomicznych oraz standardów zbliżonych do krajów Unii Europejskiej”[28]. Działania rewitalizacyjne zmierzać będą do jej realizacji poprzez m.in. działania nakierowane na ochronę środowiska naturalnego (m.in. termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, montaż i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii), tworzenie wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej odpowiadającej potrzebom różnych grup społecznych, uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej (w tym rozbudowę i modernizację kanalizacji). Tym samym działania ujęte w Programie Rewitalizacji wpisują się w wyżej opisane kierunki rozwoju przestrzennego Gminy Gnojno stawiając przede wszystkim na aspekt integracji społecznej poprzez działania mające na celu zachowanie i udostępnianie dziedzictwa kulturowego w oparciu o zasady

[27] jw., s.79–89.
[28] jw., s.78.

ochrony środowiska naturalnego, a także podniesienie jakości usług publicznych poprzez m.in. termomodernizację ośrodków zdrowia.

II. Część diagnostyczno-analityczna

1. Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Metodologię wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz szczegółowy przebieg procesu diagnostycznego gminy zawiera *Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno,* stanowiąca załącznik 1 do niniejszego dokumentu.

Zgodnie z pkt 1 z rozdziału 3 *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020, rewitalizacja* to „kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych", dlatego przy wyznaczaniu zasięgu obszaru zdegradowanego wzięto pod uwagę zestaw kryteriów zawarty w pkt 2, który wskazuje na istnienie stanu kryzysowego na danym terenie.

Stan kryzysowy zdefiniowany został jako „stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

1) *gospodarczej* – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
2) *środowiskowej* – w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi bądź stanu środowiska;
3) *przestrzenno-funkcjonalnej* – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych;
4) *technicznej* – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy”[29].

W związku z powyższym, w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego Gmina Gnojno podzielona została na *jednostki strukturalne (referencyjne)*, w sposób odpowiadający istniejącym powiązaniom funkcjonalnym. W procesie diagnostycznym na terenie gminy przyjęto podział na sołectwa. Analiza danych ilościowych w ustalonych jednostkach strukturalnych pozwoliła na stosunkowo łatwe zidentyfikowanie lokalizacji problemów i wyznaczenie granic obszaru zdegradowanego.

Zgodnie Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w przeprowadzonej diagnozie dokonano analizy porównawczej jednostek referencyjnych, opartej na zestawie wskaźników cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji we wszystkich sferach pozwalających na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania zjawisk kryzysowych i potencjałów lokalnych na terenie gminy. Syntetyczne wskaźniki koncentracji zjawisk kryzysowych w poszczególnych sferach przedstawione zostały na mapach poglądowych Gminy Gnojno z podziałem na jednostki strukturalne. Jako główne kryteria delimitacji obszaru zdegradowanego przyjęto 37 wskaźników ustalonych na podstawie danych statystycznych gromadzonych w zasobach Urzędu Gminy w Gnojnie, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gnojnie oraz instytucji zewnętrznych, m.in.: Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju, Komendy Wojewódzkiej Policji w Kielcach, a także ogólnodostępnych danych z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi. Część pozyskanych danych została wykorzystana do porównawczej analizy ilościowej wskaźników ze średnią wartością dla całej gminy, a część posłużyła do dokonania analizy jakościowej, charakteryzującej ważne dla rewitalizacji deficyty i problemy obszarów oraz lokalne potencjały. W procesie delimitacji obszaru zdegradowanego wykorzystano różnorodne źródła informacji, dzięki czemu zastosowane podejście ma charakter kompleksowy i łączy wykorzystanie metod ilościowych z jakościowymi.

Delimitacja obszaru rewitalizacji dokonana została przy uwzględnieniu zapisów pkt 4 z rozdziału 3 *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020,* który stanowi, że jest to „obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk (…), na

[29] *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020,* Minister Rozwoju, Warszawa, 02.08.2016, s. 6–7.

którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację".

Zgodnie z powyższym, wyznaczenie granic obszaru rewitalizacji nastąpiło w oparciu o dwie przesłanki. Pierwszą z nich było stwierdzenie, że na wybranym obszarze uznanym wcześniej jako zdegradowany istnieje szczególna koncentracja negatywnych zjawisk. Drugą z przesłanek było uznanie, że wybrany obszar ma istotne znaczenie dla rozwoju gminy. Takie uzasadnienie obejmuje przedstawienie możliwych do wykorzystania w procesie rewitalizacji lokalnych potencjałów, a także nawiązanie do gminnych dokumentów strategicznych i planistycznych, w których wybrany obszar będzie ujęty jako ośrodek koncentracji aktywności społeczno-gospodarczej w gminie.

Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego, a następnie podobszarów rewitalizacji w Gminie Gnojno przedstawiona została na schemacie 1.

Schemat 1 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i podobszarów rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno

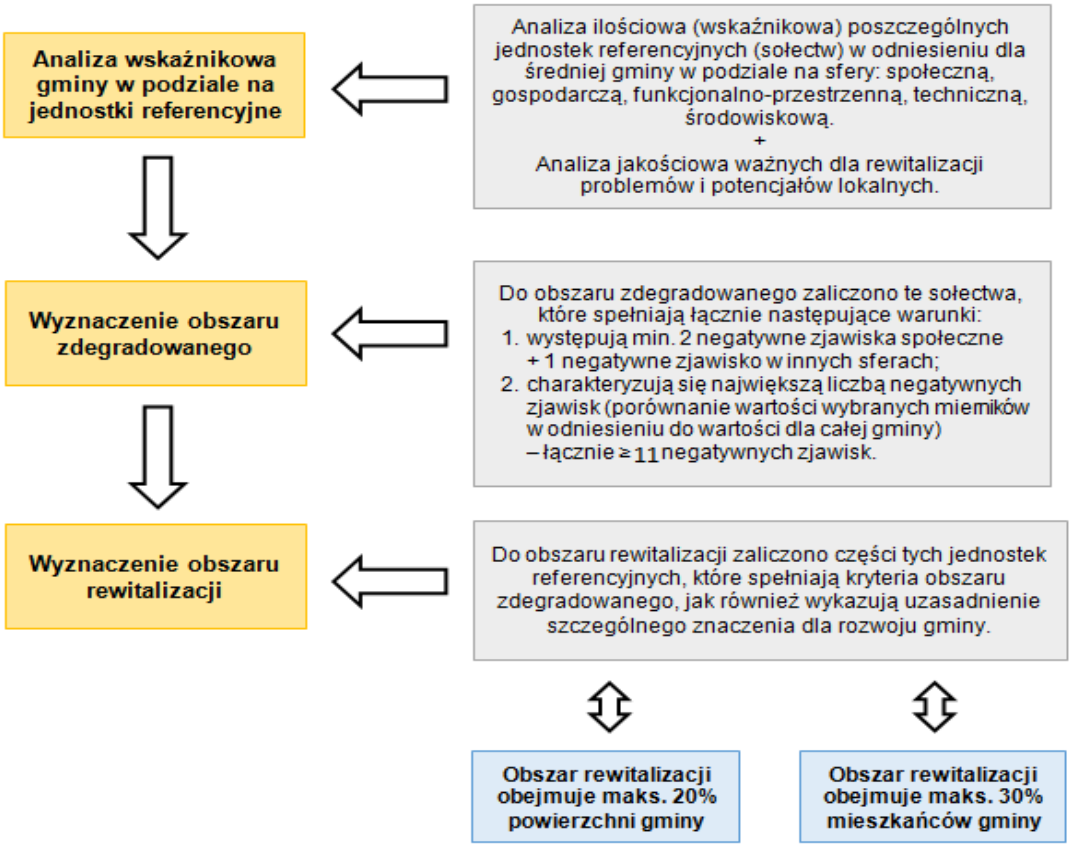

Źródło: Opracowanie własne

2. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Zgodnie z pkt 3 z rozdziału 3 Wytycznych, *obszar zdegradowany* to „obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to najczęściej obszarów miejskich, ale także wiejskich. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów".

Na podstawie przeprowadzonego audytu gminnego wyznaczono obszar zdegradowany, na który składają się jednostki referencyjne charakteryzujące się problemami w sferze społecznej przy jednoczesnym występowaniu problemów przynajmniej w jednej innej sferze oraz największą liczbą zidentyfikowanych negatywnych zjawisk, tj. ≥ 11. Zgodnie z przedstawionymi założeniami obszar zdegradowany na terenie Gminy Gnojno obejmuje 20 z 26 sołectw: Balice (11), Bugaj (11), Falki (20), Glinka (11), Gnojno (11), Gorzakiew (13), Januszowice (13), Jarząbki (11), Kostera (19), Maciejowice (12), Płośna (12), Pożogi (12), Raczyce (12), Ruda (11), Skadla (13), Wola Bokrzycka (20), Wola Zofiowska (12), Wólka Bosowska (13), Zagrody (17), Zofiówka (17).

Wskazany obszar zajmuje 81,0 km^2, co stanowi 84,5% powierzchni gminy i w 2015 roku był zamieszkiwany przez 3 765 osób, tj. 81,5% ogółu mieszkańców gminy

Zgodnie z pkt 4 z rozdziału 3 Wytycznych, obszar rewitalizacji to „obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk (…), na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% mieszkańców gminy".

Na podstawie ww. zapisów Wytycznych wyznaczony został obszar, na którym występuje wysokie natężenie negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej, a jednocześnie mający istotne znaczenie dla rozwoju gminy i planowane jest na nim przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych.

W wyniku przeprowadzonej diagnozy w podziale na jednostki referencyjne gminy i delimitacji obszaru zdegradowanego, wyznaczono trzy podobszary rewitalizacji:

- *Podobszar I* – w którego skład wchodzi zabudowana część sołectwa Gnojno z wyłączeniem przysiółka Kaleby,

- *Podobszar II* – obejmujący swym zasięgiem zabudowaną część sołectwa Balice,
- *Podobszar III* – obejmujący zabudowane tereny sołectwa Raczyce.

Wyznaczony obszar rewitalizacji zajmuje powierzchnię 2,96 km^2 (3,1% powierzchni ogółem gminy) i był w 2015 roku zamieszkany przez 1 353 mieszkańców (29,3% ludności ogółem gminy), więc nie przekracza limitów określonych w pkt 4 w rozdziale 3 *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020.*

Obszar zdegradowany na terenie Gminy Gnojno przedstawia mapa 1, lokalizację wyznaczonych podobszarów rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego – mapa 2, natomiast lokalizację poszczególnych podobszarów rewitalizacji – mapy 3, 4 i 5.

Mapa 1 Granice wyznaczonego obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Gnojno

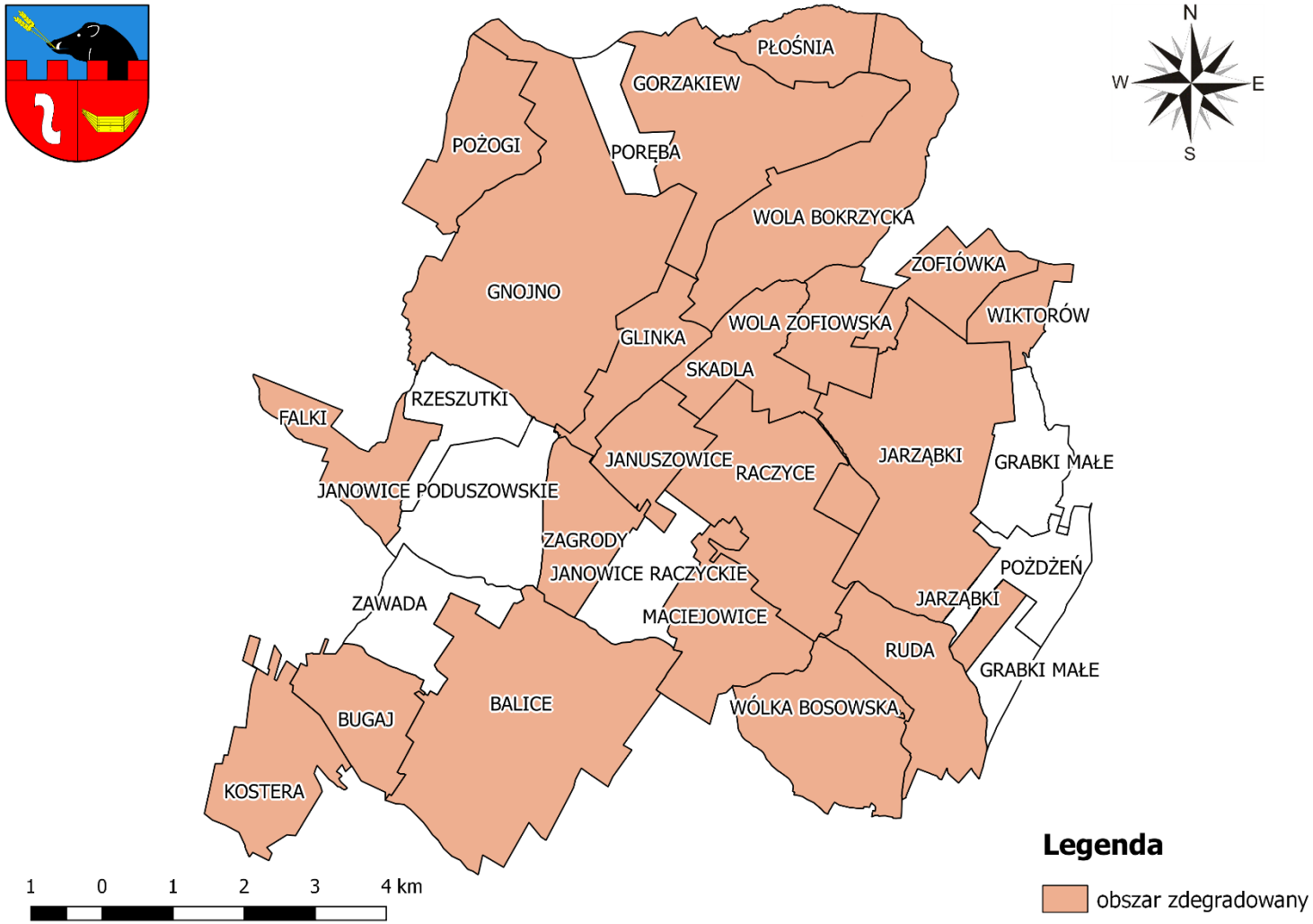

Źródło: Opracowanie własne

Mapa 2 Lokalizacja podobszarów rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego w Gminie Gnojno

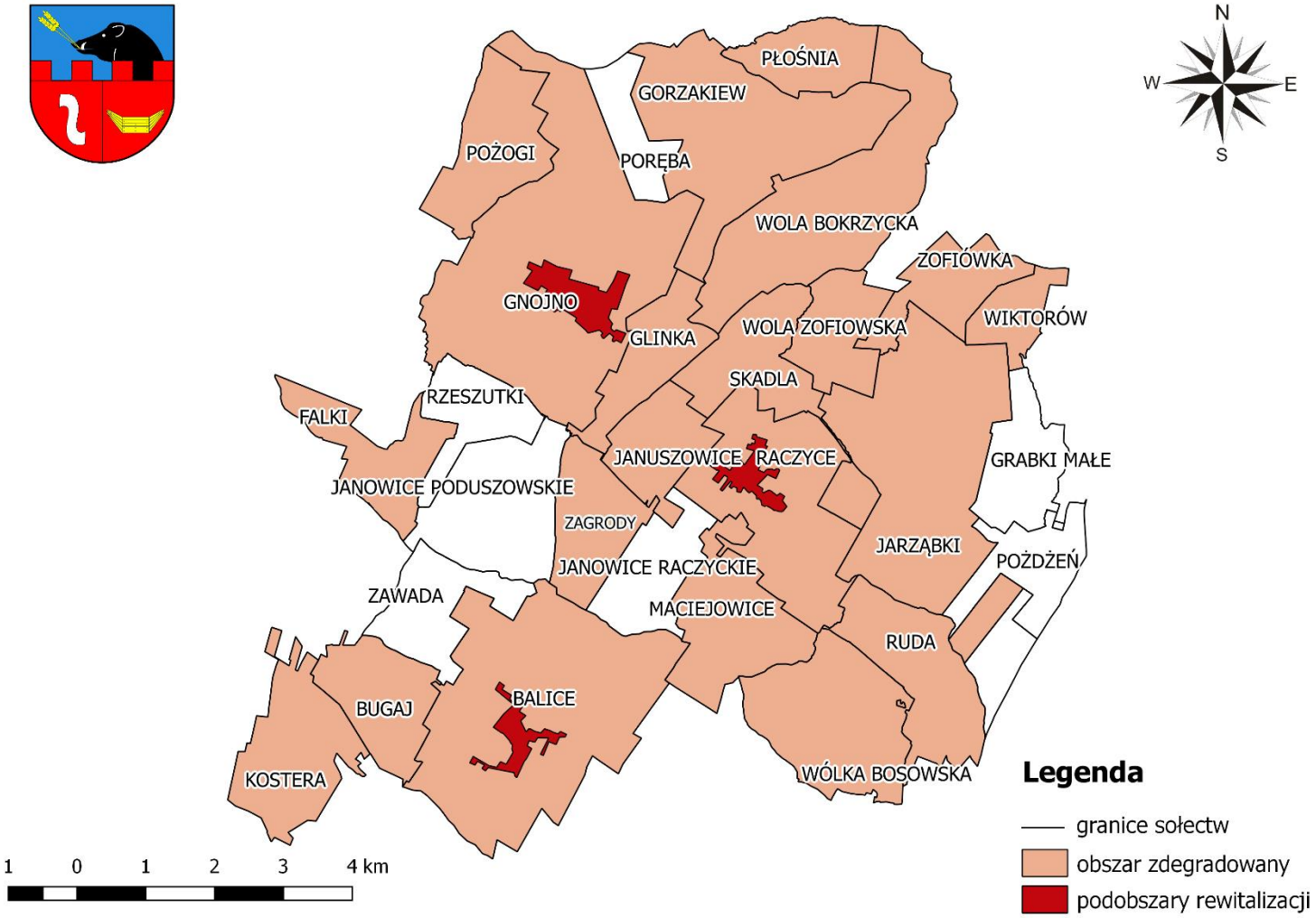

Źródło: Opracowanie własne

Mapa 3 Lokalizacja I podobszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Gnojno

Źródło: Opracowanie własne na podstawie openstreetmap.org

Mapa 4 Lokalizacja II podobszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Balice

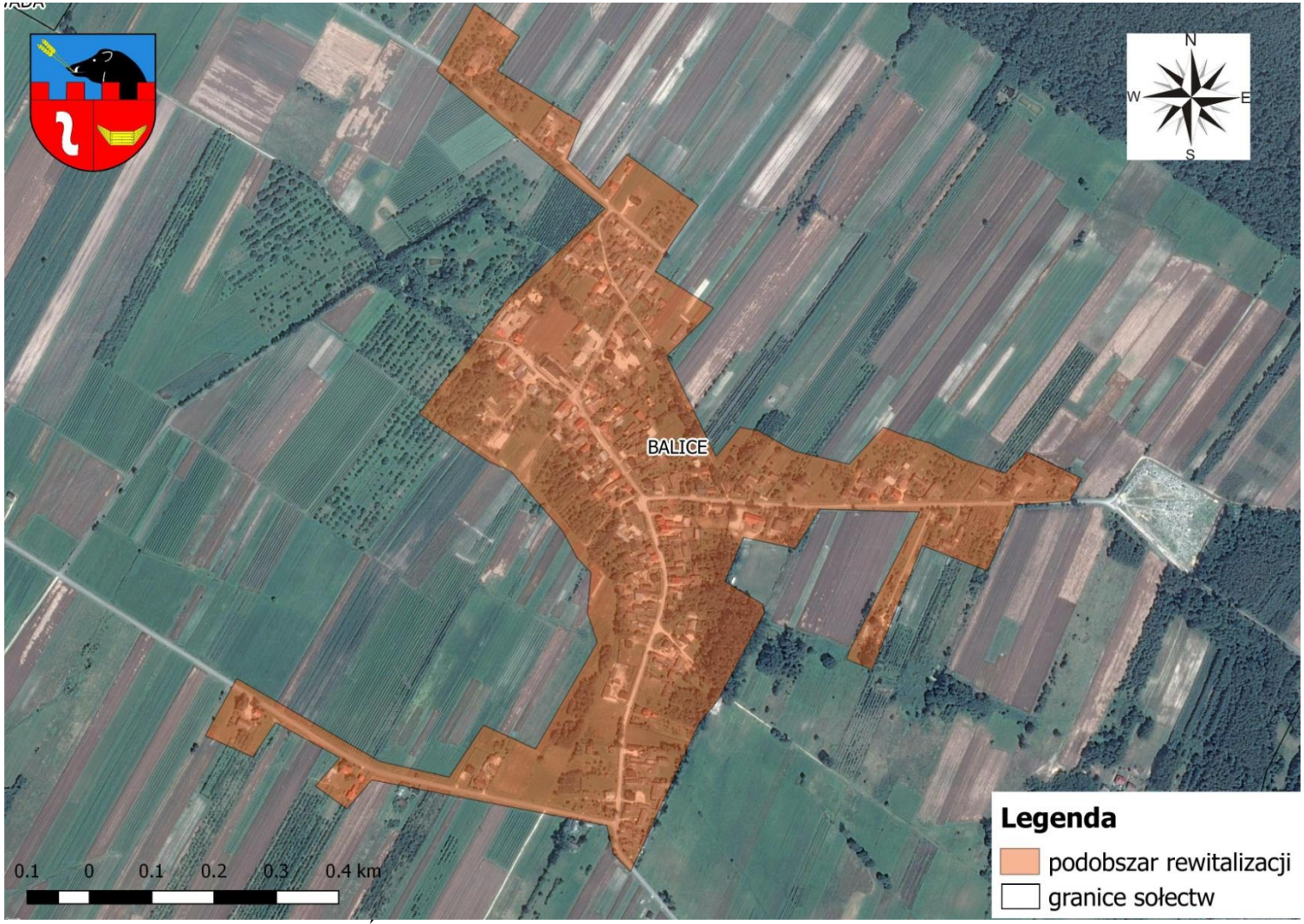

Źródło: Opracowanie własne na podstawie openstreetmap.org

Mapa 5 Lokalizacja III podobszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Raczyce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie openstreetmap.org

3. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

Jednym z najważniejszych elementów Programu Rewitalizacji wynikającym z zapisów Wytycznych jest pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji, która obejmuje analizę czynników i zjawisk kryzysowych oraz lokalnych potencjałów we wszystkich sferach, tj. społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej.

Jednak należy wziąć pod uwagę fakt, że problemy analizowane we wszystkich aspektach wzajemnie się przenikają i podział na sfery tematyczne ma charakter umowny. Takie szerokie rozpoznanie oraz identyfikacja skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych pozwoli na przygotowanie projektów o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i większym oddziaływaniu.

Schemat 2 Sfery tematyczne analizowane w pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne

Wyznaczony I podobszar rewitalizacji obejmuje swoim zasięgiem centrum miejscowości Gnojno. Z uwagi, że jest to główny ośrodek gminy, zlokalizowane na jego terenie są takie budynki użyteczności publicznej, jak: Urząd Gminy, Gminna Biblioteka Publiczna, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, a także Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej oraz Gimnazjum. Teren ten pełni funkcje administracyjno--edukacyjno-usługowe nie tylko dla całego wyznaczonego obszaru rewitalizacji, ale także Gminy Gnojno. Ponadto podobszar ten położony jest przy atrakcyjnym szlaku komunikacyjnym, wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 765 łączącej Chmielnik z Osiekiem.

Zasięg przestrzenny II podobszaru rewitalizacji obejmuje tereny zabudowane sołectwa Balice, w tym przede wszystkim tereny centralne z Ośrodkiem Zdrowia oraz Kościołem pw. św. Stanisława Biskupa. Jest to miejscowość najdalej wysunięta na południe w Gminie Gnojno.

III podobszar rewitalizacji obejmuje zabudowany obszar sołectwa Raczyce. Stanowi on obok Gnojna ważny ośrodek usług świadczonych na rzecz mieszkańców. W miejscowości obok Szkoły Podstawowej mieści się Ośrodek Zdrowia, a także punkty usługowe.

Sołectwa Balice, Gnojno i Raczyce zostały wyznaczone jako podobszary rewitalizacji ze względu na znaczenie społeczno-gospodarcze w rozwoju gminy oraz koncentrację funkcji administracyjnych, społecznych, usługowych, handlowych dla mieszkańców. Należy zwrócić jednak uwagę na fakt, iż obszar Gminy Gnojno został zakwalifikowany w *Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020*[30] jako Obszar Strategicznej Interwencji (OSI)[31], w odniesieniu do najgorszego dostępu do usług. W związku z tym wszystkie działania rewitalizacyjne wynikające ze szczegółowej analizy potencjałów i problemów występujących na obszarze gminy powinny zmierzać do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Gnojno, w kontekście podnoszenia jakości i zwiększania dostępności do usług publicznych.

Podstawą planowania działań na obszarze rewitalizacji jest jego sytuacja społeczna, a w szczególności sytuacja demograficzna. W pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji skupiono się na wskaźnikach odnoszących się do roku 2015, a także porównaniu ich do średniej dla Gminy Gnojno.

Statystyka ludności umożliwia wszechstronną obserwację zjawisk demograficznych. Opisuje m.in. stan ludności, jej ruch rzeczywisty i naturalny, pozwala na wieloaspektową

[30] *Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020* zatwierdzona Uchwałą Nr XXXIII/589/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 16 lipca 2013 roku.
[31] jw., s. 48.

analizę struktury populacji. Dostarcza również informacji dotyczących przyszłych zmian przewidywanych w długookresowej perspektywie.

Liczebność i struktura populacji danego obszaru w dużym stopniu stanowią o jego potencjale rozwojowym. Procesy demograficzne wpływają na rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. Przez pryzmat sytuacji ludnościowej kształtowane i analizowane są np. sytuacja na rynku pracy, obszar edukacji, ochrony zdrowia czy warunków życia ludności. Zmiany demograficzne, zwłaszcza w zakresie struktury populacji według wieku (rosnący odsetek osób w wieku poprodukcyjnym) czy wydłużania przeciętnego trwania życia, mają również kluczowe znaczenie dla planowania działań w obszarze wsparcia i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych. Analiza tendencji bieżących i prognozowanych w wieloletniej perspektywie jest podstawą polityki finansowej ukierunkowanej m.in. na zapewnienie równowagi systemu zabezpieczenia społecznego.

Pierwszym z analizowanych mierników jest wiek. Przyjmując wiek jako kryterium oceny struktury populacji, stosuje się podział liczby ludności zarówno według pojedynczych roczników, jak i według (np. ekonomicznych) grup wieku. W 2015 roku obszar rewitalizacji zamieszkiwało 1 353 osoby, w tym I podobszar (część sołectwa Gnojno) – 627 osób, II podobszar (sołectwo Balice) – 379 osób, a III podobszar (sołectwo Raczyce) – 347 osób.

Suma ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym stanowi grupę ludności w wieku nieprodukcyjnym. Na wykresie 1 zaprezentowano strukturę ludności poszczególnych podobszarów rewitalizacji i Gminy Gnojno w 2015 roku z podziałem na ekonomiczne grupy wieku.

Wykres 1 Udział % ludności według ekonomicznych grup wieku na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

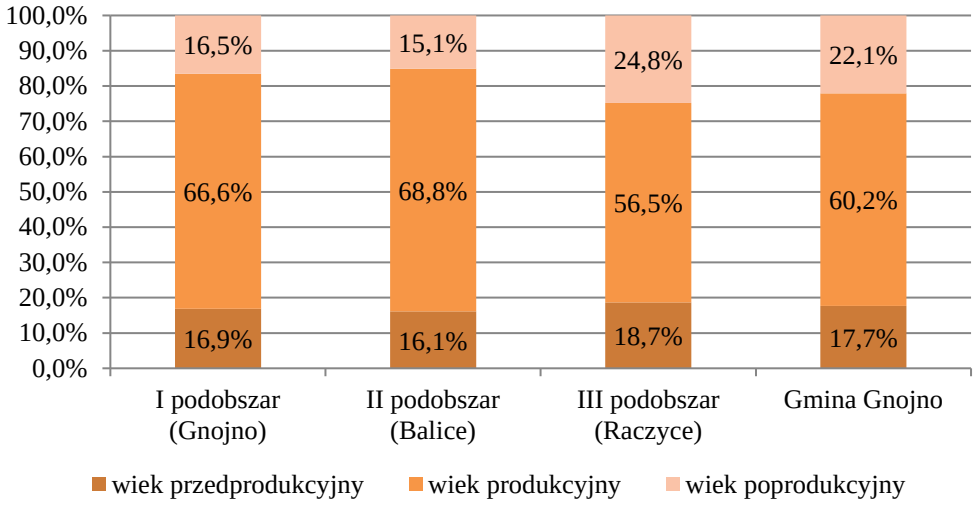

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Sytuacja demograficzna na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji w 2015 roku była zróżnicowana. Największy udział osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym (wartości większe niż średnia dla gminy) odnotował III podobszar (Raczyce). Największym udziałem osób w wieku produkcyjnym charakteryzował się II podobszar (Balice). Wartość niniejszego wskaźnika wskazuje na potencjał podobszaru, w postaci zasobów ludzkich zdolnych do pracy, które mogą zostać efektywnie wykorzystane do rozwoju gospodarczego obszaru poprzez pobudzenie przedsiębiorczości czy aktywności społecznej mieszkańców.

Dzięki pogrupowaniu populacji podobszarów rewitalizacji i całej Gminy Gnojno według ekonomicznych grup wieku możliwe stało się ich przeanalizowanie w odniesieniu do danych z 2015 roku. Analiza ta pozwala na obliczenie współczynnika obciążenia ekonomicznego, który pokazuje ile osób w wieku nieprodukcyjnym (tj. przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dzięki odniesieniu grup ludności najbardziej zależnych ekonomicznie (tj. w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, określanych łącznie jako ludność w wieku nieprodukcyjnym) do ludności aktywnej na rynku pracy (czyli ludności w wieku produkcyjnym) możliwe staje się określenie zmian w strukturze wiekowej ludności, a tym samym zaplanowanie wielkości niezbędnego wsparcia społecznego, zarówno w zakresie usług edukacyjnych, jak również pomocy społecznej dla osób starszych. Ponadto wskaźnik ten pozwala na zaplanowanie działań

mających na celu bardziej efektywne dostosowanie funkcji i usług świadczonych na obszarze do zmieniającej się sytuacji demograficznej obszaru.

Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku stanowi o potencjale obszaru rewitalizacji, na który składa się udział osób w wieku przedprodukcyjnym (prawie co szósty mieszkaniec obszaru ma poniżej 17 lat), udział osób w wieku poprodukcyjnym (co piąty mieszkaniec obszaru ma ponad 60 lat w wypadku kobiet i 65 lat w wypadku mężczyzn – oprócz III podobszaru) oraz udział osób w wieku produkcyjnym (ponad 60% na I i II podobszarze). Z wyznaczonych podobszarów jedynie III odznacza się odmienną strukturą wiekową mieszkańców. Na podobszarze obejmującym Raczyce zarówno udział osób w wieku przedprodukcyjnym jak i poprodukcyjnym jest nie tylko wyższy niż w pozostałych podobszarach, ale także wyższy niż średnia dla Gminy Gnojno. Natomiast udział osób w wieku produkcyjnym jest najniższy w porównaniu z każdym z analizowanych obszarów i średnią dla gminy. Na I i II podobszarze rewitalizacji o potencjale w aspekcie sytuacji demograficznej świadczy ponad 60% udział osób w wieku produkcyjnym, zaś na III podobszarze – udział osób w wieku przedprodukcyjnym.

Wartość wskaźnika obciążenia ekonomicznego dla podobszarów rewitalizacji i całej Gminy Gnojno przedstawia wykres 2.

Wykres 2 Wskaźnik obciążenia ekonomicznego na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

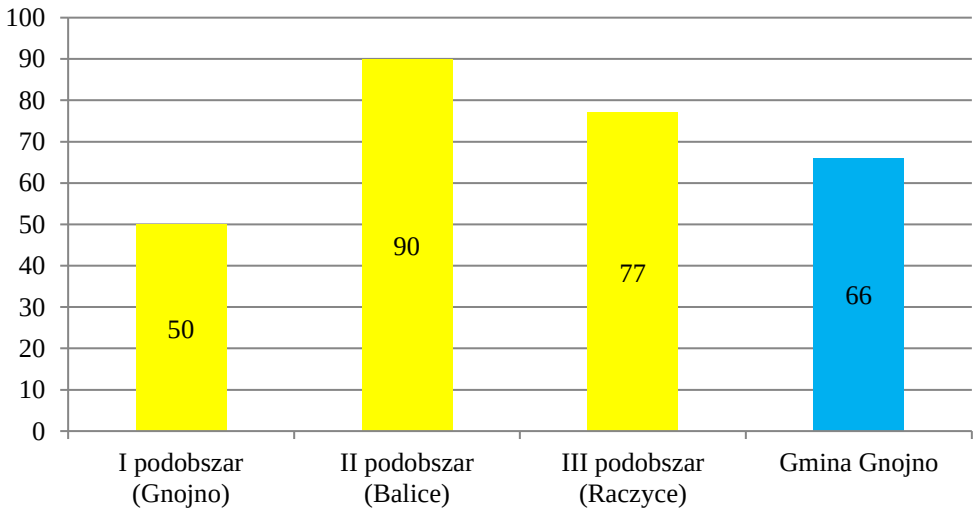

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Wartość tego wskaźnika dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji i Gminy Gnojno w 2015 r. była bardzo zróżnicowana. Na dwóch podobszarach (Balice i Raczyce)

wartość wskaźnika obciążenia ekonomicznego była wyższa niż średnia dla gminy. Wskazuje to na negatywną sytuację społeczną na ww. podobszarach, mogącą wskazywać na proces starzenia się społeczeństwa. Jedynie na I podobszarze (Gnojno) na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało w 2015 r. 50 osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. Wyznaczone podobszary charakteryzują się odmiennymi wartościami poszczególnych wskaźników odnoszących się do sytuacji demograficznej. Jednak sytuacja ta może stanowić o ich zróżnicowanym potencjale, na który składa się ponad 60% udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców obszaru oraz mniejszy niż dla całej gminy udział osób w wieku poprodukcyjnym (podobszar I i II). Ponadto podobszar III charakteryzuje się największym udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym, które stanowią o przyszłym potencjale osób, które wraz z wiekiem będą wchodzić na rynek pracy. Poszczególne projekty podstawowe oraz uzupełniające ujęte w Programie Rewitalizacji powinny wykorzystywać istniejący kapitał społeczny poszczególnych podobszarów poprzez aktywizację społeczności lokalnej, zapobieganie wykluczeniu społecznemu, a także dostosowanie przestrzeni do potrzeb społeczności lokalnej (m.in. stworzenie wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych umożliwiających aktywność społeczną wszystkich grup wiekowych).

Kolejną istotną kwestią w pogłębionej diagnozie podobszarów w sferze społecznej jest sytuacja na rynku pracy, w tym przede wszystkim poziom bezrobocia. Odzwierciedla ona niepełne wykorzystanie potencjału produkcyjnego społeczności lokalnej. Inaczej można zdefiniować je jako zjawisko gospodarcze polegające na tym, że pewna część ludzi zdolnych do pracy i poszukujących jej, nie znajduje zatrudnienia. Nadmierne bezrobocie jest zjawiskiem negatywnym – skutki nadmiernego, a przede wszystkim długotrwałego bezrobocia mogą być bardzo niekorzystne w odniesieniu do zwiększenia wykluczenia społecznego osób pozostających bez pracy, a także ich rodzin (w tym szczególnie dzieci).

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na I podobszarze rewitalizacji w 2015 roku był niższy niż dla Gminy Gnojno i wyniósł 3,8% w porównaniu do wartości 5,7% dla obszaru gminy (wykres 3). Osoby pozostające bez pracy na pozostałych podobszarach rewitalizacji stanowiły ponad 5% osób w wieku produkcyjnym. Dla III podobszaru (Raczyce) wartość tego wskaźnika była wyższa niż średnia dla Gminy Gnojno. Niski procentowy udział zarejestrowanych bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym może wskazywać na występowanie tzw. „ukrytego bezrobocia". Jest to bezrobocie, które nie jest wykazywane w oficjalnych ewidencjach statystycznych –

najczęściej występuje na obszarach wiejskich o typowo rolniczym charakterze (Gmina Gnojno, w tym podobszary rewitalizacji). Oznacza sytuację, w której osoba pozostająca bez jakiegokolwiek zatrudnienia jest gotowa do podjęcia pracy, ale z różnych powodów nie rejestruje się w urzędzie jako bezrobotny lub nie szuka pracy, gdyż na podstawie wcześniejszych doświadczeń jest przekonana, że jej nie znajdzie. Ukryte bezrobocie występuje także w postaci wcześniejszych emerytur spowodowanych brakiem możliwości zatrudnienia osób w wieku przedemerytalnym.

Wykres 3 Udział % zarejestrowanych bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

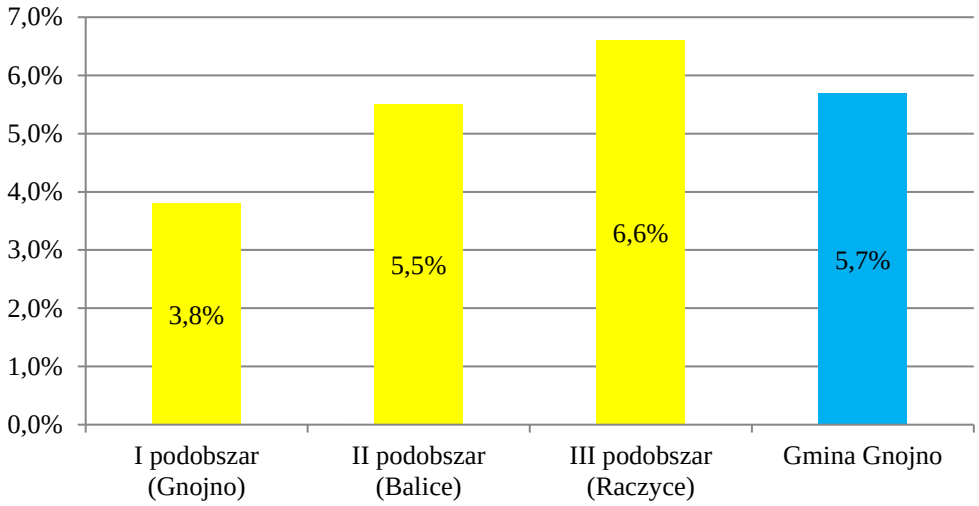

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju

Kolejnym wskaźnikiem odnoszącym się do sfery społecznej jest udział % bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych (wykres 4).

Wykres 4 Udział % zarejestrowanych bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

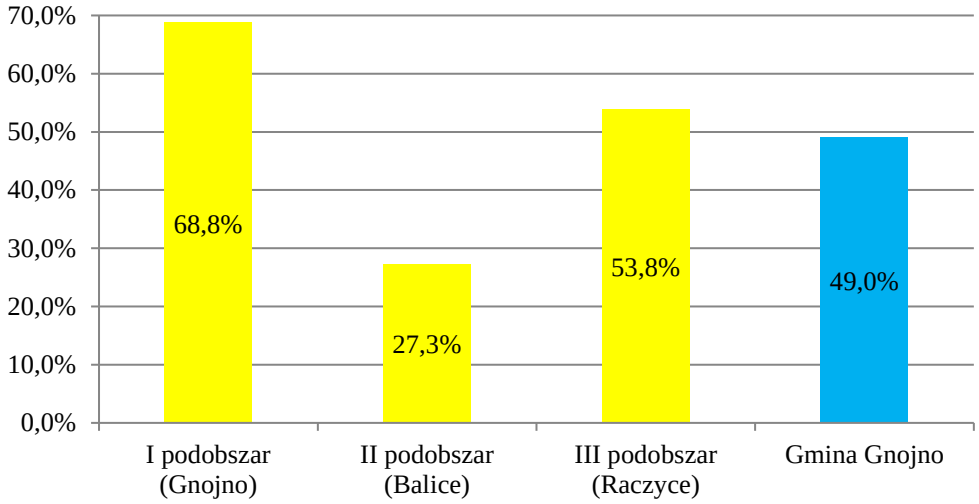

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju

Zarówno na I jak i III podobszarze wartość tego wskaźnika w 2015 roku była wyższa niż średnia wartość dla gminy i wynosiła ponad 50%, w tym na I podobszarze (Gnojno), wartość wskaźnika osiągnęła poziom 68,8%. Natomiast na II podobszarze (Balice) odnotowano wartość ponad dwukrotnie mniejszą niż miało to miejsce na I podobszarze. Mimo, iż wartość wskaźnika na II podobszarze osiągnęła wartość (27,3,%) niższą niż dla całej gminy (49,0%), nie zmienia to faktu, iż długotrwałe bezrobocie stanowi poważny problem, który może stać się podstawą wykluczenia społecznego. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż II podobszar rewitalizacji osiąga niższą wartość wskaźnika odnoszącą się do udziału procentowego osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych, jednak poprzednia charakterystyka wskazuje na znaczny udział osób pozostających bez pracy (zarejestrowanych bezrobotnych) w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym. Tym samym zjawisko bezrobocia na wyznaczonych podobszarach ma złożone podłoże i wynika ze specyficznych uwarunkowań poszczególnych podobszarów. Miejscowość Gnojno, na terenie której wyznaczono I podobszar rewitalizacji, odznacza się najmniejszym udziałem osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym, natomiast posiada najwyższą wartość udziału osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych. Na II podobszarze (Balice) mimo ponad 5% udziału osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym, wartość wskaźnika odnosząca się do udziału osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych jest najniższa – w 2015 roku wynosiła poniżej 30%. Natomiast III podobszar (Raczyce) charakteryzował się zarówno wyższym udziałem bezrobotnych

w liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym, jak również wyższą wartością wskaźnika osób długotrwale pozostających bez pracy, względem średniej dla gminy. Bezrobocie stanowi jeden z najważniejszych problemów społecznych, który dotyka mieszkańców wyznaczonych podobszarów.

O skali problemów społecznych podobszarów rewitalizacji świadczy również fakt zlokalizowania w poszczególnych miejscowościach wchodzących w ich skład, mieszkań zarówno komunalnych (podobszar I i II) jak również socjalnych (podobszar III). W tabeli 3 zaprezentowano liczbę osób zamieszkujących lokale socjalne i komunalne przypadających na 1 000 mieszkańców na obszarze rewitalizacji i na terenie całej Gminy Gnojno w 2015 roku.

Tabela 3 Udział % osób zamieszkujących lokale socjalne i komunalne przypadające na 1 000 mieszkańców na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

Lp.	Obszar	Mieszkania socjalne	Mieszkania komunalne
1.	I podobszar rewitalizacji (Gnojno)	**11,1%**	0%
2.	II podobszar rewitalizacji (Balice)	**5,2%**	0%
3.	III podobszar rewitalizacji (Raczyce)	0%	**31,7%**
4.	Gmina Gnojno	2,6%	1,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Lokalizacja mieszkań socjalnych i komunalnych na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji wskazuje na występowanie na nim zagrożenia wykluczeniem społecznym, którego powodem może być ubóstwo oraz bezrobocie. Niezbędne są działania mające na celu przeciwdziałanie marginalizacji osób, w tym dzieci i młodzieży zamieszkujących mieszkania socjalne i komunalne, a także podniesienie standardów technicznych tych mieszkań (m.in. poprzez modernizację źródeł ciepła na ekologiczne oraz ich termomodernizację).

Analizując podobszary rewitalizacji pod kątem problemów społecznych posłużono się również wskaźnikami odnoszącymi do liczby osób, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej z określonych powodów na 1 000 mieszkańców (tabela 4). W analizie pod uwagę brano świadczenia wynikające z bezrobocia, ubóstwa, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, z bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, z powodu przemocy w rodzinie.

Tabela 4 Najczęstsze powody korzystania ze świadczeń pomocy społecznej (liczba osób, którym przyznano świadczenie z danego powodu na 1 000 mieszkańców) na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

Lp.	Nazwa wskaźnika	I podobszar (Gnojno)	II podobszar (Balice)	III podobszar (Raczyce)	Średnia dla gminy
1.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 1 000 mieszkańców	1,6	**5,3**	2,8	3,9
2.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu bezrobocia na 1 000 mieszkańców	**8,0**	5,3	5,8	6,3
3.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 1 000 mieszkańców	**6,4**	2,6	2,8	5,0
4.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 1 000 mieszkańców	8,0	**13,2**	2,8	11,3
5.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 1 000 mieszkańców	3,0	0,0	**5,8**	5,0
6.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie na 1 000 mieszkańców	0,0	0,0	0,0	**1,1**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gnojnie

W 2015 roku najczęstszymi powodami przyznania świadczeń pomocy społecznej na wyznaczonych obszarach rewitalizacji były: długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz ubóstwo. W odniesieniu do wielkości świadczeń pomocy społecznej na poszczególnych podobszarach rewitalizacji okazuje się, że w 2015 roku każdy z trzech podobszarów osiągnął przynajmniej raz (w odniesieniu do powodu przyznania świadczenia), wartość wyższą niż średnia dla gminy. Tym samym bezrobocie, a także długotrwała lub ciężka choroba stają się głównymi czynnikami wpływającymi na sytuację społeczno-ekonomiczną mieszkańców podobszarów rewitalizacji. Konieczne są działania mające na celu aktywizację osób bezrobotnych m.in. poprzez organizowanie kursów zawodowych, a także działania mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu osób chorych i/lub starszych oraz niepełnosprawnych. W 2015 roku na poszczególnych podobszarach rewitalizacji nie przyznano natomiast świadczeń z powodu przemocy w rodzinie.

Zasadniczą rolę w podniesieniu kapitału ludzkiego i społecznego, a tym samym rozwiązywaniu problemów występujących na podobszarach rewitalizacji, pełni jakość i poziom edukacji, rozumianej jako wychowanie, wykształcenie, nauka oraz zdobywanie

wiedzy i umiejętności. W związku z tym istotne jest, aby lokalna społeczność miała równy dostęp do wiedzy przez całe życie i usługa ta świadczona była na wysokim poziomie.

Jednym ze wskaźników przedstawiających jakość i efekty kształcenia na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji są wyniki uzyskane ze sprawdzianu szóstoklasistów oraz wybranych części egzaminu gimnazjalnego, sprawdzające wiedzę i umiejętności uczniów kończących dany poziom nauczania.

Na podobszarach rewitalizacji funkcjonują dwie szkoły podstawowe z pełnymi oddziałami klas 1–6. Jest to Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Gnojnie oraz Szkoła Podstawowa w Raczycach. Szkoła Podstawowa w Gnojnie posiada dwie filie: w Balicach (podobszar rewitalizacji) oraz w Jarząbkach. Szkoły w Raczycach i Gnojnie obsługują nie tylko wyznaczone podobszary rewitalizacji, ale także teren całej Gminy Gnojno, gdyż filie szkoły posiadają tylko oddziały klas 1–3. Dlatego uczniowie klas starszych dojeżdżają do dwóch placówek zlokalizowanych na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji. Placówki oświatowe (w Raczycach i Gnojnie) spełniają tym samym ważną rolę nie tylko edukacyjną, ale także kulturalną dla całej gminy. Istotne jest, aby poziom i jakość kształcenia, a także oferta tych szkół (m.in. zajęcia pozalekcyjne, wyjazdy integracyjne, koła zainteresowań), były jak najbardziej urozmaicone i umożliwiały dzieciom ich wielokierunkowy rozwój.

Lokalizacja dwóch szkół podstawowych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji pozwoliła na porównanie średnich wyników jakie uzyskali uczniowie w roku szkolnym 2014/2015 (tabela 5).

Tabela 5 Średnie % wyniki ze sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej w roku szkolnym 2014/2015 dla SP w Gnojnie, SP w Raczycach, Gminy Gnojno i powiatu buskiego

Lp.	Poszczególne części	SP w Gnojnie	SP w Raczycach	Gmina Gnojno	powiat buski
1.	Część 1	**67,0**	49,2	57,2	**63,5**
2.	J. polski	**67,5**	58,0	62,3	**70,5**
3.	Matematyka	**66,4**	40,0	51,8	**56,8**
4.	J. angielski	**75,0**	60,6	67,1	**75,3**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl

Na obszarze rewitalizacji występują bardzo duże różnice pomiędzy wynikami jakie uzyskują szóstoklasiści. Zdecydowanie wyższe wyniki osiąga Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Gnojnie. Największa rozpiętość wyników jakie osiągają uczniowie z danej części dotyczy osiągnięć z matematyki, ponieważ różnica pomiędzy placówką w Gnojnie

i Raczycach wyniosła 26,4% punktów zdobytych przez uczniów. Dla pełniejszego zdiagnozowania poziomu edukacji, przedstawiono dane dotyczące średnich wyników jakie zdobyli w sprawdzianie szóstoklasistów uczniowie ze szkół z obszaru rewitalizacji w porównaniu do średniej dla Gminy Gnojno oraz powiatu buskiego (tabela 6).

Wyniki sprawdzianu szóstoklasistów w roku szkolnym 2014/2015 w Gminie Gnojno były niższe od średniej dla powiatu buskiego. Największe różnice w osiągnięciach uczniów były widoczne w odniesieniu do średniego udziału punktów z języka polskiego (różnica 8,2%). Konieczne są działania zmierzające do podniesienia poziomu i jakości kształcenia na obszarze rewitalizacji poprzez m.in. rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych czy też kół zainteresowań dla uczniów. Działania te są istotne z punktu widzenia podnoszenia kapitału ludzkiego i społecznego uczniów, gdyż szkoły podstawowe zlokalizowane na obszarze rewitalizacji oddziałują na całą Gminę Gnojno (w szczególności podobszary rewitalizacji).

Na terenie Gminy Gnojno funkcjonuje tylko jedno gimnazjum, zlokalizowane na obszarze rewitalizacji, w Gnojnie. Porównując średnie wyniki gimnazjalistów z terenu Gminy Gnojno z wynikami dla powiatu buskiego okazuje się, że osiągnięcia uczniów z obszaru gminy z niektórych przedmiotów są poniżej, a z niektórych powyżej średniej dla powiatu buskiego (tabela 6).

Tabela 6 Średnie % wyniki egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2014/2015 dla Gminy Gnojno i powiatu buskiego

Lp.	Nazwa przedmiotu	Gmina Gnojno	powiat buski
1.	J. polski	63,4	63,4
2.	Historia	60,5	**63,3**
3.	Matematyka	38,7	**46,2**
4.	P. przyrodnicze	46,1	**49,3**
5.	J. angielski (PP)	**80,4**	63,0
6.	J. angielski (PR)	**74,2**	42,0
7.	J. rosyjski (PP)	**68,2**	51,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl

W przypadku wyników powyżej średniej dla powiatu – są to języki obce zarówno na poziomie podstawowym (PP), jak też rozszerzonym (PR), zaś wyniki poniżej średniej to historia, matematyka i przedmioty przyrodnicze. Po raz kolejny, na następnym szczeblu edukacji, uczniowie uzyskują wyniki poniżej średniej powiatu z matematyki. Może to świadczyć m.in. o braku wyposażenia placówek oświatowych w niezbędne materiały i urządzenia dydaktyczne, w tym urządzenia multimedialne, które uczą kreatywności oraz

rozwiązywania sytuacji problemowych, a także braku dodatkowych zajęć wyrównawczych dla uczniów mających problemy z nauką.

W sferze społecznej analizie poddano aktywność społeczną mieszkańców w odniesieniu do frekwencji wyborczej w wyborach prezydenckich oraz parlamentarnych w 2015 roku (tabela 7).

Tabela 7 Średnia % frekwencja w wyborach prezydenckich i parlamentarnych na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

Lp.	Obszar	Wybory prezydenckie	Wybory parlamentarne
1.	I podobszar (Gnojno)	**49,0**	**38,5**
2.	II podobszar (Balice)	44,9	35,4
3.	III podobszar (Raczyce)	42,8	33,1
4.	Gmina Gnojno	37,8	35,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej, pkw.gov.pl

Największą aktywnością społeczną mieszkańców, w odniesieniu do frekwencji w wyborach w 2015 roku charakteryzował się I podobszar wyznaczony na terenie miejscowości Gnojno. Mieszkańcy podobszaru rewitalizacji (uprawnieni do głosowania) znacznie częściej oddawali swoje głosy w wyborach prezydenckich i parlamentarnych w porównaniu zarówno do pozostałych miejscowości, na terenie których wyznaczono podobszary rewitalizacji, tj. Balice i Raczyce, jak również w odniesieniu do średniej dla Gminy Gnojno.

Należy jednak zwrócić uwagę, iż na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji istnieje duża różnica w zaangażowaniu mieszkańców w aktywność społeczną. Najmniejszą aktywność w 2015 roku podczas wyborów zanotowano w podobszarze III (Raczyce). Średnia frekwencja w wyborach parlamentarnych była na tym podobszarze niższa od średniej dla całej Gminy Gnojno i wyniosła 33,1%.

W sferze społecznej, w kontekście aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji, konieczne są działania dwukierunkowe. Z jednej strony powinny one podtrzymywać i wzmacniać aktywność społeczną mieszkańców podobszaru I (Gnojno), z drugiej zaś strony działania aktywizujące społeczność lokalną powinny dążyć do zwiększenia udziału mieszkańców podobszarów Balic i Raczyc w życiu społecznym poprzez m.in. działania integrujące mieszkańców wokół spraw lokalnych, w tym tworzenie przestrzeni publicznej dostosowanej do potrzeb wszystkich mieszkańców.

W sferze społecznej analizie poddano również stan bezpieczeństwa i porządku publicznego na podobszarach rewitalizacji. W tym celu wykorzystano wskaźnik odnoszący się do liczby przestępstw stwierdzonych przez Policję na 1 000 mieszkańców (wykres 5).

Wykres 5 Liczba przestępstw stwierdzonych przez Policję na 1 000 mieszkańców na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

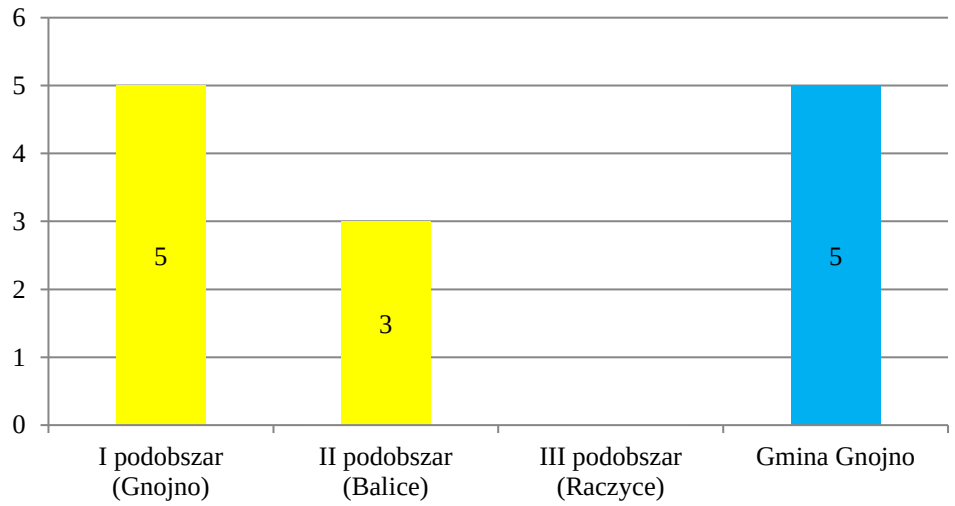

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Kielcach

Na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji w 2015 roku odnotowano duże zróżnicowanie ilości stwierdzonych przestępstw przez Policję. Najwięcej odnotowano ich na podobszarze I – Gnojno (5 w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców), natomiast na podobszarze III (Raczyce) nie odnotowano żadnego przestępstwa. Średnia wartość wskaźnika odnoszącego się do przestępczości w 2015 roku na podobszarze I była równa średniej dla całej gminy. Działania rewitalizacyjne odnoszące się do poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego na obszarze rewitalizacji powinny dążyć do zmniejszenia przestępczości na terenie całej gminy, w tym na wyznaczonych podobszarach: Gnojno, Balice poprzez m.in. zwiększenie bezpieczeństwa pieszych (m.in. budowa chodników i energooszczędnego oświetlenia) oraz zagospodarowanie przestrzeni w centrum miejscowości (m.in. obiekty małej architektury) na cele społeczne, przez co zwiększy się poziom bezpieczeństwa w ważnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji częściach miejscowości.

Obok sytuacji demograficznej i społecznej analizie poddano również sferę gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną oraz środowiskową poszczególnych podobszarów rewitalizacji.

W sferze gospodarczej analiza danych dotyczyła przede wszystkim wskaźników odnoszących się do liczby zarejestrowanych i wyrejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych. Wynika to z faktu, iż wskazują one na poziom przedsiębiorczości mieszkańców. Podobszary rewitalizacji obejmują swoim zasięgiem miejscowości, w których mieszczą się władze gminy (Gnojno), a także usługi edukacyjne i służba zdrowia (Balice, Gnojno, Raczyce), świadczące usługi dla całego obszaru Gminy Gnojno.

W 2015 roku na podobszarach rewitalizacji widoczne były duże różnice w ilości działalności gospodarczych osób fizycznych przypadających na 1 000 mieszkańców (wykres 6). Najwięcej tych działalności odnotowano w podobszarze II (Balice), gdzie wartość wskaźnika była wyższa niż średnia całej Gminy Gnojno. Natomiast najmniej działalności przypadających na 1 000 mieszkańców odnotowano w podobszarze III (Raczyce). Podobszar I (Gnojno) zanotował wartość tego wskaźnika nieco poniżej średniej dla obszaru całej gminy.

Wykres 6 Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

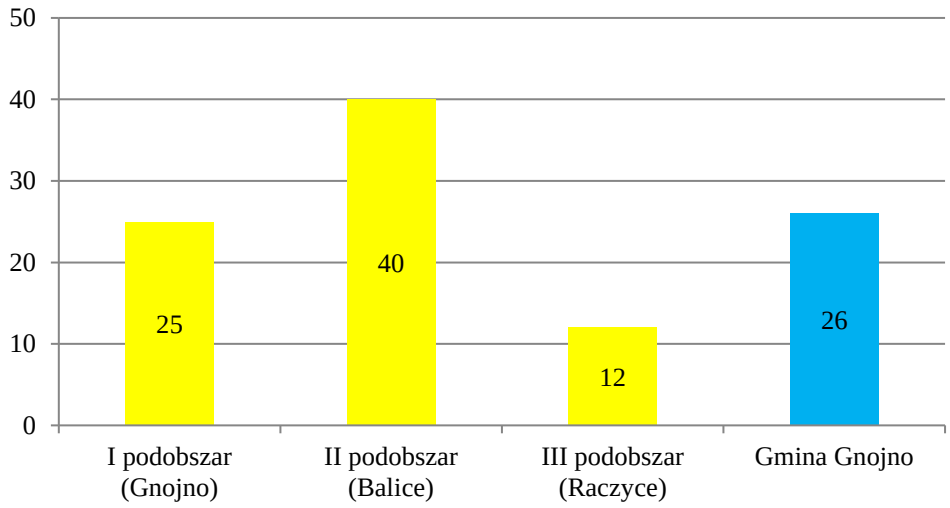

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Gnojnie

Ponadto poddano analizie liczbę nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych przypadających na 1 000 osób w wieku produkcyjnym w 2015 roku na obszarze rewitalizacji i w Gminie Gnojno. W 2015 roku na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji nie odnotowano żadnych nowo zarejestrowanych działalności osób fizycznych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym przy średniej dla gminy wynoszącej 3 działalności. Sytuacja ta jest niekorzystna, przede wszystkim ze względu na funkcje jakie poszczególne podobszary rewitalizacji spełniają względem całej Gminy Gnojno.

Brak aktywności gospodarczej w centrum administracyjno-edukacyjno-usługowym gminy może wskazywać m.in. na brak możliwości podjęcia takiej działalności (np. brak lokali do wynajęcia), brak kreatywności mieszkańców oraz niewystarczającą promocję samozatrudnienia.

Analizie poddano również trwałość działalności gospodarczych osób fizycznych w 2015 roku na obszarze rewitalizacji i w Gminie Gnojno (wykres 7).

Wykres 7 Liczba jednostek wyrejestrowanych z rejestru REGON w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na obszarze rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

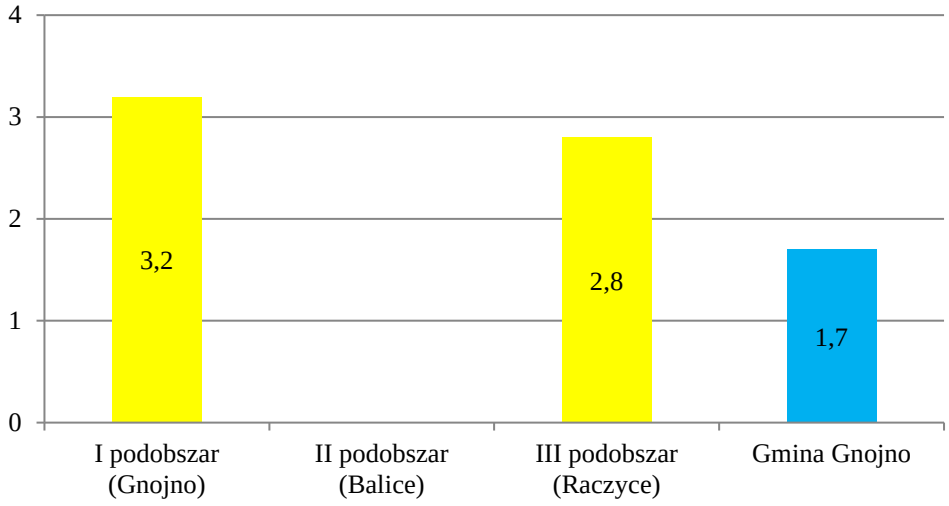

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Na dwóch podobszarach rewitalizacji w 2015 roku odnotowano problemy w sferze gospodarczej odnoszące się do przedsiębiorczości mieszkańców (liczba zarejestrowanych działalności osób fizycznych – w szczególności I i III podobszar – wykres 6), ale także w odniesieniu do braku trwałości podejmowanych działalności gospodarczych (wykres 7). W 2015 roku na podobszarze I i III odnotowano więcej wyrejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych z rejestru REGON, niż miało to miejsce na obszarze całej Gminy Gnojno. Mimo, iż wyznaczony obszar rewitalizacji (w skład którego wchodzą poszczególne podobszary) stanowi centrum administracyjno-edukacyjno-usługowe gminy, gdzie koncentrują się działalności gospodarcze, kondycja lokalnych przedsiębiorców wskazuje m.in. na małą aktywność mieszkańców w otwieraniu nowych działalności oraz niską trwałość podejmowanych przedsięwzięć. Konieczne są działania na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji, które przyczynią się do zwiększenia atrakcyjności wyznaczonego obszaru, jako miejsca podejmowania działalności gospodarczej (m.in. tworzenie

wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej, w której mogłyby być świadczone usługi turystyczne i okołoturystyczne). Ponadto konieczne jest podejmowanie inicjatyw wraz z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Gnojnie oraz Powiatowym Urzędem Pracy w Busku-Zdroju, w celu zwiększenia kompetencji i umiejętności menadżerskich nie tylko osób bezrobotnych, ale także obecnych przedsiębiorców, w celu zwiększenia ich współpracy, nie tylko w sektorze prywatnym, ale także publiczno-prywatnym.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna obszaru analizowana jest w odniesieniu do powierzchni terenów zagospodarowanych na działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną przypadającą na 1 000 mieszkańców na wyznaczonych podobszarach wchodzących w skład wyznaczonego obszaru rewitalizacji i średniej wartości dla Gminy Gnojno (wykres 8).

Wykres 8 Powierzchnia terenów zagospodarowanych na działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną przypadającą na 1 000 mieszkańców (w km²) na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

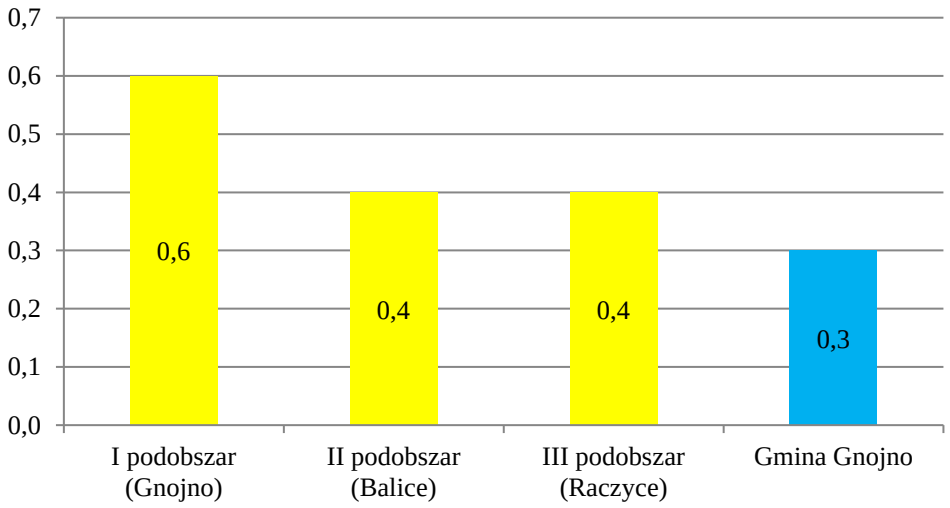

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Na terenie wyznaczonych podobszarów rewitalizacji znajduje się znacznie więcej terenów zagospodarowanych na działalność sportową, rekreacyjną i turystyczną, niż ma to miejsce średnio w całej Gminie Gnojno. Obszary te to przede wszystkim tereny wokół placówek oświatowych, a także tereny wokół innych budynków użyteczności publicznej (w tym kościołów).

W podobszarze II (Balice) centralną przestrzenią publiczną jest teren wokół kościoła parafialnego pw. św. Stanisława Biskupa, wpisany do rejestru zabytków nieruchomych

województwa świętokrzyskiego (nr rej. A-43 z 31.03.1971 r.)[32]. Świątynia powstała w wyniku przebudowy pałacu dworskiego, który wybudował hrabia Lubieniecki (ówczesny właściciel Balic) w XIX w.

Kolejnymi zabytkami wpisanymi do rejestru są: zespół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela (fotografia 1) oraz zespół dworsko-parkowy w Gnojnie.

W skład zespołu kościoła wchodzi: kościół (wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-44/1–2 z 18.10.1956 r. i z 22.06.1967 r.)[33] oraz kostnica na cmentarzu kościelnym z XV w. (wpisana do rejestru pod nr A-44/1–2 z 28.02.1958 r.)[34].

Fotografia 1 Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie

Źródło: InicjatywaLokalna.pl

Źródła pisane wspominają o parafii już w 1326 r. Świątynię zniszczono w 1241 r., nowy kościół wybudowano w 1470 roku, przebudowywany w latach 1596–1598. Barokowy rys uzyskał dzięki gruntownej rozbudowie w XVII w. Obok zachowała się gotycka kostnica. Z kościoła, schodami w kierunku południowym, możemy przejść pod barkową figurę św. Jana Nepomucena (fotografia 2).

[32] Rejestr Zabytków Nieruchomych Województwa Świętokrzyskiego (stan z dnia 31.12.2016 roku), s.2, strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, nid.pl, inf. z dnia 15.02.2017 r.
[33] jw.
[34] jw.

Fotografia 2 Teren wokół kościoła pw. św. Jana Chrzciciela wraz z figurą św. Jana Nepomucena w Gnojnie

Źródło: Urząd Gminy w Gnojnie

Na wschód od kościoła znajduje się zespół dworsko-parkowy, w skład którego wchodzi dawny dwór Gnojeńskich z II połowy XVI w. oraz park (dwór wraz z parkiem wpisany jest do rejestru zabytków nieruchomych województwa świętokrzyskiego pod nr 45/1–2 z 13.04.1933 r., z 13.07.1946 r., z 11.12.1957 r. i z 23.06.1967 r.)[35]. XVI-wieczny dwór wybudowany został w 1540 roku przez ówczesnego właściciela Krzysztofa Gnoińskiego, a w roku 1709 przebudowany na rezydencję obronną. Jest to okazały, jednopiętrowy budynek otoczony parkiem i starym murem. Z dwóch stron zachowały się ślady fosy i wałów. Obecnie mieści się w nim Dom Pomocy Społecznej.

Zabytki znajdujące się na wyznaczonym obszarze rewitalizacji świadczą o bogatym lokalnym dziedzictwie kulturowym. Stanowią one o potencjale obszaru, którego wykorzystanie na cele społeczne jest istotne do powodzenia procesu rewitalizacji.

Mimo zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji zabytków wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Świętokrzyskiego, a także terenów przeznaczonych pod działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną, ich obecny stan zagospodarowania nie w pełni wykorzystuje ich potencjał endogeniczny, a także brak jest podstawowej infrastruktury, która umożliwiłaby mieszkańcom wykorzystanie tej przestrzeni na cele społeczne (fotografia 3).

[35] jw.

Fotografia 3 Niezagospodarowany teren wokół kościoła pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie

Źródło: Urząd Gminy w Gnojnie

Działania rewitalizacyjne powinny być skupione na kształtowaniu przestrzeni publicznej na terenie sołectwa Gnojno (w tym przede wszystkim wokół kościoła pw. św. Jana Chrzciciela). Na fotografiach 4–6 przedstawiono obecne zagospodarowanie tego terenu. Teren znajdujący się po północnej stronie kościoła, a przylegający do drogi wojewódzkiej nr 765 to przestrzeń w centrum miejscowości, zlokalizowana wokół najważniejszych obiektów architektonicznych Gminy Gnojno (kościoła, dworu z parkiem). Niestety brak działań zmierzających do poprawy estetyki poprzez m.in. uporządkowanie spowodował, że przestrzeń ta, mimo potencjału jakim jest jej lokalizacja w centrum obszaru, nie spełnia obecnie funkcji społecznych. Ponadto na tym terenie znajdują się budynki zdegradowane, które wymagają gruntownego remontu, modernizacji lub rozbiórki (fotografia 5). Zagospodarowanie tego terenu obejmujące m.in. nasadzenia, a także stworzenie obiektów małej architektury wraz z parkingiem przystosowanym dla osób starszych i niepełnosprawnych, wpłynęłoby na stworzenie atrakcyjnego miejsca wypoczynku i integracji mieszkańców Gminy Gnojno (w tym obszaru rewitalizacji).

Fotografia 4 Teren wokół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie (widok w kierunku południowym)

Źródło: InicjatywaLokalna.pl

Fotografia 5 Teren wokół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie (widok w kierunku północnym)

Źródło: InicjatywaLokalna.pl

Fotografia 6 Teren wokół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie (widok w kierunku wschodnim)

Źródło: InicjatywaLokalna.pl

W sferze przestrzenno-funkcjonalnej niezbędne są działania zmierzające do wykorzystania i zagospodarowania istniejących przestrzeni na cele społeczne, w tym przede wszystkim terenów znajdujących się w centralnych częściach miejscowości, na których wyznaczono podobszary rewitalizacji.

Ponadto konieczne są działania zmierzające do poprawy bezpieczeństwa pieszych, w tym przede wszystkim poprzez budowę m.in. przejść dla pieszych, chodników wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych na obszarze rewitalizacji. Działania rewitalizacyjne ukierunkowane powinny zostać również na poprawę estetyki przestrzeni publicznej znajdującej się w centrum miejscowości oraz zwiększenie jej funkcjonalności m.in. poprzez montaż obiektów małej architektury. Niezbędne są działania uwzględniające potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych, w tym montaż barierek, podjazdów, aby przestrzeń obszaru rewitalizacji mogła służyć integracji wszystkich mieszkańców i poprzez swoją wielofunkcyjność oraz brak barier architektonicznych przeciwdziała wykluczeniu społecznemu różnych grup społecznych, w tym także dzieci i młodzieży.

W sferze technicznej analizowano wyznaczone podobszary rewitalizacji w kontekście liczby budynków mieszkalnych mających bezpośredni dostęp do dróg asfaltowych oraz udziale budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych. W 2015 roku na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji wszystkie budynki mieszkalne posiadały dostęp do dróg asfaltowych. Mimo pełnej dostępności poszczególnych podobszarów, niezbędne są działania mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa pieszych wzdłuż ciągów komunikacyjnych i głównych dróg (fotografia 7)

przebiegających przez wyznaczone podobszary rewitalizacji (w tym przede wszystkim wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 765).

Fotografia 7 Fragment drogi wojewódzkiej nr 765 przebiegający przez sołectwo Gnojno

Źródło: InicjatywaLokalna.pl

W sferze technicznej poddano diagnozie dostęp do sieci kanalizacyjnej budynków mieszkalnych znajdujących się na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji (wykres 9). Z trzech wyznaczonych podobszarów sieć kanalizacyjna została wybudowana tylko w części miejscowości Gnojno (w tym na wyznaczonym podobszarze). Pozostałe dwa podobszary, mimo pełnego podłączenia do sieci wodociągowej, nie posiadają kanalizacji. Niezbędne są działania zmierzające do zmniejszenia negatywnego wpływu działalności człowieka na środowisko poprzez m.in. rozbudowę istniejącej sieci kanalizacyjnej, a także modernizację oczyszczalni ścieków. Poszczególne przedsięwzięcia polegające na uporządkowaniu gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Gnojno (w tym na wyznaczonych podobszarach) wpłyną na zwiększenie dostępności usług publicznych, a także zwiększą jakość życia mieszkańców (w tym podobszarów rewitalizacji).

Wykres 9 Udział % budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

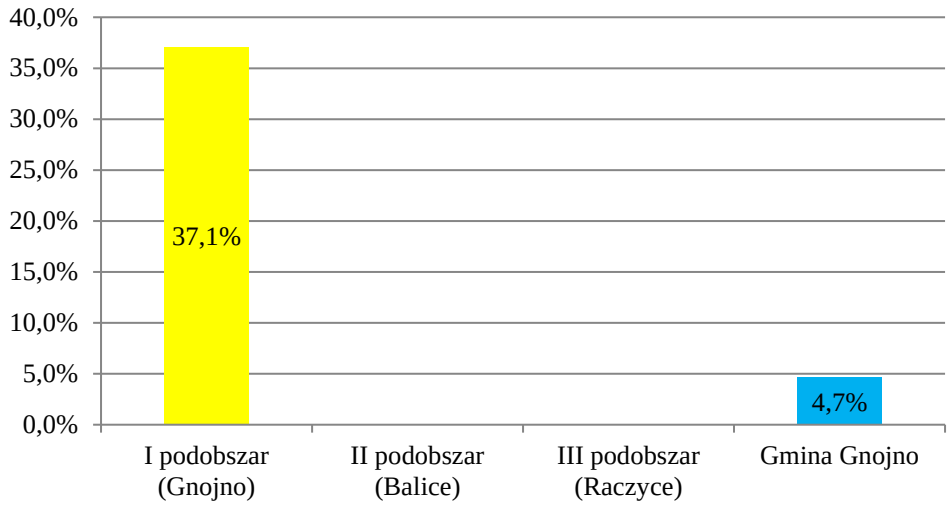

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

W sferze technicznej diagnozie poddano również stan techniczny budynków użyteczności publicznej, w tym budynek Ochotniczej Straży Pożarnej w Balicach (II podobszar rewitalizacji) oraz budynki, w których mieszczą się Ośrodki Zdrowia: w Balicach (II podobszar), Gnojnie (I podobszar) oraz w Raczycach (III podobszar).

Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej w Balicach (fotografia 8) nie jest obecnie dostosowany do zmieniających się jego funkcji społecznych. Nieefektywne źródło ciepła, w postaci pieca na paliwo stałe, zwiększa niską emisję na terenie Gminy Gnojno (w tym na obszarze rewitalizacji). Ponadto zły stan techniczny i nieszczelne okna w budynku nie pozwalają z niego korzystać w sposób optymalny w miesiącach zimowych. Niezbędne są działania zmierzające do głębokiej termomodernizacji tego budynku, aby w pełni wykorzystać jego potencjał jako miejsca aktywizacji i integracji mieszkańców.

Fotografia 8 Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej w Balicach

Źródło: Urząd Gminy w Gnojnie

Budynek Ośrodka Zdrowia w Balicach (fotografia 9) został zbudowany w latach 70. ubiegłego wieku w technologii tradycyjnej, ze ścianami murowanymi z cegły pełnej. Posiada dwie kondygnacje nadziemne i jest częściowo podpiwniczony. Mimo przeprowadzenia działań konserwatorskich na parterze budynku (wymiana okien), pozostała część budynku, w tym okna, są w bardzo złym stanie technicznym. Ponadto w Ośrodku Zdrowia zastosowano przestarzałą instalację grzewczą – piec na paliwa stałe. Zły stan techniczny budynku, a także brak dostosowania go do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, wpływają na obniżenie jakości świadczonych w nim usług publicznych. Niezbędne są działania mające na celu nie tylko poprawę dostępności do usług publicznych (m.in. redukcję barier architektonicznych), ale także zwiększenie efektywności energetycznej budynku i ograniczenie niskiej emisji (poprzez m.in. instalację centralnego ogrzewania wykorzystującą OZE, a także izolację termiczną budynku).

Fotografia 9 Budynek Ośrodka Zdrowia w Balicach

Źródło: Urząd Gminy w Gnojnie

Budynkiem użyteczności publicznej, którego stan techniczny nie pozwala na wykorzystanie jego potencjału jest budynek, w którym mieści się Ośrodek Zdrowia w Gnojnie. Podobnie jak budynek w Balicach pochodzi on z lat 70. XX wieku. Jest to dwukondygnacyjny obiekt, częściowo podpiwniczony. Mimo remontu (wymiana części stolarki okiennej) w okresie zimowym brak w nim komfortu cieplnego. Budynek wyposażony jest w nieefektywne instalacje ciepłownicze (m.in. piec na paliwa stałe), o złym stanie technicznym wynikającym z zastosowania przestarzałych rozwiązań technicznych oraz długoletniego użytkowania. W obiekcie konieczne są do przeprowadzenia działania zmierzające do poprawy jego efektywności energetycznej, m.in. poprzez modernizację ogrzewania, a także izolację przeciwwilgociową i termiczną budynku. Poprzez działania nakierowane na głęboką termomodernizację budynku podniesiona zostanie nie tylko jakość świadczonych w nim usług, ale także zwiększy się jego dostępność dla osób starszych i niepełnosprawnych poprzez m.in. likwidację barier architektonicznych, które ułatwią poruszanie się mieszkańców po obiekcie, jak również wokół niego.

Kolejnym budynkiem użyteczności publicznej, wymagającym dostosowania do zmieniających się potrzeb mieszkańców i standardów architektonicznych jest budynek mieszczący Ośrodek Zdrowia w Raczycach (fotografia 10). Posiada on również dwie kondygnacje, jest częściowo podpiwniczony. Brak głębokiej modernizacji budynku w ostatnich latach spowodował, iż jest on nieefektywny energetycznie (pomimo instalacji centralnego ogrzewania, nieszczelność drzwi i okien powoduje w okresie zimowym brak komfortu cieplnego). Ponadto budynek wyposażony jest w przestarzały piec na paliwa stałe,

który przyczynia się do zwiększania niskiej emisji na terenie Gminy Gnojno (w tym na obszarze rewitalizacji). Niezbędne są działania rewitalizacyjne zmierzające do ograniczenia niskiej emisji poprzez m.in. modernizację centralnego ogrzewania, w tym pieca na paliwa stałe, a także działania termomodernizacyjne (m.in. wymiana okien, izolacja termiczna i przeciwwilgociowa). Głęboka termomodernizacja przyczyni się nie tylko do ograniczenia niskiej emisji, ale także dzięki zwiększeniu efektywności energetycznej obiekt będzie mógł świadczyć podstawową opiekę medyczną w komfortowych warunkach. Ponadto zwiększy się funkcjonalność obiektu poprzez dostosowanie go do potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych.

Fotografia 10 Budynek Ośrodka Zdrowia w Raczycach

Źródło: Urząd Gminy w Gnojnie

Ostatnią sferą, którą objęto pogłębioną diagnozę obszaru rewitalizacji, jest sfera środowiskowa.

W odniesieniu do tej sfery posłużono się wskaźnikiem obrazującym ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska (azbest), a także przedstawiono stan jakości powietrza na obszarze rewitalizacji w 2015 roku oraz odwołano się do możliwości wystąpienia powodzi na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Pierwszy z analizowanych wskaźników odnosi się do ilości (w m²) odpadów niebezpiecznych stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska przypadających na 100 mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz Gminy Gnojno w 2015 roku (wykres 10). Odpadem niebezpiecznym jest m.in. azbest – najczęściej wykorzystywany jako

zadaszenie domów mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej. W 2015 roku na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji na 100 mieszkańców przypadało ponad sześciokrotnie więcej powierzchni azbestu niż średnia dla całej Gminy Gnojno.

Wykres 10 Ilość azbestu w m² przypadająca na 100 mieszkańców na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku

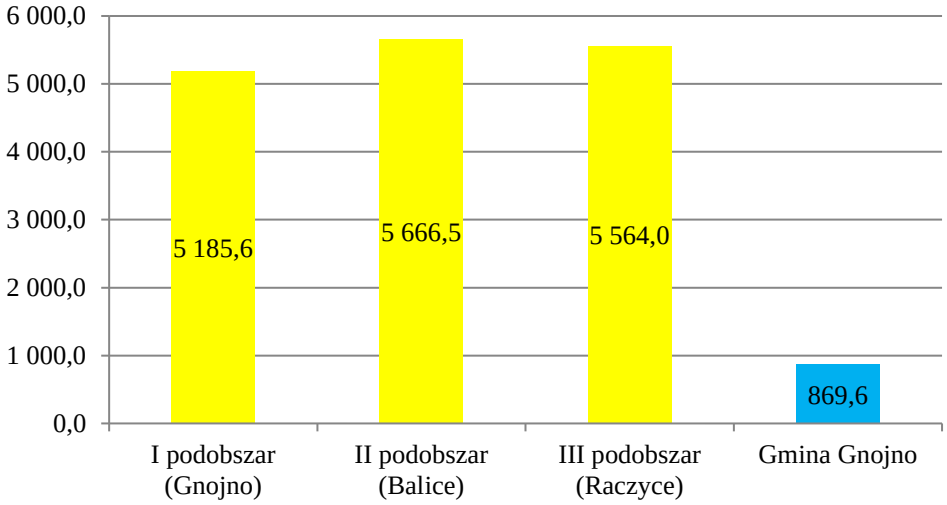

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Niezbędne są działania mające na celu zmniejszenie ilości azbestu na obszarze rewitalizacji poprzez jego usuwanie z budynków użyteczności publicznej, mieszkalnych, handlowych czy usługowych.

Diagnoza w zakresie przekroczenia standardów jakości powietrza (z uwagi na brak szczegółowych danych dla obszaru rewitalizacji) przeprowadzona została na podstawie corocznie opracowywanych raportów przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, dotyczących oceny jakości powietrza w województwie świętokrzyskim[36]. Dotyczyła ona następujących parametrów: pył zawieszony PM10 (24-godziny), pył zawieszony PM2,5 (rok) oraz benzo(a)piren w pyle PM10 (rok).

W województwie świętokrzyskim, dla celów klasyfikacji pod kątem zawartości wyżej wymienionych substancji, wyłoniono 2 strefy: Miasto Kielce i strefę świętokrzyską.

Na terenie strefy świętokrzyskiej, w skład której wchodzi Gmina Gnojno, nie odnotowano przekroczenia dobowego dopuszczalnego stężenia dla pyłu zawieszonego PM10 (50 µg/m^3) (mapa 6). Jednak strefa świętokrzyska została zakwalifikowana do klasy C (gdzie stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne powiększone o

[36] Strona internetowa Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Kielcach, kielce.pios.gov.pl, inf. z dnia 10.02.2017 r.

margines tolerancji, w przypadku gdy margines tolerancji nie jest określony – poziomy dopuszczalne, poziomy docelowe, poziomy celów długoterminowych), o czym zdecydowały wyniki pomiarów na stacji w Starachowicach, gdzie wartości dopuszczalne dla stężeń 24-godzinnych zostały przekroczone w 49 dobach w roku. Klasę strefy potwierdziła ilość dobowych przekroczeń w pozostałych punktach pomiaru[37].

Mapa 6 Obszar przekroczenia dobowych stężeń pyłu zawieszonego PM10 względem poziomu dopuszczalnego (50µg/m^3) i względem dozwolonych 35 przekroczeń w roku w województwie świętokrzyskim w 2015 roku

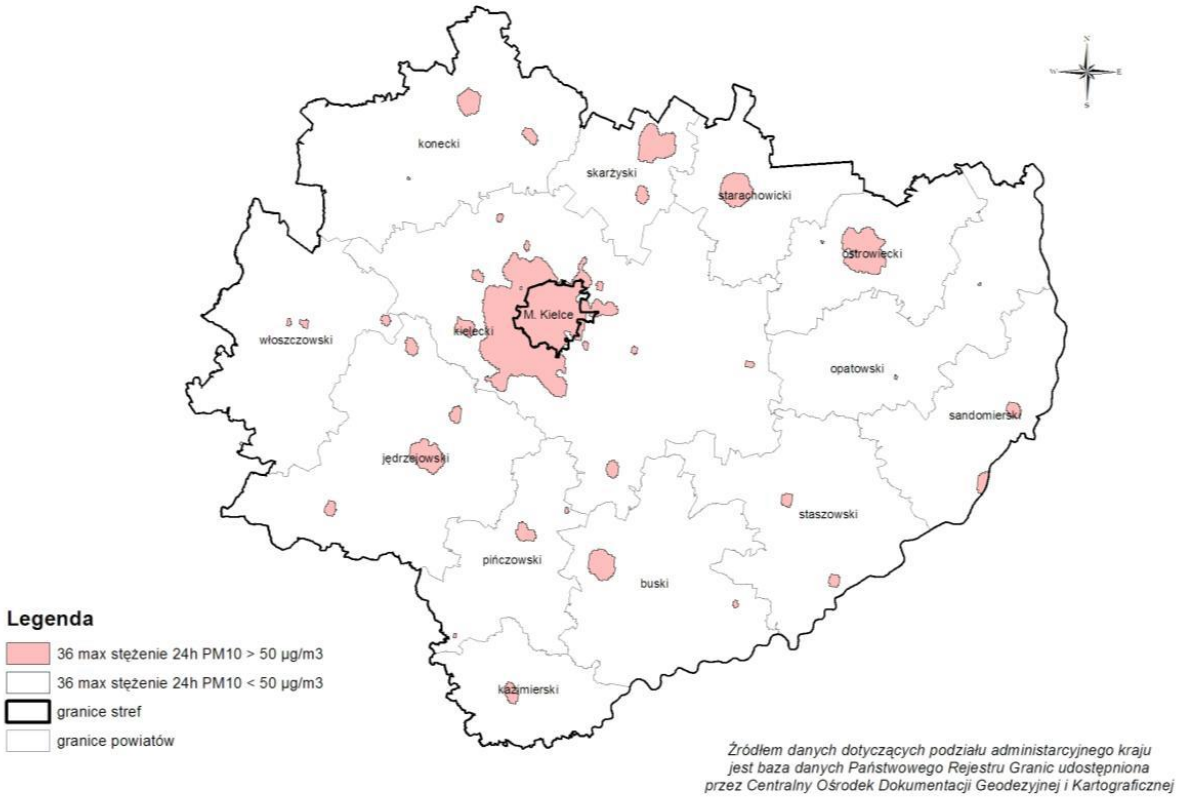

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w roku 2015, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, Kielce 2016, s. 30

Roczne dopuszczalne stężenie pyłu zawieszonego PM2,5 (25 µg/m^3) w strefie świętokrzyskiej nie zostało przekroczone.

Udokumentowany pomiarami obszar przekroczeń poziomu docelowego benzo(a)pirenu obejmował większość obszaru województwa świętokrzyskiego, w tym Gminę Gnojno (mapa 7).

[37] *Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w roku 2015*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, Kielce 2016, s. 18.

Mapa 7 Rozkład stężenia rocznego benzo(a)pirenu w pyle PM10 na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku

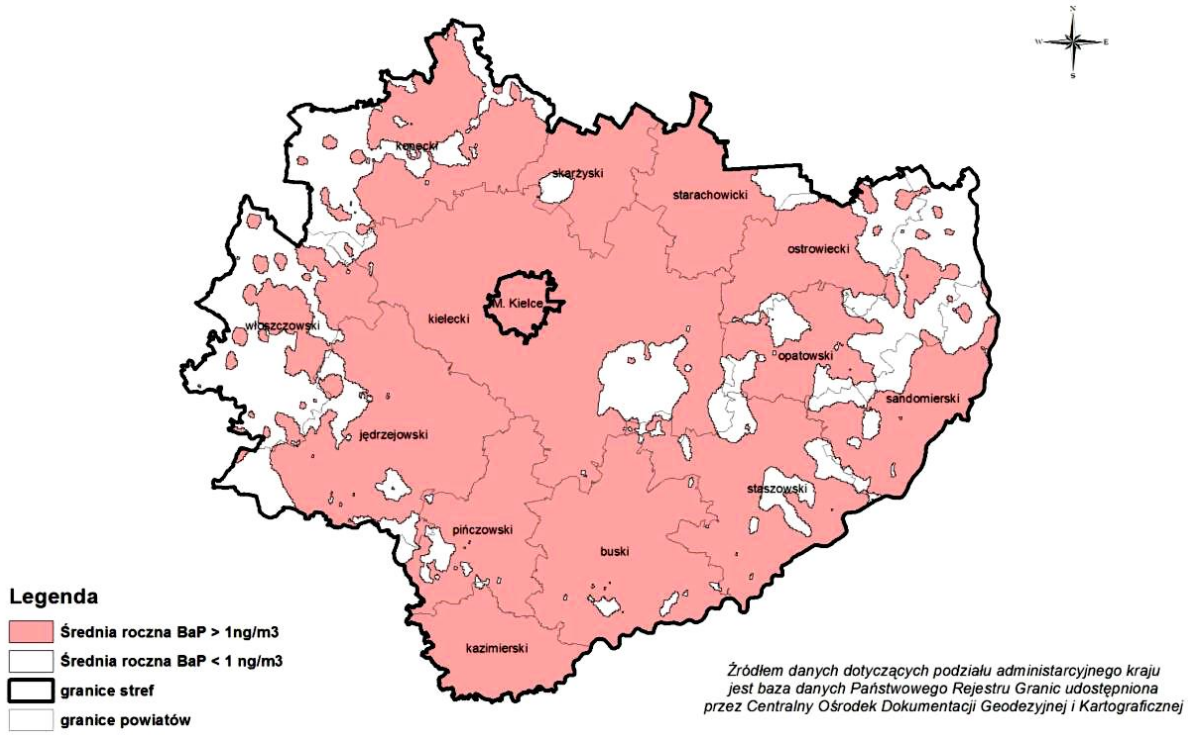

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w roku 2015, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, Kielce 2016, s. 31

Strefie świętokrzyskiej również nadano klasę C ze względu na zanieczyszczenie powietrza B(a)P, o czym zadecydowały wyniki pomiarów ze stacji w Starachowicach oraz w Busku-Zdroju, gdzie średnie roczne wynosiły odpowiednio 6ng/m3 i 4ng/m3, więc znacznie przekroczyły poziom docelowy.

Największym powodem zanieczyszczeń powietrza na terenie obszaru rewitalizacji są indywidualne instalacje ciepłownicze, w tym przede wszystkim piece grzewcze opalane w większości węglem kamiennym. Toteż niezbędne są działania nakierowane m.in. na wymianę źródeł ciepła na ekologiczne, w tym w budynkach użyteczności publicznej, jak również działania zmierzające do zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Biorąc pod uwagę zagrożenie powodziowe, teren Gminy Gnojno znajduje się poza wyznaczonymi obszarami zagrożenia powodziowego (mapa 8).

Mapa 8 Obszar zagrożenia powodziowego na terenie Gminy Gnojno

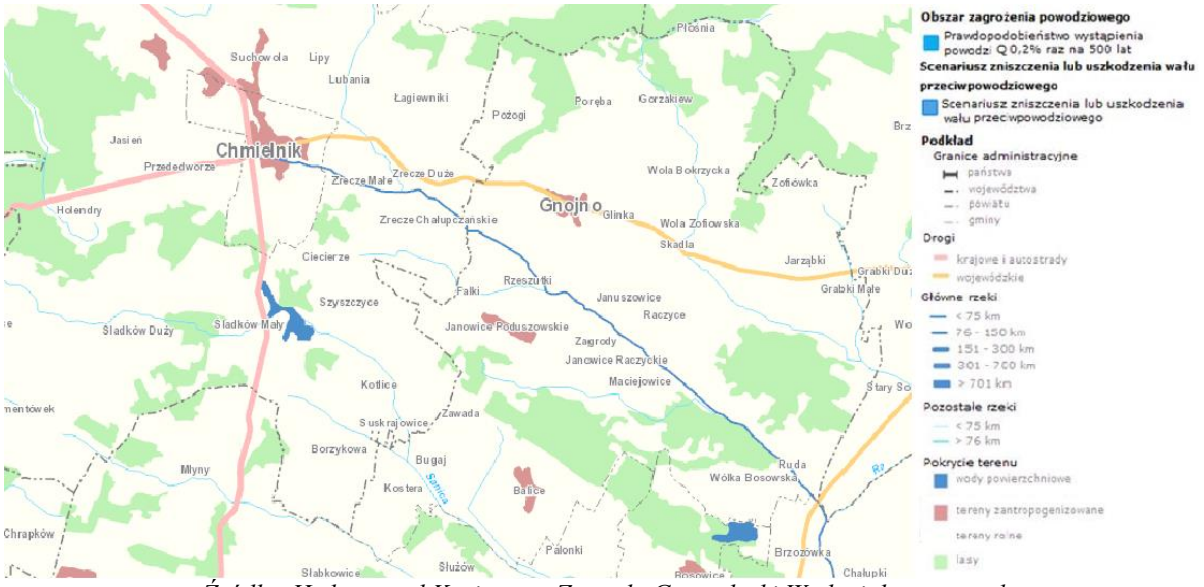

Źródło: Hydroportal Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, kzgw.gov.pl

Natomiast cała powierzchnia Gminy Gnojno objęta jest ochroną jako Chmielnicko-Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu, którego funkcje reguluje *Uchwała Nr XXXV/620/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 23 września 2013 r. dotycząca wyznaczenia Chmielnicko-Szydłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu* (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3312).

Analiza poszczególnych sfer tematycznych wyznaczonego obszaru rewitalizacji, a także odniesienie poszczególnych wskaźników do poziomu gminy, pozwoliły na dogłębne rozpoznanie zarówno:

- problemów, które należy rozwiązań poprzez działania rewitalizacyjne,
- potencjałów, których uruchomienie jest istotne do powodzenia procesu rewitalizacji.

W wyniku przeprowadzonej pogłębionej diagnozy wyznaczonych podobszarów rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno oraz w oparciu o różne formy partycypacji społecznej (spotkania i warsztaty dla różnych grup interesariuszy), zidentyfikowano ***problemy*** (konieczne do rozwiązania poprzez działania rewitalizacyjne) i ***potencjały*** (których uruchomienie jest istotne do powodzenia procesu rewitalizacji) w podziale na sfery tematyczne (tabela 8) oraz wynikające z nich ***potrzeby*** o różnym charakterze i skali oddziaływania.

Tabela 8 Zidentyfikowane kluczowe problemy oraz potencjały wyznaczonych podobszarów rewitalizacji

Problemy	Potencjały
SFERA SPOŁECZNA	
1. Niski kapitał młodych ludzi (udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w I i II podobszarze). 2. Niski udział ludności w wieku produkcyjnym w III podobszarze. 3. Wysoki poziom bezrobocia, w tym długotrwałego (udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym oraz udział osób długotrwale bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem) – podobszar II i III. Natomiast długotrwale bezrobotnych osób najwięcej jest na I podobszarze. 4. Niewystarczająca jakość kształcenia i poziom nauczania młodych ludzi na obszarze rewitalizacji. 5. Narastające wykluczenie społeczne spowodowane wysokim poziomem bezrobocia i udziałem świadczeń pomocy społecznej z tego powodu. 6. Kumulacja osób wykluczonych społecznie w tzw. „enklawach biedy" w postaci zabudowy socjalnej i komunalnej. 7. Niedostateczny poziom bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Gnojna.	1. Duży kapitał społeczny ludności w wieku produkcyjnym zamieszkującej na I i II podobszarze rewitalizacji. 2. Wyższa frekwencja mieszkańców podobszarów rewitalizacji w wyborach prezydenckich, wskazująca na ich poczucie obowiązku obywatelskiego.
SFERA GOSPODARCZA	
1. Niska przedsiębiorczość mieszkańców obszaru rewitalizacji przejawiająca się brakiem podejmowania własnych działalności gospodarczych. 2. Duży udział zakończonych działalności gospodarczych osób fizycznych (I i III podobszar) wskazujący na brak trwałości podejmowanych działalności gospodarczych.	1. Wysoka liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych (I i II podobszar rewitalizacji) wynikająca z faktu, iż poszczególne podobszary rewitalizacji stanowią centra życia społeczno-gospodarczego miejscowości, a także mają znaczenie dla obsługi całej Gminy Gnojno. 2. Brak w 2015 roku wyrejestrowanych działalności gospodarczych w II podobszarze rewitalizacji świadczący o sprawnym zarządzaniu i kompetencjach menadżerskich osób fizycznych prowadzących te działalności.
SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	
1. Brak zagospodarowania terenów wokół zabytków i budynków użyteczności publicznej. 2. Brak wystarczającej liczby miejsc parkingowych. 3. Niedostateczny stan techniczny oraz niefunkcjonalny układ części infrastruktury drogowej (w tym przede wszystkim I podobszar rewitalizacji położony wzdłuż drogi	1. Wyższa od średniej dla gminy powierzchnia terenów zagospodarowanych pod działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną na poszczególnych podobszarach rewitalizacji. 2. Lokalizacja na obszarze rewitalizacji (poszczególnych podobszarach) usług publicznych o znaczeniu gminnym (m.in. Urząd Gminy, Gminna Biblioteka

wojewódzkiej nr 765). 4. Niewystarczający i częściowo będący w złym stanie technicznym system oświetlenia ulicznego. 5. Niedostateczne wykorzystanie i zagospodarowanie terenu przyległego do zabytkowego kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela (I podobszar). 6. Brak wystarczającej ilości chodników i przejść dla pieszych, zapewniających bezpieczeństwo pieszym. 7. Niedostatecznie uporządkowana gospodarka wodno-ściekowa, w zakresie kanalizacji (szczególnie II i III podobszar).	Publiczna, Gimnazjum – I podobszar, trzy ośrodki zdrowia – wszystkie podobszary, punkty usługowo-handlowe – wszystkie podobszary). 3. Pełna dostępność komunikacyjna wszystkich podobszarów rewitalizacji – wszystkie budynki mieszkalne posiadają dostęp do dróg asfaltowych. 4. Dogodne położenie komunikacyjne przy drodze wojewódzkiej nr 765 relacji Chmielnik–Osiek (I podobszar).
SFERA TECHNICZNA	
1. Niedostateczna efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej. 2. Postępująca degradacja techniczna obiektów zabytkowych.	1. Lokalizacja zabytków wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Świętokrzyskiego (według stanu na dzień 31.12.2016 r.): − Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa w Balicach (nr rej.: A–43 z 31.03.1971 r.) – II podobszar rewitalizacji; − Zespół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela: kościół (nr rej.: A–44/1–2 z 18.10.1956 r. i z 22.06.1967 r.); kostnica (nr rej.: A–44/1–2 z 28.02.1958 r.) – I podobszar rewitalizacji; − Zespół dworsko-parkowy: dwór oraz park w granicach ogrodzenia (nr rej.: 45/1–2 z 13.04.1933 r., z 13.07.1946 r., z 11.12.1957 r. i z 23.06.1967 r.) – I podobszar rewitalizacji.
SFERA ŚRODOWISKOWA	
1. Sześciokrotnie większa powierzchnia azbestu niż średnia dla gminy na wszystkich podobszarach rewitalizacji wpływająca negatywnie na stan zdrowia mieszkańców i jakość środowiska naturalnego. 2. Niedostateczna edukacja i świadomość ekologiczna dotycząca ochrony środowiska, w tym działań mających na celu zmniejszenie tzw. „niskiej" emisji. 3. Brak odnawialnych źródeł energii, wykorzystywanych zarówno w budynkach użyteczności publicznej jak również budynkach mieszkalnych (prywatnych, komunalnych, socjalnych). 4. Niekontrolowane zrzuty ścieków do gruntu spowodowane brakiem uregulowania gospodarki wodno-ściekowej, wpływającej na obniżenie poziomu jakości życia mieszkańców gminy (w tym podobszarów rewitalizacji), w tym na stan	1. Walory przyrodnicze – Chmielnicko-Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu. 2. Lokalizacja na terenach niezagrożonych wystąpieniem powodzi.

środowiska naturalnego – możliwość wystąpienia zanieczyszczeń wód gruntowych.	

Źródło: Opracowanie własne

Po dokonaniu całościowej analizy *problemów* oraz *potencjałów* zidentyfikowanych na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji, poniżej wskazano *skalę i charakter zdiagnozowanych potrzeb*, które determinują zakres działań rewitalizacyjnych. Zidentyfikowane potrzeby w zakresie przezwyciężania zjawisk kryzysowych w sferze społecznej to:

1. *Wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych ubóstwem oraz ich rodzin (w tym przede wszystkim dzieci i młodzieży)* – niezbędne jest przerwanie procesu dziedziczenia ubóstwa i patologii społecznych poprzez różnorodne formy pracy zarówno z dorosłymi, jak i dziećmi czy młodzieżą, m.in. poprzez różnorodne formy animacji społecznej, profilaktyki społecznej czy środowiskowe formy wsparcia zapewniające organizację czasu wolnego.
2. *Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększanie możliwości zatrudnienia oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców* – konieczne jest zmniejszenie wysokiego poziomu bezrobocia mieszkańców (szczególnie długotrwałego), prowadzącego do wzrostu liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej poprzez realizację programów aktywizacji zawodowej we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy.
3. *Wyrównanie szans edukacyjnych i stworzenie możliwości do rozwoju ludzi młodych* – istnieje pilna potrzeba zapewnienia odpowiednich warunków technicznych oraz możliwości w zakresie kształcenia oraz samorozwoju w celu zwiększenia szans życiowych dzieci i młodzieży (m.in. kreowanie postaw przedsiębiorczych, organizacja zajęć pozalekcyjnych i różnych form spędzania czasu wolnego).
4. *Zwiększenie dostępności oraz poprawa jakości usług publicznych* – zdiagnozowane potrzeby dotyczą przede wszystkim poprawy stanu technicznego budynków użyteczności publicznej (szczególnie Ośrodków Zdrowia w Gnojnie, Balicach i Raczycach), zagospodarowania terenu oraz zwiększenia standardu świadczonych usług na rzecz mieszkańców.
5. *Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne oraz integracji we współdziałaniu na rzecz obszaru rewitalizacji* niezbędne jest budowanie wspólnoty aktywnych mieszkańców wokół dobra wspólnego, wzmacnianie tożsamości lokalnej

poprzez oddolne inicjatywy, we współpracy z podmiotami i/lub instytucjami działającymi na obszarze rewitalizacji.

Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przezwyciężania zjawisk kryzysowych w sferze gospodarczej to:

1. *Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców* – zidentyfikowano potrzeby w zakresie uporządkowania oraz estetycznego i funkcjonalnego zagospodarowania przestrzeni publicznych do rozwoju i różnicowania prowadzonych działalności, a także podniesienia kompetencji i umiejętności prowadzenia działalności gospodarczej.
2. *Wzmocnienie współpracy międzysektorowej* – zidentyfikowano potrzebę nawiązania i zacieśniania współpracy pomiędzy sektorem publicznym oraz prywatnym, przede wszystkim w zakresie wsparcia i możliwości wykorzystania lokalnych zasobów.

Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przezwyciężania zjawisk kryzysowych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej to:

1. *Zwiększenie funkcjonalności układów komunikacyjnych z uwzględnieniem preferencji dla ruchu pieszego* – niezbędne są działania związane z remontem i/lub przebudową ulic przebiegających przez podobszary rewitalizacji, uwzględniające potrzeby pieszych i zwiększenie ich bezpieczeństwa, w tym przede wszystkim wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 765, a także związane z tworzeniem miejsc parkingowych uwzględniających potrzeby starszych i niepełnosprawnych, w tym przede wszystkim w sąsiedztwie obiektów użyteczności publicznej i miejsc centralnych miejscowości.
2. *Uporządkowanie oraz estetyzacja przestrzeni publicznej* – zauważa się szereg potrzeb związanych z poprawą estetyki, funkcjonalności i bezpieczeństwa w miejscach publicznych, w tym przede wszystkim w centrach miejscowości, m.in. poprzez tworzenie elementów małej architektury, a także likwidowanie barier architektonicznych dla osób starszych i niepełnosprawnych.
3. *Uporządkowanie podstawowej infrastruktury komunalnej* – zdiagnozowano szeroki zakres potrzeb w zakresie uzupełnienia braków lub poprawy stanu technicznego podstawowej infrastruktury komunalnej, wpływającej na warunki i jakość zamieszkania czy prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji, w tym przede wszystkim uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.

Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przezwyciężania zjawisk kryzysowych w sferze technicznej to:

1. *Zatrzymanie postępującej degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej* – konieczne są działania nakierowane na zwiększenie dostępności do budynków użyteczności publicznej osób niepełnosprawnych i starszych, a także ich głęboka termomodernizacja.
2. *Ochrona oraz efektywne wykorzystanie obiektów zabytkowych świadczących o tożsamości lokalnej* – z postępującej degradacji technicznej zabytków wynikają pilne potrzeby podjęcia kompleksowych działań renowacyjnych, remontowych czy modernizacyjnych, służących ich zabezpieczeniu i adaptacji do pełnienia różnych funkcji na rzecz mieszkańców obszaru (m.in. kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela, zespołu dworsko-parkowego).

Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przezwyciężania zjawisk kryzysowych w sferze środowiskowej to:

1. *Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców* – potrzebne są inicjatywy edukacyjne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji w zakresie świadomości, postaw i zachowań ekologicznych przyczyniających się do ochrony środowiska naturalnego, a także działania mające na celu zmniejszenie ilości szkodliwych substancji (azbestu) zarówno na budynkach użyteczności publicznej jak i budynkach prywatnych.
2. *Ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń* – zdiagnozowano konieczność podjęcia kompleksowych działań zmniejszających wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza w zakresie różnych projektów pozwalających na zastąpienie starych, nisko sprawnych urządzeń grzewczych bardziej proekologicznymi rozwiązaniami dostarczającymi ciepło, a także zamontowanie instalacji odnawialnych źródeł energii.

III. Część programowa

1. Założenia Programu Rewitalizacji

Przeprowadzenie całościowej analizy zjawisk kryzysowych i potencjałów oraz wskazanie czynników mających szczególne znaczenie z punktu widzenia rewitalizacji (tabela 9) pozwoliło określić strategiczne kierunki działań dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno. Określono wizję (planowany efekt), misję oraz 2 cele rewitalizacji, wokół których skoncentrowane zostały kierunki działań. Realizacja zaplanowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych pozwoli na wykonanie misji, a tym samym wyprowadzenie wyznaczonego obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

1.1. Misja i wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Program Rewitalizacji opracowany został w układzie uwzględniającym dwa kluczowe jego elementy, tj. *wizję* – pokazującą wizerunek obszaru rewitalizacji w przyszłości i *misję* – będącą naczelnym kierunkiem zintegrowanej polityki terytorialnej, wokół której koncentrować się będą kompleksowe i partnerskie działania wszystkich interesariuszy rewitalizacji. Na podstawie przeprowadzonej pogłębionej diagnozy, analizy zjawisk kryzysowych i lokalnych potencjałów oraz w wyniku wspólnej pracy warsztatowej interesariuszy rewitalizacji, sformułowano misję i wizję stanu dla wyznaczonego obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji.

WIZJA

Obszar rewitalizacji jako centrum życia społeczno-gospodarczego gminy, oferuje dostęp do wysokiej jakości usług publicznych oraz wielofunkcyjnej i bezpiecznej przestrzeni publicznej, tworząc warunki do rozwoju przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców.

MISJA

Tworzenie na obszarze rewitalizacji atrakcyjnych warunków do pobudzania i rozwoju przedsiębiorczości, aktywności społecznej i rekreacji mieszkańców.

Wizja obszaru rewitalizacji zawiera w sobie opis pożądanego stanu docelowego we wszystkich sferach, tj. społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Wizja ta odnosi się do zdiagnozowanych potrzeb, uwarunkowań oraz potencjałów, których uruchomienie jest istotne do powodzenia procesu rewitalizacji.

W wymiarze społecznym na rewitalizowanym obszarze (trzech podobszarach) nastąpi: poprawa warunków i jakości życia mieszkańców poprzez wzrost ich dochodów oraz włączenie społeczne osób wykluczonych, a także aktywizacja społeczna i integracja społeczności oraz wzrost poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców.

W wymiarze gospodarczym proces rewitalizacji przyczyni się w sposób bezpośredni i pośredni do: pobudzenia przedsiębiorczości oraz wzrostu dochodów mieszkańców, zwiększenia trwałości nowo zakładanych działalności gospodarczych.

W wymiarze przestrzenno-funkcjonalnym zauważalne będą zmiany: związane z ukształtowaniem estetycznego, funkcjonalnego i bezpiecznego systemu przestrzeni publicznych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, sprzyjających aktywności oraz przedsiębiorczości społeczności lokalnej oraz rozwojowi funkcji rekreacyjnych i wypoczynkowych.

W wymiarze technicznym rewitalizacja przyczyni się do: zwiększenia dostępności mieszkańców do podstawowych usług komunalnych, a także poprawy stanu technicznego (w tym efektywności energetycznej) budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych, umożliwiając tym samym nadanie im nowej lub przywrócenie pierwotnej funkcji.

W wymiarze środowiskowym proces rewitalizacji wpłynie na: wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców, poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie tzw. „niskiej" emisji.

W związku z powyższym wizja obszaru rewitalizacji odnosi się do zdiagnozowanych:

- *potrzeb* – związanych z „ożywieniem" społeczno-gospodarczym obszaru rewitalizacji przy jednoczesnej ochronie środowiska, przyczyniającym się do zwiększenia dochodów uzyskiwanych przez mieszkańców;
- *uwarunkowań* – wynikających z rolniczego charakteru obszaru rewitalizacji, w tym przede wszystkim ze zmian strukturalnych w rolnictwie, spowodowanych poszukiwaniem pracy przez osoby młode m.in. w usługach, a także wyludnianiem się obszarów wiejskich zlokalizowanych w znacznej odległości od większego ośrodka miejskiego;

- *potencjałów obszaru rewitalizacji* – m.in. występujących zabytków świadczących o dziedzictwie kulturowym obszaru, których uruchomienie jest istotne do powodzenia procesu rewitalizacji.

1.2. Cele rewitalizacji wraz z odpowiadającymi im kierunkami działań

Wypełnienie przyjętej wizji i misji jest uwarunkowane realizacją postawionych celów rewitalizacji i zaplanowanych do realizacji kierunków działań, służących eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych na etapie diagnostycznym negatywnych zjawisk, ściśle odpowiadających przyjętym celom (schemat 3 i tabela 10). Cele rewitalizacji powiązane są z diagnozą obszaru oraz jego wizją po przeprowadzeniu rewitalizacji. Cele te służą hierarchizacji działań w odniesieniu do wskazanych potrzeb rewitalizacyjnych. Kierunki działań rewitalizacji wynikają ze skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych. Przyczyniają się one do realizacji celów rewitalizacyjnych poprzez wskazanie działań mających za zadanie przeciwdziałanie sytuacji kryzysowej na obszarze rewitalizacji. Poprzez znaczenie funkcjonalne obszaru rewitalizacji dla terenu całej Gminy Gnojno, działania rewitalizacyjne oddziaływać będą w sposób kompleksowy na mieszkańców gminy, realizując misję i przyczyniając się do zrealizowania wizji obszaru.

Przedstawiona poniżej struktura założeń Programu Rewitalizacji jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i potencjały, a także wynikające z nich potrzeby rewitalizacyjne.

Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego* wraz przyczyniającymi się do jego realizacji kierunkami działań, które dotyczą wzmacniania kapitału społecznego oraz włączenia osób wykluczonych i zagrożonych ubóstwem oraz pobudzanie przedsiębiorczości mieszkańców – odpowiada na określone na podstawie diagnozy obszaru rewitalizacji potrzeby związane z:

1) Wsparciem osób wykluczonych i/lub zagrożonych ubóstwem oraz ich rodzin, w tym przede wszystkim dzieci i młodzieży,
2) Przeciwdziałaniem bezrobociu i zwiększaniem możliwości zatrudnienia oraz aktywizacją zawodową mieszkańców,
3) Wyrównaniem szans edukacyjnych i stworzeniem możliwości do rozwoju ludzi młodych,
4) Zwiększeniem dostępności oraz poprawą jakości usług publicznych,

5) Zwiększeniem zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne oraz integracji we współdziałaniu na rzecz obszaru rewitalizacji,
6) Pobudzeniem przedsiębiorczości mieszkańców,
7) Wzmocnieniem wsparcia sektorowego i międzysektorowego.

Osiągnięcie założeń celu 1. jest ściśle związane z planowanym efektem rewitalizacji określonym w wizji stanu obszaru w sferach społecznej i gospodarczej.

Cel rewitalizacji 2. *Poprawa warunków i jakości życia na obszarze rewitalizacji* wraz przyczyniającymi się do jego realizacji kierunkami działań, które dotyczą zapewnienia dostępu do wysokiej jakości usług publicznych, kształtowania estetycznej, funkcjonalnej i bezpiecznej przestrzeni publicznej – odpowiada na określone na podstawie diagnozy obszaru rewitalizacji potrzeby związane z:

1) Zwiększeniem funkcjonalności układów komunikacyjnych z uwzględnieniem preferencji dla ruchu pieszego,
2) Uporządkowaniem oraz estetyzacją przestrzeni,
3) Uporządkowaniem podstawowej infrastruktury komunalnej,
4) Zatrzymaniem postępującej degradacji technicznej i poprawą efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej,
5) Ochroną oraz efektywnym wykorzystaniem obiektów zabytkowych świadczących o tożsamości lokalnej,
6) Podnoszeniem świadomości ekologicznej mieszkańców,
7) Ograniczeniem tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń.

Osiągnięcie założeń celu 2. jest ściśle związane z planowanym efektem rewitalizacji określonym w wizji stanu obszaru w sferach przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

Schemat 3 Założenia Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno

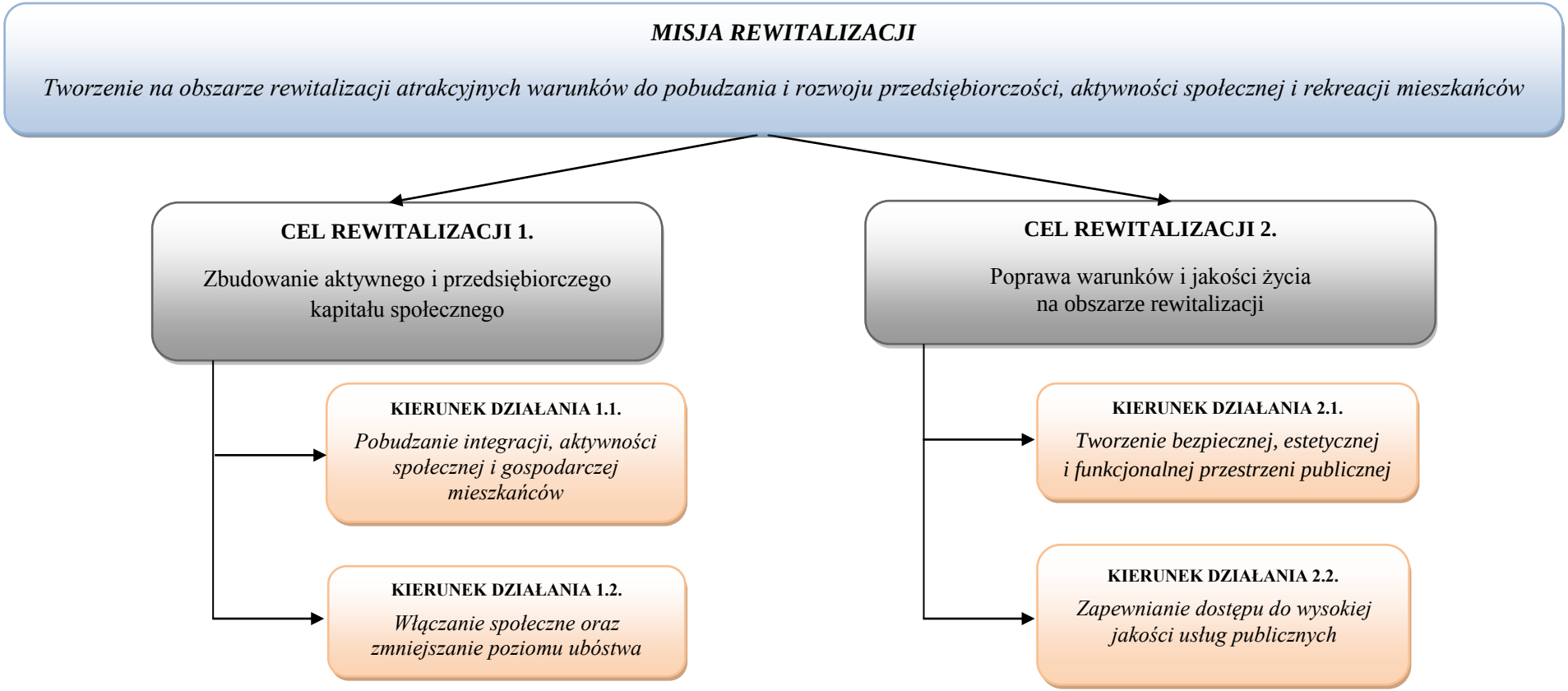

Źródło: Opracowanie własne

Przeprowadzenie całościowej analizy zjawisk kryzysowych i potencjałów oraz wskazanie czynników, mających szczególne znaczenie z punktu widzenia rewitalizacji (tabela 9), pozwoliło określić strategiczne kierunki działań dla wyznaczonego obszaru.

W tabeli 9 zestawiono kierunki działań rewitalizacyjnych oraz odpowiadające im zidentyfikowane potrzeby obszaru rewitalizacji.

Tabela 9 Kierunki działań wraz z odniesieniem ich do zidentyfikowanych potrzeb rewitalizacyjnych, mające na celu eliminację lub ograniczenie występowania negatywnych zjawisk

Lp.	KIERUNKI DZIAŁAŃ	POTRZEBY REWITALIZACYJNE
1.	KIERUNEK 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców*	1. Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne oraz integracji we współdziałaniu na rzecz obszaru rewitalizacji. 2. Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększanie możliwości zatrudnienia oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców. 3. Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców. 4. Wzmocnienie współpracy międzysektorowej. 5. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.
2.	KIERUNEK 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszenie poziomu ubóstwa*	1. Wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych ubóstwem oraz ich rodzin (w tym przede wszystkim dzieci i młodzieży). 2. Wyrównanie szans edukacyjnych i stworzenie możliwości do rozwoju ludzi młodych.
3.	KIERUNEK 2.1. *Tworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej*	1. Zwiększenie funkcjonalności układów komunikacyjnych z uwzględnieniem preferencji dla ruchu pieszego. 2. Uporządkowanie oraz estetyzacja przestrzeni. 3. Ochrona oraz efektywne wykorzystanie obiektów zabytkowych świadczących o tożsamości lokalnej. 4. Ograniczenie tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń.
4.	KIERUNEK 2.2. *Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych*	1. Zwiększenie dostępności oraz poprawa jakości usług publicznych. 2. Uporządkowanie podstawowej infrastruktury komunalnej. 3. Zatrzymanie postępującej degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej.

Źródło: Opracowanie własne

2. Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Program Rewitalizacji Gminy Gnojno złożony jest z listy planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz zawiera charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które są istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji. Ponadto przedsięwzięcia rewitalizacyjne (podstawowe i uzupełniające) wynikają z kierunków działań służących realizacji celów rewitalizacji. Dzięki temu dokument jest konstrukcją złożoną z wielu różnorodnych projektów, która warunkuje osiągnięcie zaplanowanych efektów, a tym samym ich efektywne oddziaływanie na zidentyfikowane na etapie diagnozy zjawiska kryzysowe oraz wykorzystuje lokalne potencjały.

2.1. Lista planowanych podstawowych projektów/przedsięwzięć

W wyniku prac nad Programem Rewitalizacji oraz w oparciu o zasadę partycypacji społecznej oraz partnerstwa, zdefiniowano i scharakteryzowano 9 *projektów podstawowych,* czyli takich, bez których realizacja celów dokumentu nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji (trzy podobszary) nie będzie w stanie wyjść z kryzysowej sytuacji. Projekty podstawowe oddziałują na wszystkie scharakteryzowane potrzeby rewitalizacyjne wykorzystując potencjały obszaru. Wszystkie projekty podstawowe są kluczowe do powodzenia procesu rewitalizacji, gdyż stanowią wielowymiarowe działania przyczyniające się do podniesienia jakości życia mieszkańców. Główne założenia projektów przedstawiają tabele 10–18.

Tabela 10 Projekt podstawowy nr 1

Nazwa projektu	***Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców***		
Lokalizacja	obszar rewitalizacji (I podobszar)	**Okres realizacji**	2018–2020
Szacowana wartość	2 mln zł	**Źródła finansowania**	środki UE (EFRR), budżet państwa, budżet gminy, środki prywatne
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	Projekt dotyczy stworzenia wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną, stwarzającej warunki do rozwoju aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców. Zakres rzeczowy projektu obejmował będzie następujące elementy:		

	1) estetyczne i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej, przyległej do zabytkowego kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela, w tym m.in.: - utwardzenie terenu, - stworzenie ciągów pieszych i komunikacyjnych, - wykonanie kładki pieszej nad drogą gminną w celu likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych, - utworzenie nowych miejsc parkingowych, - budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury technicznej, - wykonanie nowych nasadzeń zieleni, - instalacja energooszczędnego oświetlenia, - wykonanie zjazdów łączących ten teren z drogami publicznymi, - wyposażenie terenu w elementy małej architektury; 2) zachowanie, konserwacja i udostępnienie zabytkowego kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela; 3) spójne zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół budynków użyteczności publicznej (m.in. przy Szkole Podstawowej) w celu nadania im nowych funkcji społecznych związanych z rozszerzeniem zakresu świadczonej oferty spędzania wolnego czasu i integracji mieszkańców; 4) wyznaczenie oraz przystosowanie przestrzeni do realizacji działań o charakterze kulturalnym i aktywizującym mieszkańców (m.in. na potrzeby organizacji imprez integracyjnych/okolicznościowych, spotkań, wydarzeń, warsztatów); 5) stworzenie ciągu spacerowego z placem na rozłożenie sceny koncertowej; 6) wykonanie wiat wraz ze stworzeniem zaplecza gospodarczego, służących jako zadaszenia do imprez, wydarzeń okolicznościowych lub oddolnych inicjatyw mieszkańców; 7) stworzenie spójnego systemu oznakowania i informacji obszaru rewitalizacji (m.in. tablice informacyjne); 8) wyznaczenie, utwardzenie i spójne oznakowanie ścieżek rowerowych wraz z obiektami małej architektury; 9) uporządkowanie zieleni w przestrzeni publicznej; 10) modernizacja oświetlenia ulicznego z przejściem na energooszczędne źródła światła; 11) wyznaczenie przestrzeni do prowadzenia działalności gospodarczej mieszkańców; 12) zagospodarowanie terenu poprzemysłowego do pełnienia innych funkcji, z przeznaczeniem na potrzeby mieszkańców.
Podmioty realizujące projekt	Gmina Gnojno, przedsiębiorstwa, partnerzy społeczni i gospodarczy
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (w tabeli 8): 1) *w sferze społecznej*: 1, 2, 3, 4, 5, 6 – poprzez rozszerzenie oferty świadczonych usług społecznych. 2) *w sferze gospodarczej*: 1, 2 – poprzez stworzenie estetycznych oraz funkcjonalnych warunków technicznych do pobudzenia i rozwoju działalności gospodarczych mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji. 3) *w sferze przestrzenno-funkcjonalnej*: 1, 2, 3, 4, 5, 6 ,7 – poprzez estetyczne i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej (m.in. terenu przyległego do kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela) w celu stworzenia miejsca aktywności społecznej i integracji mieszkańców oraz zwiększenie dostępu do infrastruktury komunalnej.

	4) *w sferze technicznej*: 1, 2 – zwłaszcza poprzez zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i poprawa dostępu do infrastruktury komunalnej oraz drogowej, a także zachowanie i udostępnianie zabytków zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji. 5) *w sferze środowiskowej*: 1, 3, 4 – zwłaszcza przez ograniczenie wysokiego poziomu tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń oraz podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców. Ponadto podczas wdrażania zakresu przedmiotowego projektu wykorzystywane będą następujące potencjały (tabela 8): 1) *w sferze gospodarczej*: 1 – lokalizacja obiektów usługowych, handlowych na obszarze rewitalizacji, wysoka liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych. 2) *w sferze przestrzenno-funkcjonalnej*: 1, 2, 3, 4 – lokalizacja przy drodze wojewódzkiej oraz licznych obiektach świadczących usługi na rzecz społeczności lokalnej. 3) *w sferze technicznej*: 1 – lokalizacja na obszarze rewitalizacji zabytków wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Świętokrzyskiego. 4) *w sferze środowiskowej*: 1, 2 – wykorzystanie lokalnych potencjałów w postaci walorów przyrodniczych gminy oraz braku terenów narażonych na powodzie.
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego*. Kierunek działań 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców.* Kierunek działań 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszanie poziomu ubóstwa.* Cel rewitalizacji 2. *Poprawa warunków i jakości życia na obszarze rewitalizacji.* Kierunek działań 2.1. *Tworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej*. Kierunek działań 2.2. *Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych*.
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty planowanych działań to: - rozwój oraz poprawa dostępności do infrastruktury społecznej; - zwiększenie jakości i rozszerzenie oferty usług w zakresie kultury, edukacji i spędzania czasu wolnego; - stworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej; - zwiększenie dostępności do infrastruktury komunalnej; - poprawa stanu technicznego infrastruktury drogowej; - rozwój przedsiębiorczości mieszkańców; - zachowanie, konserwacja i udostępnienie zasobów dziedzictwa kulturowego; - wzrost tożsamości lokalnej; - zwiększenie zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne; - aktywizacja społeczna i integracja mieszkańców. *Wskaźniki produktu i rezultatu:* 1) Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. 2) Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. 3) Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją. Sposób monitorowania rezultatów projektów w odniesieniu do celów rewitalizacji przedstawiony został w rozdziale 2. *System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu* IV części wdrożeniowej niniejszego dokumentu.
Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami	Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi: 1) *Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do

rewitalizacyjnymi	przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 2) *Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 3) *Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 4) *„Dobry zawód – Lepsze życie"* – poprzez zwiększenie kapitału ludzkiego i warunków przedsiębiorczości przez funkcjonalną przestrzeń publiczną. 5) *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, a także budynków, w których mieszczą się działalności gospodarcze, zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 6) *Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe* – poprzez kompleksowe tworzenie warunków dla wsparcia kapitału społecznego młodych ludzi oraz wyrównywanie ich szans edukacyjnych, a także tworzenie warunków dla rozwoju ich pasji, zainteresowań. 7) *Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni* – poprzez zwiększenie jakości życia mieszkańców, a także podniesienie jakości świadczonych usług komunalnych. 8) *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno* – poprzez zwiększenie aktywności i kapitału społecznego mieszkańców, a także działania nakierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Efekty przedmiotowego projektu wzmacnia również realizacja zaplanowanych projektów uzupełniających: 1, 2, 3, 4, 5 poprzez oddziaływanie na wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Tabela 11 Projekt podstawowy nr 2

Nazwa projektu	***Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic***		
Lokalizacja	obszar rewitalizacji (II podobszar)	**Okres realizacji**	2017–2021
Szacowana wartość	1 mln zł	**Źródła finansowania**	środki UE (EFRROW), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	Zakres rzeczowy projektu obejmuje ukształtowanie przestrzeni publicznej Balic, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców oraz zachowanie i udostępnienie zabytkowego kościoła pw. św. Stanisława Biskupa. Przedmiotowy zakres prac do wykonania to m.in.:		

	1) estetyczne i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej poprzez wyposażenie w elementy małej architektury (m.in. ławki, stojak na rowery, kosze na śmieci, altany, miejsca na ognisko) oraz infrastrukturę społeczną i rekreacyjną (m.in. budowa wiat wraz z budynkiem gospodarczym, które będą służyć jako zadaszenie do imprez okolicznościowych); 2) wyznaczenie, utwardzenie i spójne oznakowanie ścieżek rowerowych; 3) wykonanie ścieżek rekreacyjnych; 4) budowa chodników wraz z montażem energooszczędnego oświetlenia wykorzystującego OZE, poprawiające stan bezpieczeństwa publicznego; 5) uporządkowanie i wykonanie nowych nasadzeń zieleni; 6) renowacja, konserwacja zabytkowego kościoła pw. św. Stanisława Biskupa wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu na cele społeczne i kulturalne.
Podmioty realizujące projekt	Gmina Gnojno, partnerzy społeczni
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (w tabeli 8): 1) *w sferze społecznej*: 1, 2, 3, 4, 5, 6 – poprzez rozszerzenie oferty świadczonych usług społecznych. 2) *w sferze gospodarczej*: 1, 2 – poprzez stworzenie estetycznych oraz funkcjonalnych warunków technicznych do pobudzenia i rozwoju działalności gospodarczych mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji. 3) *w sferze przestrzenno-funkcjonalnej*: 1, 2, 3, 4, 6, 7 – poprzez estetyczne i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznych (m.in. wokół kościoła parafialnego pw. św. Stanisława Biskupa) oraz zwiększenie dostępu do infrastruktury komunalnej. 4) *w sferze technicznej*: 1, 2 – zwłaszcza poprzez zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i poprawę stanu infrastruktury komunalnej oraz drogowej na obszarze rewitalizacji a także zachowanie i udostępnianie zabytków zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji. 5) *w sferze środowiskowej*: 1, 2, 3, 4 – zwłaszcza przez ograniczenie wysokiego poziomu tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. Ponadto podczas wdrażania zakresu przedmiotowego projektu wykorzystywane będą następujące potencjały (tabela 8): 1) *w sferze gospodarczej*: 1 – lokalizacja obiektów usługowych, handlowych na obszarze rewitalizacji, w tym ośrodka zdrowia, strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej. 2) *w sferze przestrzenno-funkcjonalnej*: 1, 2, 3 – lokalizacja przy licznych obiektach świadczących usługi na rzecz społeczności lokalnej. 3) *w sferze technicznej*: 1 – lokalizacja na obszarze rewitalizacji zabytków wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Świętokrzyskiego. 4) *w sferze środowiskowej*: 1, 2 – wykorzystanie lokalnych potencjałów w postaci walorów przyrodniczych gminy oraz lokalizacji na terenach nie zagrożonych wystąpieniem powodzi.
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego*. Kierunek działań 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców.* Kierunek działań 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszanie poziomu ubóstwa*. Cel rewitalizacji 2. *Poprawa warunków i jakości życia na obszarze rewitalizacji.* Kierunek działań 2.1. *Tworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej.* Kierunek działań 2.2. *Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych*.

Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty planowanych działań to: - rozwój oraz poprawa dostępności do infrastruktury społecznej; - zwiększenie jakości i rozszerzenie oferty usług spędzania czasu wolnego; - stworzenie bezpiecznej, estetycznej przestrzeni publicznej służącej mieszkańcom; - zwiększenie terenów do rekreacji i wypoczynku mieszkańców; - poprawa stanu technicznego infrastruktury drogowej; - zachowanie, ochrona i udostępnienie obiektu dziedzictwa kulturowego; - podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców; - wzrost tożsamości lokalnej. *Wskaźniki produktu i rezultatu:* 1) Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. 2) Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. 3) Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją. Sposób monitorowania rezultatów projektów w odniesieniu do celów rewitalizacji przedstawiony został w rozdziale 2. *System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu* IV części wdrożeniowej niniejszego dokumentu.
Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi: 1) *Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 2) *Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 3) *Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 4) *„Dobry zawód – Lepsze życie"* – poprzez zwiększenie kapitału ludzkiego w postaci kompetencji i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców. 5) *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, a także budynków, w których mieszczą się działalności gospodarcze, zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 6) *Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe* – poprzez kompleksowe tworzenie warunków dla wsparcia kapitału społecznego młodych ludzi oraz wyrównywanie ich szans edukacyjnych, a także tworzenie warunków dla rozwoju ich pasji, zainteresowań. 7) *Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni* – poprzez zwiększenie jakości życia mieszkańców,

	a także podniesienie jakości świadczonych usług komunalnych. 8) *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno* – poprzez zwiększenie aktywności i kapitału społecznego mieszkańców, a także działania nakierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Efekty przedmiotowego projektu wzmacnia również realizacja zaplanowanych projektów uzupełniających: 1, 2, 3, 4, 5 poprzez oddziaływanie na wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Tabela 12 Projekt podstawowy nr 3

Nazwa projektu	***Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach***		
Lokalizacja	obszar rewitalizacji (III podobszar)	**Okres realizacji**	2018–2020
Szacowana wartość	1 mln zł	**Źródła finansowania**	środki UE (EFRROW, EFRR), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	Projekt dotyczy ukształtowania przestrzeni publicznej przyczyniającej się do aktywizacji, rekreacji i atrakcyjnego spędzania czasu wolnego przez mieszkańców w Raczycach. Planowane zadania dotyczą m.in.: 1) poprawy stanu technicznego i termomodernizacji budynków użyteczności publicznej, m.in. Szkoły Podstawowej i Świetlicy Wiejskiej wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu na cele społeczne; 2) zagospodarowania przestrzeni publicznej, służącej aktywności i rekreacji mieszkańców w różnych grupach wiekowych (m.in. montaż urządzeń siłowni zewnętrznej, wyposażenie w elementy małej infrastruktury, uporządkowanie zieleni); 3) modernizacji dróg gminnych; 4) budowy i remontu istniejących ciągów pieszych w centrum miejscowości; 5) wymiany oświetlenia na energooszczędne. Przeprowadzone zadania przyczynią się do podniesienia jakości życia mieszkańców.		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Gnojno		
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (w tabeli 8): 1) *w sferze gospodarczej*: 1, 2 – poprzez stworzenie estetycznych oraz funkcjonalnych warunków technicznych do pobudzenia i rozwoju działalności gospodarczych mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji. 2) *w sferze przestrzenno-funkcjonalnej*: 1, 2, 3, 4, 6, 7 – poprzez estetyczne i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznych (m.in. wokół Szkoły Podstawowej) oraz zwiększenie dostępu do infrastruktury komunalnej. 3) *w sferze technicznej*: 1, 2 – zwłaszcza poprzez zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i poprawę stanu infrastruktury komunalnej oraz drogowej na obszarze rewitalizacji. 4) *w sferze środowiskowej*: 1, 2, 3, 4 – zwłaszcza przez ograniczenie wysokiego poziomu tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. Ponadto podczas wdrażania zakresu przedmiotowego projektu wykorzystywane będą następujące potencjały (tabela 8): 1) *w sferze społecznej*: 1, 2, 3, 4, 5, 6 – poprzez rozszerzenie oferty świadczonych		

	usług społecznych. 2) *w sferze gospodarczej*: 1 – lokalizacja obiektów usługowych, handlowych na obszarze rewitalizacji, w tym ośrodka zdrowia, Szkoły Podstawowej. 3) *w sferze przestrzenno-funkcjonalnej*: 1, 2, 3 – lokalizacja przy licznych obiektach świadczących usługi na rzecz społeczności lokalnej. 4) *w sferze środowiskowej*: 1, 2 – wykorzystanie lokalnych potencjałów w postaci rolniczego charakteru gminy oraz braku terenów narażonych na powodzie.
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego*. Kierunek działań 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców.* Kierunek działań 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszanie poziomu ubóstwa.* Cel rewitalizacji 2. *Poprawa warunków i jakości życia na obszarze rewitalizacji.* Kierunek działań 2.1. *Tworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej*. Kierunek działań 2.2. *Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych.*
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty planowanych działań to: - rozwój oraz poprawa dostępności do infrastruktury społecznej; - zwiększenie jakości i rozszerzenie oferty usług w zakresie kultury, edukacji i spędzania czasu wolnego; - stworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej; - poprawa stanu technicznego infrastruktury drogowej; - wzrost tożsamości lokalnej, - zwiększenie zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne, - aktywizacja społeczna i integracja mieszkańców. *Wskaźniki produktu i rezultatu:* 1) Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. 2) Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. 3) Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją. Sposób monitorowania rezultatów projektów w odniesieniu do celów rewitalizacji przedstawiony został w rozdziale 2. *System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu* IV części wdrożeniowej niniejszego dokumentu.
Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi: 1) *Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 2) *Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 3) *Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 4) *„Dobry zawód – Lepsze życie"* – poprzez zwiększenie kapitału ludzkiego

	w postaci kompetencji i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców. 5) *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, a także budynków, w których mieszczą się działalności gospodarcze, zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 6) *Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe* – poprzez kompleksowe tworzenie warunków dla wsparcia kapitału społecznego młodych ludzi oraz wyrównywanie ich szans edukacyjnych, a także tworzenie warunków dla rozwoju ich pasji, zainteresowań. 7) *Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni* – poprzez zwiększenie jakości życia mieszkańców, a także podniesienie jakości świadczonych usług komunalnych. 8) *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno* – poprzez zwiększenie aktywności i kapitału społecznego mieszkańców, a także działania nakierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Efekty przedmiotowego projektu wzmacnia również realizacja zaplanowanych projektów uzupełniających: 1, 2, 3, 4, 5 poprzez oddziaływanie na wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Tabela 13 Projekt podstawowy nr 4

Nazwa projektu	***Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno***		
Lokalizacja	obszar rewitalizacji (I, II, III podobszar)	**Okres realizacji**	2017–2018
Szacowana wartość	1,1 mln zł	**Źródła finansowania**	środki UE (EFRR), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	Przedmiot projektu obejmuje kompleksową modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej (m.in. Ośrodka Zdrowia w Gnojnie, Ośrodka Zdrowia w Raczycach, Ośrodka Zdrowia w Balicach, Ochotniczej Straży Pożarnej w Balicach). W zależności od budynku planowane jest wykonanie następujących prac: 1) izolacja przeciwwilgociowa i termiczna ścian piwnic, 2) roboty izolacyjne (stropodach), 3) wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, 4) wymiana tynków zewnętrznych na elewacji budynków, 5) instalacja centralnego ogrzewania. W wyniku głębokiej termomodernizacji obiektów znacznej poprawie ulegną wskaźniki zapotrzebowania na ciepło. Efektem planowanych zadań będzie m.in. obniżenie kosztów eksploatacji budynków, ograniczenie niskiej emisji zanieczyszczeń oraz poprawa jakości świadczonych usług publicznych.		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Gnojno		
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane	Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (w tabeli 8): 1) *w sferze społecznej*: 1, 2, 3, 4, 5, 6 – poprzez rozszerzenie oferty świadczonych		

problemy i potencjały	usług społecznych. 2) *w sferze technicznej*: 1 – zwłaszcza poprzez zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i poprawę stanu infrastruktury komunalnej oraz drogowej na obszarze rewitalizacji. 3) *w sferze środowiskowej*: 1, 2, 3, 4 – zwłaszcza przez ograniczenie wysokiego poziomu tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. Ponadto podczas wdrażania zakresu przedmiotowego projektu wykorzystywane będą następujące potencjały (tabela 8): 1) *w sferze gospodarczej*: 1 – lokalizacja obiektów usługowych, handlowych na obszarze rewitalizacji, w tym ośrodka zdrowia. 2) *w sferze przestrzenno-funkcjonalnej*: 1, 2, 3 – lokalizacja przy licznych obiektach świadczących usługi na rzecz społeczności lokalnej. 3) *w sferze środowiskowej*: 1, 2 – wykorzystanie lokalnych potencjałów w postaci rolniczego charakteru gminy oraz braku terenów narażonych na powodzie.
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego.* Kierunek działań 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców.* Kierunek działań 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszanie poziomu ubóstwa*. Cel rewitalizacji 2. *Poprawa warunków i jakości życia na obszarze rewitalizacji*. Kierunek działań 2.1. *Tworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej.* Kierunek działań 2.2. *Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych.*
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty planowanych działań to: - efektywne wykorzystanie budynków będących w zasobach gminy; - zwiększenie efektywności energetycznej; - poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez ograniczenia niskiej emisji zanieczyszczeń, - podniesienie świadomości ekologicznej. *Wskaźniki produktu i rezultatu:* 1) Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. 2) Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. 3) Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją. Sposób monitorowania rezultatów projektów w odniesieniu do celów rewitalizacji przedstawiony został w rozdziale 2. *System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu* IV części wdrożeniowej niniejszego dokumentu.
Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi: 1) *Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 2) *Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 3) *Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji*

	mieszkańców w Raczycach – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 4) *„Dobry zawód – Lepsze życie”* – poprzez zwiększenie kapitału ludzkiego w postaci kompetencji i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców. 5) *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, a także budynków, w których mieszczą się działalności gospodarcze, zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń. 6) *Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe* – poprzez kompleksowe tworzenie warunków dla wsparcia kapitału społecznego młodych ludzi oraz wyrównywanie ich szans edukacyjnych, a także tworzenie warunków dla rozwoju ich pasji, zainteresowań. 7) *Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni* – poprzez zwiększenie jakości życia mieszkańców, a także podniesienie jakości świadczonych usług komunalnych. 8) *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno* – poprzez zwiększenie aktywności i kapitału społecznego mieszkańców, a także działania nakierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Efekty przedmiotowego projektu wzmacnia również realizacja zaplanowanych projektów uzupełniających: 1, 2, 3, 4, 5 poprzez oddziaływanie na wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Tabela 14 Projekt podstawowy nr 5

Nazwa projektu	***„Dobry zawód – Lepsze życie”***		
Lokalizacja	Gmina Gnojno (w tym podobszary rewitalizacji)	**Okres realizacji**	2018–2020
Szacowana wartość	0,15 mln	**Źródła finansowania**	środki UE (EFS) budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	Projekt obejmuje kompleksową i zindywidualizowaną aktywizację społeczno-zawodową osób bezrobotnych (w szczególności długotrwale bezrobotnych) zarówno zarejestrowanych oraz niezarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Busku-Zdroju. W ramach realizacji projektu prowadzone będą działania wykorzystujące elementy aktywizacji edukacyjnej, społecznej i zawodowej. Realizacja projektu obejmować będzie m.in.: 1) Organizację indywidualnych i grupowych spotkań dotyczących pośrednictwa zawodowego, pomocy przy wyborze kursu zawodowego oraz określenia predyspozycji, przezwyciężenia predyspozycji zawodowej, nabycia umiejętności efektywnego poruszania się na rynku pracy, sporządzenia dokumentacji aplikacyjnych. 2) Kursy zawodowe dostosowane do potrzeb osób bezrobotnych (w szczególności z podobszarów rewitalizacji), wynikające z lokalnych potrzeb rynku pracy,		

	adekwatne do potrzeb uczestników projektu. Celem działań będzie podniesienie kompetencji i uzyskanie niezbędnych kwalifikacji do znalezienia atrakcyjnych miejsc pracy. 3) Staże realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Busku-Zdroju, umożliwiające uzyskanie doświadczenia zawodowego.
Podmioty realizujące projekt	Gmina Gnojno, Powiatowy Urząd Pracy w Busku-Zdroju, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gnojnie
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (w tabeli 8): 1) *w sferze społecznej*: 1, 2, 3, 4, 5, 6 – poprzez włączenie społeczne osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją, aktywizację mieszkańców do działania na rzecz obszaru rewitalizacji, rozszerzenie oferty świadczonych usług społecznych. 2) *w sferze gospodarczej*: 1, 2 – poprzez rozwój kompetencji i umiejętności niezbędnych na rynku pracy. Ponadto podczas wdrażania zakresu przedmiotowego projektu wykorzystywane będą następujące potencjały (tabela 8): 1) *w sferze społecznej*: 1, 2 – kapitał społeczny ludzi młodych, mogący przyczynić się do zwiększenia zaangażowania społeczności w sprawy lokalne oraz włączenia społecznego osób wykluczonych i/lub zagrożonych ubóstwem. 2) *w sferze gospodarczej*: 1 – lokalizacja obiektów usługowych, handlowych, produkcyjnych.
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego.* Kierunek działań 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców.* Kierunek działań 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszanie poziomu ubóstwa*.
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty planowanych działań to: - wzmocnienie szans na zatrudnienie, - wzrost aktywności społecznej i zawodowej, - włączenie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz marginalizacją, - zmniejszenie poziomu bezrobocia. *Wskaźniki produktu i rezultatu:* 1) Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. 2) Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. 3) Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją. Sposób monitorowania rezultatów projektów w odniesieniu do celów rewitalizacji przedstawiony został w rozdziale 2. *System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu* IV części wdrożeniowej niniejszego dokumentu.
Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi: 1) *Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 2) *Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do

	przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 3) *Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 4) *Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 5) *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, a także budynków, w których mieszczą się działalności gospodarcze, zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 6) *Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe* – poprzez kompleksowe tworzenie warunków dla wsparcia kapitału społecznego młodych ludzi oraz wyrównywanie ich szans edukacyjnych, a także tworzenie warunków dla rozwoju ich pasji, zainteresowań. *7)* *Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni* – poprzez zwiększenie jakości życia mieszkańców, a także podniesienie jakości świadczonych usług komunalnych. 8) *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno* – poprzez zwiększenie aktywności i kapitału społecznego mieszkańców, a także działania nakierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Efekty przedmiotowego projektu wzmacnia również realizacja zaplanowanych projektów uzupełniających: 1, 2, 3, 4, 5 poprzez oddziaływanie na wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Tabela 15 Projekt podstawowy nr 6

Nazwa projektu	***Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych***		
Lokalizacja	obszar rewitalizacji (I, II, III podobszar)	**Okres realizacji**	2017–2019
Szacowana wartość	5 mln	**Źródła finansowania**	środki UE (EFRR), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	Zakres rzeczowy projektu obejmuje m.in. modernizację źródeł ciepła i/lub budowę, przebudowę, modernizację infrastruktury służącej do produkcji energii elektrycznej pochodzącej z odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej, mieszkaniowych, produkcyjnych, usługowych, handlowych i innych. Zakres rzeczowy obejmuje m.in.:		

	- instalację systemów do podgrzewania ciepłej wody użytkowej, wytwarzania energii elektrycznej, - wymianę kotłów na biomasę, - montaż pomp ciepła, paneli fotowoltaicznych itp. Działanie to będzie mogło być realizowane w formie tzw. „projektu parasolowego", w którym wnioskodawcą zostanie gmina. Do zadań gminy należało będzie m.in. wyłonienie ostatecznych odbiorców wsparcia, przygotowanie, zlecenie i koordynacja wykonania mikroinstalacji OZE oraz zachowanie trwałości projektu. W ramach projektu przewiduje się również promowanie odnawialnych źródeł energii, edukację i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.
Podmioty realizujące projekt	Gmina Gnojno, instytucje publiczne, przedsiębiorcy, partnerzy społeczni
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (w tabeli 8): 1) *w sferze technicznej*: 1 – zwłaszcza poprzez zwiększenie jego efektywności energetycznej 2) *w sferze środowiskowej*: 2, 3 – zwłaszcza przez ograniczenie wysokiego poziomu tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń, a także zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców. Ponadto podczas wdrażania zakresu przedmiotowego projektu wykorzystywane będą następujące potencjały (tabela 8): 1) *w sferze przestrzenno-funkcjonalnej*: 1, 2, 3, 4 – lokalizacja przy drodze wojewódzkiej oraz licznych obiektach świadczących usługi na rzecz społeczności lokalnej. 2) *w sferze środowiskowej*: 1, 2 – wykorzystanie lokalnych potencjałów w postaci rolniczego charakteru gminy oraz braku terenów narażonych na powodzie.
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego.* Kierunek działań 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców.* Kierunek działań 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszanie poziomu ubóstwa.* Cel rewitalizacji 2. *Poprawa warunków i jakości życia na obszarze rewitalizacji.* Kierunek działań 2.1. *Tworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej.* Kierunek działań 2.2. *Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych.*
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty planowanych działań to: - poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez ograniczenie niskiej emisji, - ograniczenie negatywnego wpływu na obszary cenne przyrodniczo, - podniesienie świadomości ekologicznej, - poprawa warunków życia mieszkańców oraz warunków do prowadzenia działalności gospodarczych. *Wskaźniki produktu i rezultatu:* 1) Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. 2) Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. 3) Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją. Sposób monitorowania rezultatów projektów w odniesieniu do celów rewitalizacji przedstawiony został w rozdziale 2. *System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu* IV części wdrożeniowej niniejszego dokumentu.
Powiązanie projektu z innymi	Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi:

projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	1) *Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 2) *Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 3) *Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 4) *Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 5) *„Dobry zawód – Lepsze życie"* – poprzez zwiększenie kapitału ludzkiego w postaci kompetencji i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców. 6) *Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe* – poprzez kompleksowe tworzenie warunków dla wsparcia kapitału społecznego młodych ludzi oraz wyrównywanie ich szans edukacyjnych a także tworzenie warunków dla rozwoju ich pasji, zainteresowań. 7) *Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni* – poprzez zwiększenie jakości życia mieszkańców, a także podniesienie jakości świadczonych usług komunalnych. 8) *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno* – poprzez zwiększenie aktywności i kapitału społecznego mieszkańców, a także działania nakierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Efekty przedmiotowego projektu wzmacnia również realizacja zaplanowanych projektów uzupełniających: 1, 2, 3, 4, 5 poprzez oddziaływanie na wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Tabela 16 Projekt podstawowy nr 7

Nazwa projektu	***Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe***		
Lokalizacja	obszar rewitalizacji (I, II, III podobszar)	**Okres realizacji**	2018–2020
Szacowana wartość	0,3 mln	**Źródła finansowania**	środki UE (EFS), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	Zakres realizowanych zadań obejmuje organizację zajęć dodatkowych, kursów, warsztatów, wyjazdów edukacyjnych dla uczniów szkół zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji w celu kształcenia kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy związanych z porozumiewaniem się w językach obcych, podnoszeniem kompetencji matematyczno-przyrodniczych i informatycznych oraz wzmacnianiem właściwych postaw i umiejętności, tj. kreatywności, innowacyjności, umiejętności pracy zespołowej, postaw przedsiębiorczych. Organizacja profesjonalnych zajęć dla różnych grup wiekowych przyczyni się do wzrostu kompetencji uczniów, integracji społecznej oraz zwiększenia możliwości spędzania wolnego czasu. Działania nakierowane będą również na doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli w zakresie korzystania z narzędzi TIK i prowadzenia procesu indywidualizacji nauczania. Zostanie stworzona możliwość zaangażowania organizacji pozarządowych i grup nieformalnych w realizację zaplanowanych działań edukacyjnych i kulturalnych.		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Gnojno, Szkoła Podstawowa w Raczycach, Szkoła Podstawowa w Gnojnie, Gimnazjum w Gnojnie, partnerzy społeczni		
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (w tabeli 8): 1) *w sferze społecznej*: 1, 3, 4, 5 – poprzez podnoszenie kompetencji oraz wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży, w tym przede wszystkim pochodzących z rodzin wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją. 2) *w sferze środowiskowej*: 2 – zwłaszcza przez zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży. Ponadto podczas wdrażania zakresu przedmiotowego projektu wykorzystywane będą następujące potencjały (tabela 8): 1) *w sferze społecznej*: 1 – ludzie młodzi mogący przyczynić się do zwiększenia zaangażowania społeczności w sprawy lokalne oraz włączenia społecznego osób wykluczonych i/lub zagrożonych ubóstwem.		
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego.* Kierunek działań 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców.* Kierunek działań 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszanie poziomu ubóstwa.*		
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty planowanych działań to: - podniesienie kompetencji kluczowych uczniów i wyrównanie ich szans edukacyjnych; - poprawa jakości usług publicznych w zakresie edukacji na obszarze rewitalizacji; - aktywizacja społeczna ludzi młodych; - podniesienie jakości edukacji w placówkach szkolnych. *Wskaźniki produktu i rezultatu:* 1) Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. 2) Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją. 3) Liczba osób objętych wsparciem.		

	Sposób monitorowania rezultatów projektów w odniesieniu do celów rewitalizacji przedstawiony został w rozdziale 2. *System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu* IV części wdrożeniowej niniejszego dokumentu.
Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi: 1) *Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 2) *Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 3) *Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 4) *Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 5) *„Dobry zawód – Lepsze życie"*– poprzez zwiększenie kapitału ludzkiego w postaci kompetencji i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców. 6) *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, a także budynków, w których mieszczą się działalności gospodarcze, zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 7) *Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni* – poprzez zwiększenie jakości życia mieszkańców, a także podniesienie jakości świadczonych usług komunalnych. 8) *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno* – poprzez zwiększenie aktywności i kapitału społecznego mieszkańców, a także działania nakierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Efekty przedmiotowego projektu wzmacnia również realizacja zaplanowanych projektów uzupełniających: 1, 2, 3, 4, 5 poprzez oddziaływanie na wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Tabela 17 Projekt podstawowy nr 8

Nazwa projektu	***Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni***		
Lokalizacja	obszar rewitalizacji (I podobszar) i miejscowość Glinka	**Okres realizacji**	2018–2019
Szacowana wartość	4,1 mln	**Źródła finansowania**	środki UE (EFRROW), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	W ramach projektu przewiduje się budowę sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka oraz przebudowę istniejącej oczyszczalni ścieków w miejscowości Gnojno. Powstanie sieć kanalizacyjna grawitacyjna i tłoczona oraz przyłącza kanalizacyjne. W wyniku realizacji projektu poprawią się warunki życia mieszkańców ww. miejscowości (w tym wyznaczonego I podobszaru rewitalizacji).		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Gnojno		
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (w tabeli 8): 1) *w sferze społecznej*: 1, 2, 3, 4, 5, 6 – poprzez rozszerzenie oferty świadczonych usług społecznych. 2) *w sferze technicznej*: 1 – zwłaszcza poprzez zwiększenie dostępności do usług komunalnych i poprawę jej stanu technicznego. 3) *w sferze środowiskowej*: 1, 2, 3, 4 – zwłaszcza przez ograniczenie niekontrolowanych zrzutów ścieków zagrażających wodom powierzchniowym i głębinowym. Ponadto podczas wdrażania zakresu przedmiotowego projektu wykorzystywane będą następujące potencjały (tabela 8): 1) *w sferze gospodarczej*: 1 – lokalizacja obiektów usługowych, handlowych na obszarze rewitalizacji, w tym ośrodka zdrowia. 2) *w sferze przestrzenno-funkcjonalnej*: 1, 2, 3 – lokalizacja przy licznych obiektach świadczących usługi na rzecz społeczności lokalnej. 3) *w sferze środowiskowej*: 1, 2 – wykorzystanie lokalnych potencjałów w postaci walorów przyrodniczych gminy oraz braku terenów narażonych na powodzie.		
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego.* Kierunek działań 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców.* Kierunek działań 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszanie poziomu ubóstwa.* Cel rewitalizacji 2. *Poprawa warunków i jakości życia na obszarze rewitalizacji.* Kierunek działań 2.1. *Tworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej.* Kierunek działań 2.2. *Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych.*		
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty planowanych działań to: - zwiększenie dostępności mieszkańców do infrastruktury komunalnej; - poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez ograniczenia niekontrolowanych zrzutów ścieków; - podniesienie świadomości ekologicznej. *Wskaźniki produktu i rezultatu:* 1) Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. 2) Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. 3) Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją. Sposób monitorowania rezultatów projektów w odniesieniu do celów rewitalizacji		

	przedstawiony został w rozdziale 2. *System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu* IV części wdrożeniowej niniejszego dokumentu.
Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi: 1) *Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 2) *Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 3) *Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 4) *Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 5) *„Dobry zawód – Lepsze życie"* – poprzez zwiększenie kapitału ludzkiego w postaci kompetencji i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców. 6) *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, a także budynków, w których mieszczą się działalności gospodarcze, zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 7) *Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe* – poprzez kompleksowe tworzenie warunków dla wsparcia kapitału społecznego młodych ludzi oraz wyrównywanie ich szans edukacyjnych a także tworzenie warunków dla rozwoju ich pasji, zainteresowań. 8) *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno* – poprzez zwiększenie aktywności i kapitału społecznego mieszkańców, a także działania nakierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Efekty przedmiotowego projektu wzmacnia również realizacja zaplanowanych projektów uzupełniających: 1, 2, 3, 4, 5 poprzez oddziaływanie na wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Tabela 18 projekt podstawowy nr 9

Nazwa projektu	***Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno***		
Lokalizacja	obszar rewitalizacji (I, II, III podobszar)	**Okres realizacji**	2018–2020
Szacowana wartość	0,2 mln	**Źródła finansowania**	środki UE (EFS), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	Zakres realizowanych zadań obejmuje organizację kursów, warsztatów, wyjazdów integracyjnych, wycieczek krajoznawczych dla mieszkańców Gminy Gnojno (w tym z podobszarów rewitalizacji), w celu integracji i rozwoju zainteresowań oraz zdobyciu nowych umiejętności i kompetencji przez różne grupy wiekowe mieszkańców, w tym przede wszystkim osoby niepełnosprawne, starsze, chore, a także zagrożone wykluczeniem społecznym. Organizacja profesjonalnych zajęć dla różnych grup wiekowych wraz ze współpracą z organizacjami pozarządowymi przyczyni się do wzrostu kapitału społecznego mieszkańców, integracji społecznej oraz będzie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu różnych grup wiekowych i społecznych.		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Gnojno, partnerzy społeczni		
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (w tabeli 8): 1) *w sferze społecznej*: 1, 3, 4, 5 – poprzez podnoszenie kompetencji oraz wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców w tym przede wszystkim osób starszych, chorych, niepełnosprawnych – zagrożonych wykluczeniem i marginalizacją społeczną. 2) *w sferze środowiskowej*: 2 – zwłaszcza przez zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców. Ponadto podczas wdrażania zakresu przedmiotowego projektu wykorzystywane będą następujące potencjały (tabela 8): 1) *w sferze społecznej*: 1 – mieszkańcy, którzy przyczynią się do zwiększenia zaangażowania społeczności w sprawy lokalne oraz włączenia społecznego osób wykluczonych i/lub zagrożonych ubóstwem.		
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego.* Kierunek działań 1.1. *Pobudzanie integracji, aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców.* Kierunek działań 1.2. *Włączanie społeczne oraz zmniejszanie poziomu ubóstwa.*		
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty planowanych działań to: - rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi na obszarze rewitalizacji; - zwiększenie kapitału ludzkiego i społecznego mieszkańców; - aktywizacja społeczna mieszkańców; - podniesienie jakości usług społecznych na terenie Gminy Gnojno (w tym na podobszarach rewitalizacji). *Wskaźniki produktu i rezultatu:* 1) Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. 2) Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją. 3) Liczba osób objętych wsparciem. Sposób monitorowania rezultatów projektów w odniesieniu do celów rewitalizacji przedstawiony został w rozdziale 2. *System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu* IV części wdrożeniowej niniejszego dokumentu.		

Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi: 1) *Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 2) *Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 3) *Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach* – poprzez rewitalizację odnoszącą się do przestrzeni znajdujących się w centrum miejscowości, spełniających funkcje społeczne dla mieszkańców, a także odnoszące się do ich poczucia tożsamości lokalnej, przyczyniając się do tworzenia przestrzeni, która integruje i aktywizuje wszystkich mieszkańców. 4) *Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 5) *„Dobry zawód – Lepsze życie"* – poprzez zwiększenie kapitału ludzkiego w postaci kompetencji i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców. 6) *Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych* – poprzez kompleksowe zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, a także budynków, w których mieszczą się działalności gospodarcze zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, a tym samym ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń. 7) *Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe* – poprzez kompleksowe tworzenie warunków dla wsparcia kapitału społecznego młodych ludzi oraz wyrównywanie ich szans edukacyjnych, a także tworzenie warunków dla rozwoju ich pasji, zainteresowań. 8) *Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni* – poprzez zwiększenie jakości życia mieszkańców, a także podniesienie jakości świadczonych usług komunalnych. Efekty przedmiotowego projektu wzmacnia również realizacja zaplanowanych projektów uzupełniających: 1, 2, 3, 4, 5 poprzez oddziaływanie na wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową.

Wszystkie powyżej wskazane i opisane projekty podstawowe ze względu na zidentyfikowane w pogłębionej diagnozie obszaru problemy i potencjały (tabela 8) są ***kluczowe dla powodzenia procesu rewitalizacji*** oraz osiągnięcia założonych celów w dążeniu

do wizji obszaru (planowanego efektu). Tylko kompleksowe działania odnoszące się do wszystkich sfer: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej, spowodują osiągnięcie efektu synergii w oddziaływaniu na sytuację kryzysową, dotyczącą przede wszystkim zdiagnozowanego na obszarze rewitalizacji wysokiego poziomu bezrobocia oraz kumulację wykluczenia społecznego oraz braku spójnej i estetycznej przestrzeni publicznej, jak również postępującej degradacji obiektów użyteczności publicznej (w tym obiektów zabytkowych). Realizacja projektu przyczyni się do zwiększenia integracji mieszkańców oraz tożsamości z miejscem zamieszkania. Kompleksowe działania polegające na estetycznym i funkcjonalnym zagospodarowaniu przestrzeni, przede wszystkim w centrum gminy (w szczególności na podobszarach rewitalizacji) przyczynią się do wzrostu bezpieczeństwa publicznego (chodniki, oświetlenie) oraz zwiększenia dostępu do usług publicznych (parkingi, niwelacja barier architektonicznych). Część projektów podstawowych zostanie zrealizowana na obszarze całej gminy, dotyczy to głównie projektów miękkich. Szeroki zakres projektów polegających na aktywizacji i integracji różnych interesariuszy rewitalizacji spowoduje ich zwiększenie zaangażowania w sprawy lokalne i zwiększenie tożsamości z miejscem zamieszkania. Zarówno działania inwestycyjne, jak i społeczne tzw. „miękkie" realizowane przez podmioty z sektorów: społecznego, gospodarczego oraz publicznego, współfinansowane z różnych źródeł zewnętrznych, przyczynią się do osiągnięcia wizji obszaru: *obszar rewitalizacji jako centrum życia społeczno-gospodarczego gminy, oferuje dostęp do wysokiej jakości usług publicznych oraz wielofunkcyjnej i bezpiecznej przestrzeni publicznej, tworząc warunki do rozwoju przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców.*

2.2. Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć

Uzupełnieniem listy podstawowych projektów rewitalizacyjnych jest charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych (tabela 19), realizujących określone kierunki działań, które mają na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Należy również zaznaczyć, że wzmacniają one zaplanowane efekty procesu rewitalizacji w odniesieniu do rozwoju społeczno-gospodarczego całej gminy.

Tabela 19 Pozostałe rodzaje przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Charakterystyka tematyczna przedsięwzięcia	Powiązanie z celami rewitalizacji i kierunkami działań
1.	*Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i zagrożonych ubóstwem*	W ramach przedsięwzięcia przewiduje się monitorowanie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców poprzez ścisłą współpracę z różnymi instytucjami działającymi w sferze społecznej, szczególnie z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej, który będzie wdrażał programy służące aktywizacji społeczno-zawodowej osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych ubóstwem za pomocą instrumentów aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej, ukierunkowane na: a) przywrócenie zdolności do prawidłowego wypełniania ról społecznych, w tym m.in. poprzez pracę socjalną; b) podniesienie kwalifikacji zawodowych, poszerzenie wiedzy i umiejętności w celu uzyskania lub utrzymania zatrudnienia; c) poszerzenie wiedzy i umiejętności podnoszących kompetencje ogólne.	Cel rewitalizacji 1 Kierunek działania 1.1 Kierunek działania 1.2
2.	*Organizacja wydarzeń cyklicznych oraz rozwój działalności społecznej, kulturalnej, artystycznej, sportowej, rekreacyjnej i edukacyjnej na rzecz mieszkańców*	Zakres przedsięwzięcia obejmuje organizację i rozszerzenie oferty działań kulturalnych, edukacyjnych, sportowych, rekreacyjnych (szczególnie w przestrzeniach rewitalizowanych) na rzecz lokalnej społeczności. Celem przeprowadzonych działań jest podniesienie świadomości i aktywności mieszkańców oraz propagowanie kultury lokalnej i wzmacnianie tożsamości mieszkańców z miejscem zamieszkania. Przewiduje się stworzenie kompleksowego systemu wsparcia i współpracy z organizacjami pozarządowymi, działającymi na rzecz wyznaczonych podobszarów rewitalizacji.	Cel rewitalizacji 1 Kierunek działania 1.1 Kierunek działania 1.2 Cel rewitalizacji 2 Kierunek działania 2.2
3.	*Wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców na obszarze rewitalizacji*	W ramach przedsięwzięcia przewiduje się m.in. inicjowanie oraz prowadzenie kampanii informacyjnych o dostępnych zewnętrznych środkach finansowych (dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej), a także warsztaty i spotkania z lokalnymi przedsiębiorcami w celu wypracowywania wspólnych priorytetów rozwoju społeczno-gospodarczego opartych na lokalnych zasobach dziedzictwa kulturowego i naturalnego, budowanie sieci współpracy zarówno między poszczególnymi przedsiębiorcami oraz pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym. Ponadto planuje się nawiązanie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie wsparcia merytorycznego i finansowego mieszkańców, którzy zamierzają założyć lub rozwinąć działalność gospodarczą, w szczególności na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.	Cel rewitalizacji 1 Kierunek działania 1.1 Kierunek działania 1.2 Cel rewitalizacji 2 Kierunek działania 2.2

4.	*Ograniczanie niskiej emisji zanieczyszczeń poprzez termomodernizację, wymianę źródeł ciepła na ekologiczne oraz instalację OZE na budynkach użyteczności publicznej, budynkach prywatnych i przedsiębiorstwach*	Zakres rzeczowy przedsięwzięcia obejmuje promowanie odnawialnych źródeł energii, edukację ekologiczną mieszkańców, podnoszenie świadomości mieszkańców, a także poprawę stanu środowiska poprzez redukcję zanieczyszczenia powietrza, montaż odnawialnych źródeł energii (w tym systemów do podgrzewania ciepłej wody użytkowej, wytwarzania energii elektrycznej, wymiana kotłów na spalające biomasę, montaż pomp ciepła itp.) w budynkach użyteczności publicznej oraz budynkach prywatnych i przedsiębiorstwach, a także termomodernizację budynków. W ramach przedsięwzięcia planowane jest również pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych na obiektach, w których prowadzona jest działalność gospodarcza dla potrzeb własnych oraz w celu sprzedaży energii.	Cel rewitalizacji 1 Kierunek działania 1.1 Kierunek działania 1.2 Cel rewitalizacji 2 Kierunek działania 2.1 Kierunek działania 2.2
5.	*Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości infrastruktury drogowej i komunalnej oraz tworzenie atrakcyjnych i bezpiecznych przestrzeni publicznych*	W ramach przedsięwzięcia przewiduje się budowę, rozbudowę i modernizację sieci infrastruktury komunalnej (w tym przede wszystkim kanalizacyjnej i drogowej) oraz stworzenie bezpiecznych i atrakcyjnych przestrzeni publicznych wraz z funkcjonalnymi budynkami użyteczności publicznej, wpływających na integrację i aktywność mieszkańców (w szczególności podobszarów rewitalizacji). Planowane działania obejmują m.in.: 1) przebudowę drogi gminnej (działka nr 725, 736/1) polegającą na zmianie nawierzchni na bitumiczną, wykonaniu chodników z kostki brukowej oraz poboczy z kruszywa; 2) przebudowę drogi gminnej (działka nr 658) wraz z budową chodnika, zjazdów na posesje oraz pasa zieleni, co pozwoli odseparować ruch pieszych i wpłynie na poprawę bezpieczeństwa mieszkańców; 3) modernizację oświetlenia ulicznego z zastosowaniem rozwiązań energooszczędnych; 4) modernizację świetlicy wiejskiej w miejscowości Gorzakiew, służącą rozszerzeniu świadczonych funkcji społecznych.	Cel rewitalizacji 1 Kierunek działania 1.1 Kierunek działania 1.2 Cel rewitalizacji 2 Kierunek działania 2.1 Kierunek działania 2.2

Źródło: Opracowanie własne

2.3. Mechanizmy zapewnienia komplementarności oraz integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023 ma charakter kompleksowy, dlatego że podczas programowania działań rewitalizacyjnych zastosowano mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym Programem Rewitalizacji. Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020*, w odniesieniu do projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w celu osiągnięcia efektu synergii w oddziaływaniu na podobszary rewitalizacji, zapewniona została ich komplementarność w różnych wymiarach, tj. przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

Projekty zawarte w dokumencie realizowane będą przede wszystkim na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji, natomiast zasięg ich oddziaływania będzie większy i obejmie teren całej gminy. Zindywidualizowane działania rewitalizacyjne wdrażane na wyznaczonym obszarze wzajemnie będą się dopełniać przestrzennie, dzięki czemu efekty ich realizacji nie będą widoczne punktowo w pojedynczych miejscach, a na całym obszarze objętym kryzysem. Projekty i/lub przedsięwzięcia podstawowe zostały zaprogramowane w taki sposób, aby odpowiadały na problemy mieszkańców podobszarów, a przede wszystkim nie skutkowały przenoszeniem problemów w inne miejsce. W tym celu zawarto zarówno przedsięwzięcia inwestycyjne, jak i społeczne, które zapobiegną prowadzeniu do niepożądanych efektów społecznych, takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Dostępność do powstałej infrastruktury oraz działań społecznych i kulturalnych dla wszystkich użytkowników zamieszkujących dany teren spowoduje, że z pozytywnych efektów rewitalizacji korzystać będą wszyscy mieszkańcy bez względu na sytuację materialną. Taka sytuacja przyczyni się do wzrostu aktywności społecznej i integracji społeczności lokalnej obszaru rewitalizacji. Z drugiej strony, komplementarność w wymiarze przestrzennym skutkuje ciągłą analizą następstw decyzji przestrzennych w skali całej gminy i jej otoczenia.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

Projekty i/lub przedsięwzięcia podstawowe oraz uzupełniające zawarte w dokumencie stanowią kompleksową odpowiedź na zdiagnozowane we wszystkich sferach zróżnicowane problemy i wykorzystują potencjały lokalne wyznaczonych podobszarów rewitalizacji w zakresie dziedzictwa kulturowego oraz aktywności różnych instytucji i podmiotów na rzecz mieszkańców. Wykazane to zostało w powiązaniu każdego projektu podstawowego ze zdiagnozowanymi problemami i potencjałami. Dzięki temu wszystkie projekty i/lub przedsięwzięcia uzupełniające są komplementarne w oddziaływaniu całościowym na obszar rewitalizacji w aspekcie społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym. Takie podejście ma przeciwdziałać fragmentaryzacji działań, koncentrując się na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru, którego podłoże tkwi w rolniczym charakterze gminy (m.in. brak perspektyw zatrudnienia dla osób młodych w sektorze pozarolniczym) oraz są związane z kumulacją wykluczenia społecznego. W związku z tym wykonana została pogłębiona analiza i diagnoza obszaru rewitalizacji we wszystkich aspektach: społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym, która zawarta jest w II części niniejszego dokumentu. Konieczne jest również określenie pożądanego stanu do jakiego mają doprowadzić dany obszar projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne, dlatego została określona wizja (planowany efekt rewitalizacji) uwzględniająca uwarunkowania wynikające z walorów środowiska przyrodniczego. Parametryzacja efektów rewitalizacji określona została na poziomie celów rewitalizacji, ponieważ wizja określa zbiór pożądanych wartości do osiągnięcia po wdrożeniu założeń dokumentu.

Komplementarność problemowa wykazana została w tabeli 20, gdzie przedstawione zostały określone na podstawie pogłębionej diagnozy obszaru potrzeby rewitalizacyjne, odpowiadające im cele rewitalizacji i kierunki działań oraz projekty podstawowe i przedsięwzięcia uzupełniające, które oddziałują kompleksowo na wszystkie sfery. Dzięki temu wskazane zostało powiązanie celów rewitalizacji z diagnozą obszaru rewitalizacji. Wszystkie kierunki działań i odpowiadające im projekty rewitalizacyjne są zintegrowane i powiązane problemowo odpowiadając na zidentyfikowane potrzeby wyznaczonych podobszarów rewitalizacji.

Tabela 20 Komplementarność problemowa – potrzeby rewitalizacyjne wraz z odpowiadającymi im celami rewitalizacji i kierunkami działań oraz zaplanowanymi projektami podstawowymi i przedsięwzięciami uzupełniającymi

SFERA	POTRZEBA REWITALIZACYJNA	CEL REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁANIA	PROJEKTY PODSTAWOWE	PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE
SPOŁECZNA	*Wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych ubóstwem oraz ich rodzin (w tym przede wszystkim dzieci i młodzieży)*	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.2.	1, 2, 3, 5, 7, 9	*1, 2, 3, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
	Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększanie możliwości zatrudnienia oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1.	1, 2, 3, 5, 7, 9	*1, 2, 3, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
	Wyrównanie szans edukacyjnych i stworzenie możliwości do rozwoju ludzi młodych	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3, 5,7, 9	*1,2, 3, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
	Zwiększenie dostępności oraz poprawa jakości usług publicznych	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9	*1, 2, 3, 4, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
	Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne oraz integracji we współdziałaniu na rzecz obszaru rewitalizacji	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3, 5, 7, 9	*1, 2, 3, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
GOSPODARCZA	*Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców*	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3, 5, 7, 9	*1, 2, 3, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
	Wzmocnienie współpracy międzysektorowej	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2	1, 2, 3, 5, 7, 9	*1, 2, 3, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.2.		

PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	*Zwiększenie funkcjonalności układów komunikacyjnych względem preferencji dla ruchu pieszego*	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3	*5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
	Uporządkowanie oraz estetyzacja przestrzeni	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3	*5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
	Uporządkowanie podstawowej infrastruktury komunalnej	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3, 4, 6, 8	*5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
TECHNICZNA	*Zatrzymanie postępującej degradacji technicznej i/lub poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej*	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3, 4, 6, 8	*5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
	Ochrona oraz efektywne wykorzystanie obiektów zabytkowych świadczących o tożsamości lokalnej	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3	*2, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
ŚRODOWISKOWA	*Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców*	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	4, 5, 6, 7, 9	*1, 2, 3, 4, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		
	Ograniczenie tzw. „niskiej" emisji zanieczyszczeń	Cel rewitalizacji 1.	Kierunek 1.1. Kierunek 1.2.	1, 2, 3, 4, 6, 7	*1, 2, 3, 4, 5*
		Cel rewitalizacji 2.	Kierunek 2.1. Kierunek 2.2.		

Źródło: Opracowanie własne

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA

Dla zagwarantowania, że przyjęte postanowienia będą konsekwentnie realizowane, zapewnione zostały warunki organizacyjne i instytucjonalne do ich wdrażania oraz weryfikacji. Podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie założeń dokumentu jest Wójt Gminy Gnojno przy pomocy Koordynatora ds. rewitalizacji, powołanego w Referacie Inwestycji i Infrastruktury Urzędu Gminy w Gnojnie (UG w Gnojnie). Jednocześnie jest to efekt osadzenia rewitalizacji w ramach istniejących struktur organizacyjnych UG w Gnojnie, odpowiedzialnych za koordynację systemu zarządzania rozwojem gminy.

Koordynator będzie współpracował z innymi pracownikami UG w Gnojnie, a także jednostek organizacyjnych gminy, będących specjalistami w danych dziedzinach.

Jako organ doradczy został powołany Zespół ds. Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno na lata 2016–2023 w drodze zarządzenia Wójta Gminy Gnojno Nr 63/16 z dnia 1 grudnia 2016 roku. W celu efektywnego oraz zintegrowanego działania, w skład jednostki weszli przedstawiciele poszczególnych grup interesariuszy z sektora społecznego, publicznego oraz gospodarczego.

KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA

W Programie Rewitalizacji zwrócono również uwagę na zachowanie ciągłości programowej w odniesieniu do przedsięwzięć o charakterze infrastrukturalnym, które zostały już zrealizowane w ramach polityki spójności 2007–2013, a także komplementarnymi projektami społecznymi wdrażanymi w ramach polityki spójności 2014–2020. Ma to kluczowe znaczenie dla efektywności procesu rewitalizacji w oddziaływaniu na sytuację kryzysową występującą na danym obszarze.

W okresie programowania UE na lata 2007–2013 Gmina Gnojno zrealizowała wiele inwestycji (zarówno infrastrukturalnych jak i społecznych), które były współfinansowane m.in. z takich źródeł zewnętrznych, takich jak: Europejski Fundusz Społeczny, PO Kapitał Ludzki, Działanie 9.1. *Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty*, Działanie 7.1 *Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji*, a także działania w ramach PRO WŚ (budowa społeczeństwa informacyjnego) i Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. W tabeli 21 zestawione zostały zrealizowane inwestycje gminne, które są najbardziej powiązane i komplementarne z planowanymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz założeniami Programu Rewitalizacji.

Tabela 21 Wybrane inwestycje współfinansowane ze środków zewnętrznych zrealizowane na obszarze rewitalizacji w latach 2007–2013

Lp.	Nazwa projektu	Okres realizacji	Wartość całkowita projektu w złotych	Źródło finansowania
1.	*e-świętokrzyskie Rozbudowa Infrastruktury Informatycznej JST*	27.01.2010–obecnie	252 441,25	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013 Oś 2: Wsparcie innowacyjności, budowa społeczeństwa informacyjnego oraz wzrost potencjału inwestycyjnego regionu Działanie 2.2: Budowa infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
2.	*Utworzenie placów zabaw przy Szkołach Podstawowych w miejscowościach Gnojno i Raczyce*	29.06.2010–29.06.2011	46 434,98	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 Oś 4: LEADER Działanie: Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju w zakresie operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”
3.	*Budowa boiska do gry w piłkę nożną przy Szkole Podstawowej w miejscowości Gnojno*	25.06.2010–04.10.2012	1 109 054,69	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej Działanie 313/322/323: Odnowa i rozwój wsi
4.	*Akademia przedszkolaka*	01.07.2010–30.06.2012	797 790,00	Europejski Fundusz Społeczny Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet IX: Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach Działanie 9.1: Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości

				usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty
5.	*Indywidualizacja nauczania i wychowania klas I-III w Gminie Gnojno*	01.09.2011–30.06.2013	145 970,61	Europejski Fundusz Społeczny Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet IX: Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach Działanie 9.1: Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty
6.	*e-świętokrzyskie Budowa Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Świętokrzyskiego*	27.01.2010–obecnie	84 967,67	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013 Oś 2: Wsparcie innowacyjności, budowa społeczeństwa informacyjnego oraz wzrost potencjału inwestycyjnego regionu Działanie 2.2: Budowa infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
7.	*Przebudowa budynku OSP w Gnojnie wraz z zagospodarowaniem terenu wokół budynku, celem utworzenia punktu informacji turystycznej i świetlicy wiejskiej*	18.10.2011–01.10.2013	342 367,50	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 Oś 4: LEADER Działanie: Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju w zakresie operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”
8.	*Zakup i ustawienie wiat przystankowych oraz witaczy przy drogach powiatowej i wojewódzkiej na terenie gminy Gnojno*	10.07.2013–31.12.2013	164 900,00	Europejski Fundusz Rybacki Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich” Środek 4.1: Rozwój obszarów zależnych od rybactwa

				Operacja: Wzmocnienie konkurencyjności i utrzymanie atrakcyjności obszarów zależnych od rybactwa
9.	*Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Powiatu Buskiego i Powiatu Pińczowskiego*	12.08.2011–30.06.2014	1 273 445,72	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013 Oś priorytetowa 4: Rozwój infrastruktury ochrony środowiska Działanie 4.2: Rozwój systemów lokalnej infrastruktury ochrony środowiska i energetycznej
10.	*Przebudowa świetlicy wiejskiej w Raczycach celem utworzenia Centrum Aktywności Lokalnej*	13.12.2013–25.07.2014	298 934,66	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 Oś 4: LEADER Działanie: Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju w zakresie operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”
11.	*Budowa przydomowych biologicznych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Gnojno*	27.02.2014–31.12.2014	1 586 013,98	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej Działanie 321: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej
12.	*Doposażenie świetlic wiejskich w miejscowościach Janowice Poduszowskie, Janowice Raczyckie, Gnojno, Raczyce*	02.09.2013–31.10.2014	73 937,99	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 Oś 4: LEADER

				Działanie: Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju w zakresie operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”
13.	*Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Gnojno*	15.04.2014–01.05.2015	1 729 956,95	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej Działanie 321: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej
14.	*Zajęcia pozalekcyjne szansą na lepsze wyniki w nauce*	11.08.2010–31.07.2011	233 422,52	Europejski Fundusz Społeczny Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet IX: Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach Działanie 9.1: Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty
15.	*Aktywizacja bezrobotnych w Gminie Gnojno – szansą na znalezienie pracy*	01.07.2008–31.12.2008	30 976,40	Europejski Fundusz Społeczny Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet VII: Promocja integracji społecznej Działanie 7.1: Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji
16.	*Aktywizacja bezrobotnych w Gminie Gnojno – szansą na znalezienie pracy*	01.01.2011–31.12.2011	138 614,66	Europejski Fundusz Społeczny Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet VII: Promocja integracji społecznej Działanie 7.1: Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji
17.	*Aktywizacja bezrobotnych w Gminie Gnojno – szansą na znalezienie pracy*	01.01.2012–31.12.2012	118 940,05	Europejski Fundusz Społeczny Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet VII: Promocja integracji społecznej

				Działanie 7.1: Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji
18.	*Aktywizacja bezrobotnych w Gminie Gnojno – szansą na znalezienie pracy*	01.01.2013–31.12.2013	143 487,41	Europejski Fundusz Społeczny Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet VII: Promocja integracji społecznej Działanie 7.1: Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Przeprowadzona analiza wykazała, że przedsięwzięcia podejmowane w poprzednich latach mają swoją ciągłość i kontynuację w aktualnym dokumencie. Wnioski wyciągnięte z realizacji poprzednich działań na tym obszarze pozwolą na bardziej efektywne wykorzystanie środków i możliwości w obecnej perspektywie finansowej, dzięki czemu proces rewitalizacji wzmocni ich efektywność i skuteczność.

KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w niniejszym dokumencie będą współfinansowane z różnych źródeł, obejmujących m.in. środki Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), krajowych środków publicznych oraz środków prywatnych z wykluczeniem ryzyka podwójnego finansowania.

W związku z tym, że komplementarność finansowa oznacza także zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania, podczas programowania działań wykorzystano zgłoszone propozycje projektów planowanych do realizacji na obszarze rewitalizacji przez podmioty m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe (stowarzyszenia), które angażować będą środki własne. Tym samym proces rewitalizacji przebiegać będzie przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych w postaci zasobów wewnętrznych podmiotów zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji czy jego mieszkańców będzie miało kluczowe znaczenie dla dynamiki i skuteczności pożądanych zmian strukturalnych zarówno społecznych, jak też infrastrukturalnych.

Komplementarność źródeł finansowania określona została w części III, rozdziale 3. dotyczącym szacunkowych ram finansowych programu, gdzie na poziomie poszczególnych przedsięwzięć określono szacowaną ogólną wartość projektu w podziale na publiczne i prywatne źródła finansowania.

Dzięki zaangażowaniu środków publicznych (składających się ze środków własnych gminy, jednostek podległych gminie, podmiotów z sektora finansów publicznych) następuje integracja finansowa zaplanowanych przedsięwzięć podstawowych i uzupełniających.

3. Szacunkowe ramy finansowania dokumentu wraz ze wskazaniem źródeł finansowania

Indykatywne ramy finansowe Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno obejmują zarówno projekty podstawowe, jak i przedsięwzięcia uzupełniające, które wynikają z planów projektowych Gminy Gnojno, podległych jej jednostek organizacyjnych, jak również projektów zgłoszonych przez interesariuszy rewitalizacji planujących ich realizację na obszarze rewitalizacji lub poza wyznaczonym obszarem, ale wpływających na jego rozwój społeczno-gospodarczy.

Podsumowanie podanych wartości brutto poszczególnych projektów pozwoliło określić szacunkowe ramy finansowe dokumentu z podziałem na różne źródła finansowania (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014–2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków Unii Europejskiej).

Ze względu na charakterystykę tematyczną projektów uzupełniających realizowanych w systemie ciągłym, a tym samym brak możliwości dokładnego oszacowania ich całkowitych wartości, ramy finansowe z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania podane zostały szacunkowo. Ramy finansowe dokumentu przedstawia tabela 22.

Tabela 22 Szacunkowe ramy finansowe Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno (kwoty w mln zł)

Lp.	Nazwa projektu/przedsięwzięcia	Całkowita wartość projektu	Środki publiczne			Środki prywatne
			Środki budżetu gminy	Środki UE (EFRR, EFS, FS)	Środki krajowe	
1.	*Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców*	2,0	0,1	1,8	-	0,1
2.	*Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic*	1,0	0,05	0,95	-	-
3.	*Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach*	1,0	0,04	0,95	-	0,01
4.	*Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno*	1,1	0,2	0,9	-	-
5.	„*Dobry zawód – Lepsze życie*”	0,15	0,01	0,14	-	-
6.	*Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych*	5 ,0	0,25	4,75	-	-
7.	*Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe*	0,3	0,01	0,29	-	-
8.	*Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni*	4,1	0,16	3,94	-	-
9.	*Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno*	0,2	0,01	0,19	-	-
PROJEKTY PODSTAWOWE		**14,85**	**0,83**	**13,91**	**-**	**0,11**
PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE		**4,0**	**1,0**	**2,0**	**1,0**	**-**
SUMA		**18,85**	**1,83**	**15,91**	**1,0**	**0,11**

Źródło: Opracowanie własne

IV. Część wdrożeniowa

1. System realizacji Programu Rewitalizacji

Program Rewitalizacji jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i plany działań rewitalizacyjnych na kilka lat, dlatego ważnym elementem decydującym o skuteczności i efektywności realizacji jego założeń jest skuteczny i zintegrowany system zarządzania. Proces wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, które wymaga dobrego przygotowania informacyjnego oraz stałej komunikacji z otoczeniem, opierającej się o pozyskiwanie obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze.

1.1. Struktura zarządzania dokumentem wraz z jego kosztami

Dla zagwarantowania, że przyjęte postanowienia będą konsekwentnie realizowane, zapewnione zostały warunki organizacyjne i instytucjonalne do ich wdrażania oraz weryfikacji.

Podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie założeń dokumentu jest Wójt Gminy Gnojno przy pomocy Koordynatora ds. rewitalizacji powołanego w Referacie Inwestycji i Infrastruktury Urzędu Gminy w Gnojnie (UG w Gnojnie), który posiada wiedzę i doświadczenie w zakresie zarządzania projektami. Jednocześnie jest to efekt osadzenia rewitalizacji w ramach istniejących struktur organizacyjnych UG w Gnojnie, odpowiedzialnych za koordynację systemu zarządzania rozwojem gminy.

Ponadto w celu efektywnego oraz zintegrowanego współdziałania różnych jednostek, Wójt Gminy Gnojno powołał Zarządzeniem Nr 63/16 z dnia 1 grudnia 2016 roku – Zespół ds. Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno na lata 2016–2023 w celu aktywnego udziału w opracowaniu i wdrażaniu założeń dokumentu. Główne zadania Zespołu to:

1) udział w warsztatach/spotkaniach mających na celu wyznaczenie: wizji, celów rewitalizacji, kierunków działań, projektów do realizacji oraz zasad monitoringu i ewaluacji dokumentu;
2) uczestniczenie w konsultacjach społecznych z udziałem mieszkańców oraz reprezentantów różnych środowisk lokalnych;
3) zapraszanie do udziału w pracach Zespołu osób spoza jego składu (eksperci, specjaliści i inni);

4) koordynacja wdrażania poszczególnych projektów w całym okresie realizacji dokumentu;
5) gromadzenie informacji niezbędnych do monitoringu i ewaluacji celów dokumentu.

W skład Zespołu wchodzą pracownicy Urzędu Gminy Gnojno, jednostek organizacyjnych gminy oraz przedstawiciele różnych podmiotów z sektorów społecznego i publicznego działających na terenie gminy, będących specjalistami w danych dziedzinach. W przypadku potrzeby wsparcia merytorycznego Zespołu wszyscy kierownicy i pracownicy UG w Gnojnie oraz kierownicy podległych i nadzorowanych jednostek organizacyjnych zobowiązani są do ścisłej współpracy i udzielania niezbędnych informacji i danych.

Kontynuacja funkcjonowania Zespołu na etapie wdrażania założeń rewitalizacji przyczyni się do wzajemnego uzupełniania się działań oraz spójności procedur w realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w zakresie powiązanych projektów infrastrukturalnych („twardych") oraz społecznych („miękkich"). Przewiduje się, iż w zależności od realizowanego przedsięwzięcia, w skład Zespołu będą mogli wejść również przedstawiciele interesariuszy rewitalizacji, biorących udział we wdrażaniu Programu Rewitalizacji.

W zakresie zarządzania środkami finansowymi potrzebnymi do wdrożenia projektów rewitalizacyjnych włączony zostanie Referat Finansowy UG w Gnojnie wraz ze Skarbnikiem Gminy Gnojno.

Zadania niezbędne do wdrażania dokumentu wykonywane będą w ramach obowiązków poszczególnych struktur organizacyjnych gminy, dlatego nie określono dodatkowych kosztów ich realizacji. W ramach swoich kompetencji, każdy z pracowników urzędu i/lub jednostek organizacyjnych gminy będzie wdrażał te działania, dostosowując w sposób elastyczny swoje obowiązki do określonych aktualnie potrzeb.

W związku z tym, że realizacja zaplanowanych działań rewitalizacyjnych odbywać się będzie w oparciu o system wdrażania pomocy strukturalnej Unii Europejskiej to interesariusze rewitalizacji, korzystając z dofinansowania projektów unijnymi środkami finansowymi będą zobowiązani przestrzegać zasad i procedur wspólnotowych (szczególnie w zakresie realizacji projektów partnerskich). Zasady realizacji projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych z RPO Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020 będą wynikać z obowiązujących dokumentów programowych, a determinowane będą określonymi procedurami konkursowymi.

Wdrażanie projektów rewitalizacyjnych nie ma szans powodzenia bez udanej współpracy, efektywnego współdziałania oraz wzajemnego uzupełniania się działań różnych podmiotów z sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. W związku z tym określenie zasad i sposobów współuczestnictwa interesariuszy jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej, ograniczenia występowania konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, a także jest podstawą tworzenia się współczesnych form samoświadomości społecznej.

Współpraca międzysektorowa w realizacji zapisów Programu Rewitalizacji odbywać się będzie w kilku zintegrowanych wymiarach:

1) MERYTORYCZNYM – poprzez wspólne podejmowanie decyzji, rozwiązywanie problemów, opiniowanie przede wszystkim na poziomie Zespołu ds. Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023.
2) ORGANIZACYJNYM – polegającym na angażowaniu specyficznych i unikalnych zasobów oraz kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów.
3) FINANSOWYM – opierającym się na współudziale finansowym wszystkich partnerów poprzez zapewnienie wkładu własnego w realizację określonych przedsięwzięć i wykorzystanie koncepcji partnerstwa w projektach rewitalizacyjnych.

Partnerstwo trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego, oprócz wspólnego celu, jakim jest wyprowadzenie obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej w celu poprawy jakości życia mieszkańców, ma określone podstawowe zasady stanowiące fundament wspólnych działań:

1) respektowanie własnych potrzeb, możliwości i dążenie do osiągnięcia kompromisu,
2) przejrzystość podejmowanych działań,
3) otwarty dialog z mieszkańcami.

Współpraca pomiędzy interesariuszami rewitalizacji ma na celu:

- wykorzystanie potencjału organizacji oraz społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach kilkunastu wspólnych i spójnych projektów akceptowanych i wspieranych przez wszystkich uczestników;
- optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców czy mieszkańców;
- wsparcie innowacyjności proponowanych rozwiązań, wyrażające się zastosowaniem nowych podejść do rozwiązywania problemów.

Schemat 4 Struktura zarządzania i wdrażania rewitalizacji w Gminie Gnojno

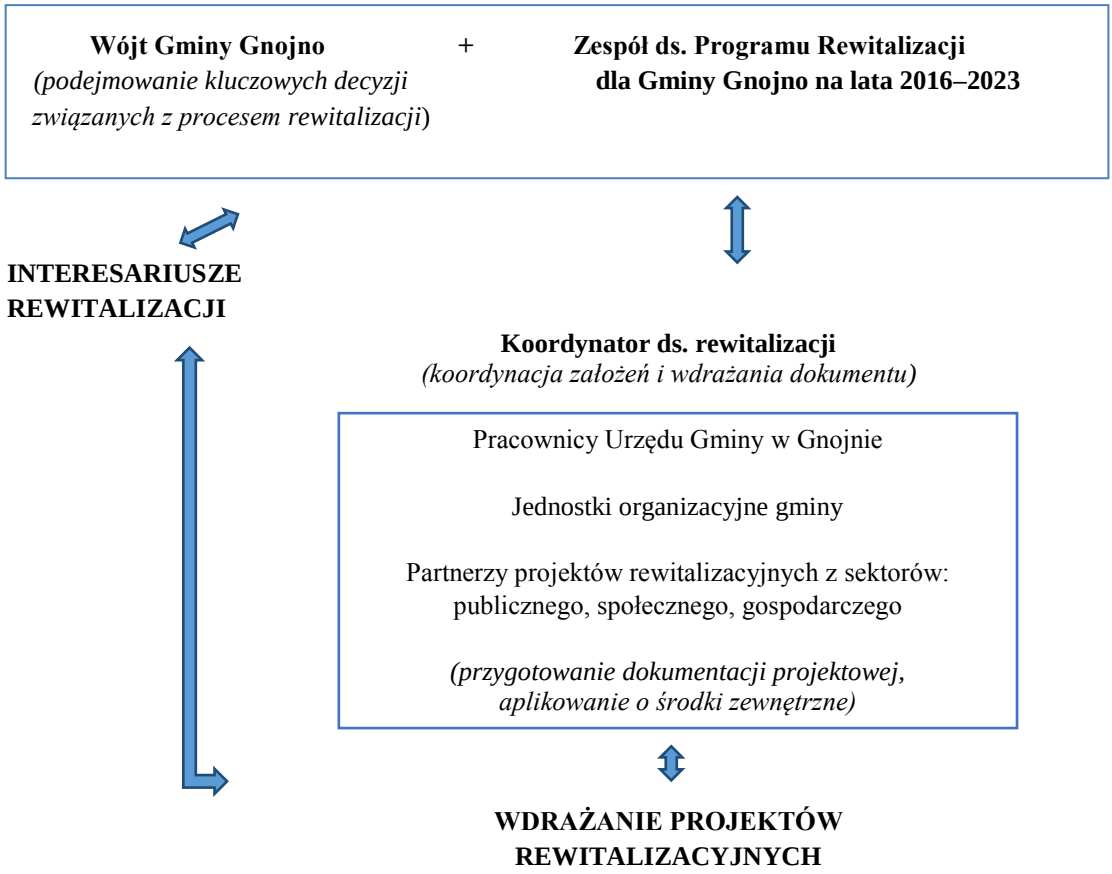

Źródło: Opracowanie własne

1.2. Harmonogram realizacji Programu

Założono, że Program Rewitalizacji będzie dokumentem długookresowym, obejmującym okres realizacji zaplanowanych projektów. Przyjęcie takiego horyzontu czasowego jest zgodne z zaleceniami planistycznymi oraz pozwala na dostosowanie do aktualnych potrzeb i oczekiwań mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz wytycznych wynikających z perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014–2020. Z uwagi na wieloletniość obowiązywania programu przyjęto, że będzie to dokument strategiczny skoncentrowany terytorialnie i komplementarny problemowo, tj. mający przeciwdziałać fragmentaryzacji działań w celu wyprowadzenia wyznaczonego obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej. Harmonogram wdrażania dokumentu przedstawia tabela 23.

Tabela 23 Harmonogram wdrażania dokumentu

Lp.	Nazwa projektu	Okres realizacji (w latach)							
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
PROJEKTY PODSTAWOWE									
1.	Rewitalizacja Gnojna poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej, wpływającej na rozwój aktywności społecznej, rekreacji i przedsiębiorczości mieszkańców								
2.	Stworzenie funkcjonalnej przestrzeni publicznej, służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców Balic								
3.	Ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach								
4.	Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Gnojno								
5.	„Dobry zawód – Lepsze życie”								
6.	Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz działań w zakresie efektywnego wykorzystania energii do zaspokajania potrzeb energetycznych w obiektach użyteczności publicznej, działalności gospodarczej i mieszkaniowych								
7.	Wzmocnienie kapitału społecznego dzieci i młodzieży – budujemy kompetencje kluczowe								
8.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni								
9.	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców Gminy Gnojno								
PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE									
1.	Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i zagrożonych ubóstwem								
2.	Organizacja wydarzeń cyklicznych oraz rozwój działalności społecznej kulturalnej, artystycznej, sportowej, rekreacyjnej i edukacyjnej na rzecz mieszkańców								
3.	Wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców na obszarze rewitalizacji								

4.	Ograniczanie niskiej emisji zanieczyszczeń poprzez termomodernizację, wymianę źródeł ciepła na ekologiczne oraz instalację OZE na budynkach użyteczności publicznej, budynkach prywatnych i przedsiębiorstwach								
5.	Zapewnianie dostępu do wysokiej jakości infrastruktury drogowej i komunalnej oraz tworzenie atrakcyjnych i bezpiecznych przestrzeni publicznych								

Źródło: Opracowanie własne

1.3. *Public relations* dokumentu

W celu efektywnego i skutecznego wdrożenia zapisów Programu Rewitalizacji ważne jest, aby umożliwić społeczności lokalnej udział w procesie ich tworzenia i realizacji, a tym samym zapewnić skuteczną metodę komunikacji społecznej, czyli przekazywania danych do otoczenia. Szeroka komunikacja stanowić będzie jeden z fundamentów powodzenia całego procesu rewitalizacji, służąc osiągnięciu wizji obszaru rewitalizacji.

Podmiotem odpowiedzialnym za organizację oraz przeprowadzenie działań promocyjnych związanych z opracowaniem i wdrażaniem założeń Programu Rewitalizacji, a w jego ramach również wszystkich projektów i/lub przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest Koordynator ds. rewitalizacji oraz Zespół ds. Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno na lata 2016–2023. Jednostka ta ma za zadanie zapewnić powszechny dostęp do bieżących informacji na temat prowadzonych przedsięwzięć, tj. o zakresie i wymiarze pozyskanego dofinansowania zewnętrznego dla poszczególnych projektów oraz rezultatach działań na poziomie obszaru rewitalizacji oraz całej gminy. Do zakresu ich działań należy wsparcie skutecznej komunikacji, opierającej się na następujących kanałach i narzędziach komunikacji:

- Internet – utworzenie i aktualizacja sekcji „Gminny Program Rewitalizacji" na stronie internetowej gminy (gnojno.gminy.com.pl), poczta elektroniczna pracownika odpowiedzialnego za kontakt z interesariuszami w sprawie rewitalizacji;
- komunikacja bezpośrednia – warsztaty, spotkania, posiedzenia itp.;
- lokalne media – artykuły informacyjno-promocyjne w prasie lokalnej, obejmującej swoim zasięgiem m.in. obszar rewitalizacji.

Działania promujące będą miały zarówno zasięg lokalny, jak i regionalny oraz skierowane będą do interesariuszy rewitalizacji, tj. takich grup odbiorców, jak:

1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe;
2) mieszkańcy gminy;
3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
5) jednostki organizacyjne gminy;

6) organy władzy publicznej;
7) podmioty realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Celem działań związanych z promocją dokumentu jest dotarcie do jak najszerszej grupy interesariuszy – mieszkańców, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców, a także instytucji publicznych mogących stać się partnerami w realizacji określonych działań rewitalizacyjnych.

Ponadto odpowiedzialność za upowszechnianie bieżących informacji na temat poszczególnych działań rewitalizacyjnych spoczywa również na partnerach realizowanych przedsięwzięć. Jeśli projekty będą współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, wówczas promocja tychże przedsięwzięć będzie się odbywać zgodnie z wytycznymi właściwych instytucji w tym zakresie.

Gmina Gnojno na etapie sporządzenia dokumentu stosowała zasady promocji wynikające z umowy dotacji na realizację projektu „Opracowanie Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023", który jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020 oraz ze środków budżetu państwa przyznanych w ramach konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie Województwa Świętokrzyskiego.

2. System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do Programu

Kluczowe znaczenie dla prawidłowej i efektywnej realizacji założeń Programu Rewitalizacji ma system monitoringu skuteczności działań, oceny oraz wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu dokumentu.

2.1. Sposoby monitorowania i sprawozdawczości

Wdrażanie Programu Rewitalizacji będzie się odbywało w oparciu o monitoring zmierzający do oceny stopnia realizacji celów rewitalizacji, a także zaplanowanych projektów i/lub przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Monitorowaniem, mającym na celu zapewnienie zgodności realizacji postanowień z wcześniej zatwierdzonymi założeniami, zajmować się będzie Koordynator ds. rewitalizacji we współpracy z innymi pracownikami UG w Gnojnie. Monitoring polegać będzie na systematycznym zbieraniu oraz analizowaniu ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanych projektów, a także założonych celów dokumentu na podstawie danych gromadzonych i przekazywanych przez poszczególnych pracowników UG Gnojno, jednostki organizacyjne gminy oraz inne instytucje zewnętrzne i podmioty realizujące projekty na obszarze rewitalizacji i/lub będące partnerami w realizacji określonych działań. Koordynator ds. rewitalizacji odpowiedzialny za zarządzanie procesem rewitalizacji w gminie będzie miał również następujące zadania:

1) gromadzenie i analizowanie informacji w układzie określonego dla celów i projektów zestawu wskaźników;
2) sporządzanie co 3 lata raportu/sprawozdania z postępu w realizacji dokumentu i przekazanie go do zatwierdzenia przez Radę Gminy Gnojno;
3) udostępnianie lokalnej społeczności wyników sprawozdawczości poprzez ich publikowanie na stronie internetowej gminy (gnojno.gminy.com.pl, sekcja „Gminny Program Rewitalizacji") oraz przekazywanie informacji wszystkim zainteresowanym podmiotom podczas spotkań informacyjno-konsultacyjnych z interesariuszami rewitalizacji.

Rada Gminy Gnojno analizować będzie postępy w realizacji głównych założeń Programu Rewitalizacji poprzez akceptację raportu/sprawozdania z postępu prac we wdrożeniu zapisów.

Monitorowanie obejmować będzie zarówno rzeczowe, jak i finansowe aspekty wdrażania dokumentu.

Monitoring rzeczowy dostarczy danych na temat aktualnego stanu realizacji programu rewitalizacji oraz umożliwi ocenę postępu i efektywności jego głównych założeń. Mierzone będą one za pomocą corocznych zmian wskaźników produktu i rezultatu, przyporządkowanych do konkretnych projektów i/lub przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jak i wskaźników oddziaływania w odniesieniu do celów rewitalizacji, które wykorzystane zostały na etapie diagnostycznym gminy do wyznaczenia obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji. W związku z tym posłużą do przedstawienia skali i charakteru zmian w aktualnej sytuacji czy tendencji zachodzących na obszarze rewitalizacji

w porównaniu do terenu całej gminy (tabela 24). Wszystkie wskaźniki gromadzone będą na bieżąco w miarę postępu prac, natomiast ich stan osiągnięcia podawany będzie cyklicznie co 3 lata. Punktem odniesienia w procesie weryfikacji będą dane bazowe dostępne na etapie opracowania dokumentu, czyli według stanu na koniec 2015 roku.

Monitoring finansowy dostarczy danych na temat szacunkowego kosztu oraz wykorzystanych źródeł finansowania, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania środków. Na poziomie dokumentu zakłada się monitoring w oparciu o okresowe sprawozdania finansowe. Dane zawarte w tych opracowaniach powinny obejmować m.in. wysokość wkładu własnego i pozyskanych środków zewnętrznych, wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem oraz od początku realizacji projektu, procentowy stan zaawansowania realizacji interwencji, stopień osiągnięcia założonych wskaźników, a także informacje na temat postępu wykonania przyjętego harmonogramu w oparciu o ustalony plan finansowy.

Do końca lutego kolejnego roku po skończonym okresie sprawozdawczym, pracownicy UG w Gnojnie, jednostki organizacyjne gminy i/lub podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych projektów wchodzących w skład dokumentu, zobowiązane są do składania informacji okresowej do Koordynatora ds. rewitalizacji. Dzięki temu sprawozdawczość zakłada bieżący i ciągły przepływ aktualnych informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości oraz wykrycie problemów w procesie wdrażania i monitorowania Programu Rewitalizacji.

Dla osiągnięcia wartości docelowych wskaźników realizacji projektów, szczególna rola przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych przedsięwzięć współfinansowanych środkami finansowymi z Unii Europejskiej, w tym przygotowywania i przedkładania IZ RPO sprawozdań z ich realizacji oraz wniosków o płatność.

Tabela 24 Wskaźniki monitoringowe wdrażania *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023*

Założenia PR	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa dla obszaru rewitalizacji (stan na 31.12.2015 r.)	Średnia wartość dla gminy (stan na 31.12.2015 r.)	Wartość docelowa dla obszaru rewitalizacji (stan na 31.12.2023 r.)
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA						
Cel rewitalizacji 1. *Zbudowanie aktywnego i przedsiębiorczego kapitału społecznego*	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem	%	Urząd Gminy w Gnojnie	17,6	17,7	Wzrost wartości wskaźnika powyżej średniej dla gminy
	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	Urząd Gminy w Gnojnie	65	66	Utrzymanie wartości wskaźnika poniżej średniej dla gminy
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych	%	Powiatowy Urząd Pracy w Busku-Zdroju	44,7	49	Utrzymanie wartości wskaźnika poniżej średniej dla gminy
	Liczba jednostek wyrejestrowanych z rejestru REGON w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców	szt.	Urząd Gminy w Gnojnie	2,2	1,7	Spadek wartości wskaźnika poniżej średniej dla gminy
Cel rewitalizacji 2. *Poprawa warunków i jakości życia na obszarze rewitalizacji*	Udział budynków mieszkalnych mających bezpośredni dostęp do dróg asfaltowych w liczbie budynków ogółem	%	Urząd Gminy w Gnojnie	100	96,9	Utrzymanie wartości wskaźnika powyżej średniej dla gminy
	Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych	%	Urząd Gminy w Gnojnie	15,5	4,7	Utrzymanie wartości wskaźnika powyżej średniej dla gminy
	Powierzchnia terenów zagospodarowanych pod działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną przypadająca na 100 mieszkańców	km^2	Urząd Gminy w Gnojnie	0,5	0,3	Utrzymanie wartości

						wskaźnika powyżej średniej dla gminy
Projekty/ Przedsięwzięcia rewitalizacyjne	**WSKAŹNIKI PRODUKTU I REZULTATU**					
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	Beneficjenci projektów	0	–	brak danych*
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt.	Beneficjenci projektów	0	–	brak danych*
	Liczba osób objętych wsparciem	osoby	Beneficjenci projektów	0	–	brak danych*
	Ludność mieszkająca na obszarach objętych rewitalizacją	osoby	Beneficjenci projektów	0	–	brak danych*

Źródło: Opracowanie własne

***** Wartości docelowe wskaźników zostaną uzupełnione w trakcie realizacji założeń dokumentu.

2.2. Sposób ewaluacji i wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu

Przyjęto, że *Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* ma formułę otwartą, co oznacza, że w przypadku zmiany wymogów prawnych, pojawienia się nowych problemów oraz wykreowania nowych projektów – będzie on aktualizowany. Przedsięwzięcia odpowiadające na zidentyfikowane problemy będą systematycznie przygotowywane w całym okresie wdrożeniowym. Ich konkretni odbiorcy i zakres determinowane będą: aktualnymi warunkami sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze rewitalizacji oraz gminy, potrzebami i oczekiwaniami mieszkańców wyznaczonego obszaru, poziomem zaangażowania podmiotów lokalnych w planowane działania, możliwościami budżetu gminy oraz dostępnością środków zewnętrznych.

Dokument będzie podlegał ocenie aktualności i stopnia realizacji, dokonywanej przez Wójta Gminy Gnojno (przy pomocy Koordynatora ds. rewitalizacji oraz sporządzonego przez niego raportu/sprawozdania z postępu w realizacji założeń dokumentu) raz na 3 lata, zgodnie z systemem monitorowania i oceny określonym w Programie. Ocena opublikowana zostanie na stronie internetowej gminy (gnojno.gminy.com.pl). Dopuszcza się również możliwość wcześniejszego wystąpienia z wnioskiem o zmianę treści dokumentu w ramach inicjatywy co najmniej 3 członków Rady Gminy bądź 100 mieszkańców lub podmiotu planującego realizację przedsięwzięcia inwestycyjnego lub społecznego na obszarze rewitalizacji. Rada Gminy jako instytucja kontrolna i uchwałodawcza będzie mieć za zadanie analizowanie i zatwierdzenie wniosków o zmianę treści dokumentu, a także jego aktualizacje poprzez podjęcie stosownej uchwały w tej sprawie. W sytuacji stwierdzenia osiągnięcia celów dokumentu (w wyniku przeprowadzonej oceny), Rada Gminy uchyli uchwałę w sprawie Programu Rewitalizacji w całości albo w części, z własnej inicjatywy albo na wniosek Wójta Gminy Gnojno.

Ewaluacja ma na celu identyfikację oraz ewentualną poprawę jakości, skuteczności i spójności realizacji Programu Rewitalizacji w odniesieniu do konkretnych problemów obszaru rewitalizacji z jednoczesnym uwzględnieniem założeń programowych. Jej zadaniem jest sprawdzenie czy w wyniku podejmowanych działań powstały oczekiwane rezultaty oraz czy wpłynęły one na osiągnięcie wyznaczonych celów.

Ocena wszystkich zrealizowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostanie dokonana przy współudziale wszystkich interesariuszy rewitalizacji oraz w oparciu o 5 zasadniczych kryteriów ewaluacyjnych:

1) SKUTECZNOŚĆ (ang. *effectiveness*) – kryterium pozwalające ocenić w jakim stopniu osiągnięte zostały cele dokumentu zdefiniowane na etapie planowania.
2) EFEKTYWNOŚĆ (ang. *efficiency*) – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności" zrealizowanych projektów, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów.
3) UŻYTECZNOŚĆ (ang. *utility*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie Programu odpowiada zdiagnozowanym potrzebom grupy docelowej.
4) TRAFNOŚĆ (ang. *relevance*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele programu odpowiadają charakterowi i skali potrzeb wskazanym w odniesieniu do obszaru rewitalizacji.
5) TRWAŁOŚĆ (ang. *sustainability*) – kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Programu będą nadal widoczne po zakończeniu jego realizacji.

Ewaluacja założeń programowych i stopnia realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w dokumencie zostanie podzielona na następujące części:

1) *ex-ante* (przed realizacją Programu) – stanowiąca instrument ułatwiający podejmowanie spójnych decyzji (ocena ta została przeprowadzona przed opracowaniem dokumentu);
2) *on-going* (na bieżąco) – instrument obserwacji prowadzonej przez Koordynatora ds. rewitalizacji, który będzie na jej podstawie przygotowywał sprawozdanie z realizacji Programu Rewitalizacji, co najmniej raz na 3 lata (jest to również instrument monitorowania bieżących zmian w otoczeniu);
3) *mid-term* (śródokresowa) – służąca przede wszystkim jako instrument, w wyniku którego możliwa jest aktualizacja dokumentu;
4) *ex-post* (na zakończenie wdrażania) – służąca ocenie zgodności i efektywności zrealizowanych projektów w ramach programu z założeniami i celami przyjętymi w niniejszym dokumencie.

Wprowadzenie systemu monitoringu oraz powiązanej z nim procedury ewaluacji pozwoli wyeliminować w znacznym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów zawartych w dokumencie, wynikający ze zmieniających się warunków funkcjonowania podmiotów realizujących poszczególne projekty, zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań.

3. Mechanizmy włączenia różnych grup interesariuszy w proces rewitalizacji

Partycypacja społeczna i działania aktywizacyjne zostały wpisane w proces rewitalizacji wyznaczonego obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno jako fundament działań na wszystkich jego etapach, tj. diagnozowanie, programowanie, wdrażanie (w tym finansowanie), monitorowanie i ewaluacja. Takie podejście ma na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych oraz gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze objętym Programem Rewitalizacji. Ponadto realizuje *zasadę partnerstwa* wynikającą z art. 5 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć. Opiera się ona na założeniu, że opinia środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konkretnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji negatywnych zjawisk oraz wykorzystania lokalnych potencjałów, a tym samym poprawiających warunki i jakość życia mieszkańców. ***Kluczowymi interesariuszami rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno*** są:

1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze;
2) mieszkańcy gminy;
3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
5) jednostki organizacyjne gminy;
6) organy władzy publicznej;
7) podmioty realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Narzędzia i formy partycypacji społecznej zastosowane na każdym etapie sporządzenia i wdrażania dokumentu ukierunkowane zostały na możliwie dojrzałe formy, obejmujące nie tylko informowanie, ale również opracowywanie, konsultowanie, współdecydowanie, kontrolę obywatelską, badania ilościowe (m.in. ankieta on-line), inicjatywę lokalną (m.in. nabór pomysłów na projekty poprzez fiszkę projektową) czy współrealizację (m.in. konkursy na partnerów). Ogólny schemat mechanizmów włączenia interesariuszy rewitalizacji na poszczególnych etapach rewitalizacji przedstawia tabela 25.

Tabela 25 Zastosowane oraz zaplanowane narzędzia partycypacji społecznej i partnerstwa oraz opis sposobu zaangażowania interesariuszy na poszczególnych etapach rewitalizacji

Realizowane działania	Zastosowane oraz zaplanowane formy partycypacji społecznej i partnerstwa (mechanizmy włączenia interesariuszy rewitalizacji)
DIAGNOZOWANIE	
Diagnoza gminy w podziale na ustalone jednostki referencyjne (sołectwa gminy) we wszystkich sferach: społecznej, gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji: - analiza wskaźnikowa ilościowa i jakościowa koncentracji problemów na podstawie ustalonych wskaźników dla poszczególnych jednostek we wszystkich ww. sferach; - analiza jakościowa potencjałów; - delimitacja przestrzenna obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.	1. Obwieszczenie Wójta Gminy Gnojno z dnia 19.09.2016 roku w sprawie przystąpienia do opracowania *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* (*informowanie).* 2. Przeprowadzenie badania ankietowego on-line mieszkańców, w terminie od 29.08.2016 roku do 14.10.2016 roku, które miało na celu poznanie opinii na temat aktualnych problemów, zjawisk kryzysowych i lokalnych potencjałów oraz potrzeb i oczekiwanych działań rewitalizacyjnych. 3. Przeprowadzenie wywiadów grupowych w ramach warsztatów diagnostyczno-projektowych (*badania jakościowe*) w dniu 25.10.2016 roku z przedstawicielami sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego w ramach opracowania diagnozy. 4. Przeprowadzenie I posiedzenia Zespołu ds. Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno na lata 2016–2023 w dniu 07.11.2016 roku w Sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Gnojnie – przekazanie podstawowej wiedzy z zakresu rewitalizacji, przedstawienie wyników analizy ilościowej wykonanej na cele wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji *(informowanie, konsultowanie, współdecydowanie).* 5. Konsultacje społeczne *Diagnozy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno* wraz z mapami poglądowymi granic obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji *(informowanie, konsultowanie, współdecydowanie)* w terminie od dnia 09.11.2016 roku do dnia 20.11.2016 roku. Uwagi do dokumentu można było składać w następujących formach: 1) zbieranie uwag i wniosków w formie elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego, który można było dostarczyć: - drogą elektroniczną na podany w ogłoszeniu adres e-mail: - drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy w Gnojnie, - bezpośrednio do Urzędu Gminy w Gnojnie w godzinach pracy Urzędu; 2) otwarte spotkanie informacyjno-warsztatowe z interesariuszami rewitalizacji w dniu 18.11.2016 roku w Sali Konferencyjnej Urzędu Gminy w Gnojnie; 3) zbieranie uwag ustnych do protokołu w budynku Urzędu Gminy w Gnojnie. Dokumenty dostępne były w wersji papierowej w budynku Urzędu Gminy w Gnojnie oraz elektronicznej na oficjalnej stronie internetowej Gminy Gnojno (gnojno.gminy.com.pl). Niezwłocznie po zakończeniu niniejszych konsultacji została opracowana i opublikowana na stronie internetowej gminy informacja podsumowująca ich przebieg.

PROGRAMOWANIE	
Sporządzenie *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023*: - projektowanie i wybór rozwiązań; - określenie głównych założeń dokumentu; - identyfikacja i zaplanowanie listy projektów podstawowych oraz uzupełniających realizowanych przez różnych interesariuszy rewitalizacji; - określenie ram organizacyjno-finansowych realizacji rewitalizacji;	1. Przeprowadzenie otwartego naboru projektów rewitalizacyjnych do realizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji do dnia 22.11.2016 roku poprzez fiszkę projektową, którą można było złożyć: − drogi elektronicznej na podany adres e-mail, − drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy w Gnojnie, − bezpośrednio do Urzędu Gminy w Gnojnie w godzinach pracy Urzędu (*współdecydowanie, opracowywanie, konsultowanie*). 2. Przeprowadzenie II posiedzenia Zespołu ds. Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno na lata 2016–2023 w dniu 03.02.2017 roku, które obejmowało wstępną konsultację i wspólne wypracowanie propozycji założeń PR, analizę zgłoszonych projektów rewitalizacyjnych przez interesariuszy rewitalizacji *(informowanie, konsultowanie, współdecydowanie)*. 3. Organizacja spotkania informacyjno-warsztatowego dla przedstawicieli partnerów projektów rewitalizacyjnych w dniu 03.02.2017 roku (*informowanie).* 4. Konsultacje społeczne dokumentu w terminie od 20.02.2017 roku do 27.02.2017 roku *(informowanie, konsultowanie, współdecydowanie)* w następujących formach: 1) zbieranie uwag i wniosków w formie elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego, który można było dostarczyć: − drogą elektroniczną na podany w ogłoszeniu adres e-mail, − drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy w Gnojnie, − bezpośrednio do Urzędu Gminy w Gnojnie w godzinach pracy Urzędu; 2) otwarte spotkanie informacyjno-konsultacyjnego z interesariuszami rewitalizacji w dniu 20.02.2017 roku, 3) zbieranie uwag ustnych do protokołu w budynku Urzędu Gminy w Gnojnie. 5. Przeprowadzenie III posiedzenia Zespołu ds. Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno na lata 2016–2023 w dniu 20.02.2017 roku mające na celu konsultacje głównych założeń dokumentu oraz zakresu rzeczowego podstawowych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych *(informowanie, konsultowanie, współdecydowanie)*.
WDRAŻANIE (FINANSOWANIE)	
Wdrażanie założeń *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023*: - realizacja (wdrażanie) przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych	1. Organizacja przez gminę otwartego naboru na partnera/partnerów spoza sektora finansów publicznych do wspólnej realizacji projektu zgodnie z *Ustawą o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020* (Dz.U. z 2016 r. poz. 217), (współrealizacja). 2. Konkurs ofert dla organizacji pozarządowych (*współrealizacja).*

(w tym w ramach partnerstw międzysektorowych); - prowadzenie aktywnej polityki informacyjnej oraz aktywizacji interesariuszy rewitalizacji.	3. Planowanie partycypacyjne obejmujące cykl spotkań służących zagospodarowaniu przestrzeni (*współdecydowanie*). 4. Spacery badawcze dla określonych grup społecznych w celu ogólnej oceny konkretnych rozwiązań architektonicznych czy infrastrukturalnych (*współdecydowanie)*. 5. Realizacja projektów przez różnych beneficjentów (w tym partnerstwach międzysektorowych), (*współrealizacja, współdecydowanie*). 6. Wspólne podejmowanie decyzji/kształtowanie przestrzeni/rozwiązywanie problemów/opiniowanie rozwiązań w trakcie spotkań Zespołu ds. *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* (*współdecydowanie*). 7. Spotkania informacyjno-konsultacyjne z mieszkańcami organizowane w miarę postępu wdrożenia projektów. 8. Realizacja małych inicjatyw interesariuszy rewitalizacji i wydarzeń lokalnych związanych z rewitalizacji (*współrealizacja*).
MONITOROWANIE, EWALUACJA, AKTUALIZACJA	
Ocena realizacji założeń *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023*: - prowadzenie monitoringu realizacji rewitalizacji; - wykonanie ewaluacji założeń programowych; - aktualizacja dokumentu.	1. Sporządzanie raz na 3 lata przez Koordynatora ds. rewitalizacji raportów/sprawozdań z postępu realizacji dokumentu i przekazanie go do zatwierdzenia przez Radę Gminy Gnojno oraz ich upublicznianie na stronie internetowej gminy (*informowanie*). 2. Spotkania informacyjno-konsultacyjne w celu przekazywania informacji na temat postępu we wdrażaniu projektów rewitalizacyjnych *(informowanie, konsultowanie, kontrola obywatelska).* 3. Opracowanie ewaluacji *mid-term i ex-post* z realizacji Programu Rewitalizacji wraz z uzyskaniem opinii mieszkańców na temat efektywności przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych *(informowanie, konsultowanie, kontrola obywatelska)*. 4. Możliwość wystąpienia z wnioskiem o aktualizację dokumentu przez inicjatywę co najmniej 3 członków Rady Gminy bądź 100 mieszkańców lub podmiotu planującego realizację przedsięwzięcia inwestycyjnego lub społecznego na obszarze rewitalizacji *(współdecydowanie).*

Źródło: Opracowanie własne

Szczegółowy opis dotyczący przebiegu konsultacji społecznych i efektów poszczególnych metod partycypacji społecznej oraz mechanizmów włączenia społeczności lokalnej na etapie diagnozowania i programowania, zamieszczony jest chronologicznie na stronie internetowej gminy (gnojno.gminy.com.pl) dzięki czemu udokumentowany został udział w nim różnych interesariuszy. Zastosowane mechanizmy włączenia dostosowane były do wszystkich potencjalnych interesariuszy rewitalizacji z sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego.

Realizacja oraz zaplanowanie różnorodnych form partycypacji społecznej oraz aktywizacji społeczności lokalnej umożliwiło dotarcie do szerokiego grona przedstawicieli interesariuszy oraz poznanie ich potrzeb i oczekiwań w celu dostosowania wsparcia. Wartością dodaną przeprowadzonych metod partycypacji i „budowania" partnerstwa była możliwość skonfrontowania wiedzy o wielu aspektach funkcjonowania obszaru rewitalizacji przez różne środowiska lokalne, co w konsekwencji doprowadziło do pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji i będzie stanowiło podstawę uzasadnienia podjętych na nim działań. Ponadto zakłada się, że partycypacyjny model opracowania dokumentu będzie się przekształcał w partycypacyjny model wdrażania, a wokół grupy uczestniczącej w pracach nad dokumentem będą pojawiały się kolejne podmioty lokalne angażujące się w działania rewitalizacyjne.

4. Procedura strategicznej oceny oddziaływania dokumentu na środowisko

Przepisy *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.) określają, dla jakiej kategorii dokumentów planistycznych, ze względu na ich indywidualną zawartość oraz zewnętrzne uwarunkowania, istnieje konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Ponadto przesłanką obowiązkowo kwalifikującą do przedmiotowej oceny, zgodnie z art. 46 pkt 3 i art. 47. ww. ustawy jest stwierdzenie, iż, w efekcie realizacji przedsięwzięć, wystąpi znaczące negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym na obszary Natura 2000.

Decyzję o przeprowadzeniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wydaje organ opracowujący projekt dokumentu sam, bądź zgodnie z art. 47 ww. ustawy, w uzgodnieniu z właściwym organem ochrony środowiska, którym w tym przypadku jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach. Regionalny Dyrektor Ochrony

Środowiska w Kielcach w nadesłanym piśmie z dnia 01.03.2017 r., znak: WPN-II.410.35.2017.ELO, wyjaśnił iż realizacja ustaleń *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko w tym na obszar Natura 2000 oraz nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. W związku z czym uzgodniony został brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedłożonego dokumentu.

Przygotowanie i prowadzenie zaplanowanych prac w budynkach powinno w szczególności uwzględniać ochronę ptaków i nietoperzy gniazdujących w ścianach budynków. Uwzględnienie miejsca bytowania ptaków i nietoperzy podczas remontów budynków jest konieczne ze względu na przepisy prawa polskiego i wspólnotowego. W związku z powyższym, na zarządcach budynków spoczywa odpowiedzialność za prowadzenie prac remontowo-budowlanych budynków we właściwym terminie – dostosowanym do okresów lęgowych dla danych gatunków, bezpiecznym dla gniazdujących w budynkach. Po zakończeniu prac, w budynkach w których gniazdowały ptaki lub nietoperze, wykonawca zobowiązany jest do stworzenia zastępczych schronień dla ptaków i nietoperzy, tak aby liczba siedlisk nie została uszczuplona. W przypadku konieczności ingerencji w środowisko flory i fauny objętej ochroną zostanie złożony wniosek o uzyskane stosownego pozwolenie w trybie art. 56 *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2016 r. poz. 2134).

Przedsięwzięcia nie będą lokalizowane na przedmiotach ochrony obszarów Natura 2000, a zadania realizowane w ramach wdrażania Programu nie będą miały istotnego oddziaływania na przekroczenie standardów jakości środowiska oraz nie kolidują z warunkami ochrony występujących na terenie gminy form ochrony przyrody – parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000 oraz pomniki przyrody.
Podsumowując należy podkreślić, że ze względu na specyfikę zadań wskazanych w *Programie Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* i z uwagi na ich parametry nie będą one znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko. W związku z powyższym dla ww. Programu nie było konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Niemniej jednak, każdorazowo przy opracowywaniu projektów konkretnych inwestycji, w przypadku, gdy zaistniałaby konieczność przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko lub na obszar Natura 2000, organ odpowiedzialny za realizację zadania, podejmie odpowiednie kroki administracyjne.

Spis fotografii

Fotografia 1 Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie 51
Fotografia 2 Teren wokół kościoła pw. św. Jana Chrzciciela wraz z figurą św. Jana Nepomucena w Gnojnie 52
Fotografia 3 Niezagospodarowany teren wokół kościoła pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie 53
Fotografia 4 Teren wokół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie (widok w kierunku południowym) 54
Fotografia 5 Teren wokół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie (widok w kierunku północnym) 54
Fotografia 6 Teren wokół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Gnojnie (widok w kierunku wschodnim) 55
Fotografia 7 Fragment drogi wojewódzkiej nr 765 przebiegający przez sołectwo Gnojno 56
Fotografia 8 Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej w Balicach 58
Fotografia 9 Budynek Ośrodka Zdrowia w Balicach 59
Fotografia 10 Budynek Ośrodka Zdrowia w Raczycach 60

Spis map

Mapa 1 Granice wyznaczonego obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Gnojno 29
Mapa 2 Lokalizacja podobszarów rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego w Gminie Gnojno 30
Mapa 3 Lokalizacja I podobszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Gnojno 31
Mapa 4 Lokalizacja II podobszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Balice 32
Mapa 5 Lokalizacja III podobszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Raczyce 33
Mapa 6 Obszar przekroczenia dobowych stężeń pyłu zawieszonego PM10 względem poziomu dopuszczalnego (50µg/m^3) i względem dozwolonych 35 przekroczeń w roku w województwie świętokrzyskim w 2015 roku 62
Mapa 7 Rozkład stężenia rocznego benzo(a)pirenu w pyle PM10 na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku 63
Mapa 8 Obszar zagrożenia powodziowego na terenie Gminy Gnojno 64

Spis tabel

Tabela 1 Nawiązanie Programu Rewitalizacji do dokumentów strategicznych i planistycznych 9
Tabela 2 Cele strategiczne i kierunki działań ujęte w Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Gnojno 14
Tabela 3 Udział % osób zamieszkujących lokale socjalne i komunalne przypadające na 1 000 mieszkańców na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 42
Tabela 4 Najczęstsze powody korzystania ze świadczeń pomocy społecznej (liczba osób, którym przyznano świadczenie z danego powodu na 1 000 mieszkańców) na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 43
Tabela 5 Średnie % wyniki ze sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej w roku szkolnym 2014/2015 dla SP w Gnojnie, SP w Raczycach, Gminy Gnojno i powiatu buskiego 44
Tabela 6 Średnie % wyniki egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2014/2015 dla Gminy Gnojno i powiatu buskiego 45
Tabela 7 Średnia % frekwencja w wyborach prezydenckich i parlamentarnych na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 46
Tabela 8 Zidentyfikowane kluczowe problemy oraz potencjały wyznaczonych podobszarów rewitalizacji 65
Tabela 9 Kierunki działań wraz z odniesieniem ich do zidentyfikowanych potrzeb rewitalizacyjnych, mające na celu eliminację lub ograniczenie występowania negatywnych zjawisk 75
Tabela 10 Projekt podstawowy nr 1 76
Tabela 11 Projekt podstawowy nr 2 79
Tabela 12 Projekt podstawowy nr 3 82
Tabela 13 Projekt podstawowy nr 4 84
Tabela 14 Projekt podstawowy nr 5 86
Tabela 15 Projekt podstawowy nr 6 88
Tabela 16 Projekt podstawowy nr 7 91
Tabela 17 Projekt podstawowy nr 8 93
Tabela 18 projekt podstawowy nr 9 95
Tabela 19 Pozostałe rodzaje przedsięwzięć rewitalizacyjnych 98

Tabela 20 Komplementarność problemowa – potrzeby rewitalizacyjne wraz z odpowiadającymi im celami rewitalizacji i kierunkami działań oraz zaplanowanymi projektami podstawowymi i przedsięwzięciami uzupełniającymi 102
Tabela 21 Wybrane inwestycje współfinansowane ze środków zewnętrznych zrealizowane na obszarze rewitalizacji w latach 2007–2013 105
Tabela 22 Szacunkowe ramy finansowe Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno (kwoty w mln zł) 112
Tabela 23 Harmonogram wdrażania dokumentu 117
Tabela 24 Wskaźniki monitoringowe wdrażania *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* 123
Tabela 25 Zastosowane oraz zaplanowane narzędzia partycypacji społecznej i partnerstwa oraz opis sposobu zaangażowania interesariuszy na poszczególnych etapach rewitalizacji 129

Spis wykresów

Wykres 1 Udział % ludności według ekonomicznych grup wieku na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 37
Wykres 2 Wskaźnik obciążenia ekonomicznego na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 38
Wykres 3 Udział % zarejestrowanych bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 40
Wykres 4 Udział % zarejestrowanych bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 41
Wykres 5 Liczba przestępstw stwierdzonych przez Policję na 1 000 mieszkańców na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 47
Wykres 6 Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 48
Wykres 7 Liczba jednostek wyrejestrowanych z rejestru REGON w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na obszarze rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 49
Wykres 8 Powierzchnia terenów zagospodarowanych na działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną przypadającą na 1 000 mieszkańców (w km²) na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 50

Wykres 9 Udział % budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 57
Wykres 10 Ilość azbestu w m² przypadająca na 100 mieszkańców na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji i w Gminie Gnojno w 2015 roku 61

Spis schematów

Schemat 1 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i podobszarów rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno 26
Schemat 2 Sfery tematyczne analizowane w pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji 34
Schemat 3 Założenia Programu Rewitalizacji dla Gminy Gnojno 74
Schemat 4 Struktura zarządzania i wdrażania rewitalizacji w Gminie Gnojno 116

Załącznik 1. ***Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno***

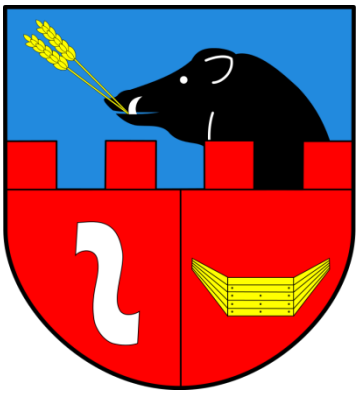

Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno

Załącznik 1

Październik 2016

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna

Unia Europejska Fundusz Spójności

Projekt „Opracowanie Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020 oraz ze środków budżetu państwa przyznanych w ramach konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie Województwa Świętokrzyskiego.

InicjatywaLokalna.pl
ul. Targowa 18/609, 25-520 Kielce
tel./fax 41 343 01 24
e-mail: biuro@inicjatywalokalna.pl
www.inicjatywalokalna.pl

Spis treści

Wstęp 4
1. Charakterystyka Gminy Gnojno 6
2. Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji 10
3. Delimitacja obszaru zdegradowanego – analiza wskaźników 16
   3.1. Sfera społeczna 16
   3.2. Sfera gospodarcza 19
   3.3. Sfera przestrzenno-funkcjonalna 21
   3.4. Sfera techniczna 23
   3.5. Sfera środowiskowa 26
   3.6. Wyniki diagnozy w poszczególnych sferach 32
4. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Gnojno 36
5. Obszar rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno 38
Spis fotografii 59
Spis map 59
Spis schematów 60
Spis tabel 61
Załącznik 1. Matryca ze wskaźnikami przedstawiającymi stan kryzysowy na terenie poszczególnych jednostek referencyjnych w Gminie Gnojno 62

Wstęp

W związku z przemianami społeczno-gospodarczymi wywołanymi procesem globalizacji oraz transformacją ustrojową i wyzwaniami gospodarki wolnorynkowej, zachodzi szereg niekorzystnych procesów na obszarach jednostek samorządu terytorialnego, takich jak degradacja tkanki materialnej oraz narastające problemy w sferach społecznej i gospodarczej. W takiej sytuacji strategiczne programowanie rozwoju gminy, a w szczególności procesu rewitalizacji musi być oparte na wynikach analiz zróżnicowania koncentracji zjawisk kryzysowych wewnątrz gminy. Takie podejście umożliwia zaplanowanie działań odpowiadających na indywidualny zestaw zidentyfikowanych problemów występujących na danym obszarze.

Podstawę formalno-prawną umożliwiającą prowadzenie procesu rewitalizacji do końca 2023 roku przez gminę w zakresie swoich właściwości, stanowią: *Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 z późn. zm.) oraz *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020* zatwierdzone w dniu 02.08.2016 r. przez Ministra Rozwoju. Na mocy art. 18 ust. 2 pkt 6 ww. ustawy „do wyłącznej właściwości rady gminy należy (…) uchwalanie programów gospodarczych".

Zgodnie z załącznikiem *Cechy i elementy programów rewitalizacji* do ww. Wytycznych, program rewitalizacji powinien zawierać co najmniej: „diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych (…). Diagnoza zawarta w programie obejmuje analizę wszystkich sfer (…), a w szczególności pogłębioną analizę kwestii społecznych dla określenia potrzeb podjęcia wyprzedzających działań o charakterze społecznym, co pozwoli na przygotowanie działań rewitalizacyjnych o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu".

Niniejszy dokument obejmuje diagnozę Gminy Gnojno, która służy zidentyfikowaniu obszarów gminy w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Analiza obejmuje cały obszar gminy w podziale na ustalone jednostki referencyjne, a przeprowadzona została w oparciu o obiektywne i weryfikowalne mierniki oraz metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Diagnoza stanowi podstawę do określenia zasięgu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno i jest załącznikiem 1 do Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno.

1. Charakterystyka Gminy Gnojno

Gmina Gnojno zlokalizowana jest w południowej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie buskim. Zajmuje teren pagórkowaty, położony w obrębie Pogórza Szydłowskiego i Niecki Połanieckiej, przy trasie Jędrzejów–Staszów. Siedzibą Urzędu Gminy jest sołectwo Gnojno. Według danych Urzędu Gminy na koniec 2015 roku powierzchnia gminy ogółem wynosiła 95,9 km^2, natomiast zamieszkiwało ją 4 616 osób.

Mapa 1 Położenie Gminy Gnojno na tle Polski, województwa świętokrzyskiego i powiatu buskiego

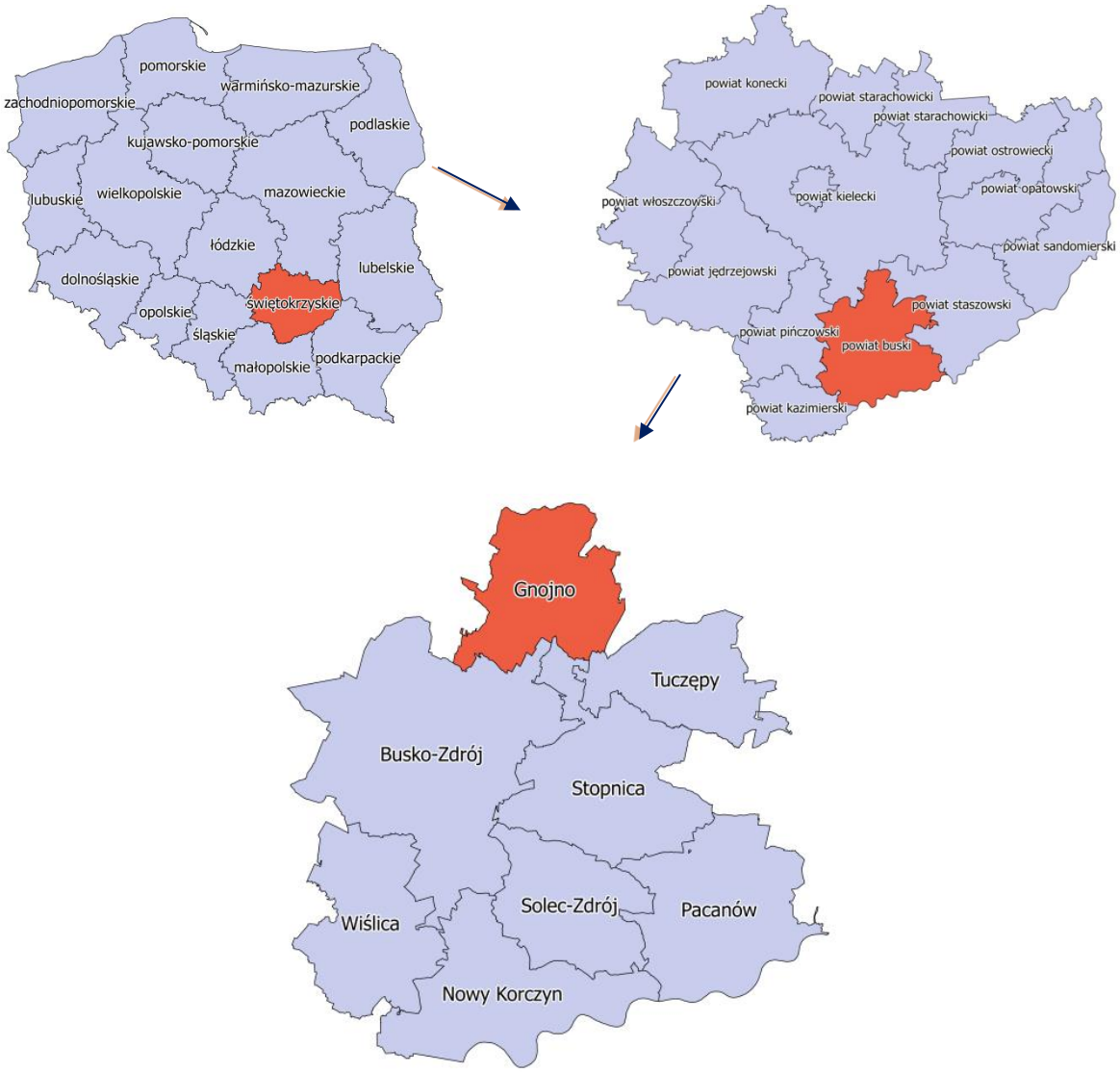

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ogólnodostępnych danych Centralnego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, www.codgik.gov.pl/index.php/darmowe-dane/prg.html, 30.09.2016

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
Unia Europejska Fundusz Spójności

Gmina Gnojno graniczy: od zachodu z gminą Chmielnik (powiat kielecki) od północnego-zachodu z Gminą Pierzchnica (powiat kielecki), od północnego wschodu z Gminą Szydłów (powiat staszowski), od południa z gminami: Busko-Zdrój, Stopnica i Tuczępy (powiat buski).

Zgodnie z §11 Statutu Gminy Gnojno jednostkami pomocniczymi gminy jest 26 sołectw: Balice, Bugaj, Falki, Glinka, Gnojno, Gorzakiew, Grabki Małe, Janowice Poduszowskie, Janowice Raczyckie, Januszowice, Jarząbki, Kostera, Maciejowice, Płośnia, Poręba, Pożogi, Raczyce, Ruda, Rzeszutki, Skadla, Wola Bokrzycka, Wola Zofiowska, Wólka Bosowska, Zagrody, Zawada, Zofiówka. W związku z powyższym diagnoza dotyczy obszaru całej gminy, w tym obszarów niezamieszkałych.

Na potrzeby przeprowadzenia diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wyznaczono jednostki strukturalne gminy zgodnie ze Statutem Gminy w podziale na sołectwa. Do przedstawienia map poglądowych dotyczących koncentracji negatywnych zjawisk oraz analiz wskaźnikowych, wykorzystano dane udostępnione przez Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej z Państwowego Rejestru Granic. Zauważono jednak rozbieżności dotyczące obszaru i nazw sołectw. W związku z czym na wszystkich dołączonych mapach miejscowość Wiktorów jest częścią sołectwa Jarząbki, natomiast miejscowość Pożdżeń wchodzi w skład terytorialny sołectwa Grabki Małe.

Podział Gminy Gnojno na jednostki strukturalne na potrzeby przeprowadzenia diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przedstawia mapa 2.

Mapa 2 Podział Gminy Gnojno na jednostki strukturalne

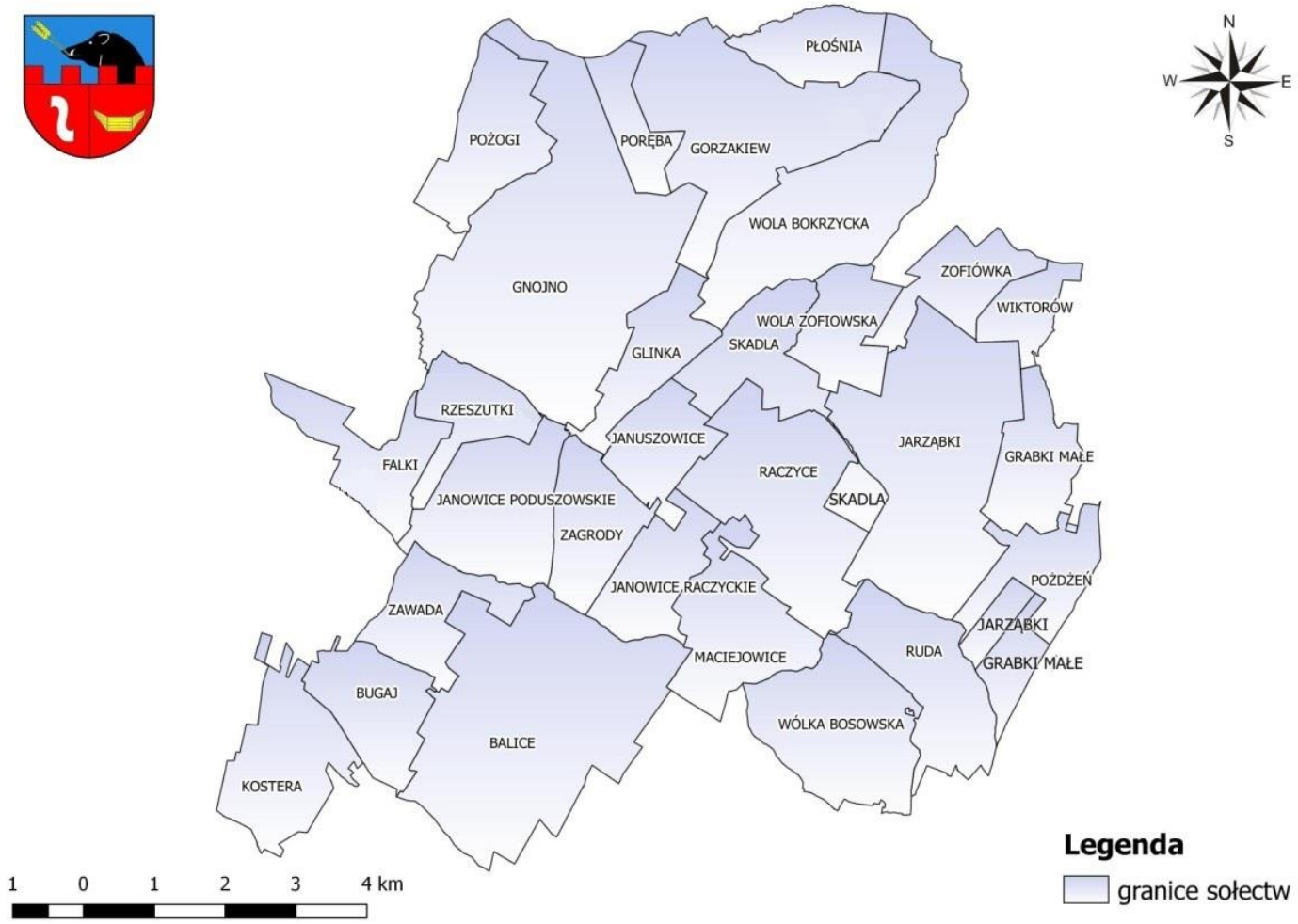

Źródło: Opracowanie własne

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
Unia Europejska Fundusz Spójności

Podstawowe dane dotyczące powierzchni i liczby ludności poszczególnych jednostek strukturalnych Gminy Gnojno na koniec 2015 roku zestawione zostały w tabeli 1.

Tabela 1 Zestawienie podstawowych danych dotyczących jednostek strukturalnych Gminy Gnojno (stan na koniec 2015 roku)

Lp.	Jednostka strukturalna	Powierzchnia (km^2)	Udział powierzchni sołectwa w powierzchni gminy ogółem (%)	Liczba ludności (osoba)	Udział ludności w liczbie ludności ogółem (%)
1	Balice	9,10	9,5	379	8,2
2	Bugaj	2,20	2,3	132	2,9
3	Falki	2,10	2,2	143	3,1
4	Glinka	2,30	2,4	172	3,7
5	Gnojno	11,20	11,7	767	16,6
6	Gorzakiew	4,70	4,9	184	4,0
7	Grabki Małe	4,30	4,5	142	3,1
8	Janowice Poduszowskie	3,50	3,6	233	5,0
9	Janowice Raczyckie	2,00	2,1	165	3,6
10	Januszowice	1,80	1,9	67	1,5
11	Jarząbki	10,20	10,6	358	7,8
12	Kostera	3,10	3,2	168	3,6
13	Maciejowice	3,20	3,3	59	1,3
14	Płośnia	1,70	1,8	61	1,3
15	Poręba	1,30	1,4	88	1,9
16	Pożogi	2,60	2,7	94	2,0
17	Raczyce	5,60	5,8	347	7,5
18	Ruda	3,10	3,2	100	2,2
19	Rzeszutki	1,70	1,8	72	1,6
20	Skadla	2,90	3,0	199	4,3
21	Wola Bokrzycka	5,80	6,0	134	2,9
22	Wola Zofiowska	1,80	1,9	119	2,6
23	Wólka Bosowska	3,50	3,6	119	2,6
24	Zagrody	2,20	2,3	109	2,4
25	Zawada	2,10	2,2	151	3,3
26	Zofiówka	1,90	2,0	54	1,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Urzędu Gminy w Gnojnie

2. Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji opiera się na *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020* zatwierdzonych przez Ministra Rozwoju w dniu 02.08.2016 r.

Zgodnie z pkt 1 rozdziału 3 ww. Wytycznych, *rewitalizacja* to „kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych", dlatego przy wyznaczaniu zasięgu obszaru zdegradowanego wzięto pod uwagę zestaw kryteriów zawarty w pkt 2, który wskazuje na istnienie stanu kryzysowego na danym terenie.

Stan kryzysowy zdefiniowany został jako „stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

1) *gospodarczej* – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
2) *środowiskowej* – w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska;
3) *przestrzenno-funkcjonalnej* – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych;
4) *technicznej* – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy"[1].

[1] *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020,* Minister Rozwoju, 02.08.2016, s. 6–7.

W związku z powyższym, w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego Gmina Gnojno podzielona została na *jednostki strukturalne (referencyjne)*, w sposób odpowiadający istniejącym powiązaniom funkcjonalnym. W procesie diagnostycznym na terenie gminy przyjęto podział na sołectwa. Analiza danych ilościowych w ustalonych jednostkach strukturalnych pozwoliła na przestrzenne zróżnicowanie diagnozowanych zjawisk oraz stosunkowo łatwe zidentyfikowanie lokalizacji problemów i wyznaczenie granic obszaru zdegradowanego.

Zgodnie z ww. Wytycznymi w przeprowadzonej diagnozie na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego dokonano analizy porównawczej jednostek referencyjnych, opartej na zestawie wskaźników cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji we wszystkich sferach, pozwalających na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania zjawisk kryzysowych i potencjałów lokalnych na terenie gminy. Syntetyczne wskaźniki koncentracji zjawisk kryzysowych w poszczególnych sferach przedstawione zostały na mapach poglądowych Gminy Gnojno z podziałem na jednostki strukturalne. Jako główne kryteria delimitacji obszaru zdegradowanego przyjęto wskaźniki przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2 Wskaźniki obrazujące sytuację na terenie Gminy Gnojno w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

Sfery	Lp	Cechy szczegółowe	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Źródło danych
SPOŁECZNA	1.	Trendy demograficzne	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w % ludności ogółem	%	Urząd Gminy w Gnojnie
	2.		Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	%	
	3.		Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w % ludności ogółem	%	
	4.		Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego)	szt.	
	5.	Sytuacja na rynku pracy/bezrobocie	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym	%	Powiatowy Urząd Pracy w Busku-Zdroju
	6.		Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy w % bezrobotnych ogółem	%	
	7.	Pomoc społeczna	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w % ludności ogółem	%	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gnojnie
	8.		Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	%	
	9.	Skala problemów społecznych	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 1 000 mieszkańców	szt.	

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
Unia Europejska Fundusz Spójności

	10.		Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu bezrobocia na 1 000 mieszkańców	szt.	
SPOŁECZNA	11.	Skala problemów społecznych	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 1 000 mieszkańców	szt.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gnojnie
	12.		Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 1 000 mieszkańców	szt.	
	13.		Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 1 000 mieszkańców	szt.	
	14.		Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie na 1 000 mieszkańców	szt.	
	15.		Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu	szt.	
	16.		Liczba tzw. "niebieskich kart", które założono ze względu na przemoc w rodzinie na 10 tys. mieszkańców	szt.	
	17.	Poziom edukacji i dostępność wychowania przedszkolnego	Średnie % wyniki ze sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej (dane dla gminy)	%	Okręgowa Komisja Edukacyjna w Łodzi
	18.		Średnie % wyniki z egzaminów gimnazjalnych (dane dla gminy)	%	
	19.		Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (dane dla gminy)	%	Bank Danych Lokalnych (BDL)
	20.	Stan bezpieczeństwa i porządku publicznego	Liczba przestępstw stwierdzonych przez Policję na 1 000 mieszkańców	szt.	Komisariat Policji w Stopnicy
	21.		Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję (dane dla gminy)	%	
	22.	Problemy socjalne	Liczba osób zamieszkujących mieszkania socjalne na 1 000 mieszkańców	szt.	Urząd Gminy w Gnojnie
	23.		Liczba osób zamieszkujących mieszkania komunalne na 1 000 mieszkańców	szt.	
	24.	Aktywność społeczna mieszkańców	Frekwencja w wyborach prezydenckich w 2015 roku (dane dla gminy)	%	Państwowa Komisja Wyborcza
	25.		Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2015 roku (dane dla gminy)	%	
	26.		Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (dane dla gminy)	szt.	Bank Danych Lokalnych (BDL)
GOSPODARCZA	27.	Przedsiębiorczość mieszkańców	Liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	szt.	Urząd Gminy w Gnojnie
				szt.	
	28.	Sytuacja gospodarcza	Liczba zakończonych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	
	29.		Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	
PRZESTRZENNO-	30.	Wyposażenie w infrastrukturę społeczną	Powierzchnia terenów zagospodarowanych pod działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną przypadająca na 1 000 mieszkańców	km^2	

	31.	Poziom obsługi komunikacyjnej	Udział budynków mieszkalnych mających bezpośredni dostęp do dróg asfaltowych w liczbie budynków ogółem	%	Urząd Gminy w Gnojnie
	32.	Wyposażenie w infrastrukturę techniczną	Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych	%	
TECHNICZNA	33.	Mieszkalnictwo	Budynki mieszkalne nowe oddane do użytkowania w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	Urząd Gminy w Gnojnie
	34.	Stan techniczny budynków	Udział instalacji węglowych w ogólnej liczbie budynków	%	
ŚRODOWISKOWA	35.	Formy ochrony przyrody	Położenie na obszarach objętych formami ochrony przyrody	TAK/ NIE	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
	36.	Lokalizacja na terenach zalewowych	Położenie na obszarach zagrożonych wystąpieniem powodzi	TAK/ NIE	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
	37.	Odpady niebezpieczne	Ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska – azbest	m^2	Urząd Gminy w Gnojnie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Proces diagnostyczny został przeprowadzony we współpracy pracowników Urzędu Gminy w Gnojnie i jednostek organizacyjnych gminy wraz z zespołem zewnętrznych ekspertów. W procesie delimitacji obszaru zdegradowanego wykorzystano różnorodne źródła informacji, dzięki czemu zastosowane podejście ma charakter kompleksowy i łączy wykorzystanie metod ilościowych z jakościowymi. Dla przyjętych jednostek referencyjnych pozyskano dane statystyczne gromadzone w zasobach Urzędu Gminy w Gnojnie, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gnojnie oraz instytucji zewnętrznych, m.in.: Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju, Komisariatu Policji w Stopnicy, Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, a także ogólnodostępne dane z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Część pozyskanych danych została wykorzystana do porównawczej analizy ilościowej wskaźników ze średnią wartością dla całej gminy, a część posłużyła do dokonania analizy jakościowej charakteryzującej ważne dla rewitalizacji deficyty i problemy obszarów oraz lokalne potencjały. Przestrzenne zróżnicowanie diagnozowanych zjawisk przedstawione zostało w załączniku 1. *Matryca ze wskaźnikami przedstawiającymi stan kryzysowy na terenie poszczególnych jednostek referencyjnych w Gminie Gnojno.*

Delimitacja obszaru rewitalizacji dokonana została przy uwzględnieniu zapisów pkt 4 z rozdziału 3 *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020*, który stanowi, że jest to „obszar obejmujący całość lub część obszaru

zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk (…), na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację".

Zgodnie z powyższym wyznaczenie granic obszaru rewitalizacji nastąpiło w oparciu o dwie przesłanki. Pierwszą z nich było stwierdzenie, że na wybranym obszarze uznanym wcześniej jako zdegradowany istnieje szczególna koncentracja negatywnych zjawisk. Drugą z przesłanek było uznanie, że wybrany obszar ma istotne znaczenie dla rozwoju gminy. Takie uzasadnienie obejmuje przedstawienie możliwych do wykorzystania w procesie rewitalizacji lokalnych potencjałów, a także nawiązanie do gminnych dokumentów strategicznych i planistycznych, w których wybrany obszar będzie ujęty jako ośrodek koncentracji aktywności społeczno-gospodarczej w gminie.

Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno, przedstawiona została na schemacie 1.

Schemat 1 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno

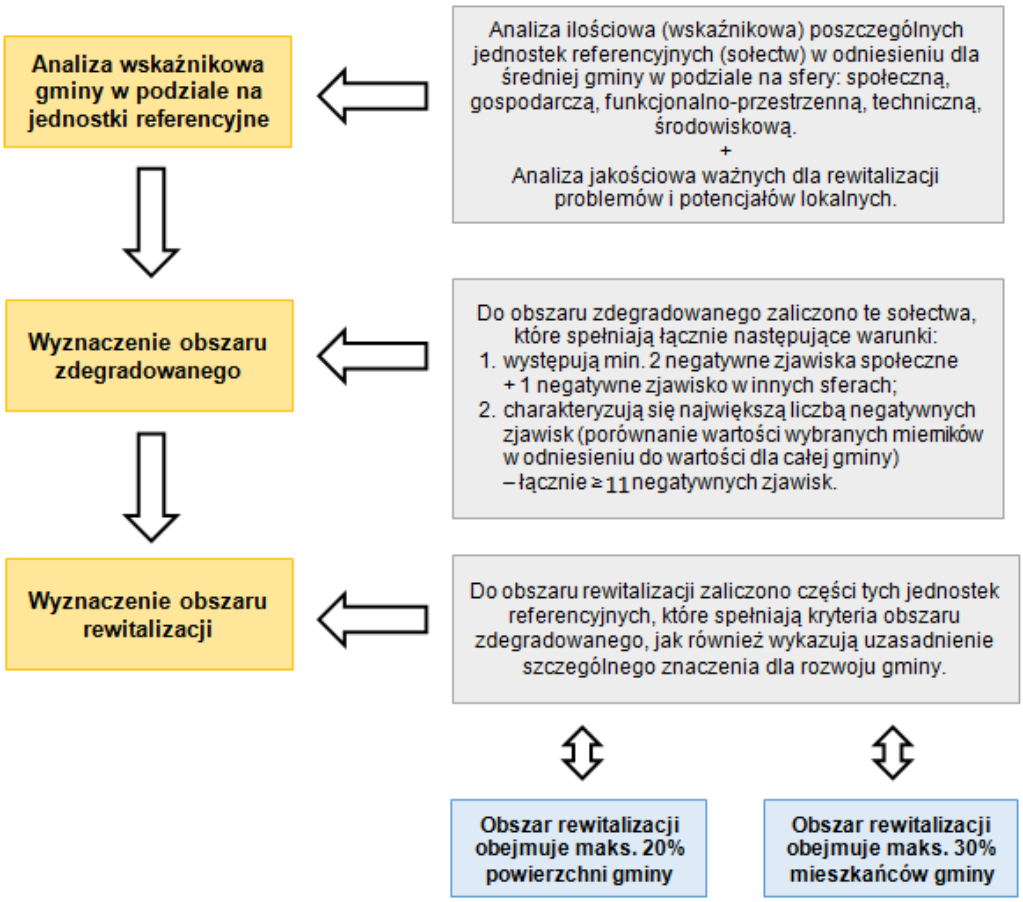

Źródło: Opracowanie własne

W dniach od 29 sierpnia do 14 października 2016 roku przeprowadzone zostało badanie ankietowe, którego celem było poznanie opinii mieszkańców na temat aktualnych problemów, zjawisk kryzysowych i lokalnych potencjałów oraz potrzeb i oczekiwanych działań rewitalizacyjnych.

Formularz ankiety zawierał pytania dotyczące oceny sytuacji w gminie, określenia szczególnych dla ankietowanych obszarów oraz poznania ich oczekiwań. Pytania miały charakter zamknięty, z możliwością wyboru jednej z podanych odpowiedzi. Dodatkowo w niektórych pytaniach możliwe było wpisanie odpowiedzi innej niż z pola wyboru.

W badaniu ankietowym udział wzięło łącznie 40 osób. Większość ankietowanych oceniło bardzo źle lub źle „możliwość znalezienia pracy na terenie Gminy Gnojno", „dostępność opieki żłobkowej" oraz „dostępność i zróżnicowanie oferty kulturalnej i spędzania czasu wolnego", natomiast średnio lub źle „możliwość prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej" a także „poziom edukacji i ofertę zajęć pozalekcyjnych w szkołach podstawowych oraz gimnazjach". Najlepiej ocenione zostały: „stan środowiska naturalnego i zanieczyszczenia powietrza" oraz „dostęp do handlu i usług na terenie gminy".

Najczęściej wskazywanymi efektami, jakie powinny zostać osiągnięte dzięki procesowi rewitalizacji były: „wzrost wykształcenia i umiejętności mieszkańców", „zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej", „pozyskanie inwestorów zewnętrznych" oraz „rozwój mikro i małej przedsiębiorczości".

3. Delimitacja obszaru zdegradowanego – analiza wskaźników

3.1. Sfera społeczna

Sfera społeczna jest najważniejszym elementem procesu diagnostycznego na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, ponieważ celem planowanych działań jest poprawa warunków i jakości życia społeczności lokalnej. Zgodnie z pkt 2 z rozdziału 3 Wytycznych, o stanie kryzysowym na danym obszarze gminy świadczy „koncentracja negatywnych zjawisk społecznych w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym".

W związku z tym wykonana została porównawcza analiza ilościowa danych statystycznych dla poszczególnych jednostek referencyjnych ze średnia wartością dla gminy w zakresie: trendów demograficznych, sytuacji na rynku pracy/bezrobocia, opieki społecznej, skali problemów społecznych, poziomu edukacji, stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego, udziału w życiu publicznym oraz aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców. Główne problemy w odniesieniu do jednostek planistycznych podlegających analizie odzwierciedlają wskaźniki opisujące powyższy zakres, których wartość jest niekorzystna w porównaniu do średniej dla gminy. Przedstawia to załącznik 1. Do niniejszego dokumentu.

W celu określenia koncentracji problemów w sferze społecznej przyjęto metodę naturalnego podziału (tzw. „Jenks"), która opiera się o algorytmy takiego rozmieszczenia wartości zbioru danych w klasach, aby w każdej z klas zminimalizować średnią dewiację zbioru w grupie, maksymalizując w stosunku do innych grup. Innymi słowy, metoda ta dąży do zredukowania wariancji wewnątrz klasy, na rzecz maksymalizowania wariancji pomiędzy klasami. Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej zostały przedstawione w poszczególnych grupach: wysokie natężenie problemów (10–13), średnie natężenie problemów (6–9), niskie natężenie problemów (2–5).

Po przeanalizowaniu zgromadzonych danych, które przedstawione są w Załączniku 1. *Matryca ze wskaźnikami przedstawiającymi stan kryzysowy na terenie poszczególnych jednostek referencyjnych w Gminie Gnojno* można stwierdzić, że największe natężenie problemów zidentyfikowanych w sferze społecznej występuje w jednostkach: Kostera (13), Falki (12), Wola Bokrzycka (12), Zagrody (12), Zofiówka (12).

Czynniki powodujące sytuacje kryzysową w sferze społecznej w odniesieniu do jednostek referencyjnych podlegających analizie to przede wszystkim: proces dziedziczenia ubóstwa i uzależnienia od systemu pomocy społecznej, wzrost zagrożenia patologiami społecznymi, postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz niski poziom i jakość nauczania.

Poglądową koncentrację negatywnych zjawisk społecznych w poszczególnych jednostkach referencyjnych przedstawiono na mapie 3.

Mapa 3 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno

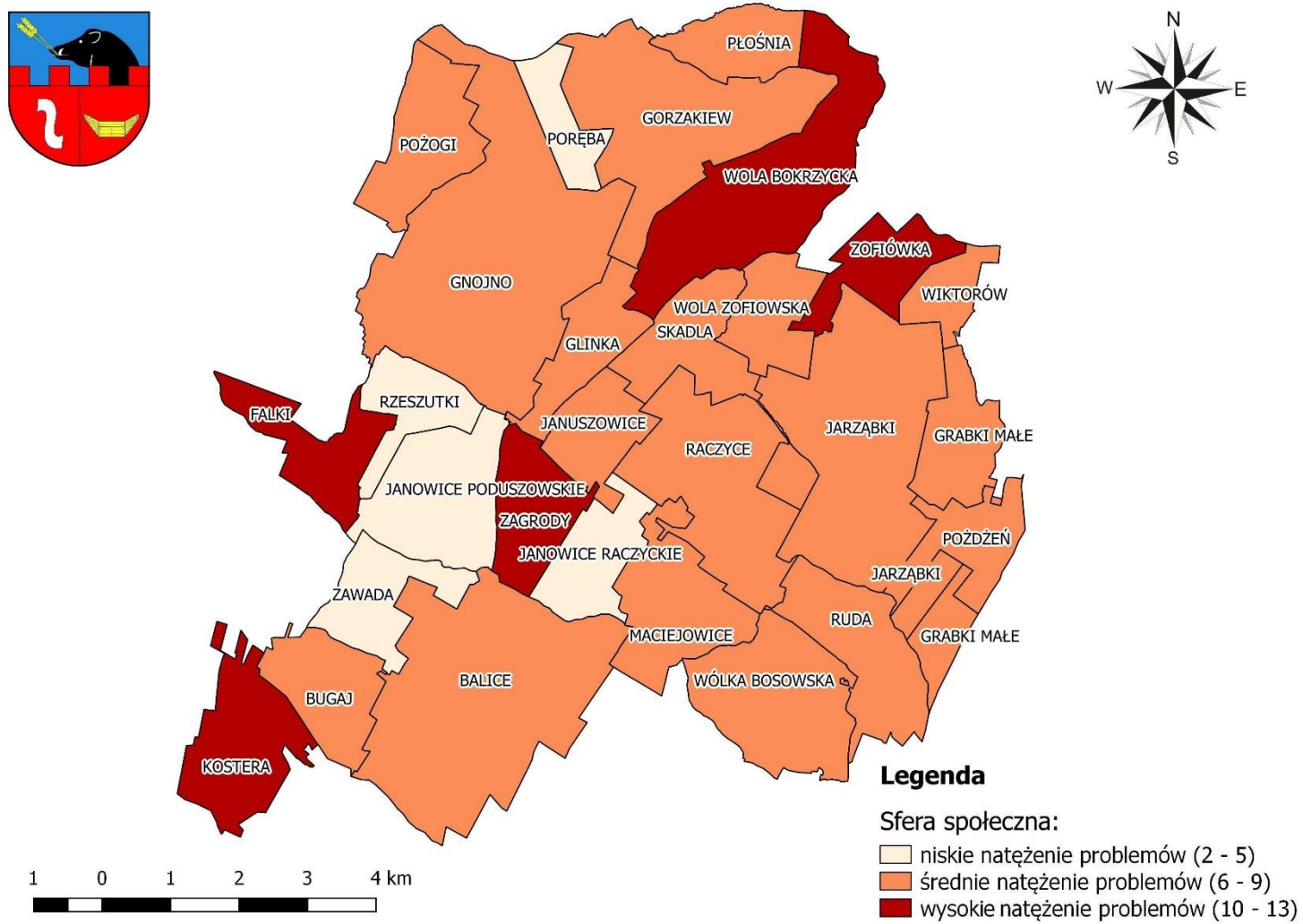

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gnojnie, Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju, Komisariatu Policji w Stopnicy oraz Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

3.2. Sfera gospodarcza

Zgodnie z pkt 2 w rozdziale 3 Wytycznych, obszar gminy może znajdować się w stanie kryzysowym z uwagi na koncentrację negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej, w szczególności takich jak: „niski stopień przedsiębiorczości, słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw".

Sytuację w zakresie przedsiębiorczości mieszkańców na terenie Gminy Gnojno zobrazowano przy pomocy wskaźników, „liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. Mieszkańców w wieku produkcyjnym", „liczba zakończonych działalności osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców", „liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców". Główny problem w odniesieniu do jednostek planistycznych podlegających analizie odzwierciedla niższa wartość powyższego wskaźnika w porównaniu do średniej dla gminy.

Z danych przedstawionych w Załączniku 1. *Matryca ze wskaźnikami przedstawiającymi stan kryzysowy na terenie poszczególnych jednostek referencyjnych w Gminie Gnojno* wynika, że jednostki, które charakteryzują się niższą średnią wartością wszystkich ww. wskaźników w porównaniu do średniej dla całej gminy to większość sołectw. Problem nie występuje jedynie w Bugaju, Glince i Januszowicach Poduszowskich. Wysokie natężenie problemów zauważono w sołectwach: Falki (3), Gnojno (3) oraz Raczyce (3).

Czynnikiem powodującym sytuacje kryzysową w sferze gospodarczej w odniesieniu do jednostek referencyjnych podlegających analizie to przede wszystkim typowo rolniczy charakter gminy.

Koncentrację stanu kryzysowego w sferze gospodarczej w podziale na poszczególne jednostki referencyjne Gminy Gnojno przedstawia mapa 4.

Mapa 4 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno

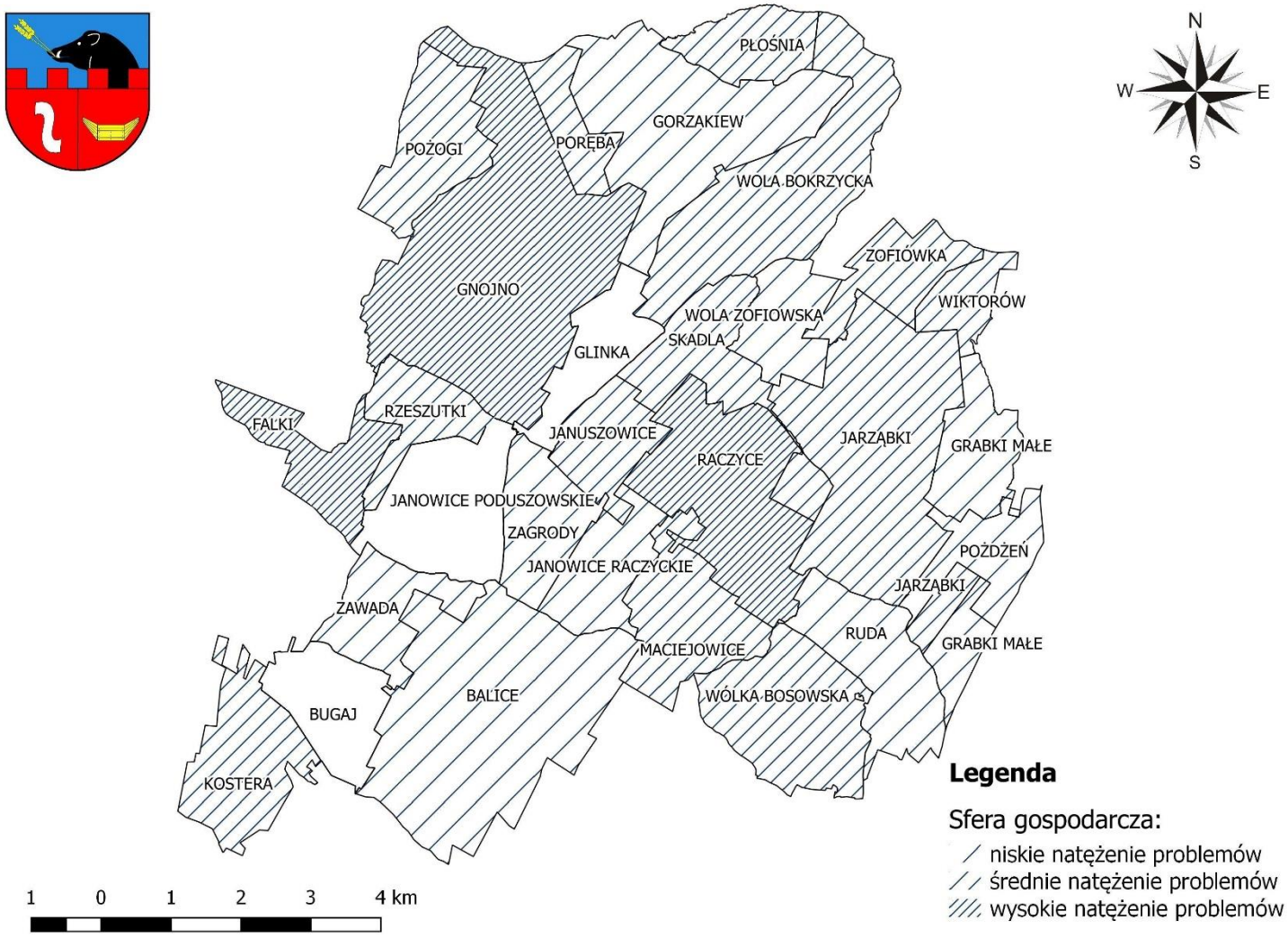

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

3.3. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Według zapisów pkt 2 z rozdziału 3 Wytycznych, obszar gminy znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych, a w szczególności „niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych".

W związku z powyższym dokonano diagnozy ww. problemów za pomocą porównania wartości wybranych wskaźników charakteryzujących sferę przestrzenno-funkcjonalną ze średnią wartością dla całej Gminy Gnojno. Do analizy przyjęto następujące wskaźniki: „powierzchnia terenów zagospodarowanych pod działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną przypadająca na 1 000 mieszkańców", „udział budynków mieszkalnych mających bezpośredni dostęp do dróg asfaltowych w liczbie budynków ogółem", „udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych". Głównym problemem w odniesieniu do jednostek planistycznych podlegających analizie odzwierciedla niższa wartość powyższego wskaźnika w porównaniu do średniej dla gminy.

Na podstawie zebranych danych w podziale na przyjęte jednostki referencyjne Gminy Gnojno, zawartych w Załączniku 1. *Matryca ze wskaźnikami przedstawiającymi stan kryzysowy na terenie poszczególnych jednostek referencyjnych w Gminie Gnojno* można stwierdzić, że ww. problemy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej nie występują jedyne na terenie jednostek: Gnojno, Janowice Poduszowskie i Raczyce.

Rozkład koncentracji stanu kryzysowego w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w podziale na poszczególne jednostki referencyjne Gminy Gnojno przedstawia mapa 5.

Głównymi czynnikami powodującymi sytuację kryzysową w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w odniesieniu do jednostek referencyjnych podlegających analizie to przede wszystkim lokalizacja od centrum społeczno-gospodarczego gminy, co powoduje mniejsza dostępność do przestrzeni publicznych służących aktywności mieszkańców a także słaba dostępność do infrastruktury technicznej.

Mapa 5 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno

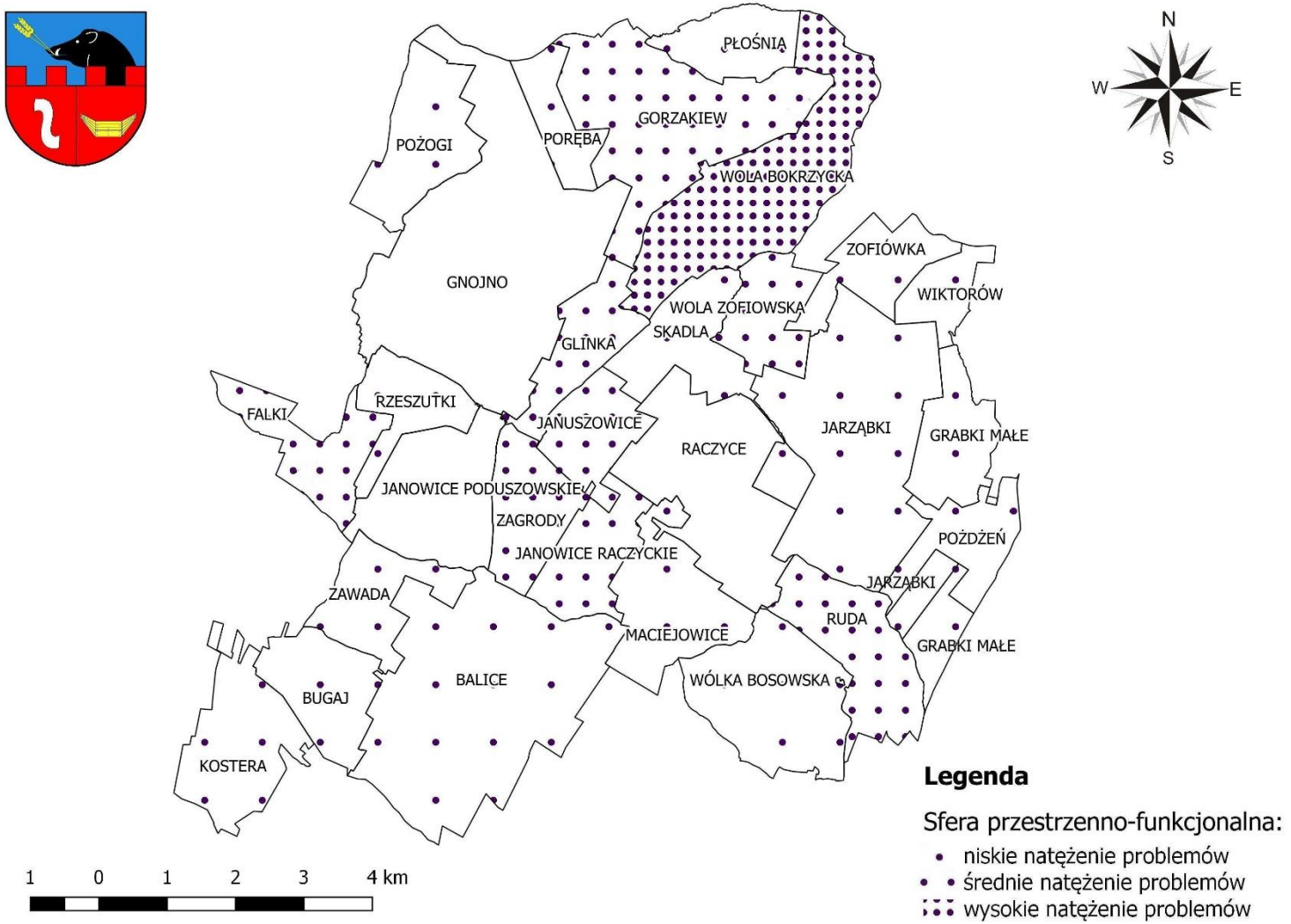

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

3.4. Sfera techniczna

Infrastruktura techniczna gminy oraz zasoby i warunki mieszkaniowe determinują w znacznym stopniu jakość życia mieszkającej na danym terenie ludności. Wyposażenie w infrastrukturę techniczną w sensie jej struktury, lokalizacji, jakości i dostępności ma znaczny wpływ na rozwój jednostki samorządu oraz stanowi jeden z podstawowych czynników kształtujących jej atrakcyjność i konkurencyjność. Przesądza również o kosztach inwestycyjnych rewitalizacji danego obszaru. Im wyższy jest stopień rozwoju infrastruktury technicznej, tym lepsze są warunki do przeprowadzenia zaplanowanych w jej zakresie zadań.

Zgodnie z pkt 2 z rozdziału 3 Wytycznych, o stanie kryzysowym na obszarze gminy świadczą również wskaźniki charakteryzujące sferę techniczną, a są to w szczególności „degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska".

Do zdiagnozowania występujących problemów w ww. sferze wybrano następujące wskaźniki: „budynki mieszkalne nowe oddane do użytkowania w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców", „udział instalacji węglowych w ogólnej liczbie budynków", których wartości w poszczególnych jednostkach referencyjnych porównano do średniej dla całej gminy. Główne problemy w odniesieniu do jednostek planistycznych podlegających analizie odzwierciedlają niższe wartości powyższych wskaźników w odniesieniu do średniej dla gminy.

Biorąc pod uwagę dane zawarte w Załączniku 1. *Matryca ze wskaźnikami przedstawiającymi stan kryzysowy na terenie poszczególnych jednostek referencyjnych w Gminie Gnojno*, należy wskazać, że problemy w sferze technicznej nie występują na terenie jednostek: Maciejowice, Rzeszutki. Największą koncentrację problemów stwierdzono w sołectwach: Balice (2), Bugaj (2), Falki (2), Gorzakiew (2), Januszowice (2), Kostera (2), Płośnia (2), Poręba (2), Pożogi (2), Skadla (2), Wola Bokrzycka (2), Wola Zofiowska (2), Wólka Bosowska (2), Zagrody (2), Zawada (2), Zofiówka (2).

Głównymi czynnikami powodującymi sytuacje kryzysową w sferze technicznej w odniesieniu do jednostek referencyjnych podlegających analizie to przede wszystkim postępująca degradacja techniczna budynków oraz niedostatecznie uporządkowana gospodarka wodno-ściekowa.

Rozmieszczenie natężenia problemów w sferze technicznej w podziale na poszczególne jednostki referencyjne Gminy Gnojno przedstawiono na mapie 6

Mapa 6 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze technicznej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno

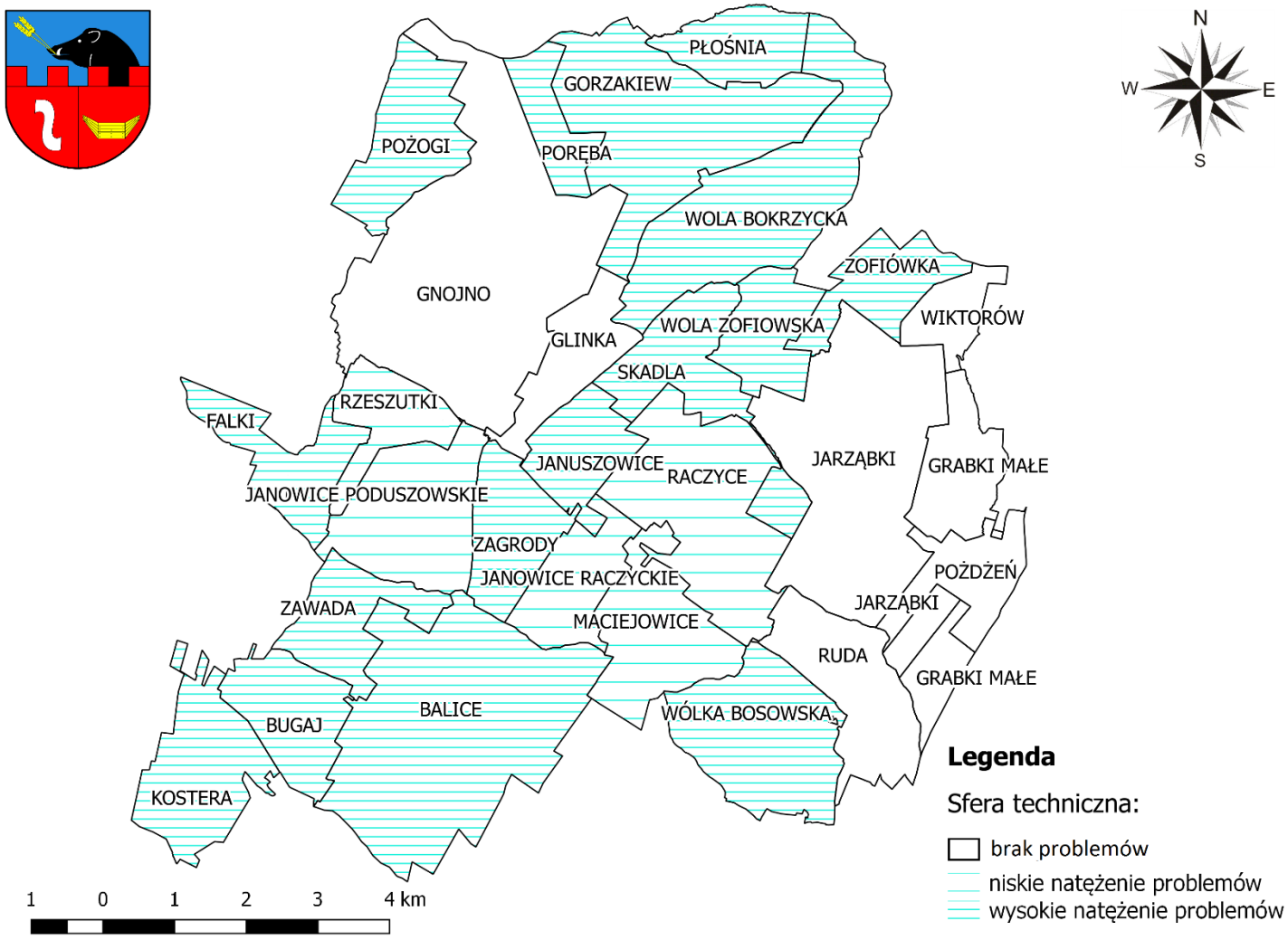

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

3.5. Sfera środowiskowa

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 3 obszar gminy znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk środowiskowych, a w szczególności „przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska".

Z uwagi na brak możliwości pozyskania danych zagregowanych do poziomu sołectw gminy, sytuację w zakresie stanu środowiska zdiagnozowano m.in. na podstawie wskaźnika „ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska – azbest", którego wartości dla poszczególnych jednostek referencyjnych zostały przedstawione na mapie 7.

Diagnoza w zakresie przekroczenia standardów jakości powietrza przeprowadzona została na podstawie corocznie opracowywanych raportów przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, dotyczących oceny jakości powietrza w województwie świętokrzyskim[2]. Z uwagi na ochronę zdrowia, dotyczyła ona wieloetapowej klasyfikacji dla następujących parametrów: pył zawieszony PM10 (rok), pył zawieszony PM10 (24-godziny), benzo(a)piren w pyle PM10 (rok), pył zawieszony PM2,5 (rok) oraz ozon (maks. 8-godzin).

W województwie świętokrzyskim, dla celów klasyfikacji pod kątem zawartości wyżej wymienionych substancji, wyłoniono 2 strefy: Miasto Kielce i strefę świętokrzyską.

Wynikiem oceny jest zakwalifikowanie każdej ze stref do jednej z następujących klas:

- klasa A (D1) – jeżeli stężenia zanieczyszczenia na terenie strefy nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych, poziomów celów długoterminowych (D1);
- klasa B – jeżeli stężenia zanieczyszczenia na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne, lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji;
- klasa C (D2) – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne powiększone o margines tolerancji, w przypadku gdy margines tolerancji nie jest określony – poziomy dopuszczalne, poziomy docelowe, poziomy celów długoterminowych (D2).

[2] Strona internetowa Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Kielcach, kielce.pios.gov.pl, inf. z dnia 13.09.2016.

Mapa 7 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze środowiskowej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno

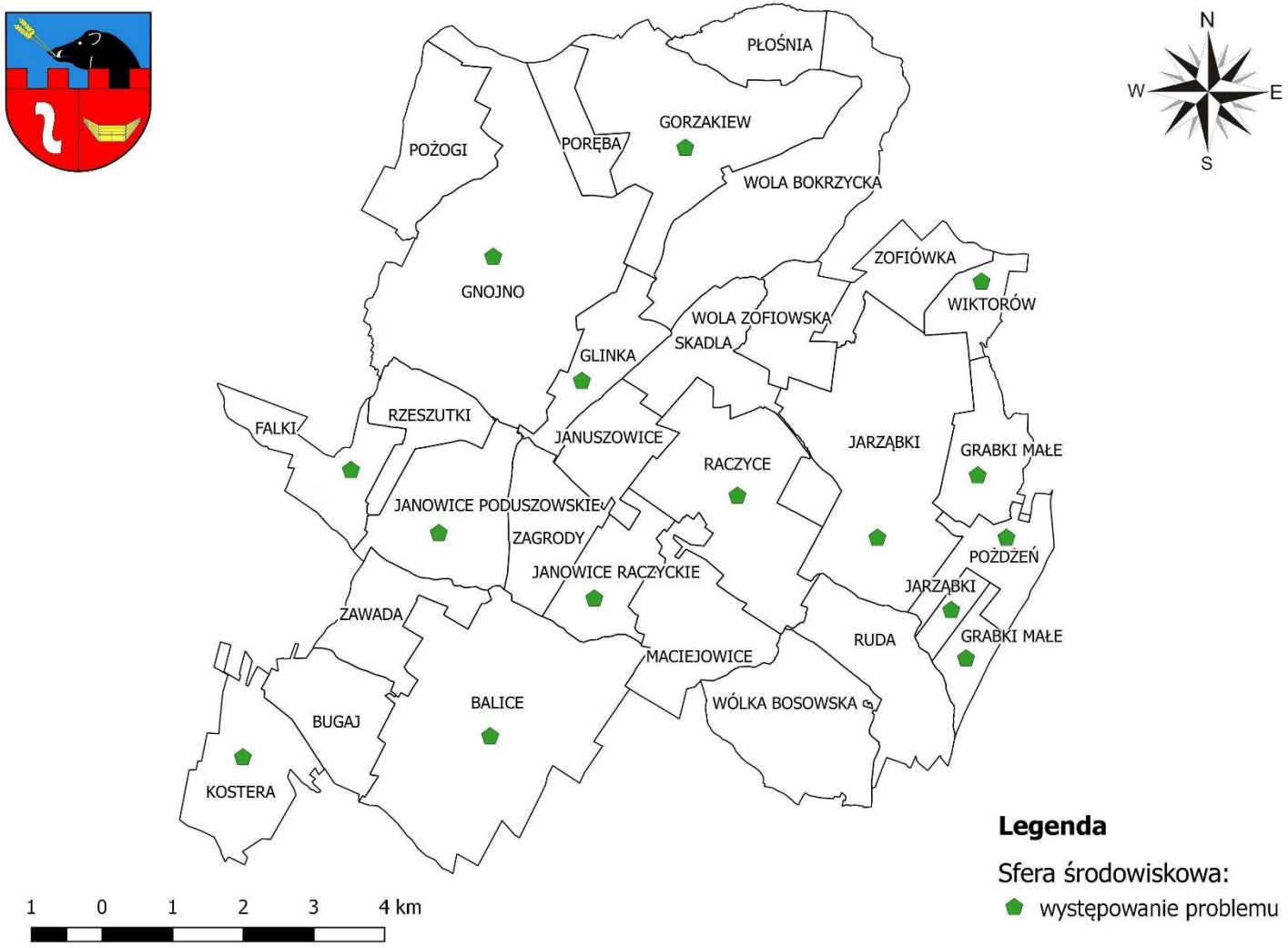

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Na terenie Gminy Gnojno nie odnotowano przekroczenia dobowego dopuszczalnego stężenia dla pyłu zawieszonego PM10 (50 µg/m^3) (mapa 8). Jednak strefa świętokrzyska, do której należy Gmina Gnojno, została zakwalifikowana do klasy C, o czym zdecydowały wyniki pomiarów na stacji w Starachowicach, gdzie wartości dopuszczalne dla stężeń 24-godzinnych zostały przekroczone w 49 dobach w roku. Średnia roczna wartość pyłu PM10 na tym stanowisku wynosiła 34 µg/m^3. Klasę strefy potwierdziła ilość dobowych przekroczeń w pozostałych punktach pomiaru[3]. Roczne dopuszczalne stężenie pyłu zawieszonego PM2,5 (25 µg/m^3) w strefie świętokrzyskiej nie zostało przekroczone (mapa 9).

Mapa 8 Przekroczenia dobowych stężeń pyłu PM10 względem poziomu dopuszczalnego (50 µg/m^3) na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku

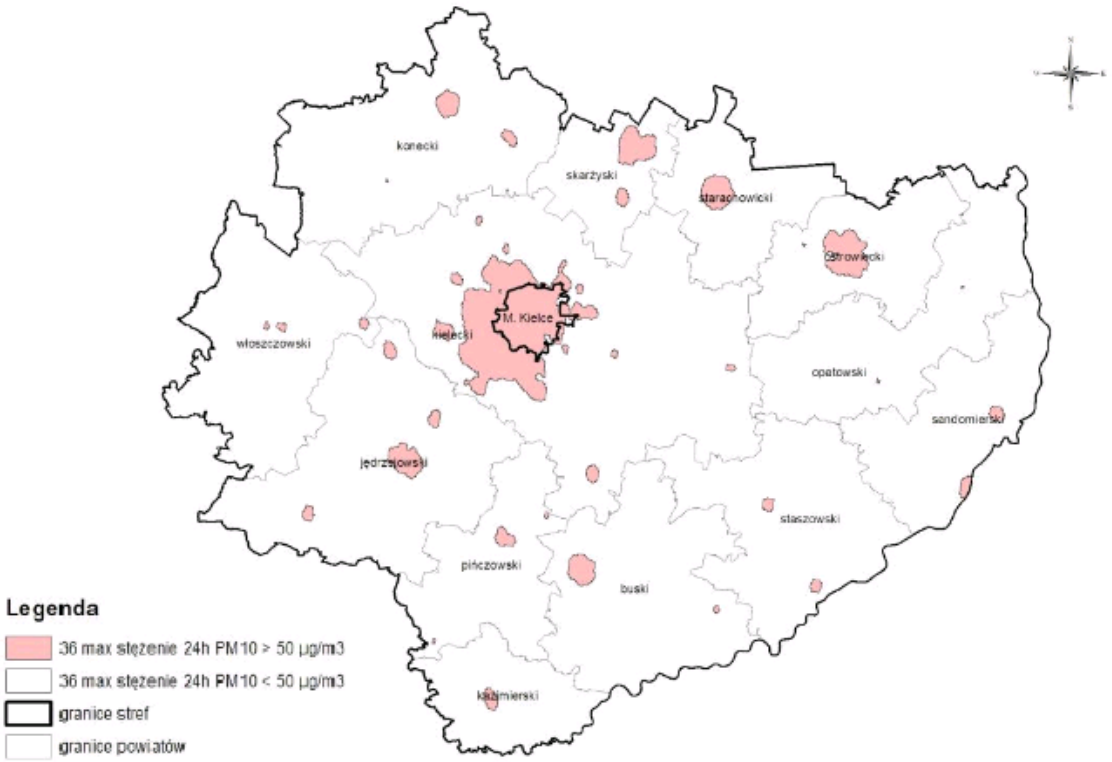

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w roku 2015, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, Kielce 2016, s. 30

[3] *Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w roku 2015*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, Kielce 2016, s. 18.

Mapa 9 Rozkład stężeń pyłu zawieszonego PM2,5 – stężenia roczne na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w roku 2015, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, Kielce 2016, s. 23

Na terenie gminy w 2015 roku liczba dni, w których stężenie ozonu było większe niż 120 µg/m^3, nie przekroczyła 26 dni, średnio wynosiła 22 dni. W związku z tym dotrzymany został poziom docelowy. Strefa świętokrzyska została sklasyfikowana jako A i D2, gdyż został przekroczony poziom celu długoterminowego (mapa 10).

Mapa 10 Klasyfikacja stref pod względem kryterium ochrony zdrowia dla ozonu – cel długoterminowy na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w roku 2015, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, Kielce 2016, s. 24

Udokumentowany pomiarami obszar przekroczeń poziomu docelowego benzo(a)pirenu obejmował większość obszaru województwa świętokrzyskiego, w tym Gminę Gnojno (mapa 11).

Mapa 11 Rozkład stężenia rocznego benzo(a)pirenu w pyle PM10 na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku

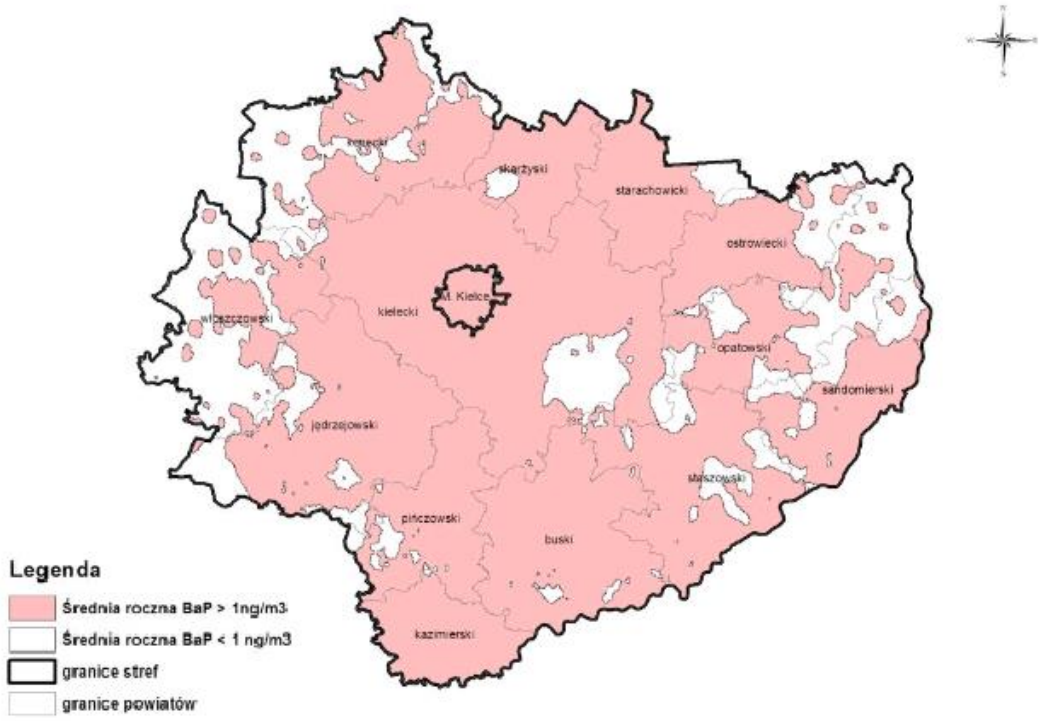

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim w roku 2015, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach, Kielce 2016, s. 31

Biorąc pod uwagę zagrożenie powodziowe, teren Gminy Gnojno usytuowany jest korzystnie. Na obszarze gminy nie występują tereny zagrożone wystąpieniem powodzi (mapa 12).

Mapa 12 Obszar zagrożenia powodziowego na terenie Gminy Gnojno

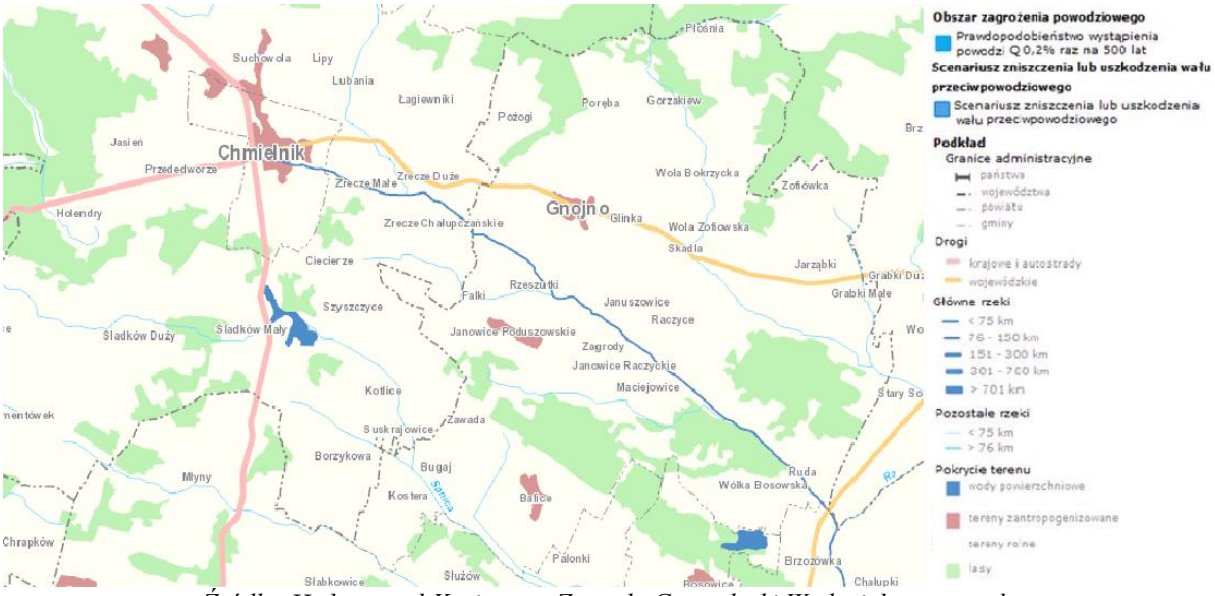

Źródło: Hydroportal Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, kzgw.gov.pl

Natomiast cała powierzchnia Gminy Gnojno objęta jest ochroną Chmielnicko-Szydłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, którego funkcje reguluje *Uchwała Nr XXXV/620/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 23 września 2013 r. dotycząca wyznaczenia Chmielnicko-Szydłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu* (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3312).

Na terenie Gminy Gnojno, w sołectwach: Kostera, Bugaj, Balice, położony jest specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 Ostoja Szaniecko-Solecka (kod PLH260034). Obszar ten został utworzony na mocy *Decyzji Komisji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny* (notyfikowana jako dokument nr C(2010) 9669)(2011/64/UE). Swoim zasięgiem obejmuje obszary gmin: Busko-Zdrój, Stopnica, Nowy Korczyn, Pacanów, Chmielnik, Solec-Zdrój, Gnojno, Wiślica[4].

Ponadto na obszarze gminy znajdują się trzy pomniki przyrody: dęby oraz źródła.

Głównym czynnikiem powodującym sytuacje kryzysową w sferze środowiskowej w odniesieniu do jednostek referencyjnych podlegających analizie to przede wszystkim użytkowanie niesprawnych i przestarzałych urządzeń grzewczych, które w znacznym stopniu zanieczyszczają środowisko. Wynika to z braku świadomości społeczeństwa o wpływie

[4] Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Kielcach, kielce.rdos.gov.pl oraz strona internetowa Natura 2000, natura2000.gdos.gov.pl, inf. z dnia 16.09.2016.

spalanego paliwa do ogrzewania domów, spalanie odpadów komunalnych oraz o stanie stosowanych w tym celu pieców na jakość wdychanego przez nich powietrza.

3.6. Wyniki diagnozy w poszczególnych sferach

W związku z tym, że rewitalizacja ma wymiar terytorialny, ważne są te obszary gminy, na których występuje koncentracja negatywnych zjawisk i lokalnych potencjałów. Efektem przeprowadzonej diagnozy Gminy Gnojno w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej, w podziale na przyjęte jednostki referencyjne jest opracowana mapa poglądowa łącząca dane z różnych dziedzin. W ten sposób została wykonana rzetelna analiza jednoznacznie wskazująca, na których obszarach gminy nakładają się różnego rodzaju problemy.

Ważnym elementem diagnozy jest również określenie lokalnych potencjałów, które można wykorzystać do przezwyciężenia stanu kryzysowego na danym obszarze. Bez takiego podejścia nie ma szans na powodzenie procesu rewitalizacji oraz na trwałą i realną poprawę jakości i warunków życia społeczności lokalnej. Zidentyfikowane przez Urząd Gminy Gnojno potencjały lokalne w podziale na jednostki referencyjne Gminy Gnojno przedstawia tabela 3.

Tabela 3 Potencjały lokalne w podziale na jednostki referencyjne na terenie Gminy Gnojno

Lp.	Nazwa	Zidentyfikowane potencjały lokalne
1.	Balice	1. Walory przyrodnicze – piękne krajobrazy. 2. Posiadane zabytki i przyrodnicze ciekawostki. 3. Potencjał edukacyjny – Szkoła Podstawowa.
2.	Bugaj	1. Dobra jakość gleb. 2. Spokojna okolica. 3. Długie tradycje rolnicze.
3.	Falki	1. Czyste otoczenie i niezagrożone środowisko naturalne. 2. Naturalne warunki rozwoju rolnictwa. 3. Dobra jakość gleb.
4.	Glinka	1. Przebieg przez miejscowość drogi wojewódzkiej. 2. Potencjał ludzki w branży rolnej i obsługa ruchu turystycznego. 3. Dobra jakość gleb.
5.	Gnojno	1. Przebieg przez miejscowość drogi wojewódzkiej. 2. Sieć wodociągowa i telefoniczna. 3. Potencjał edukacyjny – Szkoła Podstawowa i Gimnazjum.
6.	Gorzakiew	1. Jezioro. 2. Czyste powietrze. 3. Walory przyrodnicze – piękne krajobrazy.
7.	Grabki Małe	1. Dobra jakość gleb. 2. Potencjał ludzki w sadownictwie. 3. Spokojna okolica.

8.	Janowice Poduszowskie	1. Aktywny samorząd sołectwa oraz organizacji wiejskich. 2. Stosunkowo dobre gleby. 3. Potencjał ludzki w sadownictwie.
9.	Janowice Raczyckie	1. Spokojna okolica. 2. Brak uciążliwego przemysłu. 3. Aktywny samorząd organizacji wiejskich.
10.	Januszowice	1. Spokojna okolica. 2. Czyste powietrze. 3. Przebieg ruchu kolei szerokotorowej.
11.	Jarząbki	1. Dobry dostęp komunikacyjny – położenie przy drodze wojewódzkiej. 2. Potencjał ludzki w sadownictwie. 3. Potencjał edukacyjny – Szkoła Podstawowa.
12.	Kostera	1. Walory przyrodnicze – piękne krajobrazy. 2. Czyste otoczenie i niezagrożone środowisko naturalne. 3. Spokojna okolica.
13.	Maciejowice	1. Dobry dostęp komunikacyjny – położenie przy drodze powiatowej. 2. Czyste powietrze. 3. Piękne krajobrazy.
14.	Płośnia	1. Czyste powietrze. 2. Brak uciążliwego przemysłu. 3. Spokojna okolica.
15.	Poręba	1. Spokojna okolica. 2. Naturalne warunki rozwoju rolnictwa. 3. Przedsiębiorczość mieszkańców Sołectwa.
16.	Pożogi	1. Walory przyrodnicze – jezioro i piękne krajobrazy. 2. Brak większych zakładów przemysłowych.
17.	Raczyce	1. Duży potencjał tkwiący w młodzieży. 2. Aktywny samorząd sołectwa oraz organizacji wiejskich. 3. Potencjał edukacyjny – Szkoła Podstawowa.
18.	Ruda	1. Przebieg ruchu kolei szerokotorowej. 2. Walory przyrodnicze – piękne krajobrazy. 3. Czyste powietrze.
19.	Rzeszutki	1. Przebieg ruchu kolei szerokotorowej. 2. Dobra jakość gleb. 3. Potencjał ludzki w branży rolnej.
20.	Skadla	1. Przebieg przez miejscowość drogi wojewódzkiej. 2. Potencjał ludzki w branży rolnej i obsługa ruchu turystycznego. 3. Piękne krajobrazy.
21.	Wola Bokrzycka	1. Walory przyrodnicze – piękne krajobrazy. 2. Jezioro. 3. Czyste powietrze.
22.	Wola Zofiowska	1. Czyste powietrze. 2. Długie tradycje rolnicze. 3. Brak uciążliwego przemysłu.
23.	Wólka Bosowska	1. Spokojna okolica. 2. Czyste otoczenie i niezagrożone środowisko naturalne. 3. Czyste powietrze.
24.	Zagrody	1. Naturalne warunki rozwoju rolnictwa. 2. Potencjał ludzki w sadownictwie. 3. Długie tradycje rolnicze.
25.	Zawada	1. Walory przyrodnicze –piękne krajobrazy.

		2. Spokojna okolica. 3. Czyste otoczenie i nieskażone środowisko naturalne.
26.	Zofiówka	1. Czyste otoczenie i niezagrożone środowisko naturalne. 2. Dobra jakość gleb. 3. Potencjał ludzki w sadownictwie.

Źródło: Urząd Gminy Gnojno

Kartograficzne przedstawienie wyników diagnozy (metoda kartogramu) w poszczególnych sferach na terenie jednostek referencyjnych Gminy Gnojno oraz nakładanie się koncentracji zjawisk kryzysowych prezentuje mapa 13. Stanowi ona podstawę i uzasadnienie do wyznaczenia obszaru zdegradowanego, a następnie skoncentrowania działań na określonym obszarze rewitalizacji w Gminie Gnojno.

Mapa 13 Koncentracja negatywnych zjawisk we wszystkich sferach w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno – wskaźnik syntetyczny

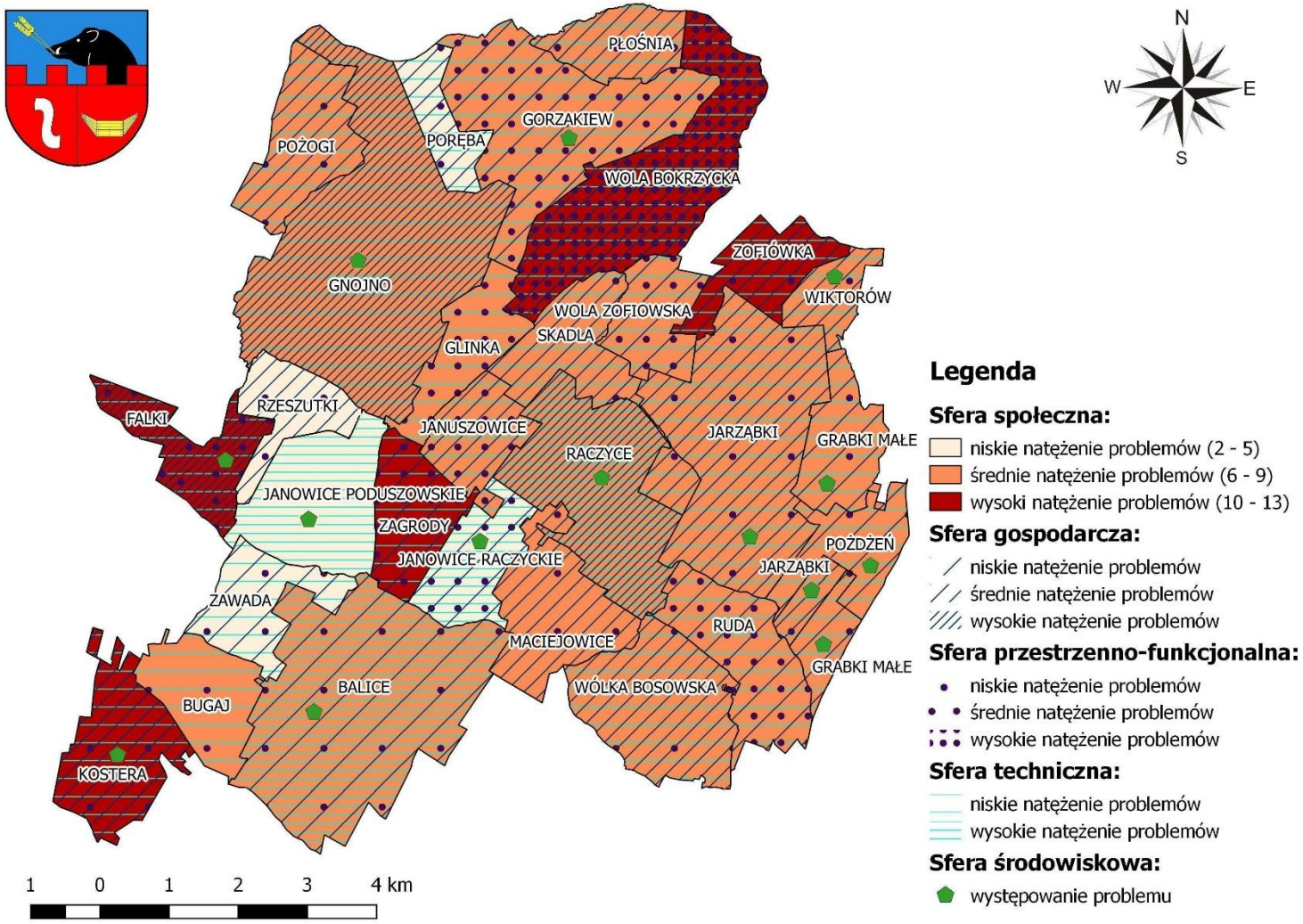

Źródło: Opracowanie własne

4. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Gnojno

Zgodnie z pkt 3 z rozdziału 3 Wytycznych, obszar zdegradowany to „obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to najczęściej obszarów miejskich, ale także wiejskich. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów".

Na podstawie przeprowadzonego audytu gminnego wyznaczono obszar zdegradowany, na który składają się jednostki referencyjne charakteryzujące się problemami w sferze społecznej, przy jednoczesnym występowaniu problemów przynajmniej w jednej innej sferze oraz największą liczbą zidentyfikowanych negatywnych zjawisk, tj. ≥ 11. Zgodnie z przedstawionymi założeniami obszar zdegradowany na terenie Gminy Gnojno obejmuje jednostki: Wola Bokrzycka (20), Falki (20), Kostera (19), Zagrody (17), Zofiówka (17), Gorzakiew (13), Januszowice (13), Skadla (13), Wólka Bosowska (13), Maciejowice (12), Płośnia (12), Pożogi (12), Wola Zofiowska (12), Balice (11), Bugaj (11), Glinka (11), Gnojno (11), Jarząbki (11), Ruda (11).

Wskazany obszar zajmuje 81,0 km^2, co stanowi 84,5% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 3 765 osób, tj. 81,5% ogółu mieszkańców gminy.

Granice obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Gnojno, wyznaczonego na podstawie niniejszej diagnozy, przedstawia mapa 14.

Mapa 14 Granice wyznaczonego obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Gnojno

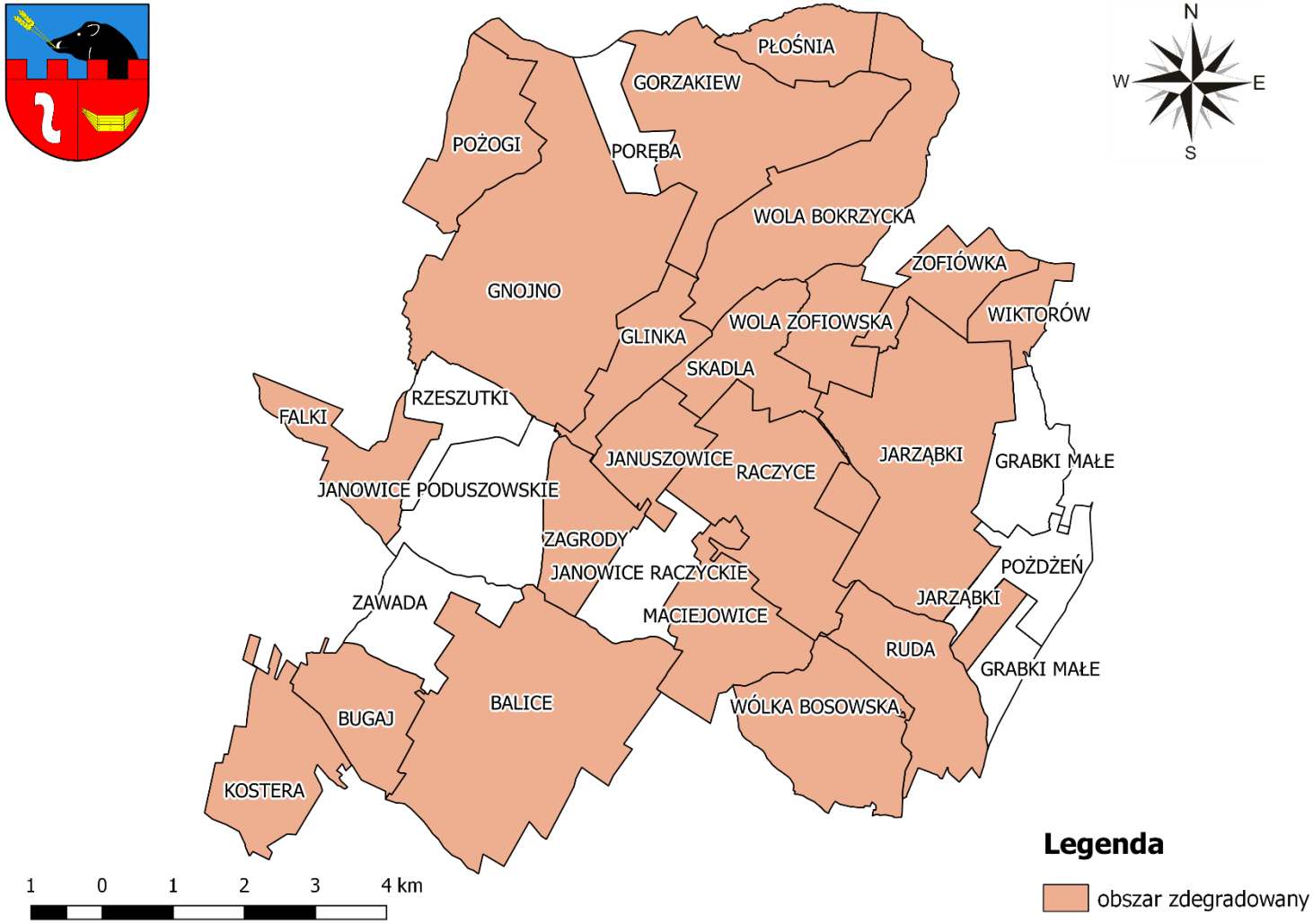

Źródło: Opracowanie własne

5. Obszar rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno

Zgodnie z pkt 4 z rozdziału 3 Wytycznych, obszar rewitalizacji to „obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk (…), na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy".

Na podstawie ww. zapisów Wytycznych wyznaczony został obszar, na którym występuje wysokie natężenie negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz występują problemy w sferze gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej, a jednocześnie mający istotne znaczenie dla rozwoju gminy i planowane jest na nim przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych.

W wyniku przeprowadzonej diagnozy w podziale na jednostki referencyjne gminy i delimitacji obszaru zdegradowanego, wyznaczono trzy podobszary rewitalizacji:

- *Podobszar I* – w którego skład wchodzi zabudowana część sołectwa Gnojno z wyłączeniem przysiółka Kaleby (zamieszkały przez 627 osób),
- *Podobszar II* – obejmujący swym zasięgiem zabudowaną część sołectwa Balice (zamieszkały przez 379 osób),
- *Podobszar III* – obejmujący zabudowane tereny sołectwa Raczyce (zamieszkały przez 347 osób).

Wyznaczony obszar rewitalizacji zajmuje łącznie powierzchnię 2,96 km^2 (3,1% powierzchni ogółem gminy) i na koniec 2015 roku był zamieszkały przez 1 353 mieszkańców (29,3% ludności ogółem gminy), więc nie przekracza limitów określonych w pkt 4 w rozdziale 3 *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020.*

Granice obszaru rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego przedstawia mapa 15, natomiast mapy 16–18 pokazują lokalizację obszaru rewitalizacji na tle ortofotomapy.

Mapa 15 Obszar rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego w Gminie Gnojno

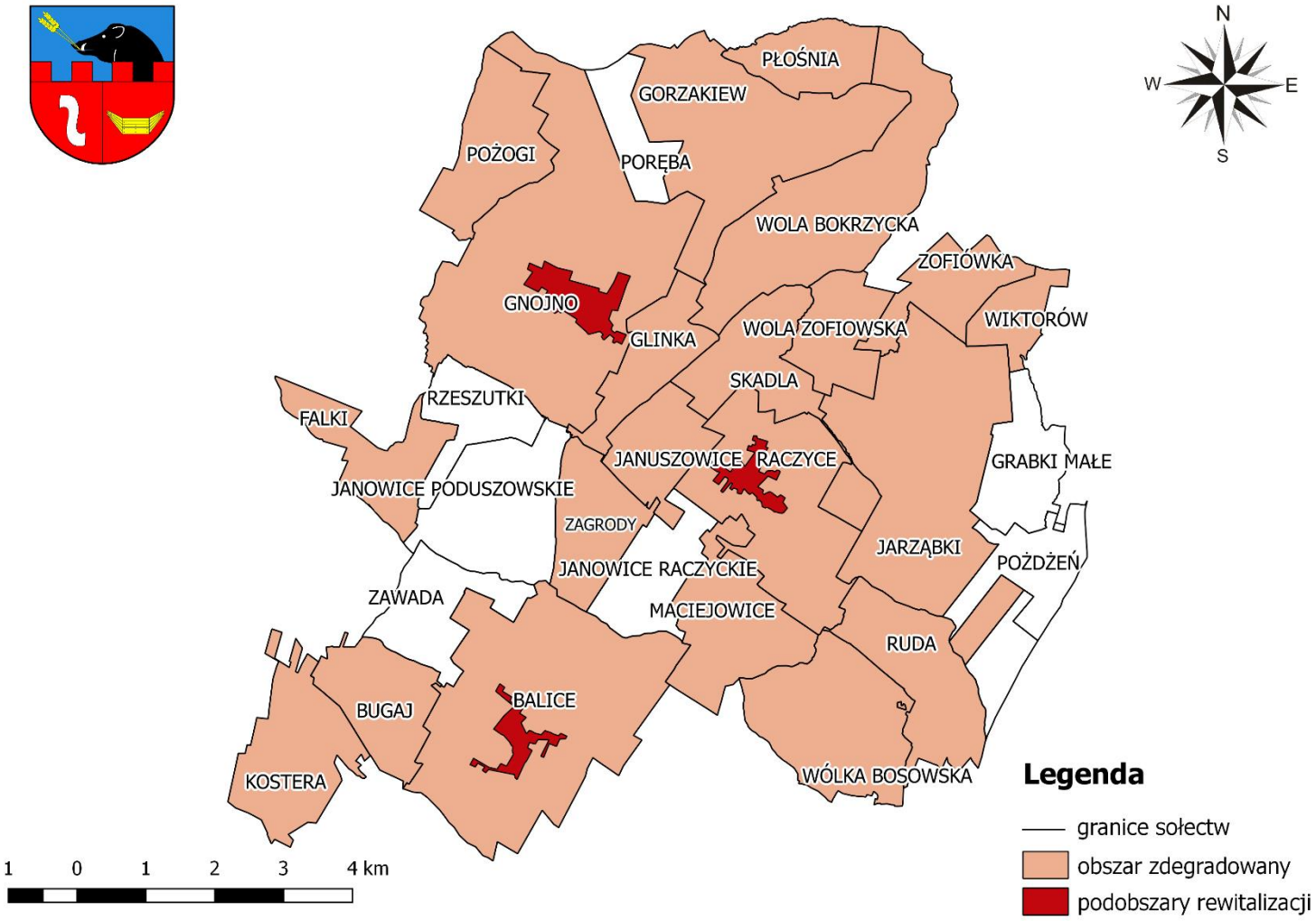

Źródło: Opracowanie własne

Mapa 16 Lokalizacja obszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Gnojno (podobszar I)

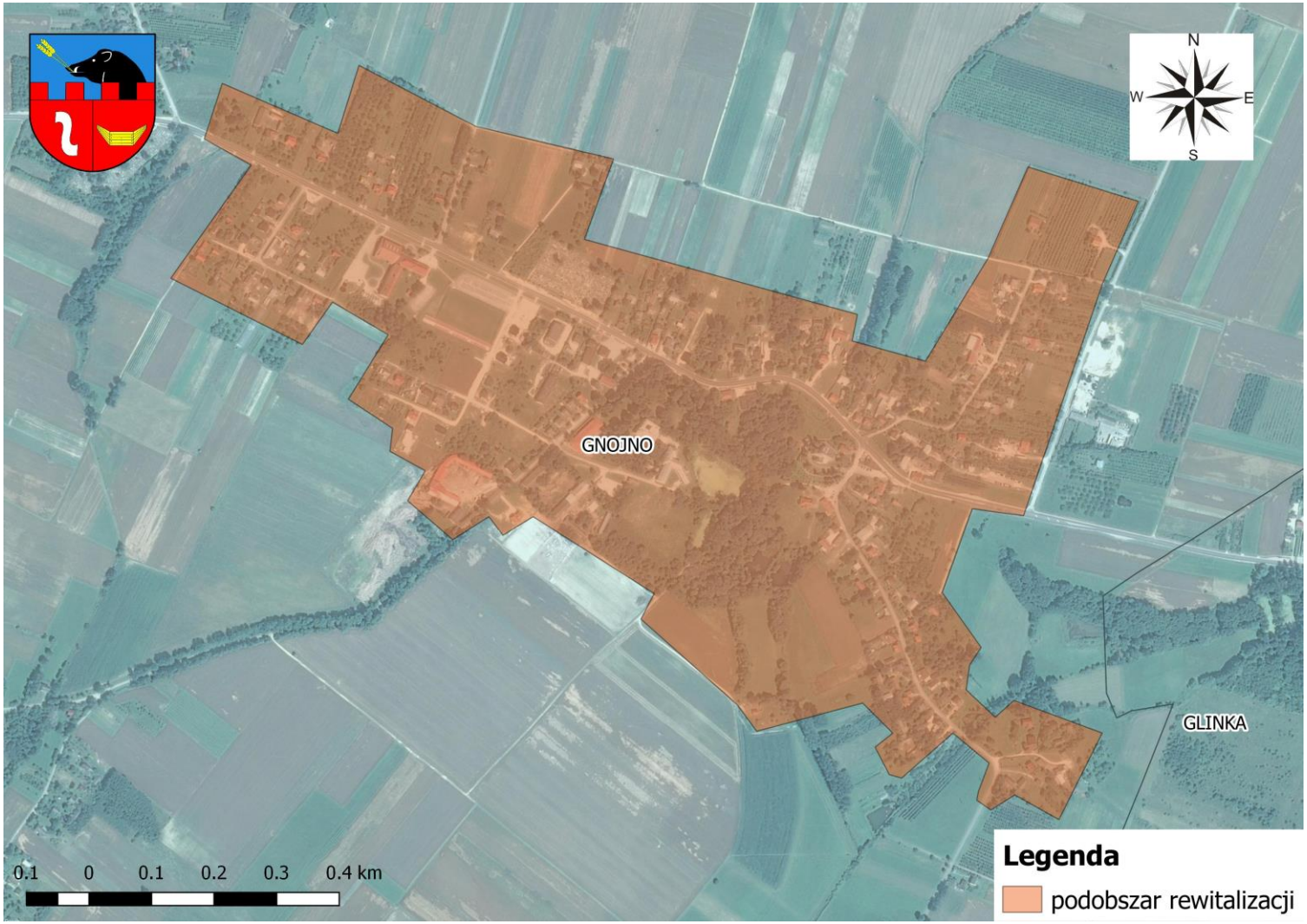

Źródło: Opracowanie własne na podkładzie Google Satellite

Mapa 17 Lokalizacja obszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Balice (podobszar II)

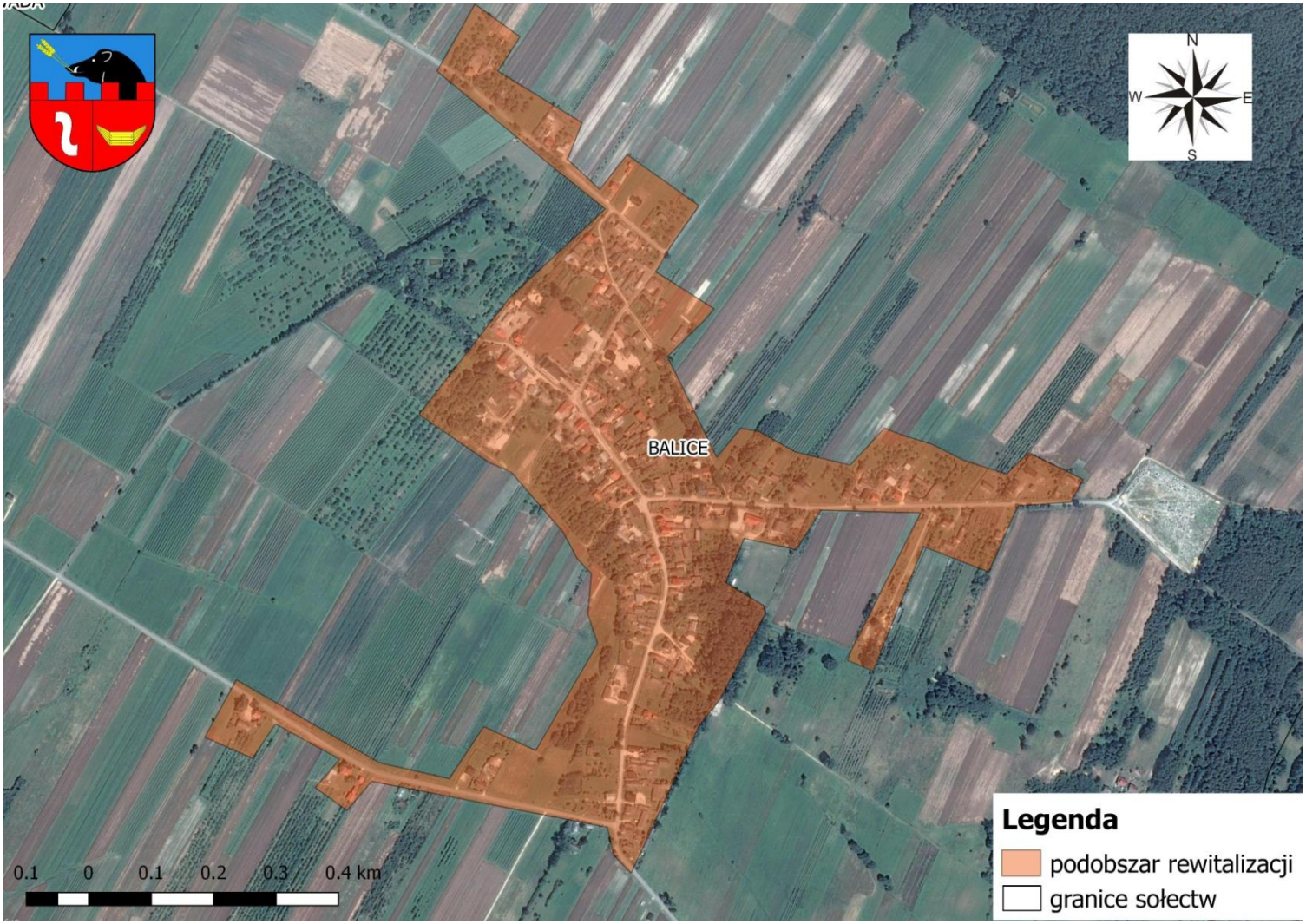

Źródło: Opracowanie własne na podkładzie Google Satellite

Mapa 18 Lokalizacja obszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Raczyce (podobszar III)

Źródło: Opracowanie własne na podkładzie Google Satellite

Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się wysokim natężeniem negatywnych zjawisk w sferze społecznej, a także zdiagnozowane zostały na nim problemy w sferach: gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej. Potwierdza to analiza ilościowa (wskaźnikowa) zamieszczona w tabeli 4 i na mapach 19–27 oraz analiza jakościowa (opisowa) zawarta w tabeli 5.

Tabela 4 Analiza ilościowa wybranych wskaźników dla obszaru rewitalizacji Gminy Gnojno (dane za 2015 rok)

Nazwa wskaźnika	Jedn.	Balice	Gnojno	Raczyce	Średnia dla gminy
Sfera społeczna					
Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	%	52,8	68,8	56,5	60,2
Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w % ludności ogółem	%	26,6	15,1	24,8	22,1
Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego)	szt.	89,5	45,3	77,0	66,2
Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy w % bezrobotnych ogółem	%	27,3	54,5	53,8	49,0
Liczba osób zamieszkujących mieszkania komunalne na 1 000 mieszkańców	szt.	5,3	9,1	0,0	1,9
Sfera gospodarcza					
Liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	szt.	0,0	0,0	0,0	28,8
Liczba zakończonych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	0,0	26,1	28,8	17,3
Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	395,8	260,8	115,3	262,1
Sfera techniczna					
Budynki mieszkalne nowe oddane do użytkowania w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	26,4	52,2	0,0	34,7
Sfera środowiskowa					
Ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska – azbest	m2	21 476	33 214	19 307	11 765

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie, Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju

Mapa 19 Procentowy udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców

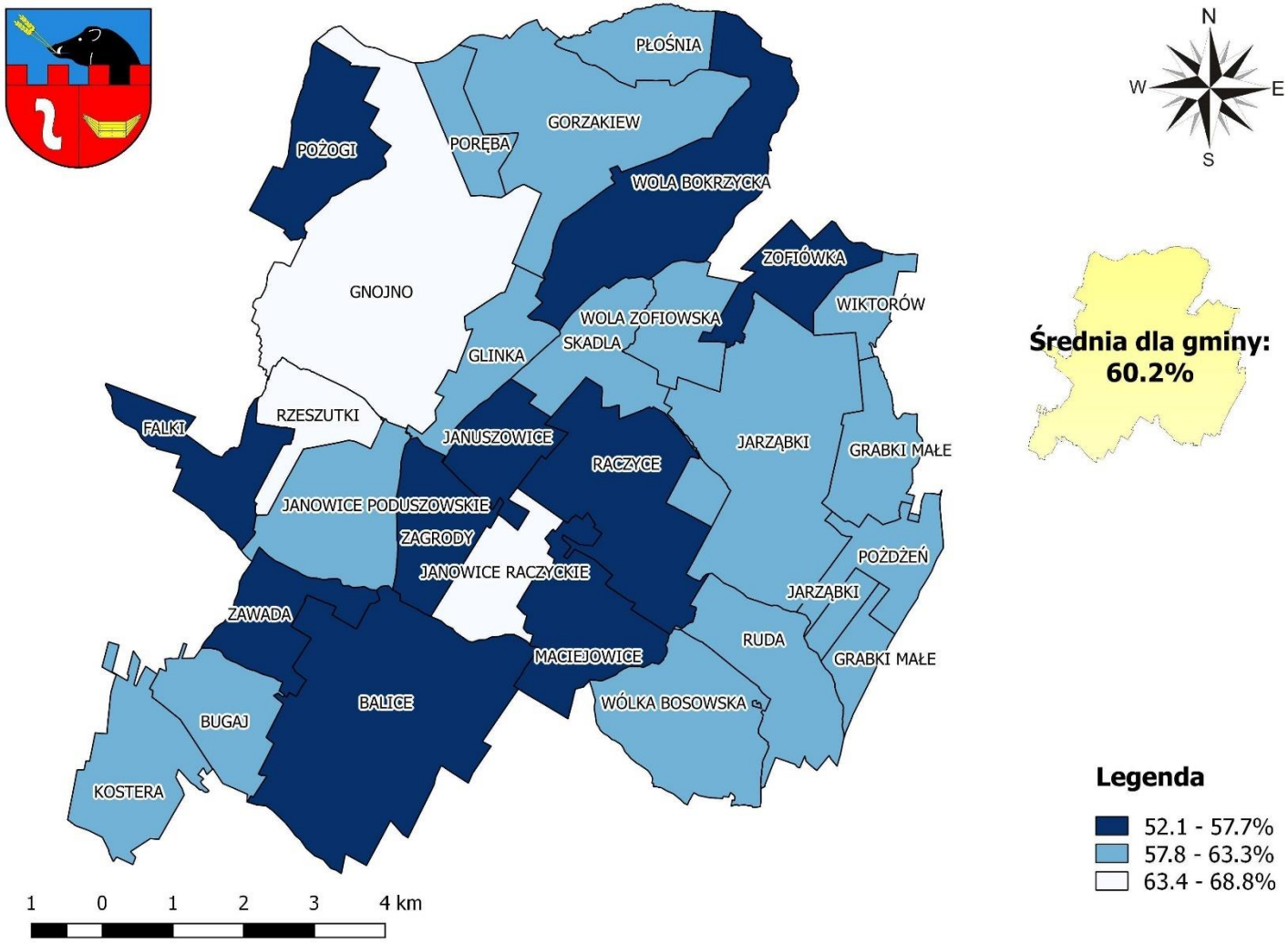

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Mapa 20 Procentowy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców

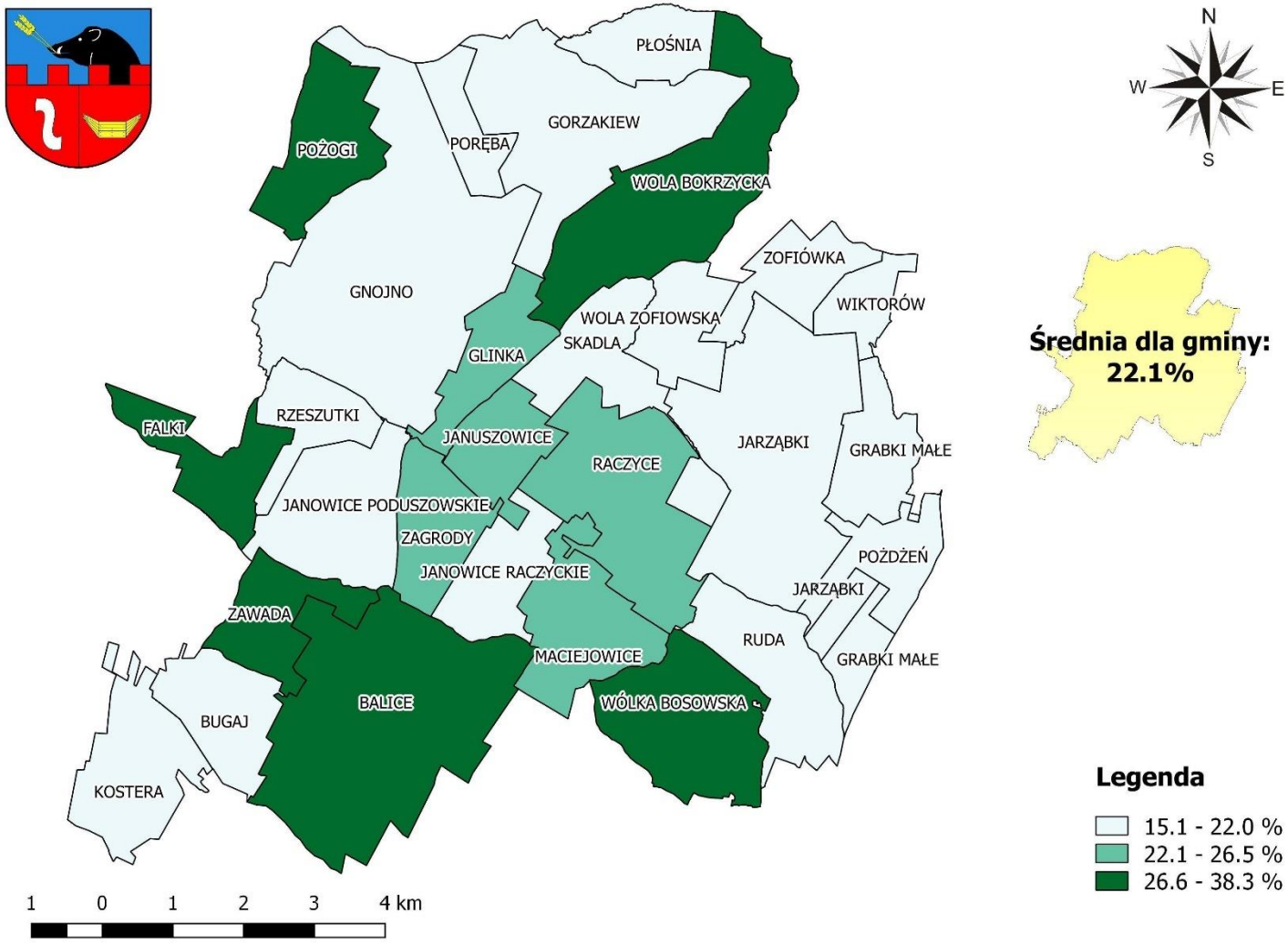

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Mapa 21 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego)

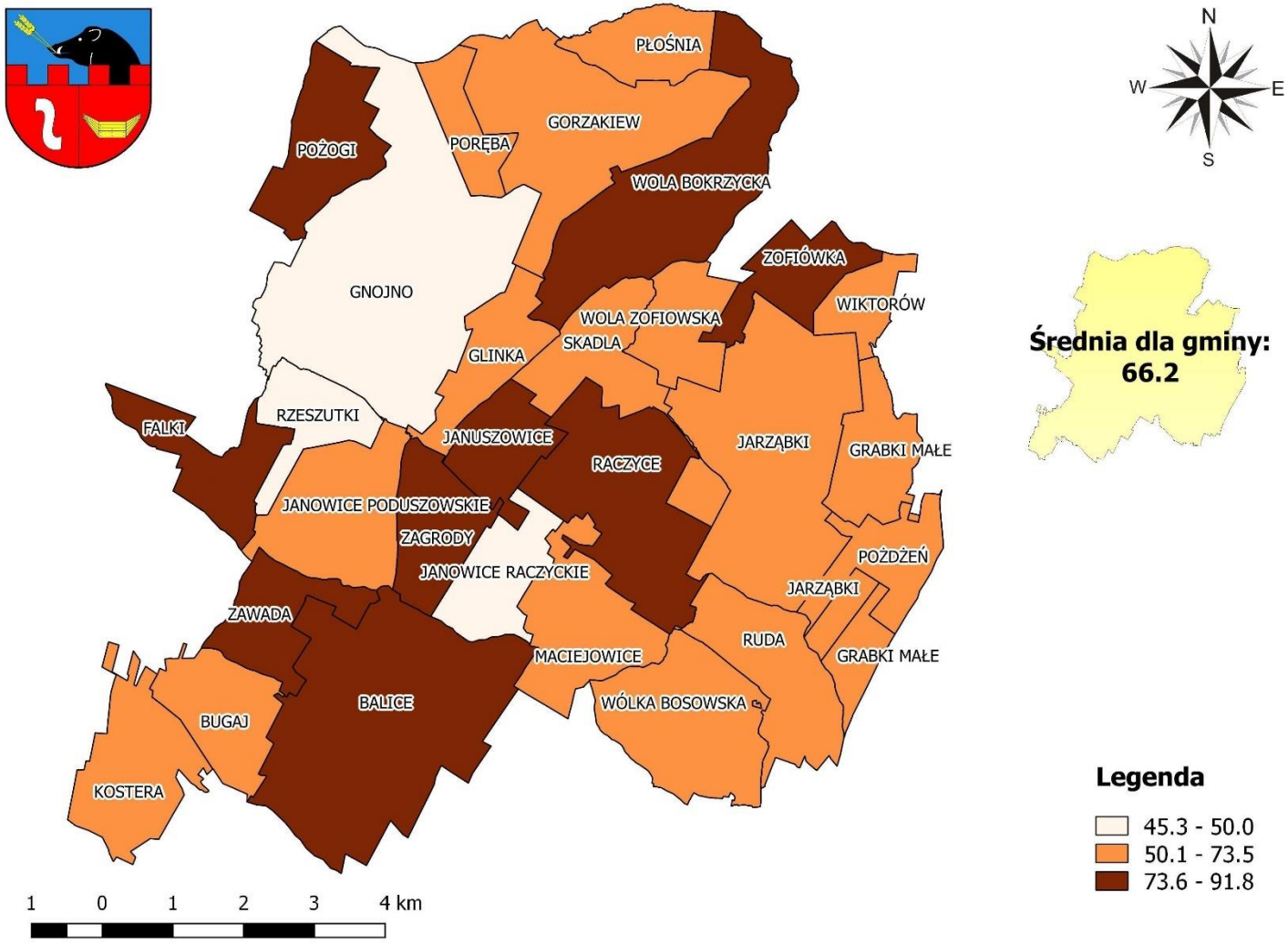

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Mapa 22 Procentowy udział osób bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych

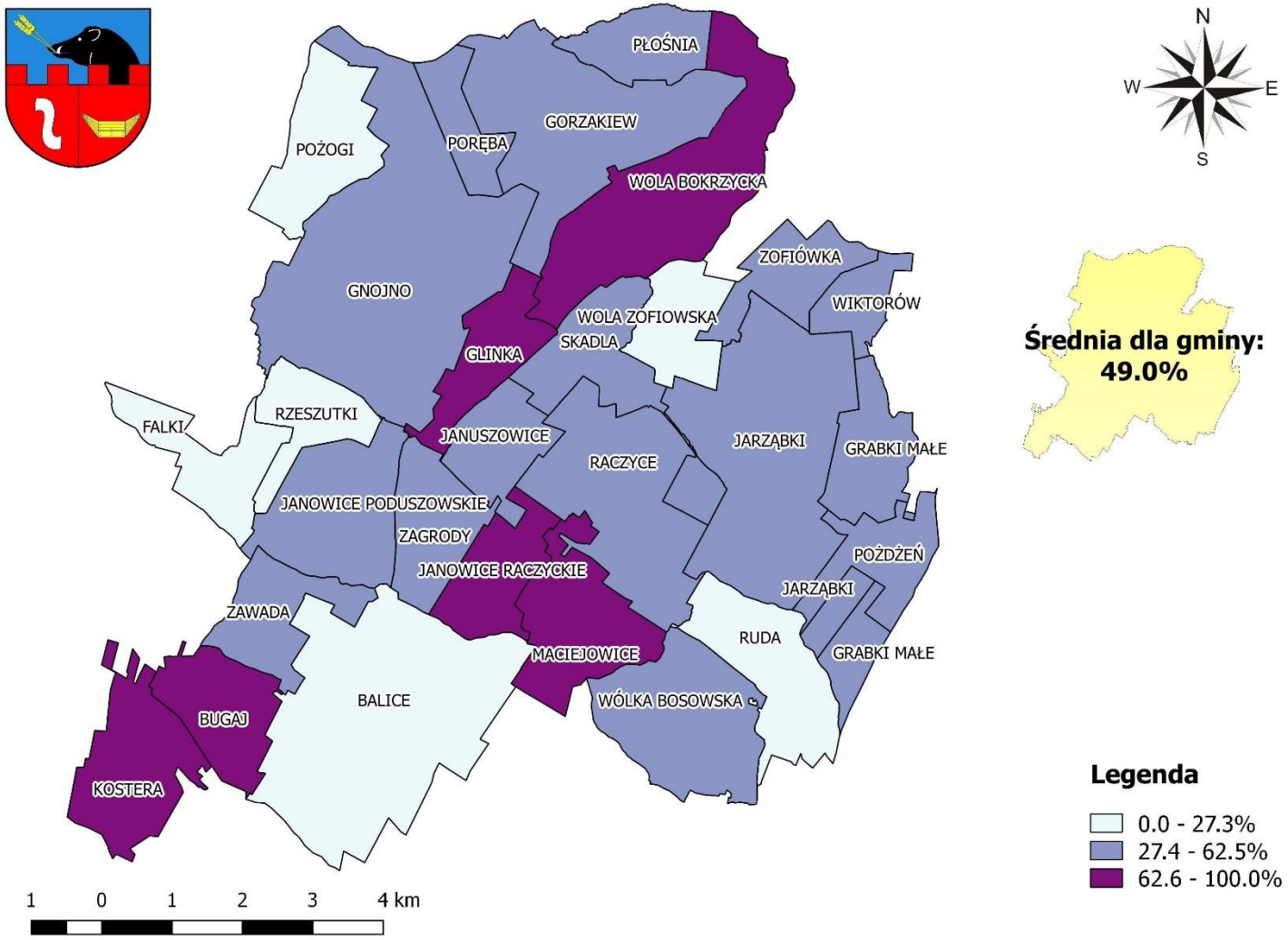

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ogólnodostępnych danych Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju

Mapa 23 Liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

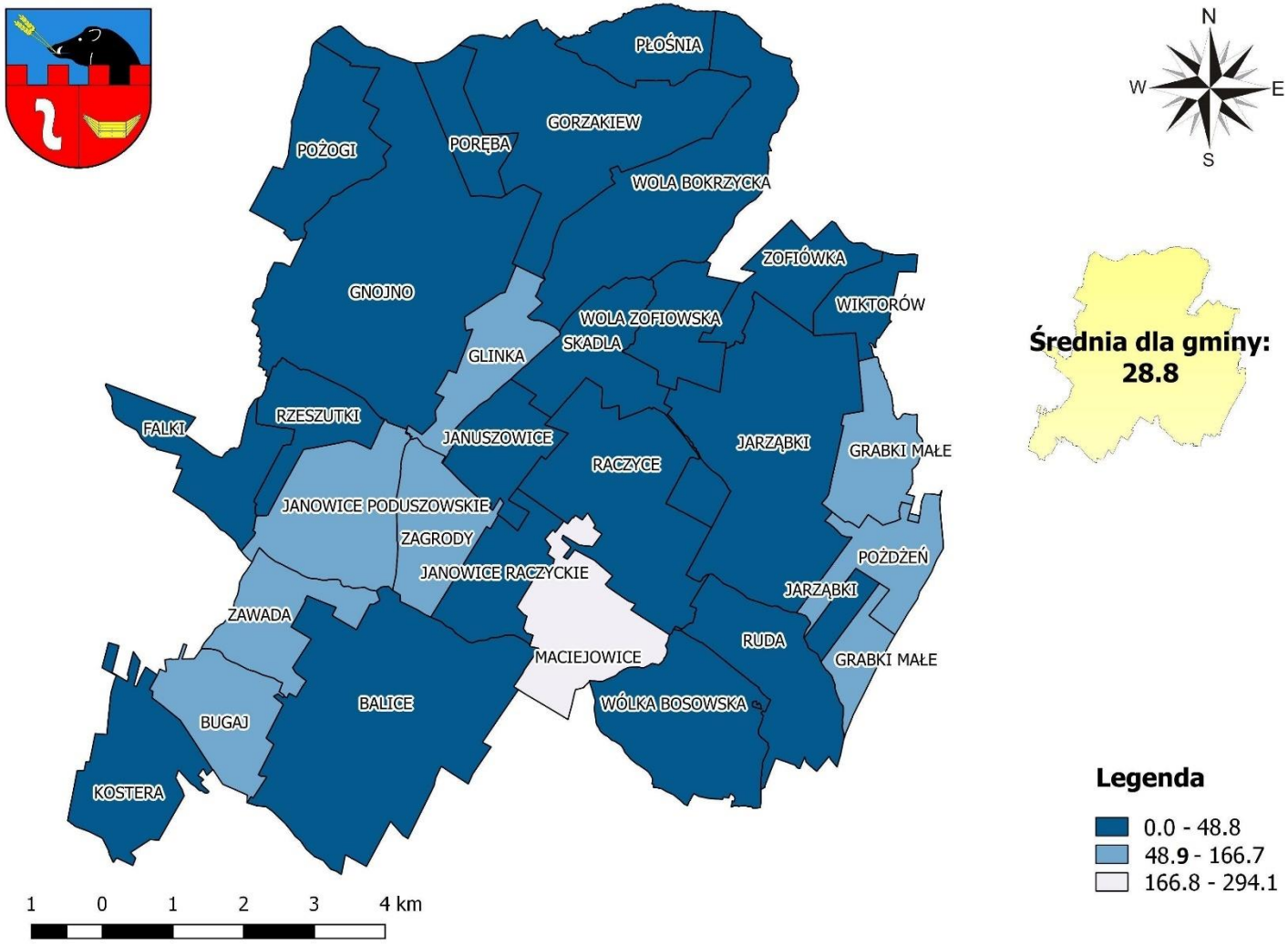

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Mapa 24 Liczba zakończonych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

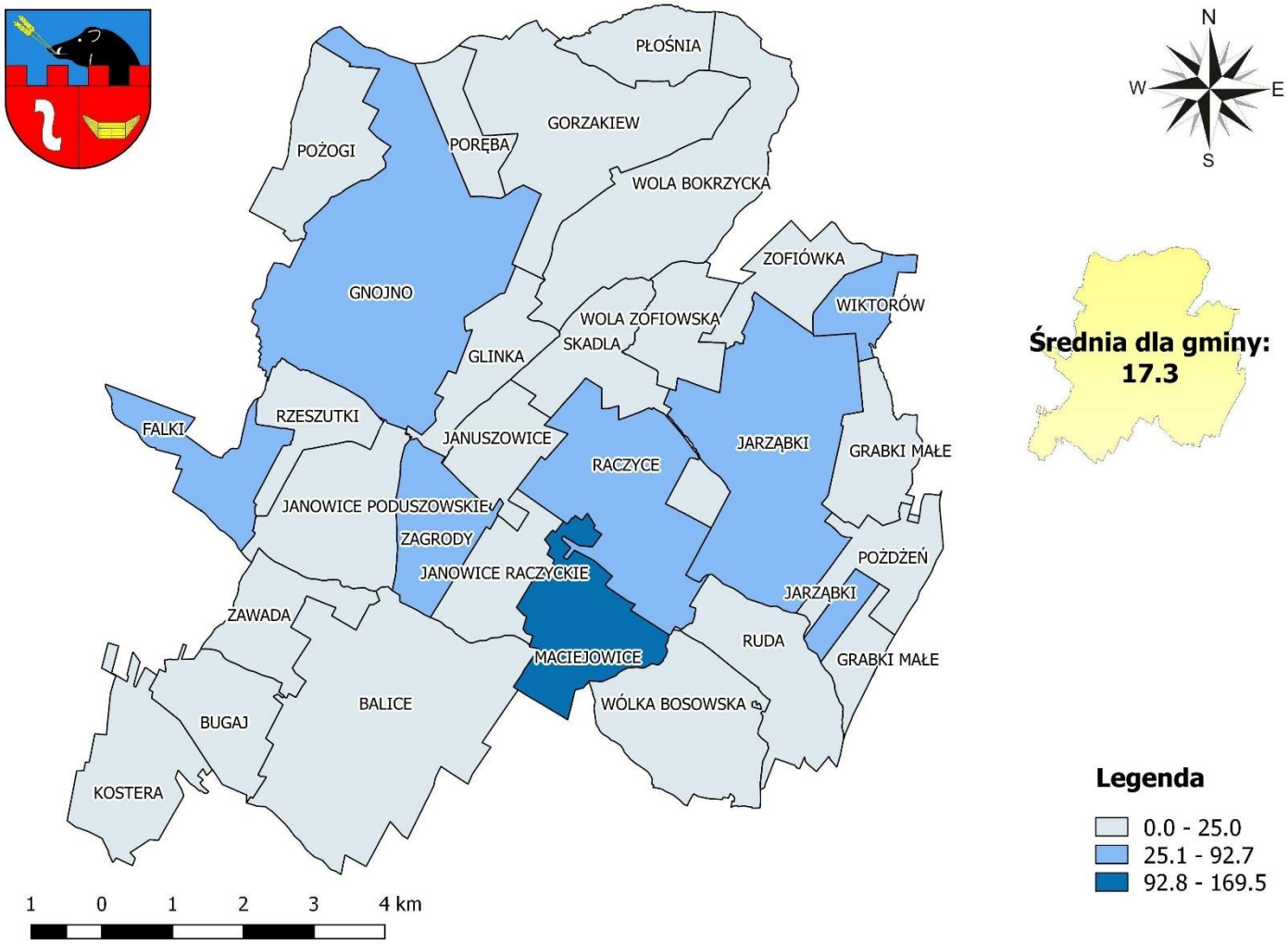

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Mapa 25 Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

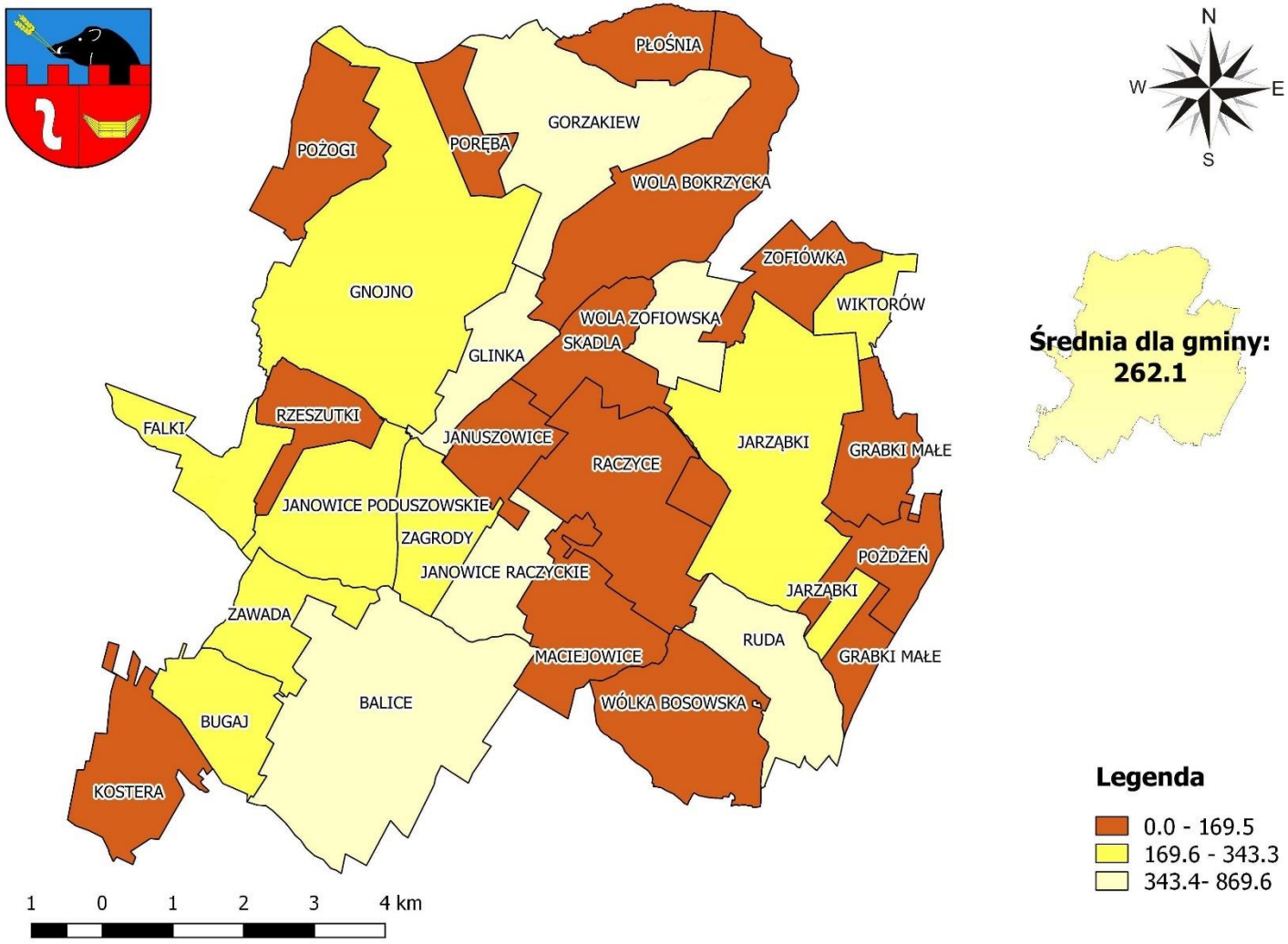

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Mapa 26 Budynki mieszkalne nowe oddane do użytkowania w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

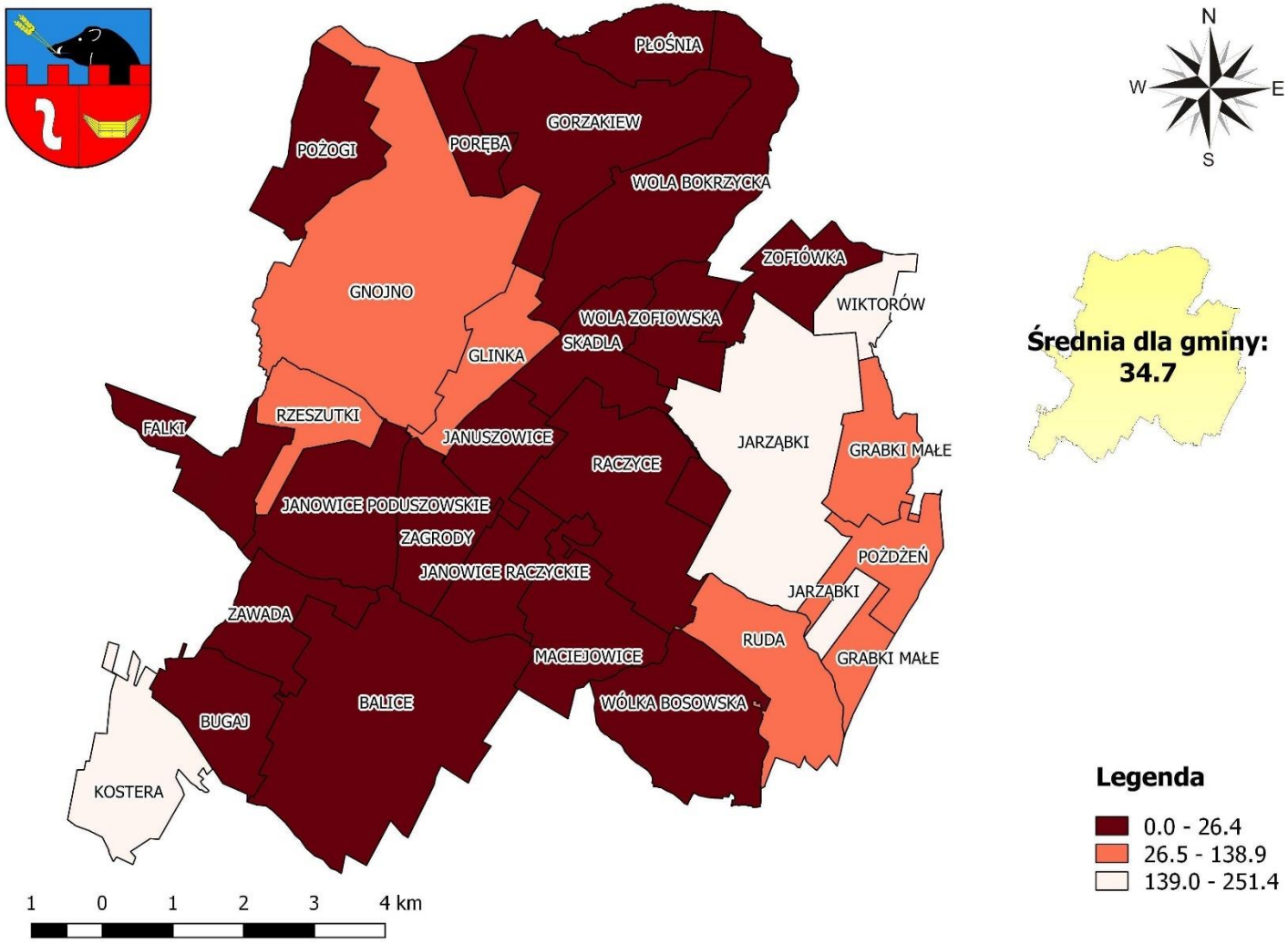

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Mapa 27 Ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska – azbest

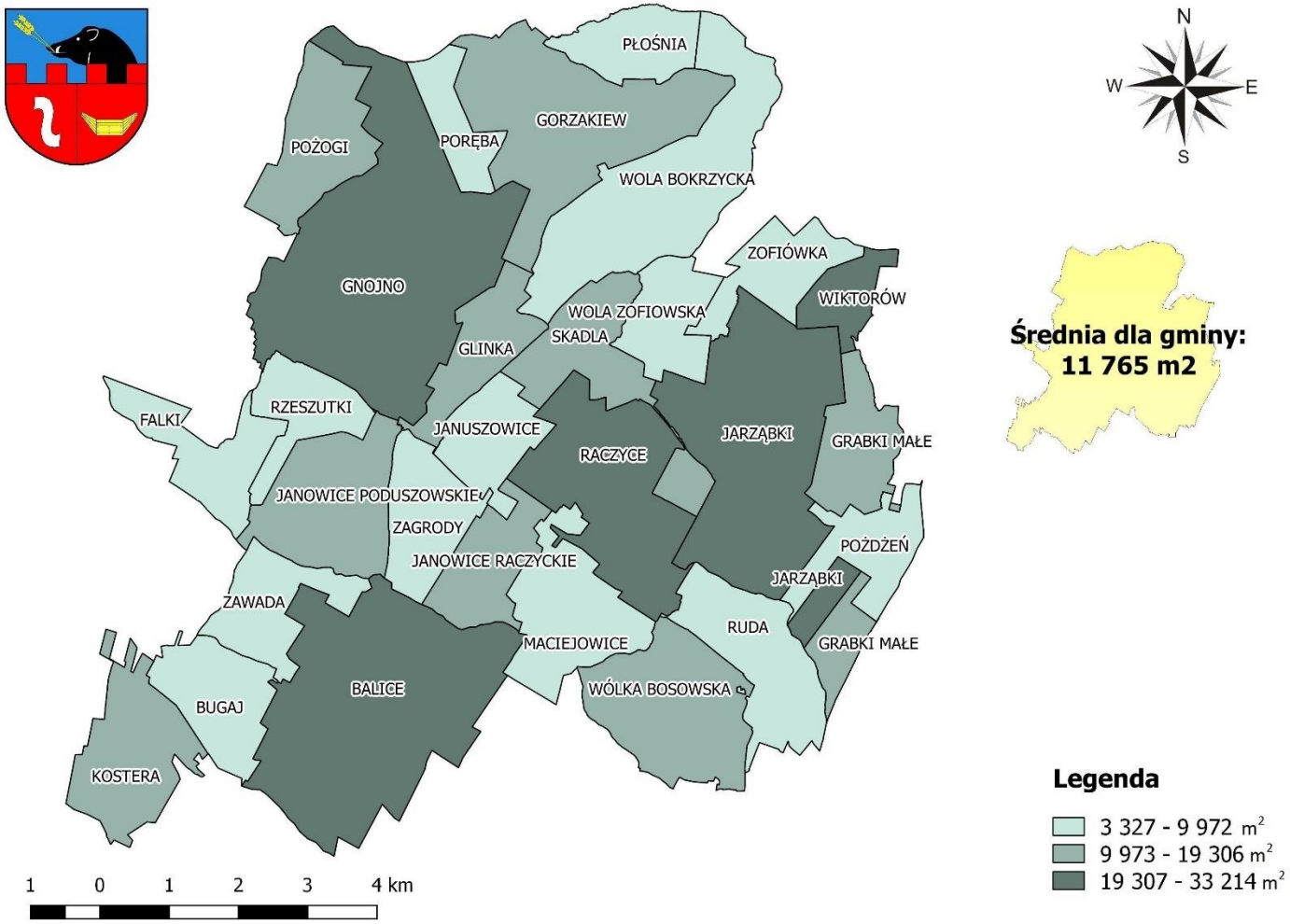

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie

Tabela 5 Analiza jakościowa – charakterystyka negatywnych zjawisk w sferze społecznej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej

Sfera	Charakterystyka negatywnych zjawisk
Społeczna	1. Niska aktywność społeczna, nieliczne organizacje pozarządowe. 2. Słaba oferta kulturowa i oświatowa dla mieszkańców. 3. Niezadowalająca oferta spędzania wolnego czasu zarówno młodzieży, jak i osób starszych. 4. Słaba współpraca między samorządami, sektorem społecznym i mieszkańcami. 5. Brak integracji wśród mieszkańców – szczególnie w sołectwie Gnojno. 6. Niski poziom nauczania w szkołach.
Gospodarcza	1. Niski poziom zamożności mieszkańców. 2. Niski poziom dochodów własnych gminy. 3. Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, skutkujące niskimi dochodami. 4. Nierentowność przedsiębiorczości rolnej.
Przestrzenno--funkcjonalna	1. Niska estetyka budynków. 2. Słabe wyposażenie przestrzeni publicznych w infrastrukturę sportową, rekreacyjną i społeczną oraz niedostatecznie rozwinięta infrastruktura ścieżek rowerowych. 3. Niedostosowanie rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych. 4. Niska jakość i dostępność obsługi komunikacyjnej. 5. Brak infrastruktury kanalizacyjnej. 6. Niedostateczne zagospodarowanie terenów przyległych do instytucji pełniących funkcje społeczne, kulturalne, edukacyjne oraz brak dostosowania do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.
Techniczna	1. Niezadowalający stan dróg i infrastruktury towarzyszącej. 2. Niska efektywność energetyczna budynków (w tym będących własnością Gminy Gnojno). 3. Postępująca degradacja i pogarszanie się stanu technicznego obiektów budowlanych będących siedzibą instytucji publicznych pełniących funkcje społeczne, edukacyjne, kulturalne, rekreacyjne i sportowe.
Środowiskowa	1. Niska świadomość ekologiczna mieszkańców. 2. Brak wystarczającej ilości odpowiednio urządzonej zieleni.

Źródło: Opracowanie własne

Występowanie ww. negatywnych zjawisk skoncentrowanych na obszarze rewitalizacji obrazują zdjęcia wykonane podczas spaceru badawczego przeprowadzonego przez pracowników Urzędu Gminy Gnojno.

Fotografia 1 Niezagospodarowany teren wokół kościoła w Gnojnie (Podobszar I)

Źródło: Urząd Gminy Gnojno

Fotografia 2 Niezagospodarowany teren wokół kościoła w Gnojnie (Podobszar I)

Źródło: Urząd Gminy Gnojno

Fotografia 3 Niezagospodarowany teren wokół kościoła w Gnojnie (Podobszar I)

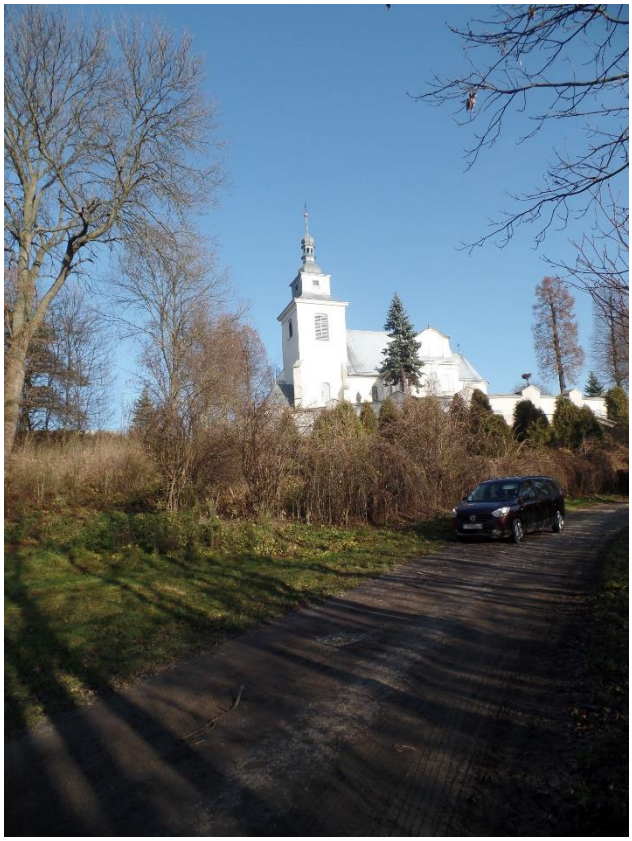

Źródło: Urząd Gminy Gnojno

Fotografia 4 Budynek Ośrodka Zdrowia w Balicach (Podobszar II)

Źródło: Urząd Gminy Gnojno

Fotografia 5 Budynek Ośrodka Zdrowia w Raczycach (Podobszar III)

Źródło: Urząd Gminy Gnojno

Fotografia 6 Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej w Raczycach (Podobszar III)

Źródło: Urząd Gminy Gnojno

Tereny ujęte w obszarze rewitalizacji to sołectwa: Gnojno, Balice oraz Raczyce. Założenia *Planu Odnowy Miejscowości Gnojno na lata 2016–2022* pokrywają się z celem działania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020: *Podstawowe usługi*

i odnowa wsi na obszarach wiejskich. Za główny cel Planu przyjęto podtrzymanie lub odtworzenie atrakcyjności wsi jako miejsca zamieszkania, stanowiącego konkurencyjną alternatywę dla obszarów miejskich oraz różnicowanie działalności gospodarczych pod kątem pozarolniczym. Pozwoli to na zahamowanie migracji młodych ludzi, w szczególności lepiej wykształconych, do większych ośrodków miejskich. Analiza SWOT wskazuje, iż mocnymi stronami Gminy Gnojno są w szczególności: atrakcyjne i czyste środowisko naturalne, skupienie najważniejszych instytucji administracji, oświaty, ochrony zdrowia, kultury, sportu i rekreacji oraz usług w gminie, dobre położenie komunikacyjne oraz wolne tereny do zagospodarowania pod budownictwo mieszkaniowe. W słabych stronach wskazano brak terenów sportowych, niekorzystną strukturę agrarną, niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę techniczną i okołoturystyczną, zubożenie społeczeństwa, niekorzystną strukturę wieku, niską aktywność społeczno-gospodarczą oraz słabą ofertę kulturalną. Szansą na poprawę sytuacji mogą być dodatkowe źródła finansowania, moda na mieszkanie „za miastem" oraz rozwój OZE. Powyższe aspekty pokazują, iż interwencja rewitalizacyjna w każdej ze sfer (społeczna, gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna i techniczna) jest potrzebna, więc opracowanie Programu Rewitalizacji (PR) uznaje się za konieczne.

Według Narodowego Instytutu Dziedzictwa na terenie Gminy Gnojno znajdują się cztery zabytki nieruchome (stan na dzień 30 września 2016 r.):

- w Balicach:
  - kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa, pocz. XIX w., 1923 r. (nr rej.: A-43 z 31.03.1971);
- w Gnojnie:
  - kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela, 1596–98 (nr rej.: A-44/1-2 z 18.10.1956 i z 22.06.1967);
  - kostnica na cmentarzu kościelnym, XV w. (nr rej.: A-44/1-2 z 28.02.1958);
  - zespół dworski (nr rej.: 45/1-2 z 13.04.1933, z 13.07.1946, z 11.12.1957 i z 23.06.1967): dwór z 2 poł. XVI w., XVII w., 1960 r. oraz park z XIX w.

Z uwagi na to, że sołectwo Gnojno jest siedzibą gminy, zlokalizowane są tutaj jednostki organizacyjne: gimnazjum, szkoła podstawowa, Gminna Biblioteka Publiczna (z oddziałem w Balicach i Raczycach), Gminny Zespół Obsługi Szkół, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. W Raczycach znajduje się

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
Unia Europejska Fundusz Spójności

również szkoła podstawowa. Dokonana analiza wykazała, że Gnojno, Balice oraz Raczyce charakteryzują się niską przedsiębiorczością. W 2015 roku nie odnotowano w tych sołectwach żadnych nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych. Liczba działalności gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców również wypadła bardzo niekorzystnie w stosunku do średniej dla gminy. Taka sytuacja wpływa negatywnie na wskaźnik bezrobocia wśród mieszkańców, czego efektem jest niski poziom jakości życia mieszkańców zamieszkujących ten obszar. Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji znajdują się również szkoły podstawowe, w których uczy się zdecydowana większość młodych mieszkańców gminy, jednak niekorzystne wyniki ze sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej wskazują na niski poziom nauczania w szkołach. W związku z tym konieczne jest podjęcie działań, które rozwiążą ten problem, m.in. realizacja zajęć dodatkowych budujących nowe zainteresowania lub pogłębiających wiedzę uczniów.

Potencjały i zasoby obszaru rewitalizacji pokazują, iż obszar ten ma istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gminy. Wszelkie działania rewitalizacyjne podjęte w celu zniwelowania negatywnych zjawisk kryzysowych na wyznaczonym obszarze będą oddziaływać na teren całej gminy, wpływając tym samym na poprawę jakości życia jej mieszkańców.

Spis fotografii

Fotografia 1 Niezagospodarowany teren wokół kościoła w Gnojnie (Podobszar I) 54
Fotografia 2 Niezagospodarowany teren wokół kościoła w Gnojnie (Podobszar I) 54
Fotografia 3 Niezagospodarowany teren wokół kościoła w Gnojnie (Podobszar I) 55
Fotografia 4 Budynek Ośrodka Zdrowia w Balicach (Podobszar II) 55
Fotografia 5 Budynek Ośrodka Zdrowia w Raczycach (Podobszar III) 56
Fotografia 6 Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej w Raczycach (Podobszar III) 56

Spis map

Mapa 1 Położenie Gminy Gnojno na tle Polski, województwa świętokrzyskiego i powiatu buskiego 6
Mapa 2 Podział Gminy Gnojno na jednostki strukturalne 8
Mapa 3 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno 18
Mapa 4 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno 20
Mapa 5 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno 22
Mapa 6 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze technicznej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno 25
Mapa 7 Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze środowiskowej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno 27
Mapa 8 Przekroczenia dobowych stężeń pyłu PM10 względem poziomu dopuszczalnego (50 µg/m^3) na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku 28
Mapa 9 Rozkład stężeń pyłu zawieszonego PM2,5 – stężenia roczne na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku 29
Mapa 10 Klasyfikacja stref pod względem kryterium ochrony zdrowia dla ozonu – cel długoterminowy na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku 29
Mapa 11 Rozkład stężenia rocznego benzo(a)pirenu w pyle PM10 na terenie województwa świętokrzyskiego w 2015 roku 30
Mapa 12 Obszar zagrożenia powodziowego na terenie Gminy Gnojno 31

Mapa 13 Koncentracja negatywnych zjawisk we wszystkich sferach w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Gnojno – wskaźnik syntetyczny 35
Mapa 14 Granice wyznaczonego obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Gnojno 37
Mapa 15 Obszar rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego w Gminie Gnojno 39
Mapa 16 Lokalizacja obszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Gnojno (podobszar I) 40
Mapa 17 Lokalizacja obszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Balice (podobszar II) 41
Mapa 18 Lokalizacja obszaru rewitalizacji w Gminie Gnojno – sołectwo Raczyce (podobszar III) 42
Mapa 19 Procentowy udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców 44
Mapa 20 Procentowy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców 45
Mapa 21 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego) 46
Mapa 22 Procentowy udział osób bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych 47
Mapa 23 Liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców 48
Mapa 24 Liczba zakończonych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców 49
Mapa 25 Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców 50
Mapa 26 Budynki mieszkalne nowe oddane do użytkowania w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców 51
Mapa 27 Ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska – azbest 52

Spis schematów

Schemat 1 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Gnojno 14

Spis tabel

Tabela 1 Zestawienie podstawowych danych dotyczących jednostek strukturalnych Gminy Gnojno (stan na koniec 2015 roku) 9
Tabela 2 Wskaźniki obrazujące sytuację na terenie Gminy Gnojno w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej 11
Tabela 3 Potencjały lokalne w podziale na jednostki referencyjne na terenie Gminy Gnojno 32
Tabela 4 Analiza ilościowa wybranych wskaźników dla obszaru rewitalizacji Gminy Gnojno (dane za 2015 rok) 43
Tabela 5 Analiza jakościowa – charakterystyka negatywnych zjawisk w sferze społecznej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej 53

Załącznik 1. ***Matryca ze wskaźnikami przedstawiającymi stan kryzysowy na terenie poszczególnych jednostek referencyjnych w Gminie Gnojno***

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych sołectw w porównaniu do średniej dla gminy, powiatu, województwa i Polski w 2015 roku

Sfery	L.p.	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Sołectwa																										Średnia dla gminy	Średnia dla powiatu	Średnia dla województwa	Średnia dla Polski
				Balice	Bugaj	Falki	Glinka	Gnojno	Gorzakiew	Grabki Małe	Janowice Poduszowskie	Janowice Raczyckie	Januszowice	Jarząbki	Kostera	Maciejowice	Płośnia	Poręba	Pożogi	Raczyce	Ruda	Rzeszutki	Skadla	Wola Bokrzycka	Wola Zofiowska	Wólka Bosowska	Zagrody	Zawada	Zofiówka				
SPOŁECZNA	1.	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w % ludności ogółem	%	20,6	17,4	18,2	15,1	16,0	18,5	17,6	18,5	11,5	22,4	20,1	17,9	18,6	19,7	20,5	9,6	18,7	19,0	16,7	20,1	14,2	20,2	10,1	21,1	19,2	25,9	17,8	16,7	16,8	18,0
	2.	Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	%	52,8	62,1	55,2	61,6	68,8	60,9	61,3	59,7	67,9	53,7	58,4	63,1	57,6	62,3	59,1	52,1	56,5	59,0	66,7	59,8	52,2	60,5	62,2	55,0	53,0	55,6	60,2	61,2	62,1	62,4
	3.	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w % ludności ogółem	%	26,6	20,5	26,6	23,3	15,1	20,7	21,1	21,9	20,6	23,9	21,5	19,0	23,7	18,0	20,5	38,3	24,8	22,0	16,7	20,1	33,6	19,3	27,7	23,9	27,8	18,5	22,1	22,1	21,0	19,6
	4.	Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego)	szt.	89,5	61,0	81,0	62,3	45,3	64,3	63,2	67,6	47,3	86,1	71,3	58,5	73,5	60,5	69,2	91,8	77,0	69,5	50,0	67,2	91,4	65,3	60,8	81,7	88,8	80,0	66,2	63,3	61	60,1
	5.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym	%	5,5	3,7	6,3	4,7	4,2	7,1	9,2	2,9	4,5	5,6	3,8	8,5	2,9	5,3	3,8	10,2	6,6	10,2	2,1	6,7	2,9	5,6	8,1	15,0	5,0	13,3	5,7	5,8	8,5	6,5
	6.	Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy w % bezrobotnych ogółem	%	27,3	100,0	20,0	80,0	54,5	62,5	37,5	50,0	80,0	50,0	62,5	77,8	100,0	50,0	50,0	0,0	53,8	0,0	0,0	50,0	100,0	25,0	33,3	44,4	50,0	50,0	49,0	31,7	37,3	39,7
	7.	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w % ludności ogółem	%	12,7	9,8	23,8	4,1	10,6	17,4	14,1	8,2	4,8	9,0	12,8	26,8	22,0	49,2	13,6	11,7	12,7	24,0	5,6	17,1	24,6	22,7	23,5	23,9	7,9	31,5	14,6			
	8.	Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	%	48,7	30,4	73,1	30,8	47,2	61,8	48,0	48,8	47,4	53,3	29,2	80,0	81,8	125,0	72,2	22,2	50,8	36,8	58,3	47,5	136,8	66,7	108,3	65,2	48,3	85,7	54,4			
	9.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 1 000 mieszkańców	szt.	5,3	0,0	7,0	5,8	1,3	0,0	7,0	4,3	0,0	0,0	2,8	6,0	0,0	32,8	0,0	0,0	2,9	10,0	13,9	5,0	0,0	8,4	0,0	9,2	0,0	18,5	3,9			
	10.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu bezrobocia na 1 000 mieszkańców	szt.	5,3	0,0	21,0	5,8	7,8	0,0	14,1	4,3	0,0	0,0	0,0	17,9	0,0	16,4	0,0	21,3	5,8	10,0	0,0	5,0	0,0	0,0	16,8	18,3	0,0	0,0	6,3			
	11.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 1 000 mieszkańców	szt.	2,6	7,6	7,0	5,8	5,2	5,4	0,0	0,0	0,0	0,0	8,4	11,9	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9	10,0	13,9	0,0	22,4	0,0	8,4	9,2	0,0	18,5	5,0			
	12.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 1 000 mieszkańców	szt.	13,2	15,2	7,0	11,6	6,5	16,3	14,1	0,0	0,0	14,9	11,2	23,8	16,9	32,8	22,7	21,3	2,9	10,0	13,9	15,1	22,4	8,4	25,2	18,3	0,0	18,5	11,3			
	13.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 1 000 mieszkańców	szt.	0,0	15,2	7,0	0,0	2,6	0,0	7,0	4,3	0,0	0,0	5,6	17,9	0,0	16,4	0,0	0,0	5,8	10,0	0,0	0,0	14,9	25,2	0,0	9,2	0,0	18,5	5,0			
	14.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie na 1 000 mieszkańców	szt.	0,0	7,6	0,0	5,8	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,4	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1			
	15.	Liczba osób którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu	szt.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,8	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	0,0	8,4	0,0	0,0	0,0	18,5	1,1			
	16.	Liczba tzw. "niebieskich kart", które założono ze względu na przemoc w rodzinie na 10 tys. mieszkańców	szt.	0,0	75,8	69,9	58,1	39,1	54,3	0,0	0,0	0,0	149,3	27,9	238,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	149,3	168,1	0,0	0,0	0,0	0,0	36,8			
	17.	Średnie % wyniki ze sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej *(dane dla gminy)*	%	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	62,2	69,5	70,5	72,5
	18.	Średnie % wyniki z egzaminów gimnazjalnych *(dane dla gminy)*	%	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,8	57,04	56,8	58,2
	19.	Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym *(dane dla gminy)*	%	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	67,4	73,4	80,6	84,2
	20.	Liczba przestępstw stwierdzonych przez Policję na 1 000 mieszkańców	szt.	2,6	7,6	14,0	0,0	5,2	0,0	0,0	0,0	0,0	14,9	16,8	11,9	16,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	14,9	0,0	0,0	9,2	6,6	37,0	5,4			
	21.	Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję *(dane dla gminy)*	%	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7			
	22.	Liczba osób zamieszkujących mieszkania socjalne na 1 000 mieszkańców	szt.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	31,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,6			
	23.	Liczba osób zamieszkujących mieszkania komunalne na 1 000 mieszkańców	szt.	5,3	0,0	0,0	0,0	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9			
	24.	Frekwencja w wyborach prezydenckich w 2015 roku *(dane dla gminy)*	%	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	49,33	52,3	55,34
	25.	Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2015 roku *(dane dla gminy)*	%	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	35,7	44,0	46,8	50,9
	26.	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców *(dane dla gminy)*	szt.	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29,0	30	33	35
GOSPODARCZA	27.	Liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	szt.	0,0	122,0	0,0	94,3	0,0	0,0	114,9	71,9	0,0	0,0	47,8	0,0	294,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	166,7	125,0	0,0	28,8	85	114	150
	28.	Liczba zakończonych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	0,0	0,0	69,9	0,0	26,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	55,9	0,0	169,5	0,0	0,0	0,0	28,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	91,7	0,0	0,0	17,3	47	65	76
	29.	Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	395,8	303,0	209,8	348,8	260,8	869,6	140,8	343,3	545,5	0,0	251,4	178,6	0,0	0,0	0,0	0,0	115,3	400,0	138,9	150,8	149,3	420,2	84,0	275,2	198,7	0,0	262,1	610	670	770
PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	30.	Powierzchnia terenów zagospodarowanych pod działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną przypadająca na 1 000 mieszkańców	km^2	0,036	0,000	0,027	0,000	0,063	0,010	0,000	0,084	0,056	0,006	0,016	0,066	0,000	0,000	0,000	0,000	0,038	0,016	0,000	0,008	0,000	0,000	0,013	0,000	0,000	0,000	0,0			
	31.	Udział budynków mieszkalnych mających bezpośredni dostęp do dróg asfaltowych w liczbie budynków ogółem	%	100,0	100,0	100,0	96,5	100,0	94,4	100,0	100,0	91,9	88,2	100,0	92,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	90,0	100,0	100,0	93,2	81,3	100,0	90,0	100,0	100,0	98,0			
	32.	Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych	%	77,1	100,0	91,7	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	94,6	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	88,6	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	96,9			
TECHNICZNA	33.	Budynki mieszkalne nowe oddane do użytkowania w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	szt.	26,4	0,0	0,0	58,1	52,2	0,0	70,4	0,0	0,0	0,0	167,6	0,0	169,5	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	138,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	34,7			
	34.	Udział instalacji węglowych w ogólnej liczbie budynków	%	98,6	100,0	100,0	96,5	94,0	100,0	97,8	96,3	94,6	100,0	98,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	96,6	96,7	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	98,1			
ŚRODOWISKOWA	35.	Położenie na obszarach objętych formami ochrony przyrody*	TAK/ NIE	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK			
	36.	Położenie na obszarach zagrożonych wystąpieniem powodzi	TAK/ NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE			
	37.	Ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska - azbest	m^2	21 476	6 089	8 903	13 540	33 214	15 951	12 302	14 371	12 745	3 472	31 940	12 538	5 885	3 327	6 689	8 505	19 307	8 971	5 023	12 402	9 972	8 477	10 443	9 169	6 620	4 567	11765			

* **Dotyczy wyłącznie następujących form ochrony przyrody: obszar Natura 2000, rezerwat przyrody, park krajobrazowy**

Wskaźniki mierzone ogółem dla gminy (nieporównywane do średniej dla gminy)

Wskaźniki wypadające niekorzystnie w porównaniu do średniej dla gminy

Wskaźniki dla gminy wypadające niekorzystnie w porównaniu do średniej dla co najmniej dwóch jednostek: powiatu, województwa

Wskaźniki nr 1–4, 22–23, 27–34, 37 – na podstawie danych Urzędu Gminy w Gnojnie
Wskaźniki nr 5,6 – na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju
Wskaźniki nr 7–16 – na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gnojnie
Wskaźnik nr 17–18 – źródło: www.oke.lodz.pl
Wskaźniki nr 20-21 – na podstawie danych z Komisariatu Policji w Stopnicy
Wskaźnik nr 19, 26 – na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego BDL
Wskaźniki nr 24–25 – na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej
Wskaźnik nr 35 – źródło: geoserwis.gdos.gov.pl
Wskaźnik nr 36 – źródło: mapy.isok.gov.pl

L.p.	Nazwa wskaźnika	Jedn.	Sołectwa																											GMINA
			Balice	Bugaj	Falki	Glinka	Gnojno	Gorzakiew	Grabki Małe	Janowice Poduszowskie	Janowice Raczyckie	Januszowice	Jarząbki	Kostera	Maciejowice	Płośnia	Poręba	Pożogi	Raczyce	Ruda	Rzeszutki	Skadla	Wola Bokrzycka	Wola Zofiowska	Wólka Bosowska	Zagrody	Zawada	Zofiówka		
1.	Powierzchnia poszczególnych sołectw	km^2	9,10	2,20	2,10	2,30	11,20	4,70	4,30	3,50	2,00	1,80	10,20	3,10	3,20	1,70	1,30	2,60	5,60	3,10	1,70	2,90	5,80	1,80	3,50	2,20	2,10	1,90	**95,90**
2.	Liczba ludności w poszczególnych sołectwach	szt.	379	132	143	172	767	184	142	233	165	67	358	168	59	61	88	94	347	100	72	199	134	119	119	109	151	54	**4 616**
3.	Udział powierzchni sołectwa w powierzchni miasta ogółem	%	9,5	2,3	2,2	2,4	11,7	4,9	4,5	3,6	2,1	1,9	10,6	3,2	3,3	1,8	1,4	2,7	5,8	3,2	1,8	3,0	6,0	1,9	3,6	2,3	2,2	2,0	**100,0**
4.	Udział ludności sołectwa w liczbie ludności ogółem	%	8,2	2,9	3,1	3,7	16,6	4,0	3,1	5,0	3,6	1,5	7,8	3,6	1,3	1,3	1,9	2,0	7,5	2,2	1,6	4,3	2,9	2,6	2,6	2,4	3,3	1,2	**100,0**
5.	Problemy w sferze społecznej	szt.	6	8	12	8	7	7	6	5	2	7	7	13	8	7	5	7	7	8	5	8	12	7	8	12	5	12		
6.	Problemy w sferze gospodarczej	szt.	1	0	3	0	3	1	1	0	1	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	2	2	1	2	1	1	2		
7.	Problemy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej	szt.	1	1	2	2	0	2	1	0	2	2	1	1	1	1	1	1	0	2	1	1	3	2	1	2	1	1		
8.	Problemy w sferze technicznej	szt.	2	2	2	0	0	2	0	1	1	2	0	2	1	2	2	2	1	0	1	2	2	2	2	2	2	2		
9.	Problemy w sferze środowiskowej	szt.	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0		
Suma		**szt.**	**11**	**11**	**20**	**11**	**11**	**13**	**9**	**7**	**7**	**13**	**11**	**19**	**12**	**12**	**10**	**12**	**12**	**11**	**9**	**13**	**20**	**12**	**13**	**17**	**9**	**17**		

UZASADNIENIE

Podjęcie przez Radę Gminy Gnojno uchwały w sprawie przyjęcia „Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016-2023” jest warunkiem koniecznym do aplikowania o dofinansowanie inicjatyw ze środków Unii Europejskiej, w szczególności w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020.

Program rewitalizacji w trakcie jego tworzenia był konsultowany z interesariuszami rewitalizacji, tj. mieszkańcami gminy, organizacjami pozarządowymi, zarządcami nieruchomości i przedsiębiorcami.

Biorąc pod uwagę powyższe, podjęcie uchwały jest zasadne.

Uzasadnienie

zawierające informację o udziale społeczeństwa w postępowaniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu

Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023

Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* wynika z przepisów *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.). Dodatkowo jest spełnieniem obowiązku prawnego wynikającego z *Dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko.*

Na podstawie art. 42 ww. ustawy do przyjętego Uchwałą Nr XXI/147/17 Rady Gminy Gnojno z dnia 28 marca 2017 roku dokumentu pn. *Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* załącza się niniejsze uzasadnienie zawierające informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Mieszkańcy Gminy Gnojno mieli możliwość zapoznania się z projektem dokumentu pn. *Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023.*

Ogłoszenie Wójta Gminy Gnojno w tej sprawie zostało zamieszczone w dniu 20 lutego 2017 r. na oficjalnej stronie internetowej Gminy Gnojno (www.gnojno.gminy.com.pl w zakładce *Gminny Program Rewitalizacji*). Dokumenty dostępne były do wglądu w wersji elektronicznej, jako załączniki pod ogłoszeniem na ww. stronie internetowej, a także w wersji papierowej w siedzibie Urzędu Gminy Gnojno. Konsultacje społeczne trwały od 20 lutego do 27 lutego 2017 r.

W ogłoszeniu o skierowaniu *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* do konsultacji społecznych wskazano na możliwość składania uwag i wniosków za pomocą formularza zgłaszania uwag w formie pisemnej, za pośrednictwem poczty tradycyjnej, poczty elektronicznej, osobiście poprzez pozostawienie formularza w siedzibie Urzędu lub ustnie do protokołu w budynku Urzędu Gminy Gnojno. Ponadto określono, iż organem właściwym do rozpatrzenia wniesionych uwag i wniosków w ramach konsultacji społecznych jest Wójt Gminy Gnojno.

W wyznaczonym terminie dla udziału społeczeństwa, tj. od 20 lutego do 27 lutego 2017 r. nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski. W związku z tym, w przyjętym dokumencie pn. *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023*, nie wprowadza się żadnych zmian.

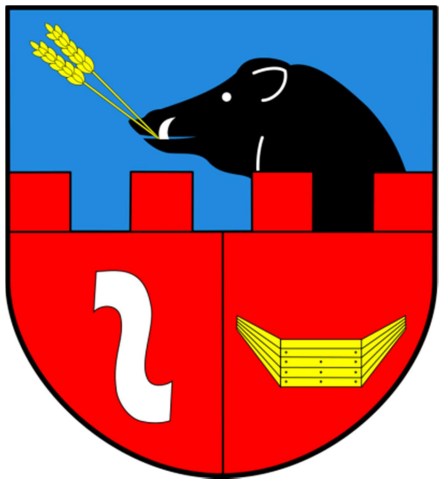

Podsumowanie

Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023

INICJATYWALOKALNA.PL

Kwiecień 2017

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna

Unia Europejska Fundusz Spójności

Projekt „Opracowanie Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020 oraz ze środków budżetu państwa przyznanych w ramach konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie Województwa Świętokrzyskiego.

InicjatywaLokalna.pl
ul. Targowa 18/609, 25-520 Kielce
tel./fax 41 343 01 24
e-mail: biuro@inicjatywalokalna.pl
www.inicjatywalokalna.pl

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
Unia Europejska Fundusz Spójności

Zawartość

1. PODSTAWY PRAWNE 4

2. PRZEBIEG STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO 5

3. PODSUMOWANIE 7

ZAŁĄCZNIKI 8

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna

Unia Europejska Fundusz Spójności

1. Podstawy prawne

Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* (Programu) wynika z przepisów *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.). Dodatkowo jest spełnieniem obowiązku prawnego wynikającego z *Dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko* (Dz. Urz. WE L 197 z 21.07.2001).

Na podstawie art. 43 ww. ustawy do *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* załącza się podsumowanie z przebiegu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w zakresie wynikającym z art. 55 ust. 3 zawierającej m. in. informacje, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione ustalenia zawarte w Prognozie Oddziaływania na Środowisko; opinie właściwych organów, o których mowa w art. 57 i 58;

- zgłoszone uwagi i wnioski;
- wyniki postępowania transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone;
- propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzenia monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
Unia Europejska Fundusz Spójności

2. Przebieg strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

- *Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* jest dokumentem, którego projekt, zgodnie z art. 46 pkt. 2 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*, może wymagać przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Jednakże zgodnie z art. 47, po uzgodnieniu z właściwym organem, o których mowa w art. 57 tejże ustawy, organ opracowujący projekt dokumentu może wydać decyzję o braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, jeżeli uzna, że realizacja postanowień dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, a projekt dokumentu stanowi modyfikację przyjętego już dokumentu lub gdy dotyczy obszarów w granicach jednej gminy. W związku z tym, że dokument może spełniać wyżej wymienione przesłanki, Wójt Gminy Gnojno zwrócił się do właściwego organu, tj. Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z prośbą o wydanie decyzji co do braku konieczności przeprowadzenia Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko dla *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023.*

- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach pismem z dnia 1 marca 2017 r. znak: WPN-II.410.35.2017.ELO wyjaśnił, iż realizacja ustaleń *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko i na obszar Natura 2000 oraz nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko wymienionych w *Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* (Dz. U. 2016 r. poz. 71). W związku z czym uzgodniony został brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedłożonego dokumentu (załącznik 1).

- Projekt *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* został poddany konsultacjom społecznym. Obwieszczenie Wójta Gminy Gnojno w tej sprawie ukazało się

  w dniu 20 lutego 2017 r. na oficjalnej stronie internetowej Gminy Gnojno (www.gnojno.gminy.com.pl), w zakładce *Gminny Program Rewitalizacji*. Konsultacje trwały od 20 lutego do 27 lutego 2017 roku. W ramach konsultacji społecznych mieszkańcy Gminy Gnojno nie wnieśli uwag i wniosków do wyłożonego dokumentu,

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
Unia Europejska Fundusz Spójności

które wymagałyby uwzględnienia w niniejszym podsumowaniu do projektu *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023.*

- Zważywszy na uzyskane od właściwego organu uzgodnienia oraz uwarunkowania określone w art. 49 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*, opisane szczegółowo w *Uzasadnieniu braku konieczności od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla dokumentu pn. Program Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* po stwierdzeniu, iż nie zachodzą przesłanki do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, odstąpiono od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023*.

- Dokument *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* przedłożony został na Sesji Rady Gminy Gnojno w dniu 28 marca 2017 r. Dokument został uchwalony – Uchwała Rady Gminy Gnojno nr *XXI/147/17* w sprawie przyjęcia *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023.*

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
Unia Europejska Fundusz Spójności

3. Podsumowanie

W związku z tym, że odstąpiono od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023* nie była prowadzona pełna procedura opisana w Dziale IV *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. 2016 r. poz. 353 z późn. zm.) – *Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko* i nie ma możliwości opracowania podsumowania w formie, o której mowa w art. 55 ust. 3 tejże ustawy.

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
Unia Europejska Fundusz Spójności

Załączniki

Załącznik 1 Opinia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach w sprawie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023 9

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna

Unia Europejska Fundusz Spójności

Załącznik 1 Opinia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach w sprawie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu *Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016–2023*

REGIONALNY DYREKTOR OCHRONY ŚRODOWISKA W KIELCACH

WPN-II.410.35.2017.ELO

Kielce, 01.03.2017 r.

Wójt Gminy Gnojno

W odpowiedzi na wniosek znak: IN.042.2.2016 z dnia 21.02.2017 r. w sprawie konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla **Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno na lata 2016-2023**, na podstawie art. 48 i art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r., poz. 353, z późn.zm.) po przeanalizowaniu przedstawionych materiałów **uzgadniam odstąpienie** od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, co jest równoznaczne m.in. z brakiem obowiązku opracowania prognozy oddziaływania na środowisko dla w/w projektu.

W świetle obowiązujących przepisów, dokumenty tego typu mogą wymagać przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko na etapie projektu, jeśli wyznaczają ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, bądź ich realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000. Z analizy przedłożonej dokumentacji wynika, że przedmiotowy projekt Programu wyznacza ramy dla realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko wymienionych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 71), ponieważ wskazuje zadania tj. budowa sieci kanalizacyjnej wraz z przebudową oczyszczalni, jednak w wyniku realizacji jego postanowień nie przewiduje się wystąpienia znaczącego oddziaływania na środowisko. Ponadto przedłożony projekt dotyczy obszarów w granicach jednej gminy. W związku z powyższym tut. Organ uznał, że właściwym jest zastosowanie art. 48 w/w ustawy, zgodnie z którym uzgadnia się odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Realizacja Programu Rewitalizacji Gminy Gnojno ma na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego, mającego istotne znaczenie dla rozwoju gminy poprzez przedsięwzięcia kompleksowe (uwzględniające aspekt społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny i środowiskowy), skoncentrowane terytorialnie oraz prowadzone w sposób zaplanowany i zintegrowany. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy wyznaczono trzy podobszary rewitalizacji: zabudowana część sołectwa Gnojno z wyłączeniem przysiółka Kaleby, zabudowana część sołectwa Balice oraz zabudowane tereny sołectwa Raczyce. W Programie zamieszczono listę podstawowych projektów/przedsięwzięć, a także listę pozostałych przedsięwzięć uzupełniających. Wskazane projekty inwestycyjne to m.in.

1

rewitalizacja msc. Gnojno i Balice poprzez ukształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej służącej integracji i aktywności społecznej mieszkańców, ukształtowanie miejsca aktywności społecznej, integracji i rekreacji mieszkańców w Raczycach, budowa sieci kanalizacji sanitarnej w msc. Gnojno i Glinka wraz z przebudową oczyszczalni, termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, wymiana źródeł ciepła na ekologiczne oraz instalacje OZE (odnawialnych źródeł energii) na budynkach użyteczności publicznej.

W uzasadnieniu załączonym do pisma wymienionego na wstępie zawarto informacje o uwarunkowaniach, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie (...). Jak wynika z w/w uzasadnienia projekty zawarte w Programie nie będą wywierać istotnego wpływu na środowisko. Negatywny wpływ na środowisko wystąpi głównie na etapie realizacji części zadań i będzie związany z pracą maszyn i urządzeń (hałas, wibracje i emisja zanieczyszczeń do powietrza). Jednak uciążliwości te będą miały charakter krótkotrwały, przejściowy, ograniczony terytorialnie i w większości ustaną wraz z zakończeniem robót budowlanych. Zadanie dot. budowy kanalizacji choć na etapie budowy stanowi ingerencję w środowisko, w wymiarze długoczasowym należy uznać za proekologiczne, służące poprawie jakości środowiska. Korzyści w ujęciu długoterminowym to czystość gleb oraz lepsza jakość wód podziemnych i powierzchniowych. Termomodernizacja budynków w konsekwencji przyczyni się do ograniczenia emisji dwutlenku węgla, co wpłynie pozytywnie na jakość powietrza. Generalnie w wyniku działań rewitalizacyjnych poprawie ulegnie jakość życia mieszkańców.

W granicach gminy Gnojno znajdują się następujące formy ochrony przyrody, w rozumieniu art. 6 ust 1 pkt 1-9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r., poz. 2134, z późn.zm.): obszar Natura 2000 Ostoja Szaniecko-Solecka PLH260034, Chmielnicko-Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu oraz pomniki przyrody. Dla w/w form obowiązują regulacje wynikające z ustawy o ochronie przyrody oraz aktów prawa miejscowego. Jak wynika z analizy zawartej w uzasadnieniu, nie przewiduje się znacząco negatywnego oddziaływania na w/w formy ochrony przyrody. W projekcie zaznaczono, że projekty ujęte w dokumencie realizowane będą poza obszarem Natura 2000. Dodatkowo należy zauważyć, że w przypadku realizacji inwestycji celu publicznego zakazy obowiązujące na terenach obszarów chronionego krajobrazu nie mają zastosowania zgodnie z ustawowym odstępstwem określonym w art. 24 ust. 2 pkt 3 ustawy o ochronie przyrody.

Mając na uwadze rodzaj, charakter oraz skalę oddziaływań planowanych do realizacji zadań nie przewiduje się znacząco negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na przyrodę. W związku z powyższym uzgadnia się jak na wstępie.

Niniejsze uzgodnienie nie zwalnia z obowiązku przeprowadzenia procedur dotyczących oceny oddziaływania przedsięwzięć na środowisko czy też na obszary Natura 2000, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie (...), jeżeli taka konieczność wyniknie na etapie konkretyzowania zamierzeń inwestycyjnych wyznaczonych w projekcie w/w dokumentu.

Jednocześnie, do przedłożonej dokumentacji wnoszę następujące uwagi:

1. Projekt dokumentu należy uzupełnić o informacje dot. obowiązujących podstaw prawnych dla form ochrony przyrody znajdujących się na obszarze gminy, z których wynikają warunki ich ochrony.

2. W związku z zawartym w projekcie zadaniem z zakresu termomodernizacji, w dokumencie należy zamieścić odpowiednie zapisy w kwestii chronionych gatunków zwierząt, w tym ptaków i/lub nietoperzy, dotyczących m.in. dostosowania harmonogramu prac do ich terminów lęgowo-rozrodczych oraz w zależności od potrzeby zapewnienia im siedlisk zastępczych lub ewentualnej konieczności uzyskania stosownych zezwoleń na odstępstwa od zakazów obowiązujących w stosunku do nich (m.in. niszczenie siedlisk gatunków bytujących w obiektach), wydawanych w trybie art. 56 w/w ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Z up. Regionalnego Dyrektora
Ochrony Środowiska w Kielcach
Z-CA REGIONALNEGO DYREKTORA

Jarosław Pajdak

3